

ЖУМАНИЁЗ ЖАББОРОВ

САЙЛАНМА

ИККИ ЖИЛДЛИК
БИРИНЧИ ЖИЛД

ШЕЪРЛАР
ПОЭМАЛАР

Тошкент
Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
1980

Сўзбоши муаллифи — *Иброҳим ҒАҒУРОВ*

Жабборов Жуманиёз.

Сайланма: 2 жилдлик.— Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти,
1980.—

I-чи т. Шеърлар, поэмалар. Сўз боши муаллифи И. Ғафуров.

464 б.

Шоир ва драматург Жуманиёз Жабборов 50 ёшга тўлди. Шу муносабат билан нашр этилаётган ушбу икки жилдлик «Сайланма»га қарийб, ўттиз йил давомида ёзилган энг сара асарлар киритилди.

Қўлингиздаги биринчи жилдда турли даврларда ёзилган шеърлардан намуналар, шунингдек «Гулшан», «Тоғлар садоси», «Она-Ер қўшиғи» каби поэмаларни ўқийсиз.

Джабборов Джуманияз. Избранные произведения. В2-х т. Т. I. Стихи. Поэмы.

84Уз7

Д 3703040200—151
М 352(04)—80 43—80

ШЕЪР — ҚАЛБ ТАРИХИ

Жуманиёз Жабборов ўттиз йилдан бери шеър меҳнатини қилади. У йигитлик умрининг ширин дамларини шеърга бағишлади, юрагининг қўрини шеърга тўкди; она юртга, обод ва ҳур жамият қураётган ватандошларига, дўстга, қардошга айтадиган сўзларини шеърга солиб айтди. Шоир бўлиш умиди билан яшади. Шу умид билан дорилфунун даргоҳига қадам қўйди, Москвага бориб Адабиёт курсида таҳсил олди, кўп йиллар «Шарқ юлдузи», «Гулхан», «Совет Ўзбекистони» редакцияларида ишлади, ижод сирларини ўрганди.

Қашқадарё даштларида Пўлоти деган чўл қишлоғи бор. Жуманиёз Жабборовнинг болалиги шу қишлоқда кечди. Унинг айни ўсмирлик чоғлари уруш йилларига тўғри келди. Баҳорда беҳад яшил бўладиган ва ёз етар-етмаёқ сарғайиб қоладиган, содда, меҳнаткаш, бағри очиқ одамлар яшайдиган, бир замонлар кўп улугвор воқеаларнинг шоҳиди бўлган, Бухоро, Қарши йўлларида ётган бу дийр — Косон ёш ўсмирнинг юрагига биринчи шеър завқларини уйғотди, уни куйлашга рағбатлантирди.

Даштда одам табиатни ўткирроқ ҳис қилса керак. Дашт рангларга, шамолларга, офтобга, ёмғирга, қорга бой; даштда дарахтнинг, сувнинг қадри доимо баланд. Шу ҳол Жуманиёз Жабборовнинг илк шеърларидаёқ сезилиб туради. У жуда содда шеърлар ёзди. Содда йигитнинг ошуфта хаёллари, содда муҳаббати, содда тасавурлари, содда нигоҳи акс этди унинг илк шеърларида, то эллик саккизинчи, олтмишинчи йилларгача у ҳали машқ қилаётганга, «материалнинг қаршилигини» енгиб ўтишга интилаётганга ўхшаб туради. Унда ўзига, қаламига ишонч аста шаклланди. Унинг бадий тасавурлари ўшанда юпқа, шеърнинг мағзини тўқ, бағрини бутун қиладиган билим, фалсафа, ҳаётий тажриба ва таассуротлар ҳали етарли эмасди. Шеърларнинг оҳангига, сўзларнинг бадий рангига қарасангиз, шоирнинг диди ва тасавурларининг етилишига соддалик халал бераётгандек туюлади. Бинобарин, ёш шоирнинг «Ватанимни куйлайман» (1953), «Баҳор на-

си» (1956), «Гулшан» (1957), «Мақсад йўлида» (1958) сингари илк шеър тўпламлари, илк дostonларини ўқиганда, шоир ҳали чуқур образли, оригинал ва егук фикрлашгача кўтарилмаганлиги ҳар шеърда сезилиб туради. У оддий қайдлар қилади, қайдлар билан чекланади, оддий суратлар чизади. «Тол тагида» шеърисида мироб ўз қизи Ойжамолни тол тагида бир йигит билан ўпишиб турганлигини кўриб қолади. Даргазаб бўлади. Нима қилишини билмайди. Сўнг қизининг онаси Ойнисани ўзи ҳам хилватда ўпанглигини эслаб шахдидан тушади. Шеър тугайди. Ёки «Осмонсой» деб аталган шеър. Нурота тоғларининг этагида номи шундай галати ва шоирона сой бор. Шоир сойнинг «ўйноқлаб» оқишини, сувнинг шаффоф ва шифобахш эканлигини, бу сув боғлар оғушига ошиқаётганлигини қайд этади. Сой «Жуманбулбул каби» тошади, «жўшиб куйлайди». Ниҳоят, шеър шундай якунланади:

Бу лаззат, бу илҳом, бу шеърый дамни
Дилга бахш айлаган, эй оби ҳаёт,
Ёрқинроқ кўрғаздинг менга оламини,
Сенга оқ йўл бўлсин, югур, тўлқин от.

Шоирнинг фикри тўғри бир чизик бўйлаб ҳаракат қилаётгандек туюлади. Лекин шуни унутмаслик керакки, буни ижод қийинчиликларини энгиб ўтишга, қаламни ўзига бутунлай тобе қилишга ва булар устига эллигинчи йиллар бошида шеърятни тўлдирган мадҳиячилик, ялтироқ қасидабозликдан чиқишга уриниш деб қараш тўғрироқ бўлади. Зотан, бу каби шеърлар билан, айтайлик, 1964 йилда ёзилган «Табиат ва инсон» деб аталган шеърнинг ёзилиши, усули, фикр йўсини ўртасида анча фарқ сезилади.

Утлар ва булутлар
Яшар инсонда.
Томчи-томчи бўлиб ва зарра-зарра.
Даралар, далалар
Яшар инсонда,
Оқар вужудига ҳадсиз
манзара.

Бу шеър орқали шоирнинг шеърга, бадий ижодга қарашлари ўзгарганлигини эмас, эллигинчи йиллар шеъри билан олмишинчи йиллар шеърининг қиёфасидаги фарқларни, ўзига хосликларни — олмишинчи йилларнинг шеъри ёрқинроқ, мазмундорроқ бўлиб қолганлигини, янгича фикрлашга интилиш борлигини аён қузатиш мумкин. Шоир худди мана шу шеърини «офтобнинг ва ернинг қадри улуғ тут» деган сўзлар билан тугатади. Ушбу сўзлар ҳам унинг учун тасодифий эмаслигини биз шоирнинг «Тоғлар

садоси» (1961), «Она ер қўшиғи» (1962), «Субҳидам хаёллари» (1964), «Сахро санами» (1967), «Илҳом дақиқалари» (1971) «Лирика» (1970), «Достонлар» (1974), «Эътиқод» (1979) сингари тўпламларига кирган, ҳаёт, севги, садоқат, қардошлиқ ҳақида ёзилган шеърлар, достонларнинг замона ва замона кишиларининг нафасига, руҳига ҳамсоз, яқин бўлиб жаранлаганида кўрамиз.

Жуманиёз Жабборов «Сахро санами» тўпламига ёзган кичик дебочасида: «Поэзия — қалб тарихи, инсоний туйғулар мусиқаси, гўзаллик, мардлик қўшиғидир. Даврнинг олижаноб гоёлари, жонли ҳаёт бўёқлари, нозик хаёл ва тафаккур нури унда барқ уриб туриши лозим», деб айтган эди. Ажабмаски, у ўз достонларида ва жаҳон классикларидан қилган таржималарида шунга интилди, шунинг амалий ифодасини топиш учун жон куйдириб меҳнат қилди.

Кўзга кўринган шоир ва романист Мирмуҳсин 1958 йилда Жуманиёз Жабборовнинг «Мақсад йўлида» деб аталган шеърлар китобини «Қизил Ўзбекистон» газетаси саҳифасида қутлаб, уни «Мушоҳадаси кучли, анча тетик, умидли» шоир деб атаган ва келгусида халқимизни етук асарлар билан хурсанд қилишига ишонч билдирган эди. Мана ўшандан бери қарийб йигирма йилдан ошди ва бу йиллар ичида Жуманиёз Жабборов ижодкор шоир сифатида эл-юртга танилди. Унинг қатор-қатор китоблари, достонлари, «Ужарлар», «Йиллар ўтиб...», «Тўйдан олдин томоша» сингари комедиялари, «Шоҳномадан, Лермонтовдан (айниқса, «Сашка» поэмаси), Маяковскийдан, Твардовскийдан, қатор совет шоирларидан қилган муваффақиятли таржималари шоирнинг шу йилларда эришган ижодий самараларидандир.

Жуманиёз Жабборовнинг иқтидори саботдан етилган, у ўзида ижодий меҳнат интизомини тарбиялай олган ижодкор. Зотан, биз унинг ҳар бир сатри сабот ва иқтидордан дунёга келганлигини аниқ кўрамиз. Шу нарса унинг шеърининг мағзига сингигандир. Энди унинг шеърининг мағзига ҳам бир назар ташлаб ўтайлик.

Бир шоир ўзининг шеър китобини оддий ҳақиқатлар деб номлаганлигига кўзим тушиб, унга бир қаламкаш сифатида жуда қойил қолган эдим. Назаримда шу сўзларда, уларнинг ўйлаган сайин терахлашиб борадиган замирида жуда ҳам улуғ бир маъно ётгандай бўлган эди. Ростдан ҳам инсон ҳаёти оддий ҳақиқатларнинг измига бўйсунди. Оддий ҳаётий, инсоний ҳақиқатлар бузилганда, ҳаётнинг асоси бузилгандек бўлиб кўринади. Оддий ҳақиқатлар бизнинг жуда ҳам оддий бўлмаган кечинмаларимизни бошқаради, уларга жуда мураккаб ранглар беради, хаёлларимизни поёнсиз кенгликларга олиб чиқади, уларни ўз кўйига солиб ўйнатади. Инсон ҳаёти шундай тузилган эканки, доимо оддий ҳақиқатлардан оддий бўлмаган ҳайратгача булбул тум-

жуғича масофа ётади. Бизнинг ҳайратларимиз ўша оддий ҳақиқатлардан, уларнинг зуҳуротга чиқиш шаклларида бошланади. Ҳақиқат ҳайратга солади, гарчи у маълум ҳақиқат бўлса-да... Биз сиз билан шу сўзни ёзиб турибмизу бирдан ўзимиз билмаган ҳолда шеърят бошланадиган ва туғиладиган жойга бериб қолганлигимизни сезамиз. Зотан, келинг шундай деб қайд қилиб қўяйлик: шеърятнинг яратилиши асосида оддий ҳақиқатлардан ҳайратланиш ётади. Шеър ҳайратнинг шакли. Лекин унинг замирида ҳаётнинг оддий ҳақиқатлари — қалбимиз ва онгимиз ўзлаштирган ҳақиқатлар ётади.

Кунботар уфқидан сиқиб олгандай,
Қирмизи шаробга тўла косадир.
Чилланинг аёси кириб қолгандай,
Салқиндир, ҳоврингни зумда босади
Ажабо,
Қойилман, ер қудратига,
Қаердан бу шакл, бу бўёқ, бу таъм?
Она-Еримизнинг қати қатига
Ҳаёт зарралари сингмиш мужассам...

Шоир қошига соҳибкор чўлнинг тарвузини узиб чиқди. Чанқаган, ҳорган йўловчи унинг таранг кўксига тиг урган эди, кўз ўнгида тенгсиз бир олам пайдо бўлди, назарида қуёш фалакдан унинг ҳузурига қоқ иккига бўлиниб тушгандай бўлди. Йўловчи шарбат тўла бу косани сипқорди ва унинг толган юрагига аллақандай завқ тўла бошлади. Йўловчи бу кунга қадар ҳам жуда кўп тарвуз еган, ернинг шу неъматидан кўп баҳра олган эди. Лекин бугун чўлнинг нақ ўртасида муаттар ҳидларга тўлиб кетган полиздан узиб чиқилган тарвуз унга жуда бошқача таъсир қилди. У заминнинг оналик қудрати олдида ҳайратга тушди. Биз ерни она деймиз. Унинг оналиги бизга оддий ҳақиқат бўлиб кўринади. Лекин бизнинг бутун ҳайратларимиз шу оддий ҳақиқатдан бошланганлигини кўпинча сезмай қоламиз. Зотан, бунга ҳисоб бериб ўтирмаймиз. Шоир шу тариқа оддий бўлиб кўринган ҳаётий ҳақиқатдан ўз шоирона ҳақиқати сари боади. «Бир тарвуз устида сурганда хаёл, Кўксини ёргандай бўлди менга Ер», деган хулосага келади. Шоир ернинг буюк оналик қудрати олдида таъзим қилади. Ер билан унга муҳаббатли, унинг мурувватидан баҳраманд бир фарзанд сифатида муносабатда бўлади. Ерни ўзига жигарпора деб атайди.

Рангларнинг етмиш хил камалак сафи
Қуёш билан Ердан олар бўёгин.

Нордон бўлиб қонга тўлқин солади,
Ширин бўлиб қўшар умримга умр.
Ҳатто аччиғи ҳам дардни олади,
Дилимга қўр бўлар, кўзларимга нур...

Шоир бу ерда ҳеч нарсани янгидан кашф қилаётгани йўқ.
У фақат кўнгили уйини тўлдирган бир ёруғлик, шу ёруғликдан
файз олаётган бир эгулик ҳақида тўлиқиб сўзлаяпти. У
ўз меҳрини баён қиляпти. Бу қалбга сиғмаган меҳр. Тошқин
туйғу. У фақат шеър бўлиб қўйилгандагина ором олади, тин-
чийди.

Меҳр ҳақида сўзлаётирмиз ва инсоний меҳр ҳақидаги ўй-
ларимизга шоир Жуманиёз Жабборовнинг шеърлари орқали ки-
риб бораётирмиз. Юқоридаги шеърий парчаларни ҳам унинг
«Ернинг қудрати» деб аталган шеъридан олиб таҳлил қилдик.
Жуманиёз Жабборовнинг шеърларида Қашқадарё чўлларининг
майин ва беозор шабадалари оралаб юрганга ўхшаб кўринади
менга. Шунинг учунмикин унинг шеърларини ўқиганда, одам-
нинг кайфиятига юмшоқ бир руҳ кириб келади. Манглайингиз-
га қалдирғочнинг ипак қаноти тегиб ўтгандай бўлади.

Юқорида айтиб ўтганимиздай Жуманиёз Жабборов асли чўл
ўғли. У чўлларнинг яшил шукуҳларини, сариқ сарсон шамол-
ларини болалиқдан кўрган, уларнинг қанотларида учган таро-
наларни юрагига ёшлиқдан сингдирган. Шунинг учун ҳам унинг
шеърига чўлларнинг тиниқлиги, саринлиги, ўзига хос бўёқлари
билан бирга кенглик ва очиқлик кириб келади. Виз унинг шеър-
ларида кенгликнинг ўзи бир образга айланганлигини кўра-
миз. Чўл ўғли ҳатто бепоён, сергулув денгиз соҳилларида тур-
ган чоғларида, денгиз билан мулоқот қилган пайтларида ҳам
ўз қадрдон кенгликларини эслайди. Денгизнинг поёнсизлиги
билан чўлларнинг чексизлиги ўртасида аллақандай ўхшашлик-
лар ва яқинликлар топади.

Жуманиёз Жабборовнинг шеърлари ерга бўлган меҳр-муҳаб-
батдан туғилади. Ва шу муҳаббатдан ўз мусиқасини топади.

Она юрт кенг ёзиб кўркам бағрини,
Дилларга тўлдирар, ҳаяжон, ғурур.
Қараган одамнинг очар бағрини,
Бу кенглик, бу қуёш, бу ҳаёт, бу нур.

Ерга бўлган мана шундай меҳрли муносабат шоирнинг бошқа
барча ҳаётий, инсоний қарашларига ўзига хос бир теранлик ва
жиддийлик бағишлайди. Ерга олижаноб фарзанд кўзи билан
қараган одам муҳаббат, меҳнат, яшаш ва кураш ҳақида ўйла-
ганда ўша олижаноб муносабатнинг таъсирида бўлганлиги кў-

ринади. Ва ерга бўлган олижаноб қараш маънавий етукликнинг мезонига айлангандай бўлади.

Жуманиёз Жабборов ўзининг барча инсоний эътиқодлари ва ҳаётий қарашларида жуда изчил эканлиги ҳам ўша ерга фарзандлик муносабатида келиб чиқади ва шу билан изоҳланади.

Изчиллик ва қарашлардаги устиворлик, коммунистик идеяларга ва инсониятнинг олижаноб ғояларига садоқат унинг шеърларини мазмундор қилиб туради.

Хат — умр, хат — тарих, хат — бахт, муҳаббат.
Қаламнинг майлини қалбингдан сўра,
Даврингнинг садоси бўлсин ҳар бир хат,—

деган сатрларни ўқийсиз шоирнинг «Котиблар» деган шеърда. Шоир хатга, яъни сўзга шундай жиддий инсоний муносабатда бўлади. Унинг шу қарашлари эътиқоди шеърига ҳам кўчади. Ва унинг ишончи шеърга, эътиқодлари шеърга айланади. Унинг қалами муҳаббатли қалбининг майли билан тебранади ва замонасининг шеърий садоси бўлиб жаранглайди.

Жуманиёз Жабборовнинг шеърлари ҳаётсеварлик ғоялари билан суғорилганлигини кўрамиз. У инсонни ва унинг маънавий камолотини улуғлаганда, яхшилиқнинг қайта яшартиргувчи қудрати ҳақида шеърлар битганда шу ҳаётсеварликнинг жўшқин талқинларига дуч келамиз. Яна ва яна оддий ҳақиқатларнинг ҳайратга айлана шеър бўлиб дунёга келаётганлигига гувоҳ бўламиз.

Коинот бепоён дейди шоир. Лекин у кичкинагина юракка жо бўлади. Шундай экан, само бепоёнми ёки юракми? Физик учун, астроном учун бепоён — само. Шоир учун эса самодан ҳам поёнсизроқ нарса бор. У — юрак. Чунки само юракнинг ичига сиғади. Оддий ҳақиқатлар... Лекин Жуманиёз Жабборов уларни шоирона ҳақиқатларга айлантиради, уларга жозиба бағишлайди.

Боя шоир ҳаётсеварлик ғояларини тарғиб қилади дедик. Ҳаётни севишга чақиритиш янгилик эмс. Лекин шоир бунини шундай қилиб айтадики, биз худди янги бир гап эшитгандай бўламиз:

Сен унга қалбингни эт тортиқ,
Юз карра қайтарар ҳақингни.
Ҳаётни жонингдан сев ортиқ,
Сев шундай туғишган халқингни,—

деб яқунлайди шоир ўзининг «Ҳаётни сев» деб аталган шеърини.

Ростдан ҳам, одам ҳаётга келибди, унга бутун борлигини бағишламаса, қалбининг қўрини бермаса, унинг улуғвор нафасидан

ва ажиб неъматларидан бутунлай бебахра қолади. Ҳаётни бутун борлиги билан севган одамгина унинг қадрига етади, нашъасини ҳис қилади. Ҳаёт одамга бир марта берилади. Шунинг учун у билан ҳазиллашиб бўлмайди. Халқнинг ҳамма доно сўзлари доимо жуда шафқатсиз бўлади. Халқ экканиниги ўрасан, дейди. Ҳаётга нима берсанг, у сенга шуни қайтаради. Донга — дон, тиканга — тикан. Шунинг учун ҳам шоирнинг ҳаётга жуда жиддий қарашга чақирувчи, истеъмолчиликка эмас, деҳқон бўлишга ундовчи мана бу сатрлари сергакликка, умрни елга совурмасликка ундаб туради:

Сен билан юзма-юз туриб сўзлашар,
Чап бериб бўлмайди тик боққан чоғи.
Сенлашсанг, сенлашар,
Сизлашсанг, сизлашар.
Қондирар чашмаси, ёндирар чақмоғи...

Жуманиёз Жабборовнинг шеърлари ўзини юртнинг иқболига, тақдирига чинакам шерик ва ҳамнафас деб билган ва шунга жуда қаттиқ ишонган одамнинг шеърлари. Замондошига бахтдошлик унинг шеърлари оҳангларига ҳам бахтли бир савдо бағишлайди. Шоир «Изланиш» деган шеърда: «Зарра-зарра жавоҳир топур Денгизларга шўнғиган ғаввос. Изланиш — бу тинимсиз шуур, ҳамишалик ташна эҳтирос», деган сўзларни ёзди. Кейинги пайтларда унинг шеърларига шундай шуур ва шундай ташна эҳтирос бошқача бир руҳ тортиқ қилмоқда. Шоир «Толлимаржон достони» деган асарида чўл бағрига ҳаётбахш сув қириб келаётганлигини тасвирлаб шундай деб ёзди:

Еллар, бу пайғомни ёйинг жаҳонга:
Қитъалар, иқлимлар билан сарбасар
То Бўкадан Бокуга қадар,
То Қувадан Кубага қадар,
То Гаградан Аграга қадар,
То Тошкентдан Тайшетга қадар,
Бухородан Бухарестгача,
Москвadan Хасковогача
Етиб борсин бу шонли хабар.
Чўл бағрига сочиб шуъла зар
Кўзгу келаётир!

Шоир давримизнинг оддий воқеасини мана шундай миқёсга олиб чиқади. Ўзбек пахтакори, қурувчиси қилаётган оламшумул меҳнатнинг доврўғини мана шундай ёрқин шоирона сўз билан ифодалайди. Унинг шеърига бу миқёс ва бу оҳанг ярашади. Зо-

тан, у кенгликлар фарзанди. Кенгликлар фарзанди аса кенг ба-
гир билан, бор овоз билан сўзласа арзийди ва бу унга, яна
қайтариб айтаман, жуда ярашади. Шоирнинг ўзи бир шеърида
севаман кенгликларни, зилол эркинликларни деган гапни айта-
ди. Унинг шеъри шу кенглик ва эркинликлар руҳига тўлиқ. У
яйраган қалб билан шеър ёзади, юртини, халқини, халқининг
ажойиб анъаналарини улуғлайди. Унинг интилиш, яратиш завқ-
ларига ёр бўлган шеъри замонасининг муносиб овозидир.

Иброҳим Ғафуров

Ўзбекистон Ленин комсомоли му-
кофоти лауреати, филология фан-
лари кандидати

ШЕЪРЛАР

*Чироғим ўчмайди. Шеър ёзаман мен,
Фикр тоғларидан дур қазаман мен.
Оппоқ саҳифани ҳарф билан эмас,
Ватан, меҳринг билан тўлғазаман мен.*

СУВ

Бунча жўшқин ариқдаги сув,
Тўлқинланиб, тошмиш қирғоққа!
Кун нурида мисоли кўзгу,
Дала бўйлаб чопар қаёққа?

Қайга борар бу нозли дилбар,
Қайга тушмиш унинг сафари?
Қай маконга бунча интилар,
Бунча қувноқ унинг лапар?

У саҳролар қўйнига чопар,
Уни кутар чанқоқ биёбон.
Не-не даштлар ундан жон топар,
Қадамида гуркирар бўстон!

Бу — қурғоққа ёв бўлган халқнинг
Иродаси дарё-дарё сув.
Истаймизки: чаманлар балқиб,
Баҳоримиз яшнасин мангу!

1950.

Юриб қолди кўкда булутлар,
Эсди илиқ ёмғир шамоли.
Силкиндилар майсалар — ўтлар,
Боғчаларнинг гули, ниҳоли.
Тебранишар дарахтлар бирдак,
Учишдилар қушлар париллаб.
Олдин чақмоқ, сўнгра гулдирак,
Сўнгра жала қуйди шариллаб.
Минг тонналаб бўлажак ҳосил
Тўйиб ичар кўклам сувини,
Кенг буғдойзор кўркам, ям-яшил,
Гуркирайди қониб, ювиниб.
Тингандан сўнг баҳор жаласи,
Қуёш балқди, тарқалиб булут.
Яшна, тўкин ўлкам даласи,
Меҳнат нурдан баҳраманд бўлиб.

1953.

КРЕМЛНИНГ ЮЛДУЗЛАРИГА РЎБАРЎДИР МЕНИНГ ДЕРАЗАМ

Ярим кеча. Шеър ёзмоқдаман,
Юрагимда ҳислар қуюни.
Ташқарида қор — оппоқ чаман,
Авжидадир қорнинг ўйини.

...Ўчираман аямай сира,
Яна тўлар саҳифага хат.
Баъзан равон туғилса мисра,
Баъзан бир сўз — сўнгсиз машаққат.

Шунча зўрки ижод истаги,
Ботинолмас келгани уйқу.
Қўшиқ бўлиб оқар юрагим,
Балки, илҳом деганлари шу.

Шеър туғилар. Ўқийман такрор,
Кўчираман оппоқ қоғозга.
Қалбнинг юксак тўлқинлари бор,
Мисрадаги янгроқ овозда.

Шеър туғилди, тортаман енгил,
Қўзимда нур ва чеҳрам қувноқ.
Қувончингни куйлай олсам, бил,
Менга зўр бахт, ватандош ўртоқ!

Деворимда ссат роса тўрт,
Бошланмоқда ажойиб саҳар.
Деразамга бораман туриб,
Нурда балқиб кўринар шаҳар.

— Салом пайтахт! Ижод умримни
Бир умрга сен қилдинг кўркам!

.
Кремлнинг юлдузларига
Рўбарўдир менинг деразам.

1953, Москва.

ГРУЗИН ҚИЗИГА

Қандилларнинг кумуш нурида
Ярақлайди Чайковский зали.
Қўшиғингни тингладим шунда,
Қардош Грузия гўзали.

Гўё ором билмовчи Терек —
Тўлқинидек қувноқ, шўх куйлар.
Руставели мисраларидек
Юрагимга келиб қуйилар.

Сен куйлайсан. Тасаввуримга
Келди кўркам, жонажон юртинг.
Гўё Эльбрус чўққиларидан —
Қараб, чаман диёрни кўрдим.

Тоғлар бошда тутиб самони
Бу водийни этмиш кўркам, бой.
Узумзорлар, чойлар майдони
Қўшиғингда кўрсатди чирой.

Жаранглади унда бахтимиз,
Дўстлигимиз янгради унда.
Меҳр билан сенга боқдик биз,
Куйларингдан юрак тўлқинда.

Қўшиқ тинар, чапак, гулдирос,
Олқишлардан садо берар зал.
Гулдасталар билан Москва
Санъатингни тақдирлар, гўзал.

Мени кечир, грузиялик қиз,
Мен билмайман она тилингни.
Лекин, сени англайман сўзсиз,
Дилим тушунади дилингни.

Москва, 1953.

МАНГУ УНУТИЛМАС ДАМ

Йўқ,
Мен у дамни унутмайман ҳеч!
Қалбим,
Хотирамда абадий қолди.
Секретарь қўлидан
Ўша бахтли кеч
Ҳақиқий аъзолик билетин олдим.
Қўлимда партбилет,
Зўр ҳаяжонда
Бир нафас
сўзлашга келмади тилим.
Қанча кўз тикилди
Менга ўшанда!
Катта,
Ёруғ хона товушсиз...
Ва жим...
— Ишончингизни,
Уртоқ секретарь,
Сизга
Сўз бераман ишда оқлашга,
Сўнгги минутгача —
Ўлимга қадар
Шонли,
қутлуғ номни доғсиз сақлашга!
Қатор йиллар ўтди.
Салмоқли йиллар.

Г У Л

Гарчи гул ҳақида ёзилгандир кўп,
Дафтар-дафтар бўлар тасвири.
О гуллар! Ранг-баранг, гўзал ва маҳбуб,
Жозибангиз нимада сири?

Ёшлигим тимсоли, юрагим рамзи,
Илк севгимнинг хабарчиси гул.
Лолалар севгилим юзидай қизил,
Сочларидай хушбўйдир сунбул.

Кўнглимга яқинсиз мисоли қўшиқ,
Гуллар, меҳрим, ишқим бор сизга.
Чунки сизга илк бор қалбимни қўшиб,
Узатганман севганим қизга.

1954.

КОМСОМОЛ КЎЛИДА

Кўкрак бериб чўғдай қирғоққа,
Гоҳ яғринни офтобга солиб,
Чиниқамиз бу кўркам боғда,
Мускулларга янги куч олиб.
Метин бўлиб тобланар бадан,
Югуради қонларда ёшлик.
Ёшлик шавқи чақнаб кўзлардан,
Мавжлар билан ўйнадик, тошдик.
Қанот ёзиб, сувга тўш уриб,
Балиқ каби сузмоқ қандай соз!
Томирингда қонинг жўш уриб,
Вужудингга шўнғиб кирар ёз.
Лимиллайди қалқиб тиниқ сув,
Акс этади сатҳида толлар.
Кўк тўлқинлар бола каби қув,
Силаганда сиртин шамоллар.
«Соғлом танда бўлар соғ ақл»,
Ҳикматлидир халқнинг мақоли.
Қани, ўртоқ, сафимизга кел,
Бизлар билан бирга оқ, қани!
Ҳузур қилиб, шундай олсанг дам,
Иш дегандан енгилмайсан ҳеч.
Ватан учун яшна, бўл бардам,
Мускулингни тобла эрта-кеч.

1955.

ЯЙЛОВ КЕЧАСИ

Сойлар, қирлар узра бахмал тун чўкди,
Яйлов сукутига қулоқ соламан.
Юлдузлар чарақлаб яшнади кўкда,
Юлдузлар демаким, бир олтин чаман.

Сокин бир уйқуда мудрайди яйлов,
Кўкатлар ҳидига тўлади димоқ.
Ҳу қирда, йироқдан йилтиллер олов,
Қайдандир куй учар ёқимтой қувноқ.

Қирлар савлат тўкиб, ёнбошлаб ётар,
Табиат сирини тинглагандек жим.
Яшил ёнбағирда тунайди отар,
Ит ҳурар... Бўрилар қилолмас ҳужум.

Туёқнинг бир маром «дукур-дукури»
Кечаси оҳангдай қулоққа урар.
Ҳа, ҳали уйғоқдир ферма мудирини,
Колхоз рўзгорини айланиб юрар.

Тонгдан бошланади жўшқин, зўр ҳаёт,
Қўй-қўзи қоплайди яйлов тўшини.
Ҳозир яйлов узра тун ёйган қанот,
Роҳатда дам олар ферма қўшини.

1955.

Ойдин кеча жамолига
 тикиламан шод.
У — фикримга, хаёлимга
 Бағишлар қанот.
Туннинг сокин, нам қўйнида
 Ухлар бедазор.
Шабнам қўнган ўт бўйнида
 Мунчоқлар қатор.
Бу ёз туни шунча сўлим,
 Нақ сулув қиздай.
Уйқудадир ўнгу сўлим,
 Ҳаво қимиздай.
Қаердадир куй-ла машғул
 Ирмоқ оқади,
Тўлиб-тўлиб сайрар булбул,
 Дилга ёқади.
Тўйиб-тўйиб нафас олдим,
 Ариқ бўйида,
Узоқ хаёл суриб қолдим,
 Илҳом қўйнида.
Тошиб, сизмай кўк бағрига
 Кулар юлдузлар.
Ўз тилида борлиқ менга
 Кўркини сўзлар.

· 1955.

Баъзан қалбнинг қайноқ, теран ҳиссини
Ифода этолмас ўткир сўзлар ҳам,
Бугун гуллар билан ардоқлай сени,
Келгил қадрдоним, дўстим ва эркам.

Сен уйим, ўйимга баҳордай кирдинг,
Ёзди бахт япроғин қалбим чамани.
Ҳаёт ва меҳнатда биз ҳамиша тенг,
Шундан умримизда шуъла ва маъни.

Икки дўст, икки қалб, икки меҳрибон
Бир мақсад йўлида биз қўшганмиз бош.
Яъни бирга бўлсак ҳар мушкул осон,
Бизга мангу зафар бўлажак йўлдош.

Ҳур совет элининг озод қизисан,
Юртга садоқатда ҳамиша тайёр.
Севги ҳам вафонинг худди ўзисан,
Сенга чексиз меҳрим ва ҳурматим бор.

Бугун қалбнинг қайноқ, теран ҳиссини
Ифода этолмас ўткир сўзлар ҳам.
Келгил, гуллар билан ардоқлай сени,
Дўстим, қадрдоним, азизим, эркам.

1956.

БУХОРО РАҚҶОСАСИГА

*Агар он турки шерози бадаст орад дили моро,
Ба холи ҳиндуяш бахшам Самарқанду Бухороро.*

Ҳофиз

Чилдирма оҳанги жилваланиб шўҳ,
Қалб торини чертиб, ноз билан учар.
Гўёким оромбахш, нафис бир қўшиқ
Ипак парвоз билан дилларни қучар.

Гоҳо ўхшаб кетар шовқинли сойга,
Гоҳо куйлагандай боғларда япроқ.
Гоҳо зўр тулпорлар қилгандек пойга,
Гоҳ қизлар кулгиси мисоли янгроқ.

Хиром-ла тўлғанар саҳнада жонон,
Қанот қоқишидан ҳайратда диллар.
Мадҳидан булбуллар бўлгандай нолон,
Таъзим қилган каби оташин гуллар.

Олтин балиқмидир денгизда сузган,
Олтин капалакми ё гуллар аро?
Санъат оламида жилва кўргузган
Ажиб қизларинг бор, кекса Бухоро!

Завқ-ла боқар эдим: кулган ёноқлар,
Ўтли боқишлари жо бўлар дилга.
Чаноққа интилар нозик бармоқлар,
Чексиз пахтазорлар киргандай тилга.

Ғиждувон боғлари кўргизиб жамол,
Юзимга салқинин урар Зарафшон...

Халқ меҳридан, гўзал, топибсан камол,
Санъат юлдузисан, қучгил яна шон!

Қалбимда қўшиқдай жой олдинг, хуллас,
Гуллар чеҳра ёзсин ўнгу сўлингда.
Фақат Самарқанду Бухоро эмас,
Жаҳонни бахш этса арзир йўлингда.

1956.

Ялт этиб осмонда чақнайди яшин,
Гулдурак гумбирлар, қуяди ёмғир,
Сувидан ташна ер бўлиб ям-яшил,
Майсалар мавжланар бўйни тўла дур.

Истардим, чақнаса шундай қалбим ҳам,
Томчидай дилларнинг босса чанқоғин.
Шу ниятлар ҳаққи, ҳаммиша, ҳар дам
Мен орзу қиламан кўкнинг чақмоғин.

1956.

Ш О И Р Г А

Лолалар ҳуснига мафтун бўласан,
Анҳор қўшиғини тинглайсан узоқ.
Кумуш тонг кўркидан завққа тўласан,
Тортар хаёлингни юксак, мовий тоғ.

Шунда тўлқинланар қалбингда илҳом,
Ҳис ва хаёл билан тўлади қоғоз.
Нур билан йўғрилар ҳар битта калом,
Ярқиллаб қолади ташбиҳ ва мажоз.

Тўғри! Табиатни куйла, ҳаққинг бор,
Уни улуғлашда қарздормиз ҳали.
Бироқ шуни ёдда тутмоқлик даркор
Шеър учун қаламни йўнган маҳали:

Ўт қалбли, пўлат қўл ватандошларинг
Меҳнат, муҳаббатин куйлаш — буюк бурч.
Оталар, оналар, тенгқур ёшларнинг
Юртга садоқатин сўйлаш — буюк бурч.

Шоир келажакни кўрар кўз билан
Улуғ истиқболга боқмоғи лозим,
Меҳнат, бахтга ундаб, ўтли сўз билан
Инсон юрагини ёқмоғи лозим.

1956.

ЗАРДУЗ ҚИЗГА

Хушрўй қиз,
Санъатинг олди кўзимни,
Ранглар жилвасига ҳайратда боқдим.
Гулларинг — чинакам гулнинг ўзими?
Ё кўзга меҳрингни этдингми тақдим?
Гуллар, десам,
Улар каштанг қошида
Энг нари борганда — оддий бир гиёҳ.
Қалбларга тўлдирар завқу нашида,
Қуёшга солсангу
Ташласанг нигоҳ.
Қизил ипакларда — лабинг акси бор,
Қора ипакларда — сочинг тўлқини.
Кўкида — осмон,
Яшилда — баҳор,
Барида — ёшлик ва юрак ёлқини!
Хулласки,
Ватаннинг кичик парчасин
Заррин қатим тортиб, нақшга олибсан.
Очиб юрагингнинг олтин дарчасин
Дилларга она-юрт ишқин солибсан.

1956.

ҶИШЛОҚ ХОТИРАСИ

Она-қишлоқ, сеvimли қишлоқ,
Шўж болалик, қувонч макони!
Сени ёдда сақлайман ҳар чоқ,
Ҳурматимнинг йўқдир поёни.

У бағри кенг, яшил яйловлар
Хаёлимда бўларкан пайдо,
Меҳринг билан қалб оловланар,
Яна сенга бўламан шайдо.

Бола эдик, пода ортидан
Сойлар кечиb, қирлар ошардик.
Гоҳ колхознинг илдам отида
Пойгаларда қайнаб-тошардик.

Ҳаяжондан ўзни унутиб
Тинглар эдик куйласа бахши;
Гумбирласа баҳор булути,
«Сочим ўс» деб елмак ҳам яхши!

Сайр этардик кенг далаларни,
Бахмал ўтлоқ — яшил поёндоз.
Кузатардик шалолаларни,
Табиатни безаганда ёз.

Дарахтларга чулғаниб мактаб
Чорлар эди қўйнига ҳар кун.

Қўнғироғи майин жаранглаб
Қалбимизга соларди тўлқин.

Навоий ва Пушкин шеърини
Биринчи бор тингладим сенда.
Юрт севгисин, Ватан меҳрини
Биринчи бор англадим сенда.

Сенда орзум боғлади қанот,
Ўн йилликни тугатдим аъло.
Лозим эди олий маълумот,
Сўнг шаҳарни кўрдинг сен раво.

Университет... Китоб устида
Бедор ўтган ҳар кеча-кундуз,
Буқун ақлим, қалбим йўлига,
Нур сочмоқда мисоли юлдуз.

Эзгу орзум — куйлаб жарангдор,
Хизмат қилмоқ улуғ элимга.
Азиз қишлоқ, шеър ишқи илк бор,
Сенда тушган экан дилимга.

1956.

Ҳар чўққи булутга бошин суққидай,
Атрофга кеккайиб назар солади.
Пастда альпинистлар худди ўқдай шай,
Энг юксак чўққини мўлжал олади.

Қалблар депсинади. Шодлик, ҳаяжон.
Томирда жўш урар ғайрат ва орзу.
— Қани, жўнадик,— дер бир йигит шу он,—
Ёшлик ва ирода имтиҳони бу!

Турнадай тизилиб ташлашар одим,
Тош, чағир оралаб тушар оғир йўл.
Мақсад буюк бўлгач кучлидир одам,
Бўрону машаққат, қани таслим бўл!

Чўққи забт этилди ва қизил байроқ
Ҳилпирар юксакда, гулхандай балқиб.
Ҳаётда чўққилар оша бил, ўртоқ,
Шунда севар сени Ватан ва халқинг.

1956.

БОҒДА

Зарафшоннинг бўйида бир боғни кўрдим,
Бухорога хос.
Боғбон қиз бошлаб юрди, ҳар ёқни кўрдим,
Қалб тўла ихлос.

Бир ёнда райҳон анқир, бир ёнда лола,
Бир ёни анор.
Тиниқ сувидан ичдим тўла пиёла,
Муз деганча бор!

Камалакдай эгилган ҳар зумрад ишком,
Товланар узум.
Ширин иштаҳа билан қўзғалди илҳом,
Тушганда кўзим.

Кўк барглар орасидан мўралаб боқар,
Қирмизи олма,
Бириси: — Ол, мени, деб қалбингни ёқар,
Бири дер: — Олма!

Шунда олма терарди бир тўда қизлар,
Бир-биридан шўх.
Шодликдан нақ олмадай қизарган юзлар,
Худди дейсиз чўғ.

Бири-биридан барно, бодом қовоқли,

Меҳнаткаш, лобар.
Боқишлари эслатар кўкда чақмоқни,
Шунча диловар.

Кўзларим олма териб, босаман қадам,
Бир тасвир излаб.
Қўлимда блокнотим, чеккамда қалам,
Кулишар қизлар.

Дейман: — Қоши қундузлар, ҳорманг иш билан,
Дерлар: — Бор бўлинг!
Бири сўз отиб дейди, шўх кулиш билан:
— Ишда ёр бўлинг.

Хўп дейману тўлдириб катта саватни,
Олма уяман.
Бири хўп гўзал экан, ҳарвақт-ҳарвақти
Қараб қўяман.

Бири дейди: — Айтингиз, созми бизнинг боғ,
Колхоз боғи бу.
Дейман: — Созингиз нима? Жаннат-ку, ҳарёқ,
Сулув ва хушбў!

Боғингиз-ку, кўп гўзал, лекин ундан ҳам
Гўзалсиз сизлар.
Бу ноқулай гапимдан бўлишиб хуррам,
Кулишар қизлар.

1956.

Эрка шамолларинг силар юзимни.
Барглар шивирисида — Низомий шеъри.
Дўстлар даврасида сезиб ўзимни,
Тенгсиз гўзалларнинг бўлдим асири.

Менга Тошкентимдай туюлдинг яқин,
Сенда комиссарлар мўътабар хоки.
Тунларинг Москвам тунидай ёрқин,
Камоли, жамоли барқ урган Боку!

Қаспий ойнасига ҳуснингни очиб,
Бахтиёр келиндай боқшинг гўзал.
Боғларга кўмилиб, хуш ислар сочиб,
Дилларда меҳр ўтин ёқшинг гўзал.

Пахтакор ўлкадан келтирдик салом,
Қардошим, қондошим, қабул қилиб ол.
Дилимда, тилимда, шеъримда мудом
Янгроқ ва абадий қўшиқ бўлиб қол!

1957.

Она
Фарзандига бўлиб парвона
Тунлар алла айтар:
— Ўсгин оппоғим.
Оналик завқига қона ва қона
Юпатар,
Эркалар умр чироғин.
Йиғласа ғам чекар,
Шодланар кулса,
Дилига пайванддир ҳар бир нафаси.
Бола тез улғайса,
Чин одам бўлса —
Шудир онаизор орзу-ҳаваси!
Шу ният йўлида тунлари бедор,
Фарзанди меҳрига ғарқ бўлар аёл...
Бола ўсган сари сочга қўниб қор,
Ўзин кексайишин қилмайди хаёл.

1957.

ВАТАН

Ватан!

Бу оддий ва қудратли сўзни
Муқаддас онт каби дилга солганман.
Кремль устида ёнган Юлдузни
Бахтим юлдузи деб танлаб олганман.

Ватан!— сен хазинам, уйим, ўйимсан,
Севгим, ифтихорим, баҳорим, ёзим.
Озод юрагимдан чиққан куйимсан,
Меҳнатим, журъатим, шоним, зъюзим.

Қалбимга пайванддир дарёю кўлинг,
Яшил яйловингдан домнангга қадар.
Осмонинг, ўрмонинг, боғингга гулинг —
Барчаси мен учун жондан мўътабар.

Бошоқлар тебранган далангни кездим,
Ўрол тоғларидан узмадим нигоҳ.
Ҳар бир қадамда бир буюклик сездим,
Ҳар гўшанг мен учун қутлуғ қароргоҳ.

Тортди хаёлимни Болтиқ тўлқини,
Кавказ чаманлари барқ урди ёдда.
Онажон! Юрагим ҳуснинг мафтунни,
Нақадад улуғсан! Нақадад содда!

Суръат, ижодингнинг йўқ чегараси,
Бағрингда қурилиш қайнар мингларча,
Ё улар қалбимнинг чексиз зарраси,
Ё қалбим улардан кичик бир парча.

Фарзандлар ўстирдинг ботир, мардона,
Буюксан, буюксан, яна буюксан!
Фарзандлик бурчимни ўташга, Она,
Ҳар минут тайёрман агар буюрсанг.

Бироқ юрагимда шу андиша бор,
Шуни унутмоққа ҳаққим йўқ асло.
Сен бизга осмондан тушмадинг тайёр,
Ёинки йўқликдан бўлмадинг пайдо.

Бизни, яшасин деб, бахтиёр, озод,
Қону қурбон бериб, ўту сув кечиб,
Жанг қилди ишчилар — шарафли аждод,
Ҳақсизлик дунёсин кафанин бичиб.

Оташ, кул бағридан сен кўтардинг қад,
Ҳали ёш сийнангга ёв отса-да ўқ.
Партия — Ленинга абадий раҳмат,
Буни унутмоққа ҳеч ҳаққимиз йўқ!

Дўстим, юртни севмак — бу оздир ҳали,
Меҳнат-ла этайлик яна мустаҳкам.
Яшна, ер куррасин нажот машъали,
Советлар Ватаним — абадий кўклам!

1957.

Ш О И Р

(Баллада)

I

Тоғлар қучоғига кириб борамиз,
Яқинлашиб қолган эди орамиз...

Ногоҳ ярқиллади тоғ ичра кўзгу,
Кўзгумас, янглишдим, бу машҳур Кўксув.

Бу асов дарани кўтариб бошга,
Гувиллаб, тошларни ирғитиб тошга,

Қуёшга сачратиб томчилар чангин,
Ўзин садосидан ўзи ҳам гангиб,

Худди маст туядай оғзи кўпикда,
Соҳилларни тепиб, сапчиб кўприкка,

Елиб келар эди тоғлар кўксидан,
Баҳра олар экан боғлар Кўксувдан.

Бир ҳовуч сув учун энгашдим шу чоғ,
Сувда акс этганди осмон билан тоғ.

Қоялар бастига ҳайратда боқдим,
Хаёл мавжларида чўққига оқдим.

Бир ажиб куй келди қулоқларимга,
Бир нафис бўй келди димоқларимга.

Мана Шоҳимардон! Сўлим жой экан,
Тоғларнинг кафтида олтин жом экан.

Бундаги ҳар дарахт, ҳар битга қоя,
Ҳамза курашидан жонли ҳикоя.

II

Ана, шоир ўзи... Келаётир шод,
Ўлмас куйларидай жўшқин, барҳаёт.

Наҳотки? Ажабо! Ўнгми ё тушим,
Чексиз ҳаяжонда ҳайратга тушиб,

Устод қаршисига юрдим рўбарў,
Ҳа, тоғлар бағридан келар эди у.

Дара жамолига маҳлиё боқиб,
Юраги шу сойдаи куй бўлиб оқиб,

Келар... кўзларида ёлқинланиб бахт,
Келар... сўзларида кураш, зафар, аҳд.

Худди ўша сиймо, ўша ўт нигоҳ,
Тўхтаб, чўққиларга боқиб қолар гоҳ.

Бу водий кўркини юракка чизар,
Ранглар жилваланар: ёқут билан зар.

Шеър чаманида бир гул очар юз,
Ўз ўрнига тушиб порлайди ҳар сўз.

Йўқ! Бу шеър бир лавҳа эмасдир фақат,
Унда буюк ўйлар ётар қатма-қат.

Ҳар сатр нур ортган бир карвон бўлиб,
Уқиркан, қалбингга кетади тўлиб.

Янги дунёмизга олқишдир бу куй,
У малъун ўтмишга қарғишдир бу куй.

Унда ёрқин тонгнинг жилвалари бор,
Унда товланади орзу ва баҳор.

Бидъат яғринини заҳарли қамчи —
Бўлиб савалайди... ё олмос қайчи —

Каби чўрт кесади хурофот илгин,
Ундан қалтирайди дуо билан дин.

Паранжини лов-лов ёндирар бу шеър,
Ташна юракларни қондирар бу шеър.

Буюк инқилобдан бир учқун монаид,
У ёниқ қалбини кўтарди баланд.

III

Шоир сой бўйида тиз чўкар бир дам
Ва қоғоз бетида югурар қалам.
Сувда мавжланади шоирнинг акси,
Шеърда авжланади бу ҳаёт баҳси.

Дафтарга кўчади буюк эътиқод,
Гулдай яшнаётган бу янги ҳаёт.

Гарчанд ҳозирчалик кўп ёш Октябрь,
Аммо мазлум Шарққа — қуёш Октябрь.

Жаҳон сармоясини қулайди, бешак,
Меҳнаткашга кулди мангу келажак.

Илдизига болта урилган синф,
Тарих саҳнасидан сурилган синф.

Осон жон бермайди, билади Ҳамза,
Унинг сарқитлари учрар ҳар лаҳза.

Ҳали ишлар кўпдир: шоир уйғоқ бўл,
Сен халқинг қўлида кесгир яроқ бўл.

Маърифат, нутқ билан, театр билан,
Душманни куйдирар ўт сатр билан,

Куй билан, ўй билан, ғазаллар билан,
Чўлга жон бағишлар каналлар билан

Улуғламоқ керак буюк Шўрони,
Улуғламоқ керак янги дунёни.

IV

Шундай учқур ўйлар оғушида банд,
Шоирона фикри юксалиб баланд,

Кезарди тоғларнинг қўйнида ёлғиз,
Ногоҳ қаршисидан чиқди ялмоғиз...

Ютиб юбормоққа тайёр аждардай,
Ё захар суркалган қонли ханжардай,

Бирдан кўкдан инган бир офат янглиғ,
Сўник кўзларида хира бир яллиғ,

Қуёшга чанг солмоқ бўлган булутдай,
Нафасни бўғувчи қоп-қора дуддай,

Юракда ғимиллаб хусумат ва кин,
Ёвуз ниятларга ниқоб бўлиб дин,

Оғзи қон бир гала унга ташланди,
Ўлим ва ҳаётнинг жанги бошланди.

Рўбарў келдилар иккита дунё,
Рўбарў келдилар зулмат ва зиё.

Ваҳшат билан Инсон юзма-юз келди,
Даҳшат билан Инсоф юзма-юз келди.

Қамти тикилишди кўзларга кўзлар.
Заҳар сочар у заҳил, пажмурда юзлар.

Ҳамза ёлғиз эди, у боқарди тик,
Унинг тик қомати ҳеч бўлмас эгик,

Ғазаб-ла боқади шум оломонга,
Оломон тушади бир ғалаёнга.

Узун тўн, саллалар чайқалиб қолар,
Соқолин тутамлаб бири дод солар.

Бири кўкка қараб ўқир бад дуо:
«Ҳамзага ўлим бер, ё раббил пано!»

Пичоғи сопини ушлайди бири,
Нотинч ер тепкилаб, кишнайди бири.

Ҳамза тик боқади ўлим кўзига,
«Сен ёлғиз эмассан»,— дер ўзи-ўзига.

Сен ёлғиз эмассан, дейди даралар,
Ёлғиз эмассан, дер гул манзаралар.

Ёлғиз эмассан, деб гувлаб оқар сой,
Ёлғиз эмассан, дер кўкда янги ой.

Қалби садо берар: халқ қўллар сени,
Буюк курашларга халқ йўллар сени.

Ногоҳ тошбўрони ғувиллаб қолди,
Ажойиб бир ҳаёт зумда йўқолди.

V

Йўқолмас! Ёлгон бу! У яшар мангу,
Унинг ўлими ҳам бир ўлмаслик-ку!

Уни ҳар қадамда барҳаёт кўрдим,
Бирга-бирга, изма-из у билан юрдим.

У мафтун қарайди кенг уфқларга
Ва қулоқ солади шод қўшиқларга.

Фаровон қишлоқлар, обод шаҳарлар,
Нур билан балқиган оппоқ саҳарлар,

Ўзи орзу қилган бу янги ҳаёт,
Унинг илҳомига бағишлар қанот.

Ям-яшил товланиб гўзал Фарғона,
Унга ҳайкал каби турар мардона.

1958.

ОСМОН СОЙ

Нурота тоғларин нақ этагида
Уйноқлаб оқади зилол Осмонсой.
Тошлар кўринади боқсанг тагида,
Кундуз — қуёш қайиқ, кечалари — ой.

Соҳилида турдим хаёлларга банд,
Шифобахш сувидан симирдим қониб.
О, бунчалик таъмни беролмайди қанд,
Тотидан мавжланади томирда қоним.

Боғлар оғушига шошар эди у,
Тинимсиз меҳнатин завқи билан маст.
Жуманбулбул каби тошар эди у,
Жўшқин куйларини тингладим бирпас.

Бу лаззат, бу илҳом, бу шеърий дамни
Дилга бахш айлаган, эй обиҳаёт,
Ёрқинроқ кўрғаздинг менга оламини,
Сенга оқ йўл бўлсин, югур, тўлқин от.

1958.

КЎЗЛАР

»

Кўрдим,
 кўзларига тикилдим бир дам,
У оҳу кўзлар ҳам бир дам боқдилар.
Бирдан вужудимда барқ урди кўклам,
У кўзлар қалбимда қуёш ёқдилар.

Кўксим тўлқинланиб ширин туйғудан,
Мафтун туриб қолдим изидан қараб...
Икки жуфт кўзларнинг учрашувидан
Муҳаббат туғилса, дўстлар, не ажаб?

1958.

АМУДАРЕ

Ватан чегарасининг кумушранг чизигидай :
Гирдоб уриб, мавжланиб Аму оқиб ётади.
Кечанинг салқини-ю, қуёшнинг қизигида
Қулоч ёйиб, жимирлаб бирдай балқиб ётади.

Дўст кўнгиллар йўлига ойна кўприқдир Аму,
Ҳар тўлқин садосидан тинглайсиз юз «марҳабо!»
Шум ниятлар йўлида кескир шамшир бўлиб у,
Она-юрт посбонидай уйғоқ турар доимо.

1958.

ҚИЗИЛ РАНГ

Байрам наҳорида ҳислар ранг-баранг,
Ранглар жилвасидан қамашар кўзим.
Мени мафтун этган гўзал қизил ранг
Ҳақида янграсин бу галги сўзим.

Бутун табиатда қизил ранг ҳоким:
Шафақлар қизилдир,
Байроқлар қизил.
Очиқ-аён кўрар боққанда ҳар ким,
Шаҳарлар қизилдир,
Қишлоқлар қизил.

Илк бор бўса берган қиз ёноғидай,
Тоғларни ёшартган
Лолалар қизил.
Қувноқ пионернинг бўйинбоғидай,
Дилларни яшнатган
Далалар қизил.

Биллур қадаҳларда майлар қирмизи,
Чўғдайди келинлар устида либос.
Ёқутдир Кремль сўнмас юлдузи —
Қизил харитамиз чеҳрасига мос.

Қанотли аланга янглиғ ҳар шиор
Янги уфқларга дадил чорлайди.

Ғизил рангга чексиз муҳаббатим бор,
Ғалбим ҳам шу рангда ёниб, порлайди.

Ҳурлик деб тўкилган бу қон рангини
Юрак-юрагимдан қилгумдир эъзоз.
Мен яққол кўраман у эрк жангини,
Улуғ аждодларга меҳрим беқиёс!..

Завқ-ла кузатаман яқин-йироқни,
Дилда орзуларим ёзади қанот.
Бизнинг коммунистик алвон байроқни
Кўтариб чиққандай буткул коинот.

1958.

ТОЛ ТАГИДА

Сув бошидан, йўрғасида қайтарди мироб Ғани,
Хиргойи қилиб йўлда.
Бошин силкиб, илдам-илдам қадам ташлар самани,
Пахтазор ўнгу сўлда.

Дарахтлардан, боғларидан кўз узмай мафтун боқар,
Даласи яшнар, сероб.
Катта ариқ лим-лим тўлиб ташна ерларга оқар,
Қувонар эди мироб.

Шу тоб... бирдан кўзларига чалинди бир ажиб ҳол,
Секинлатди отини.
Бир йигит-ла тол тагида турар қизи Ойжамол,
Аранг боқди ботиниб.

Бирдан жаҳл ўти ёқди кўзлари соққасини,
Юзида чақнар ғазаб.
Худди ўтдай лов этди-ю, ушлади ёқасини:
— Бу қандай номаъқул гап!

Сезмас эди севги билан мастона икки ёш қалб,
Четдан боққанин киши.
Муҳаббатнинг сирларига бўлишганди шунча жалб,
Олам билан йўқ иши.

Мироб ёниб: «ажабо!» дер, «тавба!» дерди, бу не ҳол?
Қамчиласинми қизин?

Йигит қизнинг қора сочин силаб-сийпаб бемалол,
Баён этар дил сўзин.

Мироб қарар: йигит ўша — уста Собирнинг ўғли,
Пахтакор, оқил бола.

Мироб ўйлар: нима қилсин, не қилса бўлар тўғри,
Ё қилсинми дабдала?

Йигит қўйиб ўз кўксига севгилиси бошини,
Бўсага чўзади лаб.

Бир андиша куйдиради чолнинг ичу тошини:
— Бу қандай номаъқул гап!

«Ҳей!» деб бирдан лабларини жуфтлайди
қичқирмоққа,

Яна босар ўзини.

Узангига оёқ тираб, қарар у ёқ-бу ёққа,

Йўқотганди сўзини.

Худди ўтга сув сепгандай жаҳли босилар бир дам,
Жаҳлидан нима фойда?

Ешлигида Ойнисани, ахир, унинг ўзи ҳам

Ўпган-ку, хилват жойда.

1958.

ЎИЗ ЙИГИСИ

¹ (Халқ ҳазилидан фойдаланиб)

Бўйга етган қизини чақирди-ю, онаси,
Шундай деб қолди бехос:
— Қизим сенга айтайин, келганида хонаси,
Сўзларимга қулоқ ос.
Минг шукурки, ой қизим, чўзилиб қолди бўйинг,
Ақлу ҳуснинг бинойи.
Ёлғиз орзумиз, болам, тезроқ бўлса-ю, тўйинг,
Кўнгиллар топса жойин.
Тракторчи Валидан кеча кепти совчилар,
Девкор, ботир йигит у.
Насиб бўлса, қароғим, бахтинг гулдай очилар,
Онанинг орзуси шу.
Ўиз ерга экканча бош, кўзларига олар ёш,
Аммо лабида кулгу.
Совчи масаласини, она билмас, икки ёш
Бирга ҳал этишган-ку!
— Билишимизча, қизим, куёв йигит хўб бола,
Барваста-ю, меҳнаткаш...
Хурсандликдан қизининг юзлари бўлар лола.
Қалба ҳаяжон, оташ.
Она бечора сезмас қиз бошида не хаёл,
Ўизнинг ўйида Вали.
Кўз ўнгида пахтазор... шодликка тўла висол...
Ваъда берган маҳали.
Она дер: отанг ва мен олдиндан бир ўтишни
Маслаҳат қилдик кеча.

Бизлар розимиз, энди ўзинг ўйла бу ишни,
Қалай сенга бу режа?
Қиз жавоб бермас бирдан, пиқ-пиқ йиғлаган бўлар
Кўз ёши бир баҳона.
Қизин қайғусин кўриб, минг айланиб-ўргилар
Ва шундай сўзлар она:
— Йиғлама, оппоқ қизим,— дер она бериб далда—
Ургилай она қиздан.
Қиз йиғлаб айтар:— О-на, о-на-жон, ҳеч ма-ҳал-да
Чиқдимми сўзингиздан?!

1958.

Гўзал май тунларин ажиб гашти бор,
Яшил боғлараро кезганда.
Бирга-бирга бўлса севикли дилдор,
Еноқларда яшнаса ханда.

Кезишар бахтиёр йигитлар, қизлар,
Кўзлар сўзлар севги розини.
Тўлқинланар пинҳон, оловли ҳислар,
Тинглаш мумкин диллар созини.

Чироқлар чамани — боғ, кўчаларда,
Фонтан сочар тиниқ томчилар...
Мана шундай ойдин, соз кечаларда
Кўнгил қулфлари ҳам очилар.

1958.

ФАРҒОНА МАҚТОВИ

Марғилон атласи товланаркан шўх,
Фарғона ҳуснига тақлид эмасми?
Фарғона мақтовин қилса минг қўшиқ,
Айтинг-чи, шоирлар ҳақли эмасми?
Кўкка ўрлаб турар мовий тоғлари,
Зилол сойларидан қуёш олмас кўз.
Қува бўстонлари, Водил боғларин
Тасвирига ожиз бўёқ билан сўз.
Фарғона! Меҳмондўст, бағри кенг макон,
Қуту баракадир босган изларинг,
О, қайси юракка ўт солмас экан
Чўғдай атлас кийган зебо қизларинг.
Октябрь бахш этди сенга бахт, иқбол,
Ватан улуғлади сендай мардини.
Сенга боқиб, сездим янада яққол
Сендан айру тушган Фурқат дардини.
Инсон боғбонлигин жонли тимсоли —
Водий зумрад рангга чулғанмиш гўзал.
Бол томган боғин қўй, ҳар бир ниҳолин
Елда тебраниши ўзи бир ғазал!

1959.

БАРҒ УРИБ КЕЛГАНДА КҮКЛАМ...

Апрель.

Намойишда жумла табиат:

Бугун кўк юзида шундай кўкликки,

Бугун бутун олам шундай кўҳликки,

Қарайман,

Юракда севинч қатма-қат.

Сувлар

Танасига сиғмай оқади,

Майсалар шабнамдан кўтармиш қадаҳ.

Қуёш қизғалдоқлар ўтин ёқади,

Уйғониш, улғайиш фасли серфараҳ.

Муаттар бўй билан тўладир атроф,

Таралар қушларнинг эрка наъмаси.

Бу чексиз яшиллик, боғу роғ, офтоб,

Қаймоқдай соф ҳаво — Ҳамма-ҳаммаси

Бугун бир ўзгача завқ бағишлайди,

Қуйилиб келади шоирнинг байти.

Нечун коинотда бу қадар байрам,

Туғилган кунини нишонларми ё?

Иўқ!

Ленин туғилмиш — энг буюк Одам,

Ҳар йили барқ уриб келганда кўклам —

Унинг ҳурматига безанар дунё.

1959

ЛЕНИН КАБИНЕТИ

Кремлда бордир оддий бир хона,
Эшиклари оддий, оддий остона.
Ҳаяжонда унга қадам қўйдик биз
Ва Ленин нафасин яққол этдик ҳис.
Дилда ҳоким эди шундай бир туйғу:
Гўё жуда зарур бир иш билан у
Қўшни хоналардан бирида ҳозир,
Тез-тез юриб, сўзлаб киради ҳозир.
Столи устида қоғозу қалам,
Сиёҳга тўладир сиёҳдони ҳам.
Ҳар битта ашёда қўлин изи бор,
Ҳар хат, ҳар иншода доҳий сўзи бор,
Бунда мен Ленинга бўлдим ҳамнафас!
Бу оддий, шунчалик бир музей эмас,
Барҳаёт Ленинга ишхонадир бу,
Мангу буюкликдан нишонадир бу!

1959.

Қиш. Чимчилаб қочарди аёз,
Машгул эдик биз қор ўйинга.
Қиш бўлса-да, юракларда ёз,
Қор отардик юзга, бўйинга.

Ёноқларинг яшнаб лолагун,
Ҳазил қилдинг, ўйнадинг чунон.
Юрагимда дафъатан шу кун
Ажиб бир ҳис бўлганди меҳмон...

Шунда билдим, ноҳақдир буткул
Фақат кўклам ишқ фасли деган.
Ўт солибсан қалбимга, эй гул,
Севги фасл танламас экан.

1959.

Т О Н Г

Кўрдим
Фарғонанинг оппоқ тонгини,
Уфққа ёйилди сут дарёсидай.
Эслатар пахтамыз улкан тоғини,
Сарин еллари ҳам тоғ ҳавосидай.

Юлдуз — олтин жиға пешонасида,
Этаги пахтазор — момиқ денгизи.
Гўё
Мовий, кўркам кошонасидан
Қулиб қараб турар табиат қизи.

Булбул уни қутлар дарахт шохида,
Сувлар унга атаб тўқир ашула,
Мен тўймай боқаман:
Шўх нигоҳидан
Юрагимга тўлиб кетгандай шуъла.

Шунчалар мусаффо, майин, беғубор,
Ажабо,
Қаердан бу қадар зиё?
Тонгдан нур эмганми бизнинг пахтазор,
Пахтамыз нуридан тонг равшанми ё?!

1959.

* * *

Чексиз фазоларнинг бағрини тилиб,
Қуёшга интилиб
Учди Сайёра.
Бу — Бизнинг қудратли қўллар яратган,
Жаҳонни ўзига қаратган
Бир улуғ кашфиёт —
Қиёси йўқдир.
Юлдуз оламида бизнинг бу юлдуз
Аниқдир,
Ёниқдир
Ва тенг ҳуқуқдир.
Ойни бекат қилиб,
Қуёшга томон
Яшин шиддати-ла учган сайёра
Ақллари забт этди тамом,
Тубсиз океанда — олтин пора.
Ҳа, инсон генийсин асл ижоди
Совет герби билан учди қуёшга.
Бундай жасоратни кўрмаган эди.
Космос тўлғунча шу ёшга.

1959.

ҚАҲРАМОН

*Совет Иттифоқи Қаҳрамони,
Мамадали Топиболдиевга*

Катта канал сувин шўх шабадаси
Меҳр-ла силайди унинг юзини.
Беҳад пахтазорин атлас даласи
Қувонтирар қалбу кўзини...

Мана, оппоқ шийпон, мисоли елка
Чайқалиб туради бу кўк денгизда.
У эса, рулдаги моҳир капитан,
Шундай фикр қўзғайди сизда.

Боқар у ифтихор қучоғида ғарқ,
Меҳнат барпо қилиб чўнг хазинага.
Эзгу ҳиссиётлар дилда урар барқ,
Юрак сизмай кетар сийнага.

Пахтазор шовуллар... У солар қулоқ,
Хаёл беихтиёр забтига олар.
Кўз олдида келар жанг... ўрмон... қишлоқ,
Кечиб ўтган неча дарёлар.

Пахтазор хаёлда бўлар-да, ўрмон,
Уни олиб кирар қайтадан ҳарбга.
Адолат жангида ёвдан тўкиб қон,
Интилади зафарга, ғарбга.

Миналар портлайди... тутун ва олов...
Боғлар ва саройлар бўлаётир кул,

Ажал ёмғирини сепар фашист-ёв,
Булбул тинган, қовжираган гул.

Оналар мурдаси, чақалоқ доди
Олмосдай қайрайди унинг газабин,
Кўз олдига келар Фарғона... водий...
Тоблаб берар яна асабин.

У абжир партизан, у ёвга даҳшат,
Фашист составларин кулдек совуар.
Омборларин ёқар, отар гранат,
Ўлим билан юзма-юз юрар.

Қай бирин эсласин... ғирчиллама қор,
Аёзу ботқоқлар кўзи ўнгида.
Тун... Ўқлар визиллаб учар шиддаткор
Полесьенинг пасту дўнгида.

Қардошлар учун у олади қасос,
Белорус ўрмонин у чиндан шери.
Уни шундай дерлар!.. Бу тенгсиз ихлос!
Шундай дерди белорус ери.

Минск устида зафар шафағи
Қизил байроқ билан товланган тонгда,
Ноғиҳон ярадор бўлди у тағин,
Бу даҳшатли, беқиёс жангда...

У турар шийпонда, хаёлларга банд,
Кўз олди пахтазор...тинч жанггоҳдир бу.
Бу ҳам жанг! Ўзи ҳам командир монанд,
Меҳнатда ҳам зафардир орзу.

Баъзан оғриб қолар қўрғошин ўрни,
Безовта қилади, бўлади тажанг.

Оғриққа бўйсунмоқ бўларми тўғри?
У — жангчи-ку! Меҳнатдир жанг.

Кўксида Юлдузи, қуёшда порлар,
Столга энгашиб ўқийди бир хат.
Белоруссия уни меҳмонга чорлар,
Дўстлар меҳри юракда беҳад.

У турар... Меҳнатда номдор сувори,
Йилтирар манглайда жасорат тери.
Ўзбек пахтазорин мард соҳибкори,
Белоруссия ўрмонларин шер.

1960.

Абадий севаман яйлов тонгини,
Илк бор кўзни очиб уни кўргандим.
Юракка кўчирдим гули рангини,
Булбулидан эса куйни ўргандим.

Ол байроқ кўтариб чиққанда қуёш,
Қарши олар эдим қувониб, ёниб.
Майсалар кўзида йилтирарди ёш,
Баҳор, севинч ёши... боқардим қониб...

Қаерда бўлмайин, қайда юрмайин,
Мангулик пайванддир дилга ўша нур.
Болалигим тонгин мусаффо, майин —
Нурлари, ҳаётим, сиздан бошланур.

1960.

Миллиард юлдуз билан боқадн осмон,
Чиза олгаймн бу кечани қалам?
Чексизлик қаърига бир боласимон —
Боқардим, сирлидир бу осмон-олам.

Сергак посбон янглиғ Олтин қозиғи,
Ҳулкар қизлар менга ҳикоя сўзлар.
Бахмал тунга тортиб олтин чизиғин,
Зумда ёниб, ўчар Учар юлдузлар.

Фазо, назаримда, буюк бир денгиз,
Сомон йўли — олтин кўприқдир бошда.
Дейдилар, ундаги энг оддий юлдуз
Миллион бор каттароқ эмиш қуёшдан.

Маҳлиё бўламан... Инсоний ғурур
Аммо тошиб келар қалбимга бирдан.
Мен эмас, осмон йўлимга боқур
Миллиардча мунтазир уйғоқ кўз билан.

1960.

ФАРҶОНА МЕВАЛАРИ

Фарғона бозорин айландим роса,
Салқин расталари гулзордай тоза,
Бозормас, шарбатга тўла бир коса —
Тутдиму гўёки симирдим қониб,
Во ажаб, томирда югурди қоним.

Луччак шафтолилар ҳақиқланибди,
Қатор саватларга хўп қаланибди,
Шира тўлиб, пўсти юпқаланибди,
Емай туриб оғзинг сувга тўлади,
Есанг, ким билади, нима бўлади?!
?

Анжири мадҳига тополмадим сўз,
Дувва тўкилгандай саватга юлдуз,
Ҳаё билан кулган, эй қуралай кўз,
Менга баргга қўйиб, тарозига сол,
Меваларинг каби сўзларинг ҳам бол.

Худди чўғ хирмони помидориси,
Балки етмиш дарднинг шудир дориси,
Чойнакдай келади, гапнинг тўғриси,
Жонингни киргизар қиясанг шакароб,
Гўё ёз тафтидан маст бўлган шароб.

Олмасин қиёларнинг яноғи дейсан,
Борми олмазорин саноғи дейсан,

Қайдадир олманинг зўр боғи дейсан,
Боғбон кулиб айтар:— боғи Фарғона,
Олманинг қайнаган ёғи Фарғона.

Шакар узумлари олди кўзимни,
Қуёш ардоқлабди хил-хил узумни,
Нафсни тийиб, аранг тутдим ўзимни,
Рангдор чиллакилар беқийёс экан,
Бир бошин еб бўлмас деса, рост экан.

Тарвузи қучоққа сигмайди — полвон,
Таъми тилни ёрар, ранги тўқ алвон,
Аранг биттасини ебсиз тўртовлон,
Бунни Ёзёвонда битган дедилар,
Канал суви маза бахш этган дедилар.

Қарсиллаб чанқоқни босар бодринг,
Гўё кўк шишада баҳорий шудринг,
Уни-бунни қўйиб, бу ёққа юринг,
Ўтасиз растама-раста оралаб,
Қовун харид қилмоқ учун саралаб.

Катта сой бўйида чойхона тайёр,
Мевахўрликдан сўнг кўк чойни сипқор,
Йўқса, зўрлик қилиб ўйнатиши бор,
Ҳазилмас — қуёшнинг нурин егансан,
Ҳазилмас — меҳнатнинг қўрин егансам.

Бунда бозор эмас, улкан боғ кўрдим,
Бу боғнинг саҳнида минг бўёқ кўрдим,
Шарбат шарқираган кўп булоқ кўрдим,
Фарғонам — Ватаннинг олтин конисан,
Мангу бахтин топган ҳур боғбонисан.

1960.

ЯНА КЕЛМОҚДАМАН...

Яна келмоқдаман...
Салом далаларим,
Бахмал майсазорлар — яйловим, салом!
Болалигим тонгин ширин аллалари,
Ўтовим, ўчоғим, оловим, салом!
Қизғалдоқ базмидан яшнаган адирлар,
Етилган кўркингиз соғиниб келдим.
Мангу кўкларингиз мени яна сеҳрлар,
Сизга таъзим билан яна эгилдим.
Унутиб бўларми, айтингиз-чи, ўзи,
Сут билан эмганинг шаффоф ҳавони?
Инсон бунёд бўлиб, очилганда кўзи
Илк бор учратгани еру самони?
Йўқ! Чексиз даштимнинг ҳароратли, вазмин,
Офтобли кунлари қалбимда мангу,
Қундуз кечасида юлдузларнинг базми
Юрагимда мангу кўчиб қолган-ку!
Оппоқ саҳарларин осудаю салқин
Шабадаси ҳамон силар сочимни.
Уфқида субҳидам ёйилганда ёлқин,
Қаршилаб ёзардим кенг қулочимни.
Димоғимда чим ҳидин ҳузурбахш нафаси,
Ўт-ўлан бағрига чўмдим мен яна.
Қушларнинг наъмаси, бургутлар ҳамласи
Ҳаммаси-ҳаммаси қаршимда мана.
Мана, таниш қирлар... Сурувимни ёйиб,

Юксакдан боқардим хаёл ичра жим.
Умримнинг тонгида содда ва ажойиб —
Гунчалар юз очиб, илк мисраларим —
Шунда туғилгани ёдимдадир ҳамон,
Ҳамон қулоғимда чўпон эртаги.
Қўлимдан тушмасди ҳеч «Зайнаб ва Омон» —
Шеърятнинг қайноқ, ўлмас юраги...
Яна шод дўстларим жамдир бу даврада,
Қувноқ гурунг тортар мени сеҳрига.
Оппоқ ойдин кеча... шосула... шабада...
Тўймасдан боқаман дўстлар меҳрига.
Суҳбат қизиб кетар: ранг-баранг ҳаётнинг
Лавҳаларин бир-бир оча қоламиз.
Олтин болаликнинг бебаҳо, жонга тенг
Дамларин шавқ билан эсга оламиз.
Отларда елардик, чучмома терардик,
Қизларга берардик дасталаб лола.
Баҳорда сойлардан югурган селлардек,
Болалик кечарди — тошқин шалола.
Суҳбат қизиб кетар: ҳар ким ўз ишидан
Сўз очиб қолади навбатма-навбат.
Чорвадор сўзлайди чорванинг қишидан,
Агроном дилида мўл ҳосил фақат.
Мен яққол кўраман яйловни тўлдирган
Беҳисоб сурувни — юрт хазинасин.
Каналлар қазиган, чўлда гул ундирган
Азамат дўстларнинг порлоқ сиймосин.
Пахтакор, муаллим, доктор ва қўйчибон,
Ватаннинг ишига боғлиқ белингиз.
Узингиз, сўзингиз юракка куч-дармон,
Очилиб, сочилиб сўзланг, келингиз.
Суҳбат қизиб кетар: оила, саодат,
Садоқат, севгидан бошланар гурунг,
Қурдошлар, юртошлар, мардлик сизга одат,
Бу гўзал ҳаётнинг завқини суринг.
Бир савол бераман мен ўзим-ўзимга,

Хўш, сен-чи, не билан фахр этасан?
Не ҳисса қўшяпсан Коммунизмга,
Сенга навбат келиб қолса нетасан?
Шунда жавоб учун ошиқар ўтли дил,
Ўз ўрнига қўйиб дўстлар иззатин.
Дейди: — Навбат етса айтажакман дадил,
Дўстлар, шеърларимдир — сизга хизматим!

1960.

ГУЛЛАР ТЕРАМАН

Гуллар тѳраман, гул тераман, ѳр, сенга деб,
Ишқимни қилай гул била изҳор сенга деб.

Нурланди қуѳш шуъласида боғу баҳорим,
Булбул чалади тонг чоғида тор сенга деб.

Тўрт бўлди кўзим, ѳнима меҳмон бўлиб кел,
Тўлқинли кўнгил севгида иқрор сенга деб.

Ҳар лаҳза юрак ѳдинг ила шод ура бошлар,
Улгунча бўлай ѳру вафодор сенга деб.

Меҳнатда, фароғатда мудом ѳри бўлай мен,
Еллар, айтингиз ҳамдаму ҳамкор сенга деб.

1960.

САҲРОДА МЕҲНАТ ЖАНГИ

(Экспромт)

Сахро ечаётир сариқ тўну жомасин,
Буюк кураш борар яйдоқ саҳрода.
Сароб ва дарёнинг асрий муаммоси
Бугун ҳал бўлмоқда сахро саҳнида.
Дарё қулоч кериб оқиб бораётир,
Тоғ келса ҳам хасдай супургим дейди.
Сахро минг сарғайиб, минг оқараётир,
Яна кўп асрлар мен тургум дейди.
Бу — кураш саҳнаси, зўр айтишувдир бу,
Тақдир ва меҳнатнинг ўзаро жанги.
Тўлқин уриб ётган саробмас, сувдир бу,
Момақалдироқмас — машина жаранги.
Турли миллатлардан йўғрилган ва буюк
Бир одам тимсоли бунда ҳукмрон.
Коммунист ёшлигим кўтараётган бу юк
Инсонларга бахш этар янги гулистон.
Уралнинг қудрати ишлаётир бунда,
Ўзбек пахтакорин бу режасидир.
Москва, Харьковлар қишлаётир бунда,
Ижод қайнар кундузи ё кечасидир.
Яшил ранг бу сўнгги саҳронинг юзини
Қоплаб бораётир, мавж ураётир.
Инсониятнинг орзуси — Коммунизмни
Дўстлигимиз, ёшлигимиз ўзи қураётир!

1960.

Тонг отиб келади...
 Баргларда шудринг...
 Қуёш чиқиб келар зар ёғду билан.
 Дарахтларда қушлар... Авжида гурунг,
 Анҳор тўла айқин сув билан.
 Баҳор файзи кирди дала-адирга,
 Қайноқ,
 Ҳароратли кунлар бошланди.
 Мўл ҳосил макони қадрдон ерга
 Биринчи чигит ҳам ташланди!
 Офтобга солинган духобасимон
 Мавжланар,
 Товланар майсалар, ўтлар,
 Гоҳида ярқиллаб кетар-да, осмон,
 Гоҳо шаррос қуяр булутлар.
 Шўхдир,
 Бетинимдир дилбар бу фасл,
 Меҳнатга,
 Ижодга ундайди элни.
 Ҳаёт яратади илиқ нафаси,
 Улаб қўяр дилларга дилни.
 Трактор қалбининг ҳар бир «гуп-гуп»и,
 Беш йилликнинг қалб зарбига тенг.
 Биз бу йил ўтқазган кўчат ҳар тупи
 Боғимизни яна этар кенг.
 Баҳор!

Нуригни соч ер сийнасига,
Ҳар зарранг қалбларга қон бўлиб кирсин.
Меҳнатинг
Кузда юрт хазинасига
Оқ олтину дон бўлиб кирсин!

1960.

Атрофимда тоғлар — зич, метин қўрғон,
Тоғлар — ер сиртига урилган эгар.
Кўк ўпган қоядир, боқмагил қаён,
Бунда қўлни чўзсанг чўққига тегар,
Гарчи ҳузурида заррадир инсон,
Аммо инсонга у бўйнини эгар.

1960.

ТУҒУВЧИ ҚИЗ

Кўрдим

Қўллариғнинг нозик рақсини,
Минглаб урчуқларга берганда фармон.

Уқдим

Кўзлариғда меҳнат баҳсини,
Ўзингсан мукамал, янгроқ бир достон.
Урчуқ дарёсига ип ирмоқлари

Оқарди,

Оқарди майин, беҳато.

Адашиб кетмасми, айт, бармоқларинг,
Устозинг ким ўзи, сўзла, эй барно?

Манзилга интилган тулпорми дедим,
Шиддат-ла гувларкан азим дастгоҳинг.

Қалбингда бир қуёш ўт борми дедим,
Ип билан оққанда меҳринг, нигоҳинг.

Эй сен,

Бувилари қон-зардоб ютган,

Чархни гижиллатиб, тўкиб кўз ёши,

Ўтмишда бўзга ҳам ёлчимай ўтган

Азиз оналарнинг қони қардоши,

Бугун сен

Ленин бахш этган Ватанда

Улуғ халқинг учун тўқийсан либос.

Халққа инъом этган алвон матонгда

Гул билан қўшилиб порлайди ихлос.

Ноғиҳон

«Чирт» этиб узилган ипдан
Бутун комбинатнинг ташвищигача,
Бари-барисидан ўзинг воқифсан,
Текстил чевари,
Парвоз қил, яша!

1960.

ҲАМЗА МИНБАРДА

Кундуздай ёп-ёруғ чироқлардан зал,
Колхоз клубида байрамми ё тўй?
Бугун шеър кечаси! Янграйди газал,
Дилларни чорлайди оҳанрабо куй.

Ҳамза ҳурматига эл бўлибди жам,
Шеър мухлисларин зўр мажлиси бу.
Зал ичи бамисли қуёшдан кўркам,
Бугун қуёш эмас, шеър сочар ёғду.

Шундай туюлдики, мажлисда раис
Ҳамзага бергандай биринчи сўзни.
Гўё зўр дарёдай чайқалди мажлис,
Минбарга қадалди барчанинг кўзи.

Миннатдор кўзларга бир назар ташла,
Халқнинг эътиқодин ўқийсан аниқ.
Ҳамза қўшиқларин тинглашга ташна
Катта зал сафарбар бир қўшин янглиғ.

Шундай туюлдики, Ҳамза шеър бошлар;
Қадрдон сиймони кўрдим минбарда:
Чуст дўппи, кенг манглай, чимрилган қошлар
Таниш ишоралар кўчди дилларга.

Мисралар сочаркан бахт шуъласини,
Қирмизи ёқутдай жилоланар дил.

Шеър янграр... Ҳар сатр ёв қалъасини
Ишғол қилмоқ бўлган аскардай дадил.

Зўр кураш йиллари бўлар намоён,
Қоронғулик сўниб, балқиб келар тонг.
Эркингни қўлга ол, ишчилар уйғон,
Сеники замон, деб шоир урар бонг.

Вазнлар учқурдир, қофия портлар,
Маяковскийча тегар мўлжалга аниқ.
Ленин қуёшидан учқундай порлар,
Ҳақиқат шуъласи ҳамиша ёниқ.

Ҳис этдим сўзларнинг буюк сеҳрини
Юзларда балқиган ўтли туйғудан.
Юракдан-юракка инсон меҳрини —
Элтган мисраларнинг сўнмас чўғидан.

Эл тинглар ҳаяжон, сукут ичра жим,
Гоҳ чапак янграйди, кулги учар гоҳ.
Бу залга девордан суратмас, балким,
Жонли шоир ўзи ташларди нигоҳ.

1960.

СОАТ ВА ЮРАК

Столим устида чиқиллар соат,
Юрак ҳам гурсиллар ўз қафасида.
Икковлон меҳнатни қилибди одат,
Бир ижод яратар ҳар нафасида.

Юрагим кўтарар бу давр юкин,
Соат ҳам ўз бурчин ўтайди ҳалол.
Фарқи: соат тинса тоб бериш мумкин,
Юрак тўхтаганда юриши маҳол.

1961.

Дўстлик — буюк туйғу,
Виждон йўриғи.
Уни ўлчамоққа етмайди баҳо,
Дўстлик — туйғуларнинг бу энг ўлуғи,
У порлоқ бир қуёш, сўлмас бир баҳор.

Бу ҳис — узоқларни этади яқин,
Мушкулларни эса осон қилади.
Унинг шуълалари мисоли чақин,
Жанг чоғи душманни яксон қилади.

Дўстлик — қалб боғида кўркам бир ниҳол,
Меҳру ҳароратдан у баҳра олар.
Шахсий нафин кўзлаб, дўстликни қурол —
Қилган киши ундан айрилиб қолар.

1961.

ХАЙР ВА МАРҲАБО

I

Хизматларинг сифмас таърифга,
Қўлларингни қисиб миннатдор,
Ўзатамиз, сени тарихга,
Хайр, ўтган йил, хуш бор — яхши бор!
Ўлуғ съезд кечган хуш айём,
Гагаринлар кўкка учган йил,
Таҳсин ўқиб, қилиб эҳтиром,
Кузатаркан тўлқинланган дил,
Сенга оқ йўл тилаб қоламиз,
Сени мамнун ёдга оламиз.

II

Жангда ғолиб баҳодир солдат,
Ё аҳдига содиқ ёр мисол,
Сен халқимга бахту саодат
Ҳады этиб, ишладинг ҳалол.
Кўксимизни баланд кўтардинг,
Дур ундирди манглай теримиз,
Тинчлик бўлиб ердан кўкардинг,
Раҳмат сенга, «Олтмиш биримиз»!
Изимизда нурли қоясан,
Ўн икки зар пиллапоясан.

III

Хуш келибсан, навқирон, азиз,
Янги йилим, пешвозман ўзим.

Бу висолнинг бебаҳо, лазиз
Ҳисларидан ёришиб кўзим,
Сенинг гурс-гурс қадамларингни
Ҳаяжонда сезаётирман.
Илҳом тўла хуш дамларингни
Ижод билан безаётирман.
Улғайсам-да, тагин бир ёшга,
Ёшлигимни боғларман бошдан.

IV

Сен келасан узоқ Шарқимдан,
Шошиласан Москва сари,
Гарчи тезсан кўкда чақиндан,
Қанча елма, учма илгари,
То Ленадан Обга ўтгунча,
То Тайшетдан Тошкентга қадар,
Олтойдан Қарнобга ўтгунча,
Тянь-Шандан ошганга қадар,
Тўрт фаслни учратажаксан.
Ана шундай буюк бу Ватан!

V

Дўстлик билан гуллаган диёр
Буркаяжак сени ҳам шонга.
Саҳроларга элтасан баҳор,
Юксаласан ойга, осмонга.
Сен қалқасан бизнинг сафларда,
Бахт кутади курашингдан Ер.
Коммунизм сари сафарда
Коммунистдай тўкажаксан тер.
Манглайингда Ўроқ ва Болға,
Қани, ишга! Жўнадик олға!

VI

Ҳар оила, ҳар хонадонга
Янги иқбол, қувонч бўлиб кир,

Ёшлик, севги бўлиб, ҳар жонга
Сен ҳаётбахш қуёш бўлиб кир.
Истиқболнинг ишқида ёниб,
Янги иқбол, ниҳол экамиз.
Безатамиз буткул дунёни,
Кел, марҳабо, Олтмиш иккимиз!
Қўлингни бер, қаторимда қалқ,
Тоғдай юксал, офтоб бўлиб балқ!

1961.

УЧ, ЮЛДУЗИМ

Асрий орзуларнинг ҳақиқати бу
Само бўйлаб учган ёниқ юлдузим.
Дилда тўлқинланар ифтихор, туйғу,
Парвозинг кузатиб боққанда кўзим,
Уч, бутун оламга таниқ юлдузим!

Уч, майли, юлдузлар ёқа тутсинлар,
Учар юлдузлар ҳам куйсин шармдан.
Хабар бер, Марсда ҳам бизни кутсинлар,
Салом бер, куррамиз буюк шаридан,
Довруғ сол, биз совет кишиларидан.

Фазо кўйлагига заррин қатимдан,
Нурли ипаклардан нафис жилва бер.
Инсон орзу қилди сени қадимдан,
Инсон хаёлидай тез интилавер!
Тубсиз бўшлиқларни кез, интилавер!

Совет кишисининг зеҳни, ижоди
Метеорлар билан қилмоқда пойга...
Сен — бизнинг қудратсан. На сеҳру жоду.
Янги дунёмизни буркаб чиройга,
Сен билан етамиз Венера — ойга!

196.

ТҮЙ

Висол иштиёқида,
Орзулар қучоғида
Талпинган бўйдоқ қалблар,
Бўсага чанқоқ лаблар,
Кўзлар... нигорон кўзлар,
Қўша балққан юлдузлар,
Байрам қилади бугун.

Қизнинг атир сочлари,
Қошлари қийғочлари
Йигитни сархуш этмиш,
Юрагини қуш этмиш,
Тўй — қутлуғ овозадир,
Тўй — олтин дарвозадир
Оила чаманига.

1961.

Боғлар оша
 Секин, билдирмай
 Зарланиб Уфқдан кўтарилар Ой,
 Гулханда тобига келган чилдирма —
 Мисоли тарангдир.
 Чертсанг, ҳойнаҳой,
 Даранглаб хуш садо солар оламга,
 Нур бўлиб ёғилар жисмидан қуёш.
 Балки, бу лавҳани олиб қаламга,
 Юз мингинчи шоир қотирмоқда бош.
 Асрий муаммолар бўлаётир ҳал,
 Ой — илм қўлида бир сиқим тупроқ,
 Яъни ўнқир-чўнқир, чўтир, нотугал
 Фазовий заррадир,
 Мен эса кўпроқ
 Унинг гўзаллиги, олтин ўроғи,
 Нури, тўлинлигин мангу асири.
 Ой — ишқий шеъримнинг вазну туроғи,
 Ишқий дostonимнинг жозибa, сири.
 Гарчи, тез йилларда Ой ва Ер йўли
 Яқинлашиб қолар қош орасидай,
 Серқатнов йўлчининг битгаси бўлиб,
 Неча бор учарман иш борасида,
 Аммо
 Шу ишончга кўнгил ёр экан,
 Шу бир ҳақиқатни дил беролмас бой:
 Токи бу жаҳонда севги бор экан,
 Ошиқ-маъшуқларга зийнат бўлар Ой.

1962.

ТАБИАТ ҚИЗИ

Сенга боққан чоғимда гўзал,
Ҳис этаман олам сафосин.
Сўзларингдан тинглайман ғазал
Ва англайман ҳаёт маъносин.

Шўх дарёлар мавжи бор сенда,
Қондирасан диллар чанқоғин.
Кўк баҳорлар авжи бор сенда,
Эслатасан қувноқ чақмоғин.

Баланд тоғлар азми бор сенда,
Улғайтасан дилларда виқор.
Юлдузларнинг базми бор сенда,
Бошинг узра порлар жилвакор.

Оқ сийнангга чўкмиш оппоқ тонг,
Кўзларингда ёнар бахмал тун.
Кулишингда нафис бир оҳанг,
Тўлишингдан тўлин ой мафтун.

Ёноғингда яшнайдди лола,
Қуёш эмиб, бўлмиш қирмизи.
Ипак сочлар қора шалола,
Табиатнинг эй барно қизи.

Бунча етук ҳусну камолни
Қайдан олдинг, сўзла, кўзидан?
Кулиб дейди: сен бу саволни
Юрагингнинг сўра ўзидан!

1962.

Тонг чоғида маъсуд янгради рубоб,
Берилиб юракдан чалаётган ким?
Вужудим қулоққа айланиб шу тоб,
Берилиб юракдан тинглар эдим жим.

Бу куйни таржима қилолмайди сўз,
Ёлғиз юраккина уни англайди.
Билсам, мадҳинг экан бу куй, қора кўз,
Гўзаллигинг унда шўх жаранглайди.

1962.

СТАДИОНДА

Ўйин қизиб борар, тўп учар баланд,
Кўзлар эргашади тўп парвозига.
Стадион гувуллар океан монанд,
Копток тепилганда нақ дарвозага.
Ҳаяжон бағрида каттадан-кичик,
Маҳорат машқи бу — йўқ бунда сийлов.
Бунда аниқланар: ким моҳир, кучли?
Бунда ўт ёшликка боради синов.
Бунда лоқайдликка ўрин йўқ сира,
Бу кўзларга қара, бу қалбларга боқ,
Гоҳ диллар ойнадай равшан, гоҳ хира,
Гоҳ қувончдан яшнар, афсус ўртар гоҳ.
Аммоки... бир қўшним қалби худди муз,
Ҳазилдай боқади бу чин курашга.
На завқ, на ташвишни изҳор этар юз,
Эснаб зерикади — тегади гашга.
Майлига, ёнмасин, ўртанмасин сал,
Бепарво ўтирсин — унинг ўз иши.
Аммоки, ўйлайман, минг марта афзал
Ишга муносабат билдирган киши.
Қизгин ўйин куни стадионни,
Стадион эмас, буткул жаҳонни
Ларзага солгудай зўр ҳаяжонни
Мен орзу қиламан ҳар иш, ҳар жойда.
Агар шу хислатдан маҳрум бўлсанг, дил,
Сени шар пуфакдай ёргумдир дадил,
Кесақдан фойда бор, сендан не фойда?!

1962.

И У Л

Йўлдан иборатдир инсоннинг умри,
Бошқа хил тақдирни мен олмайман тан.
Йўл — инсон ҳаётин етакчи нури,
Дафъатан бошланиб, битмас дафъатан.
Қаёнда бўлмайлик: кўкда, пиёда,
Денгизда ё уйда — ҳамиша, ҳар он:
Газета кўрсак ҳам,
Бугдой ўрсак ҳам,
Бино қурсак, ёки
Хаёл сурсак ҳам
Биз йўлда бўламиз, йўлдамиз ҳамон.
Поездлар манзилга элтар бизни гоҳ,
Гоҳо булутлардан баланд учамиз.
Шу йўл бўлагидир столу дастгоҳ,
Шу йўл йўлагидир ҳовли, кўчамиз.
Бир яхшилик қилсак — йўлда борамиз,
Тер тўксак, шеър ёзсак, қон қазсак ҳам йўл.
Ҳатто
Тек тургандай шу Сайёрамиз,
Яшин тезлигида йўл босади мўл.
Улим — ҳаёт йўлин тугаши эмас,
Авлоддан-авлодга ўтилар аниқ.
Ким ҳалол яшабди, у ўлдим демас,
Насллар кўксига чироғи ёниқ.
Кимнингки, меҳнатдан чет, йироқ бўлиб,
Умум хизматидан қўли узилар,
Дарёга етмаган бир ирмоқ бўлиб,
Худди ўша куни йўли узилар.

1962.

Ҳар гал
Аэропортга келганим чоқда
Қанот пайдо қилар ногаҳона дил:
Кимдир учиб келди,
Кимдир учмоқда —
Дўстлар, қўноқларга даргоҳ бу манзил.
Бунда ҳамма нарса;
Кассир қиздан то
Портнинг ўзигача учадигандай.
Худди уй шифтидай яқиндир само,
Қўл чўзсанг юлдузлар тушадигандай.
Бир енгиллик кезар тан билан жонда,
Баландроқ, узоқроқ, тез учмоқ — орзу.
Йўлинг пойлаб тубсиз, чексиз осмонда
Мижжа қоқмай ёнар Ҳулкар, Тарозу.
Зотан,
Фазоларда инсон қадами...
Инсон табиатан парвозга мойил.
Парвоз байроқдори, совет одами,
Дунё сенга қойил!

1958.

О Л И Ч А

Боғимда қизариб пишди олича:
Қизларнинг бўйнида қизил маржондай,
Қирмизи юлдузлар тўла осмондай,
Ё тонг нурларидай яшнарди ол-ол,
Ёки тандир тўла чўғ-оташ мисол —
Жуда гўзал эди у шу ҳолича.

Шифобахш мевадан наҳорда тотдим,
Баҳор шўхликлари бошланди танда,
Гўё мен исиндим бу нур гулханда,
Томирда қолмади заррача ғубор.
О, бунда қанчалик завқу туйғу бор,
Юракда энг нафис ҳислар уйғотдим.

Меҳнатим болидан кўнглим тўлди хўб:
Иштаҳани очиб, қўзғаб иштиёқ,
Олича оловин елпирди япроқ,
Ёрнинг бу ол рангин қанча ичсанг кам,
Қуёш, ҳаёт таъми унда мужассам,
Бу лаълин шуъланинг хосияти кўп.

1962.

БАҲОР ВА ИНСОН

Лолазор бўлмоқда уфқ ёноғи,
Мен қуёш йўлида турибман уйғоқ.
Шундай гўзал тонгки, еру кўкка боқ,
Ёқут шуълаларда баҳор гул боғи.

Япроқ яшиллиги, еллар ўйини,
Шабнам тиниқлиги, муаттар ҳаво —
Жонингга жон бўлиб, дардингга даво,
Қучоқ-қучоқ сочар гуллар бўйини.

Шимириб табиат соф туйғусидан,
Қалбим бу лавҳадан шунча маст эди,
Бу дам нафосатда қолишмас эди
Бўй етган қизларнинг тонг уйқусидан.

Шу бўй, шу гўзаллик жону танимга
Ҳаёт заррасидай оқиб кирарди,
Қуёшдай зўр оташ ёқиб кирарди,
Шод эдим ҳур элда туғилганимга.

Хаёлим уфқида баланд учаман,
Гагарин парвози асил меъёрим.
Баҳорим, баҳордан гўзал диёрим —
Қанотим остида. Хурсанд қучаман.

Инсонлик гурурим оширар яна
Табиатнинг сўлим бу нозли сайли.

Инсон! Сенинг гўзал қалбинг туфайли,
Балки, табиатда шунча тантана?

Бу боғларнинг базми, бу тоғлар қори,
Бу сойларнинг назми, жилоли офтоб,
Уфқлар кенглиги — бу жонли китоб,
Гўзалликнинг тенгсиз бу шўх диёри.

Қалбинг қудратидан фақат бир учқун,
Қалбинг жилвасидан заррадир, холос.
Бахтлиман, дунёга ҳурмат ва эъзоз —
Билан Инсон бўлиб келганим учун!

1962.

ЕРНИНГ ҚУДРАТИ

Тарвуз узиб чиқди
Кекса соҳибкор
Чўлда барпо бўлган яшил полиздан.
— Татиб кўринглар, — дер, — нақ асалча бор,
Чанқаб келибсизлар анча олисдан.

Тарвузки,
Шунчалик бўлар-да, ахир,
Шодликдан ёрилиб кетгудай таранг.
Худди ер шаридай думалоқ, сархил,
Тонг қуёши янглиғ ичи тўла ранг.

Кунботар уфқидан сиқиб олгандай
Қирмизи шаробга тўла косадир.
Чилланинг аёзи кириб қолгандай
Салқиндир — ҳоврингни зумда босади.
Ажабо,
Қойилман ер қудратига,
Қаердан бу шакл, бу бўёқ, бу таъм?
Она-еримизнинг қати-қатига
Ҳаёт зарралари сингмиш мужассам.

Райҳон бўлиб, димоқни эркаларкан гоҳ,
Гўзаллар нафаси янглиғ дилрабо.
Чинор бўлиб, бошингга соя солган чоғ
Она алласидай хуш эсар сабо.

Бошоқлар мағзида шу ер шираси,
Ҳаёт ўтин ёқар инсон танида.
Пахта майдонларин кумуш шуъласи
Ердан кўтарилар куз келганида.
Олмалар юзига қалқир ер тафти,
Баҳорда ёндира лола чирогин.
Раиғларнинг етмиш хил камалак сафи
Қуёш билан Ердан олар бўёгин.
Нордон бўлиб, қонга тўлқин солади,
Ширин бўлиб, қўшар умрга умр.
Ҳатто аччиги ҳам дардни олади,
Дилимга қўр бўлар, кўзларимга нур.
Анордир, олчадир, нокдир, узумдир,
Ер — менинг насибам, ризқу рўзимдир.
Совуқ жилва қилган минглаб юлдузга
Зарраини бермасман, эй жигарпора,
Тўтиё қилгумдир губоринг кўзга,
Ватаним Ватани — буюк Сайёра!
Кимки нонкўр бўлса, улоқтир мангу,
Бағрингга солмагай атом жароҳат.
Жафокаш, меҳнаткаш, қадрдонсан-ку,
Жумла мавжудотга ҳаёту роҳат!..

Бир тарвуз устида сурганда хаёл,
Кўксини ёргандай бўлди менга Ер.
Яшил полизлардан тингладим савол
Ва дил жавобидан туғилди бу шеър.

1962.

АЕЛ ҶАЛБИ

Алла айтган ақиқ лаб,
Бешик тебратган қўллар,
Жаҳонни жонга жойлаб,
Инсонга ҳаёт йўллар.

Назокатда ортиқдир
Бу қалб гул япроғидан.
Салобатда ортиқдир
Бу қалб Помир тоғидан.

Севганда кипригида
Порлар севинч, бахт ёши.
Ишқ-вафо кўригида
Садоқатдир қуёши.

Она-ердай сахий у,
Дарё-дарё меҳри бор.
Офтобдир у, доҳий у,
Фарзандига меҳрибон.

Чеҳрасида табассум
Минг баҳордан илиқдир.
Боқаркан сўлим, маъсум,
Дунё бағри тўлиқдир.

Ҳижронга қилар тоқат,
Висолга дили муштоқ.

Эзгу ҳислар қатма-қат —
Кўнгил тонглар каби оқ.

Аmmo совуқ бир сўздан
Кўнглига етажак дарз.
Уйчан, фикрли кўздан
Уқийсан оламча дарс.

Ғазаби чақмоқларни
Сўндиргудай шиддаткор.
Шундай онага, ёрга
Бир умр ҳурматим бор.

У буғдой ҳам экади,
У пахта ҳам уяди.
Нафис кашта тикади
Ва метал ҳам қуяди.

Самоларга учганда
Юлдузларни қилар лол.
Яшин бўлиб кўчганда
Душманни этар поймол.

Бу қалб мадҳини ёзиб,
Эй кўнглим, қилгин таъзим
Бу қалб шунчалик нозик,
Бу қалб шунчалик азим.

1962.

ЕЗЕВОНДА СУВ

Ҳувиллаб ётаркан бу яйдоқ замин,
Охунбобоев бир вақт келган бу ерга.
Ҳис этиб бу чўлнинг эрта кўкламин,
Ота, тол экинглари, дея буюрган...

Толзор шовуллайди — яшил аланга,
Чорпоялар узра гилам ёнар — чўғ.
Сув нима билмаган тақир ялангда
Артезиан сув отиб, кулиб ётар шўх.

Ҳовучлаб ичганим шу обиҳаёт,
Юзимни ювганим шаффоф томчилар,
Фикрим қушларига бағишлаб қанот,
Маъно водийлари менга очилар.

Сув! Асрий орзулар интилган гўзал,
Фарҳод севгисига синов бўлган ёр,
Шаънингга айтилмиш достону ғазал,
Менинг ҳам бу бобда ўз қўшигим бор.

Япроқдан иборат бу яшил жаҳон,
Бу кўк воҳаларнинг яшил кулгуси,
Меҳнату офтоб билан ёнма-ён,
Сенинг меҳринг билан ҳам етилгуси.

Она-еримизнинг кўкрак сути — сув,
Илдиздан у баргга интилган қондир.

Косада жимирлаб туриши сулув,
Канал-канал оқса ҳосилга қондир.

Мен дашт фарзандиман, мен улғайган чўл
Сувга Ёзёвондай бўлмаган сероб.
Ато қилган на зўр дарё, на бир кўл,
Тақдир деб аталмиш нокаста мироб.

Бугун қўлимизда тақдир жилови,
Ёмғирдан илтифот кутмайди даштим.
Қор ҳам ёнар экан бўлса қалови,
Сураман мен яшил каналлар гаштин.

Артезиан булоғин кўксидан отиб,
Саҳро қондирмоқда асрий чанқоғин.
Сабзалар бу инжу қатрадан тотиб,
Марзалар очажак пахта чаноғин.

Толзор шовуллайди... Ҳар тараф обод.
Чоллар суҳбатидан баҳра оламан.
Ота ҳурматини ва халқим бунёд —
Этган бу баҳорни шеърга соламан.

1962.

АФРИКА АЛАНГАСИ

Гур-гур ёнаётир шафақ гулхали
Мазлум Шарқ устида эрк байроғидай.
Неча асрларга, кўп насларга
Машъум нопокликнинг тамғасин урган,
Инсоният шаънин қуртдай кемирган
Мустамлака зулмин жирканч ва сўнгги
Гарду губорларин қаърига тортиб,
Ўвиллаган қизил аланга янглиғ,
Уфқ чехрасида қирмизи яллиғ.

Томошабин эмас, ўртаниб таним.
Озод диёримнинг сўлим боғидан
Узоқ, аммо дилга яқин элларнинг,
Ҳурлик курашида чақин дилларнинг
Дарду мардлигига бўламан шерик.
Ял-ял ёнаётган нури шафақнинг —
Бу қизил оташнинг тафти-шуъласи
Менинг ҳам қалбимни чўғлантирмоқда,
Зотан, лоқайдликка сира ҳаққим йўқ,
Шундай таълим берар буюк замоним.
Шафақнинг ол ранги, бу қон рамзидир,
Ёлқинланаётган вулқон рамзидир.

Авждадир инсоний зўр жангу жадал,
Ҳурмуз ва Аҳраман кураши мисол.
Нур билан зулматнинг ажал баҳсида

Африка, зафаринг жаҳонга аён,
Қотил келгиндининг шахси нахсида
Жамики жаҳолат бўлмиш намоён.
Эрк байрогин сафи қалин кундан-кун,
Там-тамлар садоси баланд учмоқда.
Бамбук, хурмоларнинг кўк япроғидан
Зулматнинг қоп-қора чанги кўчмоқда.
Тепкига мунтазир ўқдай қитъасан,
Елкангдан золимни тез ирғитасан.

Африка! Танингни қон билан ювиб,
Азиз фарзандларинг фидо этар жон.
Лумумба қатлига жавобан бугун
Минглаб лумумбалар кўтармоқда бош.
Кишанлар узилиб, дорлар бузилиб,
Булутлар сурилиб чиқмоқда қуёш.
Қайғунгга қайғудош бўлгандай бирга,
Бахтингни қутлаймиз, буюк жафокаш.
Тобора ёйилиб, яйраб, қизариб,
Шуълаланиб борар қирмизи оташ,
Уфқ товланмоқда,
Оловланмоқда!

1962.

СЕВГИМ

О, севгим,
Қарздорман сенинг қошингда,
Сенга ўтли сўзлар бахш этолмадим.
Гулу баҳорларни тўкиб бошингдан,
Юракларга сени нақш этолмадим.

Яхши ният дерлар, бу ярим давлат,
Орзум денгизида шу мавжи армон:
Қоним сиёҳ этиб, қалбимни давог,
Сени юз дostonда мен мадҳ этарман.

Қанийди дилдаги ишқим барисин
Мен қоғоз бетида этолсам изҳор!
Мен шу хазинадан ками ярмисин
Намоён этмасдан топмасман қарор.

Жаҳон шоирларин тасвирин жами,
Севги, дарё бўлсанг — қаршингда булоқ,
Ошиқлик ашъорин жами кўклами,
Буюк гулшан бўлсанг-қаршингда бир боғ.

Сен улкан китобсан, мўъжиза тўла,
Ҳали ўқилмаган мингдан бир бобинг.
Сен ёрқин офтобсан, сен сочган шуъла,
Оламча нуриндан кичик бир тобинг.

Висол дами — сенга ўлчовмас фақат,
Ҳижрон ғами сендан кичик имтиҳон.

Инсон хаёлидай сен буюк, беҳад,
Инсон амолидай устунни жаҳон.

Ойдин кечаларнинг сирли сукути,
Бўсаларга сингган ҳаёт шираси,
Фарҳод-Ширин дилин ҳеч сўнмас ўти,
Фузулий ғазали, Пушкин лираси—

Инсоний севгига қўйилган ҳайкал,
Севги байроғини юксалтган қоя.
Дўстлар, ишқ уйига бермоққа сайқал,
Ҳали ранглар керак кўп, бениҳоя.

Севгилингнинг қизгин бир табассуми,
Баҳордай нафаси, ишқи ва иши
Қалбда уйғотаркан баҳор мавсумин,
Куйламай қолгайми дили бор киши?!

Бизнинг севгимизнинг мақсади олий,
Истиқбол йўлида мудом сафарбар.
Унга пешвоз келар энг буюк толе,
Чеҳрасида ҳаёт яшнар музаффар.

Муҳаббатсиз ҳаёт бемаъно, бўшдир,
Муҳаббатсиз, дўстлар, бахтдан йироқсиз.
Муҳаббатсиз юрак — бир парча гўштдир,
Муҳаббатсиз юрак — уйдир чироқсиз.

1962.

МУКАРРАМ

Нурафшон саҳнага сузиб кирасан,
Илҳомдан яралган тиниқ бир шуъла.
Бир санъат кўргизиб, сизиб кирасан,
Ақлу туйғуларга солиб гулғула.
Рақс оҳангида типирчилар қалб,
Забтига олгани сайин садолар.
Борлиғим саҳнага бўлади-да жалб,
Гўё юзим силар майин саболар.
Бу не ҳол?
Дарёми қошимдан оқар,
Елларми сочади чаман бўйини?
Зухроми уфқдан нозланиб боқар,
Ё оқ каптарларнинг эрка ўйини?
Шаршарами тоғдан гувиллаб тушар.
Гулханми оқшомда ёнади лов-лов?
Сўлим боғлар узра ойми тўлишар,
Тонготар уфқида ё қизил ялов?
Баҳорми юз яшнар дала саҳнида,
Атлас либосини ёзганмидир ёз!
Не ҳолат рўй бериб борар саҳнада,
Бу қандай теранлик, бу қандай парвоз?
Ҳар имо-ишора сўзлар бир дoston,
Бир маъно ўқийди ҳар битта бармоқ.
Намоён бўлару баҳорги осмон,
Қарс-қурс уриб ётар гўёки чақмоқ.
Шабнамга ювинган япроқ сўзими,

Ёки булоқларнинг шаффоф қўшиғи?
Санъат деган гўзал унинг ўзими,
Ё санъатми унинг мангу ошиғи?
У рақс қиларкан,
Кўзим ўнгида
Опоқ пахтазорлар балқир нурланиб,
Тонглар жилоланиб инсон кўнглида,
Баҳор кўрк ёзади минг ҳузурланиб.
Латиф тўлғанаркан оппоқ билаклар—
Гўзал мадҳиядир меҳнат шаънига.
Дилларда улғаяр олий тилаклар,
Рақс элтар дилларни ишқ гулшанига.
Ошиқ юракларнинг нурли севгиси,
Висол чоғларининг шавқ тўла дами,
Бўй етган қизларнинг дилдор кулгиси,
Ширин бўсаларнинг овози, таъми,
Ойдин кечаларнинг сўлим жилоси,
Бодомзор боғларнинг пушти ранги — рақс,
Рақс эмас, ҳаётдир асл маъноси,
Тонгда чўпон найин хуш жаранги — рақс.
Ажаб ишваларким, товланар бехос,
Табиат кўксидан қалққан севги бу.
Бу нозу парвозу, бу созу бу роз —
Инсон гўзаллигин акс этган кўзгу!
Она алла айтар гўё субҳидам,
Гўзаллар кутади ёрин мунтазир.
Ногоҳ бўстон аро қўяркан қадам,
Пойига гуллардан пойандоз арзир.
Илтижо, эҳтиром, илтифот, изҳор —
Туйғулар китоби варақланар шўх,
Ногихон бир қараш билан ул нигор,
Дилларга ташлайди ловиллаган чўғ.

Бу гўзал санъатни қанча ёзсанг кам,
Бу асил санъатнинг номи — Мукаррам!
1962.

Юлдузим,
Порлайсан умрим уфқида,
Ажаб муносибдир Юлдуз деган от.
Чунки, биз қуёшу юлдуз ишқида
Узоқ оламларга силкитдик қанот.
Гагаринлар очган илк сўқмоқлардан
Буюк ойна йўллар яралгай, шаксиз.
Учқур ракетамиз чақмоқларида
Ер шаънин қуёшга биз элтажакмиз.
Мўъжиза даврга фарзандман, аммо
Ҳавас-ла боқаман эртам кўркига,
Қуёшли, қанотли Ватан кўкида
Қолмас биз билмаган бирор муаммо.
Сомон йўлларига сен тўғон қуриб,
Сезарсан она-Ер шаббодасини.
Ватаннинг кўкида миннатдор туриб,
Тўқарсан юлдузлар шалоласини.
Сенга ҳавас билан боқаман, қизим,
Равшанроқ шуъла соч, порла, Юлдузим!

1962.

СЕНИНГ ТАСВИРИНГ

Юзларингни ойга ўхшатиб,
Лабларингни гулга ўхшатиб,
Қошларингни ёйга ўхшатиб,
Овозинг булбулга ўхшатиб,
Сен ҳақингда шеър ёзар эдим,
Оқ қоғозни тўлғазар эдим.

Ёноғингни чўғ-лола дея,
Сочларингни шалола дея,
Сени тонгдан зувола дея,
Қизгалдоқдай қиз бола дея,
Қалбим сенга ҳавола дея,
Тунни бедор ўтказар эдим.

Ногоҳ келиб қолдинг шу маҳал,
Қалбимда ишқ бошлади амал,
Ўзинг эдинг баридан афзал,
Ўзинг эдинг жонли бир ғазал,
Хижолатдан бўлдим-да, ўсал,
Қошингда лол, қизарар эдим.

1962.

Йўллар...

Тоғ йўллари, жилғадай оқиб,
Қоялар оралаб шўнғиб кетасиз.

Қарайман:

Мисоли сўнги йўқ оқ ип —

Бўлиб туюласиз, мафтун этасиз.

Гоҳ ғойиб бўласиз,

Гоҳ яна пайдо,

Олға югурасиз беором, шошиб.

Гоҳ пастга тушасиз,

Тик чиқасиз гоҳ,

Манзилга чопасиз чўққилар ошиб.

Ўйлайман:

Улуғвор мақсад йўллари

Сиздай тўлқинлидир, сўнгсиздир ҳар вақт.

Интилиб орзулар чўққиси сари —

Яшамоқ, ишламоқ ўзи — буюк бахт.

1962.

РУС ТИЛИ

Рус тили аталмиш зўр хазинадан
Қуёш нурларидай бўлдим баҳраманд.
Рус тили аталмиш бу нур зинадан
Бугун қуёшгача етдим, ахир, ман.

Маъно водисига дарвоза бу тил,
Уни ўрганурман умрим борича.
Жаҳондаги не-не ҳикматларга, дил
Шу тил калити-ла очар дарича.

Уни буюк тоққа этгумдир қиёс,
Бу тил инсоният бойлиги, кўрки,
Бу тоғнинг мислсиз азамат, олмос —
Чўққилари: Пушкин, Толстой, Горький.

1962.

ГЎЗАЛЛИК

Созланиб,
Нозланиб гулзор томондан
Чиқиб келаётган келинчак мисол,
Қўёш чиқа бошлар алвон самодан
Уни шод қаршилар, қуш, япроқ, ниҳол.

Булбул чаҳчаҳлаган
Дилбар, дилнавоз,
Фируза наҳорни чанқоқ симириб,
Шоир мисраларга беради пардоз,
Ҳаёт гўзаллигин бир-бир сингдириб.

Гўзаллик!
Инсоннинг туғма ҳислати,
Унингсиз инсоннинг ўзи, балки, йўқ.
Юракнинг энг нафис, тоза ҳислари
Ҳаёт гулханини ёндирувчи чўғ.

Ҳаёт — гўзалликлар қайнаб ётган кон,
Меҳнат олиб чиқар уни рўёбга.
Боқаман гўзаллик тимсолисимон —
Дарёга, боғларга, тоғу офтобга.

Табиат ўз тили, намоишида
Тенгсиз жамолидан бераркан сабоқ,
Майсаларнинг тонгги оройишидан
Қўшиқ айтиб келар насими сабоқ.

Мен чанқоқ ўқийман бу ҳаёт дарсин,
Барида одамзод қўлин изи бор.
Саҳроми, водийми, фазоми, Марсми,
Барида тафаккур, зеҳн илдизи бор.

Она-юрт кенг ёзиб кўркам бағрини,
Дилларга тўлдирад ҳаяжон, ғурур.
Қараган одамнинг очар баҳрини:
Бу кенглик, бу қуёш, бу ҳаёт, бу нур.

Шоввалар шовқини,
Ёмғир қатраси,
Камалаклар ранги, яшил далалар:
Улуғ қурилишлар,
ГЭСлар наъраси,
Қувнаб мактабидан қайтган бослалар.

Қизларнинг қулгиси,
Оталар сўзи.
Висол бағишлаган ҳар лаҳза, хуш он:
Оналар алласи,
Дўстларнинг юзи —
Гўзалликнинг айна ўзидир, ишси!

Мардлик — гўзалликдир,
Меҳнат — гўзаллик.
Бу қатъий ҳақиқат мангу яшайди.
Сфтобга талпинган мурғак гўзадек,
Ушбу эътиқоддан қалбим яшнайдди.

1963.

ИНСОН ҚАЛБИ

Инсон қалби билан асло ўйнашма,
Инсон қалби билан сен қилма ҳазил.
Инсон қалби — офтоб акс этган чашма,
Гоҳ булутдай енгил, гоҳ тоғлардай зил.

Бахтдан тўлқинланар,
Севгидан яшнар,
Мумкин изтиробдан баъзан толиши.
Гоҳ олам хаёли билан у яшар,
Гоҳ мумкин ўз дарди ичра қолиши.

Бундай соатларда сен уни тушун,
Ноҳақ ҳукмлардан сақлан, азизим,
Билки, самоларга юксалмоқ учун
Ахир лозим бўлар ҳал қилувчи зум.

О, бундай лаҳзада кўзи ўнгидан
Асрлар мазмуни ўтса эҳтимол.
Булутлар қоплаган ҳаво сўнгидан
Ногаҳон офтоб ёзгандай жамол.

Ҳаётни тўй дея ўйлама фақат,
Ёлғиз табассумдан излама бахтни.
Юрак хазинаси эрур қатма-қат;
Ваъдадан фарқ этгил мустаҳкам аҳдни.

Аммо у самимий айтган сўзидан
Баъзида чақмагил ўзга бир маъно.

Бир ғараз излама қошу кўзидан,
Ұйлама: у нодон, фақат сен доно.

Осонмас инсоннинг қалбини билиш.
Рангба-ранг феъл-атвор, ўй-мулоҳаза.
Сенга номаъқулдек туюлган бир иш
Маъқул келиб қолар бошқага баъзан.

Эй, икир-чикирлар тўрида қолиб,
Тирноқ орасидан кир қидирган зот! —
Бўлмас инсон қалбин қолипга солиб.
Ҳеч қандай қолипга сиғмайди ҳаёт!

1963.

СЕВГИ ТҮРТЛИКЛАРИ

I

Ишққа бериб бўлмас яхлит қўлланма,
Енишлар, туйғулар бўлар рангба-ранг.
Шу сабаб севгимдан, о қиз, ўйланма,
Учрашганда ногоҳ ҳолим бўлса танг.

II

Шоир айтганидай: соз, оидин кеча,
Оҳу воҳлар дилни изҳор этолмас.
Қалб ўзи севгидан нурланмагунча,
Юз офтоб нури ҳам ҳеч ёритолмас.

III

Шундай бир муҳаббат бўлсаки мақсад:
Кўкракка урмай, у мўъжиза қилса.
Жар солмаса ҳарён ўзини мақтаб,
Вафо ила чақмоқ янглиг чақилса!

1963.

ҚОР ҒАР...

Қор ғар...

Кўзларга, қалбларга ёқиб,
Оппоқдир далалар, боғлар, чўққилар.
Гўёки дастгоҳга оқ иплар оқиб,
Ерда оқ ипакдан гилам тўқилар.

Қор ғар...

Зеҳн ила қулоқ соламан.
Сирли пичирлашдай эшитилар у.
Ширин хаёлларга бир дам толаман,
Дилда тўлқинланар нафис бир туйғу.

Болалик чоғлари келади ёдга:
Яхмалак, қор ўйин, қор одам, қорхат...
Тиниқ бир кўз билан боқиб ҳаётга,
Танангга сингийди шодлик ва роҳат.

Куйлагинг келади ногоҳон жўшиб,
Сукунатни бузгинг келмайди аммо.
Бу тинликнинг ўзи гўзал бир қўшиқ,
Куй бўлиб кўксингга оқади само.

Ишонинг, қорнинг ҳам ўз овози бор,
Ҳаёли бўсадай бегубор, майин.
Ёрнинг мактубини эслатади қор,
Тўймайсан,
Тўймайсан ўқиган сайин.

Эланиб, беланиб ёғар бир маром,
Бошимиздан осмон сочгандай инжу.
Танангга тўлади ҳузур ва ором,
Яшаш иштиёқи, ҳаёт севинчи.

Еру кўк бир текис оппоқ, ярақлар
Момиқ пар тўшакка киргандай дунё.
Дувва кўтарилса қушлар дарахтдан,
Оқ баҳор гуллари тўкилар гўё.

1963.

Фақат зўр тоғлардан бошланган дарё
Олис-олисларга сувини элтар.
Чанқоғин қондириб неча бир саҳро,
Ҳаёт куртакларин намоён этар.

Шундай, билим тоғин оқ чўққисидан
Бошланмаса агар ижод ирмоғи,
Гумон бўлиб қолар нақ қўққисидан
Диллар водийсига кириб бормоғи.

1963.

ЯНГИ КУН

Янги кун
Бамисоли янги бир китоб:
Саргузашт,
Учрашув, фикру ҳис тўла,
Тонг билан бошланар энг биринчи боб.
Дебочаси бўлиб кўринар шуъла.

Имтиҳон олдида турган шогирддай,
Ё дилдорин кутган бир ошиқ мисол —
Ажиб бир туйғулар дилни ёритгай,
Шундай бошланади тонг билан висол.

Уйимдан ҳаётга ташлайман одим,
— Салом, эй дўстларим,
— Салом, эй баҳор!
Дилдаги ягона, қатъий муродим:
Бугун ҳам бир эзгу иш қилмоқ даркор.

Токи
Ҳар бир кунинг бўлиб бир нақл,
Нурдай порлаб қолсин умр йўлингда.
Ниҳол эк,
Бино қур,
Бир яхшилик қил,
То қувват бор экан зеҳну қўлингда.

Бугун кўп воқеа бўлажак содир:
Янги дўст ортади.
Янги шеър унар.
Инсон улуғ ишлар қилмоққа қодир,
Яхшилик — улуғлик бўлиб кўринар.

Бировга вагонда ўрнинг бердинг — соз,
Биров муаммосин ҳал қилдинг — яхши.
Аммоки, менимча булар ҳали оз,
Гарчанд яхши одоб — инсоннинг нақши.

Шундай ишлар қилки,
Эл бўлиб мамнун,
Дилларда барқ урсин эзгулик, кўклам.
Бахт — баҳам кўрмоқдир ўзгалар ғамин,
Ўз бахтин эл билан кўрмоқдир баҳам.

Учраган маразни кес илдизидан,
Эртамиз бағрига кириб бор дадил.
Виждон ва даврнинг порлоқ измидан
Мақсад чўққисига дадил бор, эй дил.

Бугунги кун билан хайрлашар чоғ,
Эртанги кун билан учрашар маҳал —
Утган фурсат бўлиб юрагингда доғ,
Сени хижолатдан килмасин ўсал.

1963.

ИССИҚ КУЛ

Иссиқ кўл
Қаршимда кўк мовийланар,
Гувраниб, гувиллаб турар жонланиб.
Баҳор осмонидай самовийланар,
Недир айтмоқчидай ҳаяжонланиб.

Сувнинг қудратига
Қойилман, қойил!
Дилни мафтун этар овози, ранги.
Гоҳ сачраб
Тоғни ҳам йиқмоққа мойил,
Гоҳ қиз кулгисидай майин жаранги.

Нима сўзламоқчи?
Қандай ҳикоя
Унинг юрагига бермайди ором?
Унинг қудратига борми ниҳоя,
Кимни мот этмоқчи,
Кимга бўлар ром?

Бағрида акс этар чўққилар оппоқ,
Куйлар ока-Ернинг боғ-роғларини.
Тизгингиз, тинимсиз тўлқинларга боқ,
Чайқалиб ўпади қирғоқларини.

Мен қулоқ соламан мавжлар сўзига,
Идрок ила унинг дардин тинглайман.

Кўзим тушиб турар уйғоқ кўзига,
Шоир қалби билан уни тенглайман.

— Куйдан, ҳаракатдан тинган куним, — дер,
Мен қуриб битгумдир нақ бир қошиқ сув!
Шоир тиниб қолса ёзолмасдан шеър,
Шундай бўларми, деб босади қўрқув.

1963.

ТОҒ БАҒРИДА БИР ОҚШОМ

Дўстлар йиғилишган,
Барча қардош жам —
Меҳмонлари қирғиз элининг.
Тян-Шонь бағрида
Оқ ўтов кўркам,
Қимиз қуяр қирғиз келини.
«Москва оқшомлари»
Куйланади шўх,
Ҳамсоз бўлар яйлов кечаси.
Эшик олди гулхан,
Ловуллайти чўғ,
Ойдин тунни қониб ичасиз.
Болтиқ бўйларининг
Хушбўй салқинин
Олиб келмиш эстон ва латиш,
Сарьян бўёқларин
Олов ёлқинин
Арман қизи этар намойиш.
Бунда анқиб ётар
Киев каштани,
Эшитилар тўлқинланган Вахш.
Эслатар бу давра
Юз ранг каштани,
Баҳор янглиғ қувноқ, илҳомбахш.
Ёшлик суҳбат қураб
Тоғ этагида,

Кенг Ватандан бир зарра мисол.
Норин бўйларида,
Чўққи тагида
Жамдир жануб, ғарбу шарқ, шимол.
Дўмбира ёқимли,
Хушдир даф саси,
Гурунг, ҳазил, маслаҳат, режа...
Тянь-Шонь кўксида
«Дўстлик ҳафтаси».
Кўркам тортган юлдузли кеча.
Ёшлик суҳбатлашар
Иши, бурчидан,
Кўзланади янги чўққилар.
Йиғилиб Ватаннинг
Бурчи-бурчидан
Ёшлик, дўстлик мадҳи ўқилар.
Нураши мумкиндир
Не буюк тоғлар,
Қурир бир кун айқин дарё ҳам.
Аммо бизнинг ушбу дўстлик,
Ўртоқлар,
Мангуликка турар мустаҳкам!

1963.

З У М Р А Д

Қирғиз элин гўзали, ёноқлари лола қиз,
Қирғиз дилин ғазали, кулгуси шалола қиз.

Кичкина бир томчида акс этгандай осмон,
Зумрад, сенда кўринмиш бутун бир Қирғизистон.

Яйловлар кенглигини юрагингга солибсан,
Тоғларнинг ялпизини нафасингга олибсан.

Сойларнинг шовуллаши, шўхлиги бор сўзингда,
Чодиркўл тиниқлиги, тўқлиги бор кўзингда.

Яхши сўзга жавобинг майинликда қаймоқдай,
Ҳазил ошса ҳаддидан ғазабинг бор чақмоқдай.

Комсомол қиз, қувноқ қиз, бодом қовоқ, барно қиз,
Хаёллари бепоён, қарашлари доно қиз.

Суҳбатда, учрашувда бенуқсонсан, ғолибсан,
Бир айбинг шу — билдирмай юрагимни олибсан.

1963.

ТОНГДАГИ ҲИСЛАР

Бугун
Туйғуларда анҳор тошқини,
Кўклам лолалари кўчган ёноққа,
Тинглаб табиатнинг ижод машқини,
Боқардим тонг билан тўлишган боққа.
Ўриклар гуллаган,
Осмон беғубор,
Еллар нафасида гулларнинг атри.
Узоқ чўққиларда йилтиллайди қор,
Қушлар қўшиғида ҳаёт, ишқ сатри.
Шундай бир тиниқлик,
Шундай аниқлик —
Шундай мусаффолик тўлганки дилга,
Бутун кўкрагингга тўлиб ёруғлик,
Дилрабо оҳанглар келади тилга.
Шундай бир даврки,
Бизнинг замона —
Мижғов садоларни тамом этар рад.
Шундай ранглар топки, чизган ҳамона
Юракларга сингиб кетсин ҳарорат.
Қурашда жангчининг бўлар ўз ўрни,
Мақсади бўлади,
Бўлар ғояси.
Мангу улуғлаймиз баҳорни, нурни,
Тушмас қалбимизга зулмат сояси.
Жаҳонни қамраган бир қуёш янглиғ

Зеҳнинг кўзи билан Ер саҳнига боқ.
Тарих қадамини ҳис этиб аниқ,
Теран-теранларни кўрасан, ўртоқ!
Қизил байроғимиз яшнар қулф уриб,
Ешарар нуридан олам жамоли.
Қитъалардан кулфат гардин сузуриб,
Гур-гур эсаётир ҳурлик шамоли.
Шундай жанг борарки,
Дўстим, бу жангда
Томошабинликка йўқдир ҳақимиз.
Қаламинг — қуролинг пок бўлсин зангдан,
Шуни талаб этар Ватан, халқимиз.
Шеър керакки,
Нондай азиз бўлсин у,
Саратонда сувдай чанқоқ қондирсин.
Чироқдай дилларга тўлдирсин ёғду,
Мараз илдизини ўтдай ёндирсин.
Шеър керак, қўлларда у бўлсин байроқ,
Таҳ-батаҳ кўтарсин диллар қўригин.
Шеър — эрмак эмасдир, қудратли яроғ,
Адо этсин виждон ва давр йўригин.
Севги ҳам, қайғу ҳам янги сўз талаб,
Дунёда ўзгармас ҳолат йўқ, ахир.
Шундай сўзлар топки, сен танлаб-танлаб,
Тарих қадамига қилолсин таъсир!
Баҳор оғушида турдим ўй суриб,
Баҳор шу ҳисларни дилга ўрнатди.
Партия биз билан юзма-юз туриб,
Бизга шундай яшаш йўлини ўргатди.

1963.

ПАХТА

Пахта!
Бу ҳақда гап боргани маҳал,
Менинг ҳаяжонсиз қолишим маҳол.
Бир қувонч,
Бир ғурур,
Бир бахтли ҳисдан
Қалбим қўшиқ бўлиб оқар оҳиста,
Момиқ толалару
Миллиард чаноқлар
Кўзларим ўнгида бирдан чарақлар.
Бутун вужудимга тўлар-да, шуъла,
Ўзимни боладек сезаман шунда.
Кўринар лаҳзада мўл ҳосил жанги.
Инсон ва машина қалбин жаранги
Ўз қудрат, кўркини этар намоиш,
Пахта — бу чиндан ҳам бир жангнамо иш!
Ўтюрак йигит-қиз,
Донишманд чоллар
Янги зафарларга, курашга чорлар,
Жўшар дилларида олий бир орзу,
Инсон шуҳратига — меҳнат тарозу,
Пахтазор ҳақида ўйлаган дамлар,
Кўз олдимга келар
Ботир одамлар.

1963.

СУҶБАТ

Маошимни сўраб қолди у ногоҳ,
Ишим,
Ижодимдан гап очгани йўқ.
Берган жавобимдан бўлди-ю, огоҳ,
Баланд келиб,
Кулиб-кулиб қўйди шўх.

Мақтанди ўзининг «омад» ишидан,
Ойнаванд уйларин қилди у таъриф.
Турмушин,
Юмушин осойишидан
Чизиб берди менга жонли бир тарих.

Дедики: мен сўзни сўзга улай деб,
Бескор ўтказибман кўп кечаларни.
Бу заҳмат ёшликка бўлмас эмиш зеб,
Кўрибди мендайдан бир нечаларни.

Дедики: дунёга бир келар инсон,
Айшу фароғатни бошлаб суриб қол.
Шеърдан тоқайгача бўлар ошу нон,
Беш кунлик умрда ўйна, юриб қол.

Сўнгра :

— Ука,— деди,— уни-буни қўй,
Оламнинг тақдири тақалур пулга!..

Миямда ялт этди ғазабли бир ўй,
Чақмоқдай урсаму айланса кулга.

Аммо

Раҳмим келди:

— Бечора, — дедим, —

Бир куни ўзингга келиб қоларсан.

Ҳозир тушунмасанг, на чора? — дедим,

Умринг баҳосини билиб қоларсан.

1963.

РОССИЯ

Россия!

улуғлик, яхшилик рамзи,
Бағри кенг, феъли кенг, қанотли диёр.
Қутлуғ ниятлари,
Қудрати, азми
Қуёшли осмондай чексиз, пойдор.
Қалбига сиғади бутун бир само,
Истар коинотда нур тантанасин.
Офтобдай дил қўрин улашар, аммо
Қилмас эвазига тортиқ таъмасин.
Канал, шифохона, йўл, стадион,
Завод, тўғон қуриб берар дўстларга.
Истарки, саҳролар бўлса-ю, бўстон,
Баҳор ёғдулари тўлса кўзларга,
Цейлону, Кубаю, Ангола, Кобил
Шу улуғ дўстликдан эмади зиё.
У шундай буюкдир, у шундай одил,
Улим базаларин қурмайди асло.
Душманлар тўхтамас иғво қилишдан
Шу кенг, сахий феъли, азми туфайли.
Майли, барпо бўлган ҳар яхши ишда
Россия қўли бор, десалар, майли!

1963.

ҚИРҒИЗИМ

Тоғлар,
Яшил боғлар диёри.
Хуш саболи,
Сафоли диёр.
Эрки, бахти, куч, ихтиёри —
Билан кўркам,
Вафоли диёр.
Қирмиз билан қофия қирғизим,
Қимиз билан қофия қирғизим,
Қўбиз билан қофия қирғизим,—
Илдизим.

Ҳафта бўлдим тоғлар бағрида,
Кездим овул, шаҳарларида.
Чегарадош ҳам жондош жигарим,
Ўз маконим, ўз уйим, гузарим,
Ойдин кечам, ёп-ёруғ саҳарим,
Кундузим.

Йўлдош бўлди сафарда Норин,
Ўтдим баланд доvonлар қорин,
Ёзди дилнинг бори хуморин.
Нурин сочди йўлимга чироқлар,
Сувин тутди ойна кўз булоқлар,
Жондан севиб қўноқни ардоқлар
Қирғизим.

Тойингдек яйрадим яйловларингда,
Чойингдек қайнадим ўтовларингда,
Товландим меҳрингнинг оловларида,
Манас, Чингиз, Тўгулбой ўлкаси,
Ватанимнинг шонли, бой ўлкаси,
Сўлим, жасур, хуш чирой ўлкаси —
Юлдузим.

Мафтун этди шўх чақмоқларинг,
Булут тунаб ётган тоғларинг,
Дўст-қариндош юрт-аймоқларинг.
Бодомқовоқ қизларинг эсимда,
Хазиналар, ГЭСларинг эсимда.
Зафар тўла кезларинг эсимда,
Қирғизим.

1963.

ФАРЗАНД

Инсон туғилмоқда —
Янги бир одам
Кўз очди тонготар сафоси билан.
Гўё кашф этилди янги бир олам
Самоси, сабоси, садоси билан.
Тоғлар ва дарёлар сездилар уни,
Яйраб-яйраб эсди шўх шаббодалар.
Кундузлар,
Юлдузлар бўлиб мафтуни,
Севинди
Лолалар ва шалолалар.
Уни таъзим билан қутлади борлиқ,
Шамоллар,
Ниҳоллар елпинди шодон.
Эндиги кунимиз у билан боғлиқ,
Рўзгоримиз яна шодон, ободон.
Кенг тортгандай бўлди Ватаннинг бағри,
Кўкида яна бир юлдуз сочди нур.
О, бундай саодат, орзу ва бахтни
Инъом этган она, сенга ташаккур!
Тарих бу тарихни қайд этди битиб,
Қувонч шуъласига диллар йўғрилди.
Ҳазил эмас, қадам ранжида этиб,
Олам ичра янги одам туғилди.

1964.

КЎЗЛАР

Кўзлар

Сўзлар десам ишонинг, дўстлар,
Кўзлар кўп сирлардан этурлар огоҳ.
Кўзлар боқишидан кўнгиллар ўсар
Ё чақмоқ ургандай ловулар ногоҳ.
Ё меҳр,
Ё сеҳр уларда яшар,
Бахту ҳаяжондан шўх-шўх куларлар.
Фироқдан ёшланиб,
Бисолдан яшнар —
Юрак таржимони бўларлар.
Уларни китобдай ўқимоқ мумкин,
Уларни хитобдай мумкин англамоқ.
Пинҳон тутолмаслар айёрлик юкин,
Ҳислар, туйғулардан берарлар сабоқ.
Ойнадай акс этар яхши-ёмонни,
Акс этар борлигинг: нуқсонинг, шонинг.
Сир тута олмаслар макру ёлғонни,
Дўстлар,
Сиз кўзларга ишонинг.

1964.

ЧҰҚҶИЛАР

Бу ерда чўққилар булутни ўпган,
Майин ҳавосидан яйрайди ўпкам.

Пахта хирмонига ўхшайди қори,
Бири-бирисидан турар юқори.

Кўксида булоқлар тип-тиниқ ойна,
Акс этар қуёшни, юлдузни, ойни.

Чўққилар учидан кўринар яққол,
Азамат, қудратли, фаровон Чотқол.

Дўстим, табиатнинг бағри кенг очиқ,
Қоя-қоя босиб, чўққиларга чиқ!

1964.

СЕНИНГ УЙЛАРИНГ

Донишмандлар, расола
Билур олам сирларин,
Сайёралар, фазола
Бахш этур тақдирларин.

Не асов дарёларни
Қуёш қилиб ёқарлар,
Яшнатиб саҳроларни,
Баҳор бўлиб оқарлар.

Тошлардан лола қилиб,
Сўзлатишар темирни.
Шишадан тола қилиб,
Зар қилишар кўмирни.

Тупроқдан мисқол-мисқол
Элаб олишар кимё.
Ер қаърин офтоб мисол
Еритар ақл — зиё.

Бир гугуртдай чақмоқни
Қўлда ўйнаши мумкин.
Қордан олов ёқмоқни
Урганса бўлар, лекин,

Лекин, жоним, сен хаёл
Суриб ўтирганинда,

Шахло кўзларда ҳаё,
Ўй билан турганинда

Дилинда не туйғулар
Тугён ураркан бу пайт,
Не хил ҳислар туғилар,
Буни ким тушунар, айт?

Фақат қалбимга аён
Қалбингдаги бу ёниш,
Буни этолмас баён
Мўъжиза, илму дониш.

1964.

ТАБИАТ ВА ИНСОН

Инсон табиатдан кўп нарса олар:
Тоғлар буюклигин,
Тонглар софлигин.
Ойдин кечаларни бағрига солар,
Солар чашмаларнинг бор шаффофлигин.

Ўтлар ва булутлар
Яшар инсонда.
Томчи-томчи бўлиб ва зарра-зарра.
Даралар, далалар
Яшнар инсонда,
Оқар вужудига ҳадсиз манзара.

Қонида офтобнинг шўх алангаси,
Нафасидан эсар насими наврўз.
Гуллар очилиши, булбул нағмаси
Завқига завқ қўшар,
Сўзларига сўз.

Лола қизиллиги ёноқларида,
Кўнглида қорларнинг маъсум оқлиги.
Юлдузлар,
Шабнамлар қароқларида,
Фикрида нур йўлин ўт-чақмоқлиги.

Ҳаёт йўлимизда дарахтлар, сувлар
Қадрдон дўст янглиғ биз билан ҳамроҳ.

Улар дилда қўзғар асил орзулар,
Севинч бағишлар ҳар қатра, ҳар гиёҳ.

Ҳа, инсон табиат фарзанди, шоҳи,
Фарзандлик фарзини этмагил унут:
Қатрани булғама, синдирма шохни,
Офтобнинг ва Ернинг қадрин улуғ тут.

1964.

И У Қ Л А Ш

Тўкис бўлмас инсоннинг бахти,
Бир қусурдан холимас тақдир.
Яшнаётган умр дарахти
Неларгадир яна илҳақдир.

Юрагимда ётар бир тугун,
Танга солиб аламли титроқ.
Ечилмайди, афсус, кунма-кун,
Тугилади балки қаттиқроқ.

Барча бахтли соатларимга
Бир доғ бўлиб уради муҳр,
Табиатим, одатларимга
Тамға чекиб кетмиш бир умр.

Юрагимда дардларим ниҳон,
Ўртанаман, ёнаман жим-жим.
Гўё бўрон қайирган ниҳол
Тополмайман асло иложин.

Бўм-бўш бўлиб қоламан бирдан,
Ҳазм этолмай яшаш туйғусин.
Тоғиб бўлмас сени ҳеч ердан,
Йўқотганим, онажон, бу — сен!

Қанча сенга бўлма^нин хумор,
Йўқлик сари қўйгансан қадам.

Кўзларимга олам бўлса тор,
Чигилимни ёзади қалам.

Ҳамма нарсам етарли бугун,
Бахту обрў — бари мукаммал.
Орзуларим очилиб гулгун,
Ишқ, ижодда севинчим тугал.

Қани, шодлик, ҳаяжонимга
Шерик бўлиб, жилмайсанг бир зум.
Эшиқдун шод кирган онимда
Кўзларингда ёнса табассум.

Орзуларим сўзласам бир-бир,
Ўғитларинг тингласам кулиб.
Майли, койи, ўтса бирор сир,
Мен эшитай таслиминг бўлиб.

Бироқ энди мумкинмас булар,
Булар энди сароб бир хаёл.
Хаёл баъзан алдамчи бўлар,
Хаёллардан голибдир ҳаёт.

Дилдан ёдинг сизиб ўтаркан,
Тиқилади бирдан нафасим.
Оналарин бошга кўтарган
Ўғилларга келар ҳавасим.

Шунда сени излаб қоламан
Фарзандларим қошу кўзидан.
Аччиқ ўйлар ичра толаман,
Сўзларингни излаб сўзидан.

Яна меҳринг бўлади далда,
Дейсан: — энди куйма, кўп ўғил!

Сал енгиллик сезаман дилда
Ва иш билан бўламан машғул.

Ҳамма нарсам етарли, тўлиқ,
Кўз ўнгимда ёп-ёруғ жаҳон.
Фақат энди ёнимда сен йўқ,
Гуноҳимни кечир, онажон!

1964.

МАЙ ХАЁЛЛАРИ

Ям-яшил тўнни ёпинган қирлар
Елга кўкрак бериб
Хушнуд товланар.
Қушлар сайроғида ажойиб сирлар,
Кўкда олтин қуёш
Шўх оловланар.
Она-Ер баҳридан кўнглимда тўлқин,
Чексиз уфқларни чорлайди хаёл.
Қизғалдоқзор ёқмиш
Қирмизи ёлқин,
Толларнинг кокили эгилмиш тол-тол.
Майнинг тантанаси,
Майнинг қувончи
Лоларанг байроқда бергандай жило,
Олам мавжларига кўксимни очиб,
Сени табриклайман, меҳнаткаш дунё!
Бахтимда акс этар Ватаним кўрки,
Буюк орзуларнинг ҳақиқатидай.
Бу шундай азамат, беқиёс юртки,
Асрлар айланар дақиқасида;
Шу диёр ўғлиман,
Қалби чўғлиман,
Жаҳоний ташвишлар фикру туйғумда,
Памирдай юксакман,
Нурдай тўғриман,
Қоним шуъласи бор алвон туғимда.

Тарих қадамларин ўлчар экан вақт
Ленин соатига тўғрилар ўзин.
Таъқиб этиб борар зулмларни бахт,
Тобора яшнатиб коинот юзин.
Дунайдан сув ичдим,
Гангда сув кечдим,
Вена-ю Жайпурда хаёлчан юрдим.
Офтобда қовжираб
Эрта-ю, кечин —
Юк тортган ҳаммоллар даҳшатин кўрдим.
Йўқсиллар, мутелар фожиасидан
Юракка ларзалар тушаркан қат-қат,
Олам ишларининг ножўясидан
Изтиробда ёндим ва бўлдим диққат.
Яхшиям дунёда борсан Ватаним,
Таскинсан, ибратсан рўйи заминга.
Озодлик маскани,
Равшан, чаманим,
Куйим бағишланур бахт байрамингга!

1964.

МЕН ТОҒЛАРДА ҚИЛДИМ САЙР, САЛОМ, МАКТАБ, ТОҒЛАР, ХАЙР!

Тошкентнинг шарқ этагида
Улкан Чотқол тоғи бор.
Шу тоғларнинг нақ тагида
Бурчмулла боғи бор.

Тоғмисан тоғ: қоя-қоя,
Минг елкали паҳлавон.
Юксалгандир поя-поя,
Юксалган давон-давон.

Зилол сувлар чашма-чашма,
Минг кўз билан боқади.
Ошнам агар бўлсанг ташна,
Худди болдай ёқади.

Чўққиларнинг уч-учида
Осиғлиқдир булутлар.
Чўққиларнинг бурч-бурчида
Утирар сор бургутлар.

Тўлқин-тўлқин яшил сойдай
Тўлганиб ётар боғлар.
Ҳавоси-чи, худди мойдай,
Инсон кўнглини чоғлар.

Шу тоғларда яшар тоғам
Билар баланд-пастини.

Севиб қолган уни тоғ ҳам,
Геологик касбини.

Бир кун тоғам:— Қани, жиян,
Бизлар билан юр,— деди.
— Иссиққина, яхши кийин,
Бир тоғларни кўр,— деди.

Вертолётда учиб кетдик
Тоғларнинг энг тўрига.
Бир соатда келиб етдик
Тоғларнинг энг зўрига.

Геологлар тикиб чодир,
Бунда ишлашар экан.
Ҳар биттаси бир баҳодир
Баъзан қишлашар экан.

Роса қойил: бир ён боғу,
Бир ёнда сой шарқирар.
Тепамизда қор оппоғу,
Пастда баҳор барқ урар.

Токлар нокка чирмашибди,
Олчаларга жийдалар.
Олма-ўрик бирлашибди,
Биз ўртоқмиз дейдилар.

Қай дарахтдан қайси мева
Билиб олмоғинг мушкул.
Табиатни сева-сева,
Уздим қучоқ-қучоқ гул.

Бир қушларки, шаҳардаги
Ҳайвонот боғида йўқ.

Қўшиқлари шакардайки,
Юракларга солар чўғ.

Ойна каби тиниқ булоқ
Тоғларнинг кўзи экан.
Агар осмон бўлса бу тоғ,
Булар — юлдузи экан.

Она-ернинг табиатин
Юрагимга нақш этдим.
Юрагимнинг муҳаббатин
Шу шеъримда бахш этдим.

Қувноқ ўтди бу йил ёзим
Тоғ бағрида бахтиёр.
Таърифини ёзиб-ёзиб,
Қўшиқ қилиб айтгум бор.

Кўксингизда қилдим сайр,
Яхши қолинг, тоғлар, хайр.
Мен қайтурман сизни мақтаб
Салом, мактаб, Салом, мактаб!

1964

ДИМИТРОВ МАҚБАРАСИДА

Димитров!

Суронли, қизгин ишдан сўнг
Бир нафас ҳордиққа қилгандай қарор,
Ширин бир уйқуга шўнғиган йўсин
Ором олар бунда... вазмин, сервиқор.

Кишилар бўларки, ўз сиймосида
Бир халқ зукколигин акс этар буткул.
Ҳаёт зарби бордай ўт сийнасида,
Атрофин қуршамиш гул устига гул.

Димитров!

Инқилоб минбарларидан
Ленин шиорларин ҳайқирган устод,
Йўл босиб,
Сенга дўст диёр бағридан
Салом ола келдим, оддий, олий зот!

Қалбим сўзларини англадинг гўё,
Гўё киприкларинг ногоҳ тебранди...
Ўзинг орзу қилган ярқироқ дунё
Кафтида ардоқлар, тутиб тегрангни.

Димитров!

Бу номдан титрар эди ёв
Кўксини тешгандай замбарак ўти,

Солар ёв дилига минг алғов-далғов
Ҳамон мақбаранинг бу чўнг сукути.

Юрак зарбларимда ўзгача оҳанг,
Улғайиб чиқаман мрамор қасрдан,
Биламан, то ҳануз давом этар жанг,
Олам эрк кутади бизнинг асрдан.

1965, София.

САОДАТ ШУЪЛАСИ

Йиллар ўтган сайин
Порлар равшанроқ,
Улуғ асримизга бағишлайди қадр.
Бошида шафақранг
Қирмизи байроқ,
Жаҳоннинг тақдири Буюк Октябрь!

Мўйсафид дунёмиз
Кўп даврон кўрди,
Ўтди салтанатлар, фотиҳлар асри.
Аммо Октябрни
Кўзига сурди
Жаҳоннинг эркталаб, навқирон насли.

Октябрь тонгини
Хушнуд қаршилаб,

Нурли чехрасидан олмасман кўзим.
Октябрь порлайди
Менинг аршимда —
У менинг қуёшим, бахтим, кундузим.

Унингсиз ҳаётни
Қилмам тасаввур,
У — менинг ташвишим, ҳис-ҳаяжоним.
Қалбимга лим тўла

Голибона нур,
Октябрь, сендадир ёруғ жаҳоним.

Севгим, тараддудим,
Қувончим, меҳрим
Илдиз-илдиз бўлиб чирмалар сенга.
Бугун фазоларни
Забт этган зеҳним
Сенинг шарофатинг, ҳадиангдир менга.

Ер шари қуёшга интилгансимон
Сенга талпинади бор инсоният.
Ҳали алғов-далғов тўла бу жаҳон
Сендан эртасини қилади ният.

Тун зулматин қувлаб
Борган янглиғ тонг,
Алвон шуъла ёнар қитъалар узра.
Янгича фалсафа,
Янгича бир онг
Халқлар манглайини безаган Зухра.

Янгича бир қудрат,
Янги ирода
Тарих томирига бахш этмоқда куч.
Октябрь— бу кучни
Этсам ифода,
Саодат шуъласи, уфқларни қуч!

1965.

Баҳор камалакдай рангланади шўх,
Бутун нафосати, жамоли билан.
Гуллар ловиллайди — тандир тўла чўғ,
Елпиниб апрелнинг шамоли билан.

Ҳаёт яратувчи мард оналардай
Қуёшдай ёғилар нур-самимият.
Бола эмизувчи мадонналардай
Ифбатга тўладир буткул табиат.

Бугун сен ҳақингда мен сурдим хаёл,
Сенинг буюклигинг қалбим этди ром.
Ҳаёт ижодкори, эй буюк Аёл,
Миллион фарзандлардан қабул эт салом!

Минг йиллик хўрликка жавоб қидириб,
Жафоларга қилдинг бағрингни қалқон.
Азалий қудратинг сўнгра билдириб,
Дунёга Ленинни этдинг армуғон.

Табиатни сенга қиёс этдим чин,
Бутун борлигингга тақлиддир кўклам.
Дунёга Ленинни берганинг учун
Сенга нурдан ҳайкал қўйилса ҳам кам.

Ажаб тарихинг бор ва таърифинг бор,
Ақл қамраёлмас умр йўлингни.

Онасан, деҳқонсан, олим, фазокор,
Осмонга етади ёзсанг қўлингни.

Меҳру ишқ, садоқат, вафо ва қўшиқ,
Дўстлик юракларда кўргизар жамол.
Қандай пок ҳисларга дил бўлса тўлиқ,
Бари учун сендан қарздормиз, аёл.

Ленин шуъласидан қалбингда зиё,
Ленин диёрининг кўрки, фахрисан.
Сендан миннатдордир бу қадим дунё,—
Бахтлисан, бахтлисан, бахтлисан!

1965.

ҒИЗЛАР МАДҒИ

Сўзлари — донолик тўла китобдай,
Кулгилари худди жонон пиёла.
Севинчдан порлашиб кетса офтобдай,
Уялса, бўлишар мисоли лола.
Хаёл сураар экан, узун киприклар
Бодомқовоқ узра ташласа соя,
Қандайин сураткаш, ҳассос буюклар
Бу гўзаллик сирин этгай ҳикоя.
Ранг ожиз, сўз ожиз, соз ожиз, дўстим,
Бу кўзлар тасвирин чизмоқлик учун,
Мавлоно Муқимий айтмишлар ростин,
Бу кўзга ром бўлур минг оҳуйи чин.
Жаҳлдан чақмоқдай чақнашса гоҳо,
Ёмондир қалбингни гур-гур ёқиши.
Кўксингда ундирар сўлим бир баҳор
Гоҳида меҳр ила қиё боқиши.
Иссиқ жон, мабодо дардчил эсангиз,
Ишонч ила айтгум кўнгил сўзини:
Бу қизлар кулгисин бир эшитсангиз,
Дардга чалғитасиз дарднинг ўзини.
Ана шундай дилбар ҳам шўху шаддод,
Бир зумда севгингни қилур имтиҳон.
Йигитлар, боққанда бўлинг эҳтиёт,
Йўқса, оқибати бўлади ёмон.

1965.

КОТИБЛАР

Ошиб минг йилларнинг баланд довоини,
Қўлёмалар бизга келиб етдилар.
Ўтган буюкларнинг юрак девонин
Котиблар лутф ила инъом етдилар.

Хаттотлар,
Наққошлар, сўз бозингари —
Буюк заҳматкашлар, кечаю кундуз,
Игна билан қудуқ қазган сингари
Қалбингиз қаъридан изладингиз сўз

Вақт ели сарғайтган саҳифаларда
Довуллар,
Даврлар абадий қотди.
Сўлим баёзларда, қасидаларда
Инсоний фикрлар барҳаёт ётди.

Жангларнинг тўфони — жангномаларда.
Севги, кўз ёшларин асрар ғазаллар.
Серташвиш, серғулу ҳангомаларда
Ўзлигин ҳимоя қилган гўзаллар.

Шоҳлар ва гадолар,
Зулм ва қасос
Бўгин-бўгин бўлиб хатларга сингди.
Кимлар йиқилди-ю,

Кимлар бўлиб рост,
Кимлар юксалди-ю, кимлари синди.

Умр — сабоқ тўла чексиз бир тарих,
Ўзингиз билмасдан туриб, ажабо,
Инсоний ҳаётни этдингиз таъриф,
Виждонингиз амрин этиб жобажо.

Камтар ҳунарингиз ўтади бурчин,
Гарчанд бу жабҳада сўниб, толдингиз.
Ўзингиз сезмасдан, келажак учун
Холис бир устодлар бўлиб қолдингиз.

Хат билан ўйнашиб бўлмайди сира,
Хат — умр, хат — тарих, хат — бахт,
муҳаббат.

Қаламинг майлини қалбингдан сўра,
Даврингнинг садоси бўлсин ҳар бир хат.

1965.

КИТОБ ЖАВОНИМ

Менинг китоб жавоним —
Оинайи жаҳоним.
Давра қуришган бунда
Сўз мулкин даҳолари.
Уларнинг ҳар бир сатри —
Менинг юрак девоним,
Фикру туйғуларимнинг
Кони, бебаҳолари.

Пушкин Навоий билан
Дардкашдир бу йиғинда,
Уларнинг суҳбатига
Қулоқ соламан жим-жим.
Ярқиллайди ҳақиқат
Сўзнинг олмос тигида,
Ҳар сўз инсон оламин
Талқин этган мунажжим.

Бир ажиб мушоира,
Бир антиқа мулоқот
Байрон билан Бобирни
Бириктириб қўйган тил.
Гейнега борлигини
Изҳор этаркан Фурқат,
Замон фалсафасини
Шеърга тизади Бедил.

Тинатина севгиси,
Лайлининг изтироби,
Севги маҳобатини
Оламга этар дoston.
Бир-бир очилар менга
Нодиранинг китоби,
Кўпирар Ҳайём майи,
Яшнар шерозий «Бўстон»,

Маяковский ўқир,
Лермонтов сураp хаёл,
Лоларанг бўлиб ёнар
Шеъриятнинг гулхани.
Ҳиндунинг ҳаяжонин
Изҳор этаркан Иқбол,
Не тонг, маънос тингласа
Бальзак ила Гулханий.

Бор ёмонлик бўлур кул
Данте «Жаҳаннам»ида.
Бу — Фузулий фиғони,
Бу — Гоголь қаҳқаҳаси.
Пайғамбар буюклиги
Толстойнинг дамида,
Ярқиллайди Фирдавсий
«Шоҳнома»син саҳфаси.

Раҳмат, азиз устозлар,
Дарсингиз учун раҳмат,
Аҳли қалам ўрганар
Сиздан улуғ сўз сиpин.
Кўнглим муддаосини
Улар англаган сифат,
Жилмайиб каминага
Ташлайдилар кўз қирин.

1965.

БУЮКЛАР УЧРАШГАНДА

Навоий ҳайкали ёнига Шевченко хоки қўйилди.

Асрлар,
Диёрлар, дарёлар оша
Тошкентда учрашди икки буюк қалб.
Офтоб бу байрамни этди томоша,
Оламнинг диққати тамом шунга жалб.

Икки тоғ ёнма-ён тургандай баланд.
Ёнма-ён келгандай икки зўр дарё:
Украин шеърининг доҳийси билан
Ўзбек шеърин пири учрашди гўё.

Гўё садоланди Тарас қўбизи,
Халқ дарди, орзусин достони бўлиб.
Улуғ Алишернинг қудратли сўзи
Аму тўлқинидай мавжланди тўлиб.

Хиёбон бағрида баҳор тошқини,
Бахтли авлодлардан кўз олмас улар.
Украин қалбининг доно оқини
Ўзбек қўшиғидан мамнун туюлар.

Катерина билан Ширин ўйлари
Қадрдон самода озод жаранглар.
Икки шоир турар: тенгдир бўйлари,
Тенгдир куйлари ҳам, бир-бирин англар.

Яшил хиёбонда Навоий уйгоқ,
Гўё тинглар қардош, қондош қўшиқни.
Украин еридан бир сиқим тупроқ
Ўзбек тупроғига мангу қўшилди.

1965.

ҲАЁТНИ СЕВ

Ҳаёт мураккабдир, мураккаб...
Томчидан то уммонга қадар.
Чигитдан то олтин кўракка,
Зумдан тортиб замонга қадар.

Унинг сўқмоқлари ва чўққилари
Синайди ироданг билан қалбингни.
Бўлар юксаклари ва чўнқирлари
Имтиҳон қилади қадрингни.

Табассумдан, шодлик, ғуссадан
Қир-адирлар лоласигача,
Зоялар яратган қиссадан
Шонли Брест қалъасигача.

Оталар журъати, меҳнат, садоқат,
Муҳаббат, ёвқурлик, ер билан осмон,
Йўл юрса ўктамлик,
Курашда тоқат,
Бу борлиқ, бу бойлик, бу улуғ замон,

Сенга тааллуқдир, сеникидир давр,
Бу шарафга етган енгилмас.
Ҳаёт мураккабдир, чўнг, ажабтовур,
Уни улуғлаган — енгилмас.

Сен билан юзма - юз туриб сўзлашар
Чап бериб бўлмайди тик боққан чоғи.
Сенлашсанг - сенлашар,
Сизлашсанг - сизлашар,
Қондирар чашмаси, ёндирар чақмоғи.

Уни саёз дарё ўйлама сира,
Енгил - елпи сузиб бўлмас мавжида.
Уни эҳтиёт қил, кўзингдек асра,
Ҳам кучли, ҳам нозик у жуда.

Сен унга қалбингни эт тортиқ,
Юз қарра қайтарар ҳақингни.
Ҳаётни жонингдан сев ортиқ,
Севасан ўшанда халқингни,

1965.

ПОЛИЗ КЕЧАСИ

О, полиз кечаси,
Оқ-ойдин кеча,
Ёппа хушбўйликдан иборат олам!
Зилол палакистон кета-кетгунча,
Бу — менинг хазинам,
Бу — менинг далам.

Ястаниб ётибман...
Чайлам бамисли
Атир тўлқинида сузувчи қайиқ.
Уюр-уюр ётган қовунлар иси
Сархуш, сармаст этиб қўйиши аниқ.

Қиз сочи ҳидидай димоққа урар,
Бу сайрон кечанинг ғир-ғир шамоли.
Юлдузлар ичида юлдузим юрар
Тўйга айтмоқчидай буткул самони.

Ястаниб ётибман...
Фикрим учади,
Булбул сайраб қолар, «тарс» кетар қовун.
Қайдандир дилрабо қўшиқ кўчади,
Қиёмга етказиб висол мақтовин.

Шалола шовуллар,
Қичқирар хўроз,

Бедазорда тўйин йилқилар кишнар.
Қалбим, ўйларимга бўлгандай ҳамроз
Тириклик садоси шеъримни пешлар.

Вазмин нафас олиб ҳузурланар ер,
Серфарзанд онадай маъсуд ва сахий.
Қалбим шу ер каби сахий бўлсам дер,
Дўстларим, орзуга айб йўқ-ку, ахир!

О, полиз кечаси,
Полиз кечаси,
Кўзларимдан олиб қўйдинг уйқуни.
Сомон йўлларининг нурли кўчаси
Қалбимга тўлдирди равшан туйғуни.

1965.

ҚУШЛАР ҚҰШИҒИ

Қушлар қўшиғини тингладим тонгда,
Қулоғимга тўлди ушшоғу наво.
Тонгда басталанган бу хуш оҳангдан
Эриб, тебранарди муаттар ҳаво.

Ошиқ булбулларнинг хонишин қаранг,
Сув бўлиб оқди - ку, бечора, дейман.
Бир ғунча ишқида ёнишин қаранг,
Севгисига унинг не чора, дейман.

Висолми, ҳижронми, орзуми, ғусса —
Бу куйлар тўқилмиш ҳисдан, туйғудан,
Уларнинг ҳар бири дардли бир қисса,
Борлиқ тинглар эди туриб уйқудан.

Оҳ уриб сирлашар гўё сиз билан,
Куйлари бийрону ҳам дона-дона,
Қафасга сиғмаган эркин ҳис билан
Бедазор дилбари хушхон бедона.

Қумрилар булоқда этар арзи ҳол,
«Ху-ху»лаб маъқуллар неча мусича.
Тонгни қарши олиб, берар минг савол
Минг хил оҳанглардан бунёд мусиқа.

Саъва сабот билан роз айтар тўлиб,
Товланар садодан жилвагар найи.

Ё ажаб! Оҳанглар талқини бўлиб
Жаранглар ҳаттоки хўроз карнайи.
Чумчуқлар чуғурлар... Қалдирғоч ёнар
Олам жамолига шайдо — маҳлиё.
Бири гулбонг урар, бири ўртанар
Куй билан эшилиб таралар зиё.

Бу ерда қўрқмасдан айтгум танқиддан,
Инсонлик ғурурим бўлмай асло кам,
Қушлар, куйингизга бўлган тақлиддан
Яралгандир, балки бизнинг куйлар ҳам.

Кўргил, бу куйлардан қалбим яйрашин,
Яша, эй табиат, бастакор — машшоқ —
Ўйлайман: бўлмаса қушлар сайраши
Бу олам нақадар бўларди қашшоқ!

1965.

Т О Ш К Е Н Т

Кўксини кенг очиб офтоб сари,
Мовий уфқларга ёзиб қулочин,
Яшнар Шарқимизнинг буюк шаҳари,
Бағрига жо қилиб ҳаёт қувончин.

Дарёдай қалби бор, тоғ янглиғ басти,
Боладай қувноғу олимдай доно.
Боғларга чулғаниб баланду пасти,
Гуркирар гўзаллик жам бўлган дунё.

Тошкент бу! Ҳаяжон, ишқдан гувиллар,
Ижод ҳарорати — томирида қон.
Япроқдай шабнамлар ила ювинар,
Баҳордай лолагун, шаффоф, беҳазон.

Анҳор мавжларида, гуллар баргида
Сабуҳий тиниқлик, масъуд бир хаёл
Қуёш тик келаркан олтин аркида,
Унга шайдоликдан бўлса эҳтимол.

Умр йўлларидай уйғоқ кўчалар
Чинни пиёладай бахтдан жаранглар.
Кундуз-ку, кундузи! Бунда кечалар,
Камалак тусида порлайди ранглар.

Уйчан қадамлайман хиёбонидан,
Қалбини очгандай бўлар менга у.

Ранг олиб мен қалбим сиёҳдонидан
Унга ғазал битсам янгроқ ва мангу.

Севгидан, қувончдан йўғрилган диллар,
Қирмизи чеҳралар менга қадрдон.
Сеҳрли садолар майин ёйилар,
Инсон қудратидан тўқилган дoston.

Ватан Шарқ уфқига кўрк бўлган шаҳар,
Ол байроқ нуридан қилар табассум.
Кундан-кун барқ урар, кундан-кун яшнар,
Онадай меҳрли, сахий ва маъсум.

Қуёшга рўбарў миллион ойнаси,
Мусаффо ҳаводан бағри тўла бахт.
Дўстлик билан тепар қайноқ сийнаси,
Шундай диловардир бизнинг пойтахт!

1965.

САМО ВА ҚАЛБИМ

Бош узра эгикдир осмон гумбази,
Бағрида миллион юлдузлар базми.

Само ёноғида олтин хол — қуёш,
Баҳайбат уммонлар — томчигина ёш.

Саҳролар заррадир, зўр дарёлар — қил,
Урмонлар — бир гиёҳ дейилса маъқул.

Шафақ алангаси — оддийгина чўғ,
Жаҳон гулзорлари бир япроқча йўғ.

Мижжа қоқишдай гап аср ила замон,
Тоғлар — ҳузурида бир кафтгина дон.

Ана шундай буюк, беҳаддир само,
У менинг қалбимга жой бўлуру аммо.

1965.

САККИЗЛИКЛАР

Столим устида бир парча сопол,
Нимдош тортиб қолган баҳорий ранги.
Бир пайт идиш бўлган, сўнг топган завол,
Бурқсиб турар ундан минг йиллар чанги.

Минг йил яширинмиш тупроқ остида,
Ҳаробалар босиб ва унутилиб...
Шеърият бўлакча: яшаш қасдида
Янгиланиб чиқар минг йил тутилиб.

* * *

Дейдилар: ёшликнинг чегараси бор,
Оғир-қалимликнинг вақти ҳам етди.
Ойдин кечаларни кўп қилма хумор,
Шўхликни вазминлик истило этди.

Бу аччиқ ҳақиқат қаршисида гоҳ —
Жим қолиб, гоҳида урурман туғён.
Ёшлик, шу сиримдан бўлгилки огоҳ,
Сендан айрилмасман то борича жён.

* * *

Жамуб кечасининг йўқдир қиёси,
Дашт узра ёйилар бахмал осмон.

Ловуллаб туради юлдуз зиёси
Чўпонларнинг сўнмас гулханисимон.

Қоронғи деб бўлмас юлдузли тунни,
Фақат у илк дафъа шундай туюлар.
Бир нафас боқинг-чи бўлиб мафтун,
Қалбингизга юлдуз бўлиб қуюлар.

* * *

Яхши ният қилар одамга одам
Хайрли бир ишга урар бўлса қўл.
«Хуш келибсиз», дейди қўйганда қадам,
Йўлга чиққанида тилайди «Оқ йўл».

Сен бировга қуриб берма қасри Чин,
Саратонда бўлма бошига соя.
Инсоннинг кўнглини овламоқ учун
Бир оғиз яхши сўз баъзан кифоя.

* * *

Даврамизда ўтирар доно, нуроний олим,
Яхшиликнинг, ёшликнинг, эзуликнинг чанқоғи.
Кўзларида ҳаётнинг фалсафаси лиммо-лим,
Сўзларида ақлнинг ялт этгувчи чақмоғи.

Зўр фикр айтмоқликка гапдонлик бўлмас сабаб,
Жимжимадор ваъзхонлик суҳбатга бўлмагай нақш.
Ўз ўрнида айтилган оддийгина битта гап
Арасту китобидай мазмун эта олур бахш.

1965.

ДУСТЛАР

Айтайин мен ишқ достонимни, тингланг, дўстлар.
Бу кўнгил асрорини кўнгилдан анланг, дўстлар.

Ишқ тўлдирди ҳаётим мазмунин ёғду билан,
Ҳам умр гулзорига бахш этди ишқ ранг, дўстлар.

Ёрнинг меҳрини сиз офтоб билан айланг қиёс,
Яшнаган қалбимни шўх гулшанга тенгланг,
дўстлар.

Бахту иқболим садоқат ҳам вафодан барқ урар,
Шул сабаб кўнглимни кўзгусида йўқ занг, дўстлар.

Севги — инсоний саодатдир, гўзаллик олами,
Сиз уни нохуш, совуқ еллардан асранг, дўстлар.

Бахтлидир ишқ имтиҳонидан йиқилмай ўтса ким,
Бўлмагай ҳамроҳ надомат, оҳу аттанг, дўстлар.

1965.

НАСИҲАТ ВА ШЕЪРИЯТ

Насиҳат шеърлари ёғар дўл мисол,
Панду ҳикмат мавжи келар ҳар ёндан.
Энди ўз ақлингдан кечиб бемалол,
Адашмай ўтишинг мумкин жаҳондан.

Тўртлигу рубоий уқдирар тинмай:
Ундоқ қилган тўғри, мундоғи хато.
Меъёрида бўлсин севги, овқат, май,
Қандай кулишни ҳам ўргатар ҳатто.

Йўлга чиқар бўлсам содиқ йўлдошим,
Ишқим изҳорида бурро тилим у.
Дуодай ёд олсам, оғримас бошим,
Оғиримни енгил қилган илм у.

Яхши нима ўзи, ёмони нима?
Беҳуда ўйлардан ортиқча толмам.
Бу сўзни ноўрин шаккоклик дема,
Рубоий орқали аёндир олам.

Кечирсин ҳикматнинг улуғ пирлари,
Уларга ҳурматни келтириб бажо,
Таъкид этажакман: олам сирлари
Рубоий айтгандан кўра муаммо.

Инсон туйғуларин бўлурми чеклаб,
Чегара бўлгайми инсон ақлига?

Баъзан бу пандларни ўтаман четлаб,
Унча жилов бермай тўртлик нақлига.

Шеърят — ҳаяжон гупирган тўлқин,
Фикрлар уфқига чорловчи маёқ.
Унга кўп вазифа юкламоқ мумкин,
Ахлоқ мажмуаси бўлмагай бироқ.

1966.

ШЕЪРДАН У ЧИРОҚ ЕҚДИ

Устод Ғафур Ғулом хотирасига

Баҳор булутидай кирса гуркираб,
Хонага тўларди кулги-ю, нақл.
Очиқ, кенг манглайи, бутун кўркида
Барқ уриб турарди шарқона ақл.

Қалбида қайнарди асил шеърият,
Давра, анжуманга завқ бағишларди.
Кўксида тонглардай мусаффо ният,
Латифа бўларди қилган ишлари.

Гўдакка гўдагу донога доно,
Дехқондай бағри кенг, саховатли, мард.
Фикрида улуғлик, назокат, даҳо,
Шодмонга шеригу дардлига ҳамдард.

Ноёб инсон эди, машғала ҳаёт,
Тутамай, ловиллаб ёнди бир умр.
Мулки шеъриятда доврўгли устод,
Навоийдай сочди ҳароратли нур.

Йўлга чиқар бўлса — бутун бир диёр
Уйининг тўрини унга атарди.
Қитғалар кашф этган Колумбдан зиёд
Янги илҳом билан уйга қайтарди.

Шеърида балқирди қуёшли водий,
Севги севиңчлари, бахту ҳаяжон.

Сатридан булбулнинг чиқиб саводи,
Сўзи ўликка ҳам бахш этарди жон.

Қалами учида оддийгина сўз
Сеҳру жилва билан бўларди олмос.
Тарих теранлигин кўра олган кўз,
Камтару буюклик унга эди хос.

Дилларда шеърдан у чироқ ёқди,
Мангулик шуъласи сўнишни билмас.
Шоирин унутмас миннатдор халқи,
Халқни хурсанд қилган ўлишни билмас.

1966.

БИР ҲАФТАКИ...

Бир ҳафтаки, тихирлик қилиб,
Қилт этмайди қўлда қаламим.
На қувончим кўзига илиб,
На тушунар ташвиш, аламим.

Қалбим баҳор гулдирагидай
Садо бериб, ўтар беёмғир.
Ё арава ғилдирагидай
Нобоп йўлда таққа тўхтар-да,
Юрмай қолар... Нақадар оғир!

Шунда нохуш хаёллар чулғаб,
Минг қийноққа соламан ўзни.
Тилка-тилка дилимни тўғраб,
Унутамаман кеча-кундузни.

Нега дейман? Ўзи нима гап?
Қуригайми илҳом чашмаси?
Ахтараман, излайман сабаб,
Тўлқинланмай қолдим чамаси!

Йўқ, йўқ, бундан доим асрасин,
Бу тақдирга йўқ менда тоқат.
Одамларнинг қувонч, ҳасратин
Ҳис этмаслик мен учун офат.

Шунда дарров тушаман йўлга,
Сирлашаман дўст ила ёки.
Ҳаёт! Олгин қўлимни қўлга,
Кўлмак сувдай қолдирма токи.

Токи бўлиб мавжинг жилоси
Юраклардан оқиб ўтайин,
Ё «лип» этган гугурт зиёси —
Бирор дилни ёқиб ўтайин.

Сақла мени турмоқликдан жим,
Ҳаяжондан этмагил маҳрум.
Сукут ичра йўқдир иложим,
Қайнаш бўлсин абадий бахтим.

Симоб янглиқ иссиқ-совуқни
Акс этайин то бор экан жон.
Қамраб олай узоқ-ёвуқни,
Бундан бошқа йўқ менда имкон.

Толиқишлар, ўйлар сўнгида
Ёриб келар секин кундузи...
Ноғиҳонда шоир кўнглида
Йилт этади бир шеър юлдузи.

1966.

УЙЛАРИМ

Ҳаяжонли давр фарзандиман,
Зиддиятли кескин асрим бор.
Мен асримнинг жигарбандиман,
Инқилобий қудрат барқарор.

Олам тўла завққа, довулга,
Бир ён шодлик, бир ёнда алам.
Фазо бўйин эгган даврда
Қон ичида инграр Вьетнам!
Инграр менинг асабларим ҳам,
Бироқ дилда уйғоқ қатъият.
Бор ғазабни этиб жамулжам
Бекитганман юрак қатига.
Эй, ақлнинг улуғвор кучи,
Туйғуларда яширинган бўрон,
Жавоб беринг, айтинг, не учун
Олам ичра бундай ғалаён?
Гўдакларни ўт-олов ютиб,
Хонумонга очади оғиз.
Инсоният ёқасин тутиб,
Ўт пуркаган қайси ялмоғиз?
Най ўрнида бомбалар саси
Гул ўрнида тепа-тепа кул.
Ажал ортган уруш ваҳимаси
Қитъаларга солар ғалоғул.
Бир гўдакка отиларкан ўқ,

У теккандай менинг кўксимга,
Вужудимда ловиллар-да чўғ,
Ғазаб қалқиб келар кўзимга.
Адолат ва адоват жанги
Ҳали ерда этаркан давом,
Шеърият, бўл виждон жаранги,
Томирингда ёнсин интиқом!

1966.

ДЕНГИЗ

Денгиз билан бу кеч сирлашдим
Соҳилида туриб юзма-юз.
Ҳасратлашдим ва фикрлашдим,
У сўзлади, мен ҳам қотдим сўз.

Гувилларди,
Гўё устида
Олтин қопқоқ юлдузли само.
Маҳобати, кўрки, ҳуснида
Барқ урарди қудрат ва маъно.

Ҳаяжондан қабариб келар,
Юрагида кўп муддаоси,
Гоҳ боладай завқланиб кулар,
Гоҳ лол этар сирли садоси.

Дилга кўчди шундай енгиллик,
Тўлқинларга бердим ихтиёр.
Қайна, юрак, худди денгиздек,
Қатларингда кўп сирларинг бор.

Бўсаларнинг майин сасидан
Ўрмонларнинг гувлашигача.
Навбаҳорнинг шўх нафасидан,
Шернинг жайрон қувлашигача.

Дил эритар сирли наводан
Фигон тортган булбулга қадар,
Майсаларни ўпган сабодан
Ҳаяжонли довулга қадар.

Табиатнинг симфонияси
Жаранглайди денгиз тилида.
Ҳар дақиқа ҳар сонияси
Садо бериб инсон дилида.

Кўнгил, ундан қайнашни ўрган,
Қора денгиз дейилар номи,
Шу денгиздай қувон ва ўрган
Келганда шеър илҳоми.

1966.

ГҶЗАЛИМ

Сўзларимни тингла, барно гўзалим,
Кўзларингда мунча маъно гўзалим.

Ўлтирибсан шўх хаёллар ичра банд,
Бу хаёлинг мавжи дарё, гўзалим.

Бошинг узра офтоб чарх уради,
Мафтунингми ушбу дунё, гўзалим.

Мадҳинг айтар боғу гулшан булбули,
Бу чаманга сенму оро, гўзалим.

Бунча завқу бу назокат, бу хаёл
Хўб ярашмиш сенга, зебо гўзалим.

Етмагайми ё қулоғингга сўзим,
Қилмадинг бир нозли имо, гўзалим.

Ногаҳоно кипригинг тебранди-ку,
Илтифотму айладинг ё, гўзалим?

1966.

ОШИҚЛИК ДАРДИ

Бўм-бўш трамвайлар
Паркига жўнаб,
Тун ҳам оғиб қолди, мана, ярмидан.
Кўчалар осуда, янграмас қувнаб,
Еллар ўпич олар гулзор баргидан.

Йўлкага эланар чироқлардан нур,
Жимжима қилади толлар сояси.
Шаҳар қулоғига етказар ҳузур
Булбулнинг ишқ тўла шўх ҳикояси.

Шундай сўлим тунда
Қадам товуши
Бўгин-бўгин шеърдай сингар юракка.
Ошиқнинг тун билан қанчалик иши?
Хиёбонлар бўйлаб кезади якка.

Сен-чи,
Бехабарсан йигит ҳолидан,
Англамайсан кўнгил дардини, эсиз.
Ширин бир орзунинг эҳтимолидан
Заррача огоҳ ҳам эмассан, эй қиз.

Деразанг ёнидан ўтар экан жим,
Кундузи висолни эслайди яна.

Гўё ором билмас улуғ мунажжим,
Юлдузлардан сени излайди яна.

Мумкиндир англамоқ юлдузлар сирин,
Аён кўрса бўлар ернинг қаърини.
Аmmo қиз дилида нелар яширин,
Очиб, ўқиб бўлмас сардафтарини.

Қийнар бу муаммо йигитни ёмон,
Ҳар тонг, ҳар висолни бедор кутади.
Аmmo англамайсан сен уни ҳамон,
Ҳамон гузарингдан маъюс ўтади.

1966.

ҚОЗОҚ ШОИРЛАРИНИ УЌИБ...

Қозоқ шоирларининг завқига пайванд эдим,
Нурли саҳифалардан қалбимга оқди зиё.
Учқур хаёлу ҳиснинг сеҳри билан банд эдим,
Бир буюк нур манбаин очган эдим мен гўё.

Сатрлар қозоқ элин акс этди оинадай,
Дўстлар ёнига етдим, ҳарфма-ҳарф йўл босиб:
Ногаҳон кашф этилган улкан бир хазинадай,
Буюк қозоқни кўрдим, ўз номига муносиб.

Муқонов шеъриятин Сирдай вазмин оқиши,
Сирбой ўланларининг майин ва қисқалиги,
Жароков сўзларининг дилга мойдай ёқиши,
Эрғалиев қўшигин сермағиз, серқиссалиги.

Мени мафтун айлади дўмбиранинг сасидай,
Туйғу маъно мавжига тўлиқ эди ҳар ғазал.
Бу қўшиқлар соф эди Олатов нафасидай,
Абай ўланларидай оҳанрабо ва гўзал.

Шеърлар мени элтдилар қозоқлар овулига,
Ўтовларга қўндиму тўйиб ичдим қимизни.
Гўё қучоғим тўлди чўлнинг алвон гулига,
Кўрганда бодомқовоқ, оқтомоқ қозоқ қизни.

Оқ булутдай оппоқ қиз чиқиб келар ўтовдан,
Ҳазили, табассуми юзларига ярашиқ.

Лол бўлиб кўзидаги жон куйдирар оловдан,
Бўз қозоқ йигитлари зумда бўлади ошиқ...

Олмаота тонглари балқиб турар уларда,
Атиргуллар бўйини қучоқ-қучоқ сочар ел.
Мовий Балхаш тўлқини чалқиб турар уларда,
Қозоғимдай бағри кенг, қозоғимдай очиқ феъл.

Бу бадавлат диёрнинг тоғ-тоғ биллур маъдани
Шеърятин мағзига сингибди олтин ҳалдай.
Қозоғим — бу парвозлар, юксалишлар ватани,
Шарқимизнинг уфқида порлаб турар Зухалдай.

Гўзаллик гулшанида сайр этдим беармон,
Ўз уйимдай очилди менга ҳар битта хона.
Шеърят чашмасида кўринди Қозоғистон,
Бу чашма шарбатидан сипқордим қона-қона.

Қозоқ шоирларининг завқига пайванд эдим,
Нурли саҳифалардан қалбимга оқди зиё.
Учқур хаёлу ҳиснинг сеҳри билан банд эдим,
Бир буюк нур манбаи очган эдим мен гўё.

1966.

САЛОМ, БОЛГАРИЯ!

Кездим...

Қучоқ ёзди ўрмон, шаҳарлар...
Атиргул ҳидларин эмдим саҳарда.
Қиррадор қоялар,
Чопқир наҳрлар
Йўлдош бўлди менга ажиб сафарда.

Болгария!

Кўзим олдида буткул
Ям-яшил бир дунё барқ урар эди.
Олов чеҳра билан яллиғланган гул
Дўстлар қалби янглиғ ярқирар эди.

Уфқларни қамраб,
Хаёлчан мағрур
Утарканман дарё, боғу адирлар,
Шивиллаб қоларди ёмғир тинмағур,
Дилда ҳам барг ёзар эди сатрлар.

Бу — қуёш, яшиллик, денгиз йўғирган,
Меҳринг ардоқлаган дўстлик саломим.
Севгию севинчдан унган, йўғрилган
Сенга муҳаббатим ва эҳтиромим.

Салом, кўк зинаси зумрад Витоша,
Олтин қуббаларин офтоб ўпган юрт!

Ҳар бурчи тенгсиз бир сайру томоша,
Томчилари олмос,
Тошлари ёқут!

Йўллар... Дилни дилга этарди пайванд,
Намойиш қилароқ жаннат кўркини.
Нигоҳим лавҳалар ранги билан банд,
Акс этар дўст элнинг ери кўкини.

Шипка ҳузурида турдим ялангбош,
Тортди хаёлимни қутлуғ обида.
Бу мардлик, ирода, бу сабру бардош
Асрлар жаранглар дил китобида.

Узумзор бағрида куйлар қизларинг,
Мевалар жисмига шарбат бағишлаб.
Ўзбек диёрининг оташ сўзларин,
Меҳрини келтирдим, қардош, олқишлаб.

Нечун бу қадарлик яқинлик сездим,
Биродарлик кучин боиси недир?
Нечун тилга кирди ҳаяжон, сезгим,
Қайдан бу мафтунлик, жозиба, сеҳр?

Йўлда йўлдошсимон, қадрдон диёр,
Бир мақсад, бир ўйда юрак талпинар.
Шу сабаб, қалбимда муҳаббатинг бор,
Кўрган сари яна бир кўргим келар.

1966.

Эмиш: ер куррасин этиб ихтиро,
Ҳавою сув билан таъминлаб тугал,
Сўнгра ер улашмоқ фикрида худо
Бандаларни қабул этмиш галма-гал.

Камтарин болгарга етганда навбат
Ер саҳни тамоман бўлибди тақсим.
Худо ўйга ботиб, тортиб хижолат,
Андак хаёл суриб турибди-да жим,

Жаннатдан ажратиб бир парча жойни,
Болгарга ноилож этибди инъом...
Бу бир ривоятдир... бунга чиройни
Яратган инсоний меҳнат ва илҳом.

1966.

* * *

Адабиёт
Абадият билан юрар ёнма-ён,
Қўлингга қаламни ушлашдан олдин:
Унинг даҳшатларин ҳис этгил, эй жон,
Ҳар бир ялтироқ тош бўлмагай олтин.

1966.

ЯШАРАР ШАҲРИМ

Босириқ уйқудан турган гўзалдай,
Чўчиб тушди шаҳрим
Оғир саҳарда.
Ярмида тўхтаган сўлим ғазалдай,
Безовталиқ ҳоким эди шаҳарда.

Нелар табиатда бўлмайти содир,
Кўклам чеҳрасида харобат гарди.
Имтиҳонга кирди мардлик ва сабр,
Ер билан қўшилиб дил ҳам титрарди.

Ҳа, дил ҳам титради, яширмоқ нечун,
Бироқ иродамит метин тоғига
Урилиб офатлар синдилар чил-чил,
Яна шабнам қайтиди гул япроғига.

Бугун қурилишлар ғуборин ютиб,
Ғиштлар қўярканмит олий қасрга,
Ҳайрат-ҳаяжондан ёқасин тутиб,
Асрлар боқади бизнинг асрга.

Помпей фожиаси тарихнинг иши,
Дўстлик балоларни қилаолғай даф...
Тошкент қурилиши —
Бахт қурилиши,
Кўкўпар бинолар ўсмоқда саф-саф.

Ҳаяжон, назокат, завқу ирода,
Ижодкор руҳимиз томирида қон.
Бу қудрат дўстликда бўлмиш ифода,
Янги Тошкентимиз тилларда дoston.
Янги хиёбонлар,
Янги саройлар, ..
Ойнаванд, баҳаво минглаб иморат.
Бугун илдиз отиб борар чинордай
Эртамиз жамоли шундан иборат.

Ибрат бўлиб, неча авлоду авлод,
Бу тарих ёзилди давр китобида.
Янги Тошкентимиз — сулув ва обод —
Мангулик, дўстликка бўлгай обида.

1966.

Сен қалбимни сўрадинг,
Мен уни ҳадя этгум
Бутун ташвишларию садоқат, ишқи билан,
Сендай шўху сулудан
Юракни аяб, нетгум?
Ол, уни янграб турган авжли қўшиғи билан.

У ноёб бойлигимдир,
Бор мазмуним унда жам,
У севгига тўладир, лиммо-лимдир ихлосга.
Аммо уни авайлаб,
Сақлагаймисан, эркам,
Чўғни ўраб-уддалаб бўлгаймикин қоғозга?

1967.

ОЛМАОТАДА ҚОР ҒАЯПТИ

Бугун Олмаотада қор ғаяпти...
Ұйлайман: шу қалға, шу қор ҳурмати,
Осмон гүё қордан сүт соғаяпти,
Ҳали-бери тўлмас дейман хурмаси.

Қалин қуюлади момиқ зарралар,
Олам оқ ҳарирга чулғанаяпти.
Ҳосил этиб дилбар, соз манзаралар
Олмаотада бугун қор ғаяпти.

На эт жунжикади, на кор қилар қор,
Парқу кўчалардан бир-бир ўтаман.
Кайфиятим босмиш севинч-ла виқор,
Дўстлар суҳбатига қулоқ тутаман.

Киприги пирпираб, йўлга мунтазир,
Висол дамларини кутган эй, гўзал,
Абай шеърларидан чиқдингми ҳозир,
Оппоқ оҳу янглиғ ўзинг бир ғазал.

Бодом қовоқларда, алвон яноқда,
Қундуз ёқаларда шу қор жилваси.
Гўё оқ пахтадай турар чаноқда,
Кўзларида чақнаб қор жимжимаси.

Қандай сирлар ниҳон нозик кўнгилда,
Бунча табиатга боқдинг маҳлиё?

Мен меҳмон юрибман бу қардош элда,
Не бўлур менга ҳам қайрилсанг қиё?

Нега меҳмон бўлай? Бу, ўз уйим-ку,
Сен-ку, туғишганим сингилдай яқин.
Майин лабларингда оромбахш кулгу,
Кел бирга сурайлик сўлим қор завқин.

Автобус ўрмалар қор чўққиларга,
Ёшлик яхмалаги авжида бугун.
Эрк бериб самимий, шўх туйғуларга,
Елдай ғувиллаймиз... чеҳралар гулгун.

Бундан, бу баланддан кўринар аниқ,
Буткул Қозоғистон гўё кафтимда.
Қишнинг дастурхони супрадай ёйиқ,
Соф ҳаво ютаман тоғлар кифтида.

Қани сен, Чўлпонгул? Кўринди, ана
Қорли чаманларга шўх боқаяпти...
Борлиқ узра қуриб ажиб тантана,
Бугун Олмаотада қор ёғаяпти.

1967.

БУЛБУЛ

Ажойиб нағмалар бирла саҳар чақчақладинг, булбул,
Ташаккур, дилдаги туйғуларим ардоқладинг, булбул.

Куйингнинг сеҳридан бу боғ аро нозланди минг гуллар,
Не оҳангу не сирларни юракда сақладинг, булбул?

Куйиб ўртанмоғингда бир ишорат борми, айтсанг-чи,
Наҳот, бир ғунчани деб сен юракни доғладинг, булбул?

Бу хониш бирла ёнишда садоқат бор, саодат бор,
Неларни ёд этиб бул дам, нелар сўроқладинг, булбул?

Жаҳон машшоқлари сенданми ўрганмиш бу санъатни,
«Наво» бирла ёниб гоҳи, гоҳи «Ушшоқ»ладинг, булбул.

Гўзаллик тўла боғ аҳли сени мафтун бўлиб тинглар,
Асилликни, улуғликни чаманда ёқладинг, булбул.

Қуёш қутлаб, уфқдан шуълалар сочди бу гулзорда,
Очиб гулни, нечун тиндинг, қаёни чоғладинг,
булбул?

САРВЛАР

Ялта боғин яшнатиб, қад кўргизибдир сарвлар,
Ёш келинчаклар мисол суҳбат тузибдир сарвлар.

Ям-яшил бахмал либосда ҳуснини кўз-қўз этиб,
Ноз билан, афсун билан кўзни сузибдир сарвлар.

Қомати мавзунлари кўрганни лол айлар тамом,
Сизни деб сайёҳлар олам кезибдир, сарвлар.

Сояйи савлатлари жонларга ором ҳар нафас,
Кимки беҳолдир анга жон киргизибдир сарвлар.

Гар Навоий ё Фузулий чизса жонон суратин,
Тарихини сиздан олиб, сиздан чизибдир, сарвлар.

Қумрию булбул фиғон айлайди васлингиз тилаб,
Кўз ёши шабнам бўлиб, сизга сизибдир, сарвлар.

Неча кун мафтун бўлиб, яйраб жамолингиз билан,
Мадҳингиз ошиқ дилим шеърга тизибдир, сарвлар.

1967.

НИЛУФАР

Сочларинг сувларга ёйиб, эй нилуфар, йиғлама,
Кўз ёшинг қалбимдаги дардимни қўзғар, йиғлама.

Оқ гулинг оҳинг бўлиб кўксингни ёндирмиш саҳар
Баргларинг ҳар саҳфаси ишқона дафтар, йиғлама.

Сен қуёш орзусида сувларгами роз айтасан,
Бошларингдан ўргилиб офтоб сочур зар, йиғлама.

Бунча маъсум, бунча ноёб, бунча нозик гулларинг,
Очилиб, соч лаҳза-лаҳза мушқу анбар, йиғлама.

Бу чаманда камтарин, маъюс, иболисан, ажаб,
Бир гули беор ўзин ортиқча мақтар, йиғлама.

Қатра-қатра дур сочиб, фаввора олқишлар сени,
Бағрида ардоқламиш бу ҳавзи мрамар, йиғлама.

Бевафо дастидан ўзни сувга отдингми, гулим,
Садқайи кўз ёшларинг кетсин фирибгар, йиғлама.

Ёрини кутган садоқатли гўзалга ўхшадинг,
Севганинг васли сенга бўлгай муяссар, йиғлама.

1967.

ГУЛОБ ИЧРА

Навоий ғазалига мухаммас

Не дардга чулғанибсан, эй нигоро, ваҳми хоб ичра,
Ёнурми ташналаб саҳро сенингдек чўғ сароб ичра,
Шифо истаб, тополмасман давосини китоб ичра,
«Иситқон, нозанин, жисмингки тердан тушди тоб
ичра,
Эрур бир оташин гул баргиким ётқай гулоб ичра».

Бу ҳасрат жисму зоримни ёқибдир мисли чақмоқким,
Ишим фарёд ила оламини эмди ўтга ёқмоқким,
Куяр оҳим шароридан бу ўтга бўлса боқмоқ ким,
«Иситма ранжидан, эй гул, бўлибсан ғунча андоқким,
Ҳариру ҳуллалик жисминг тушибдир печу тоб ичра».

Наҳот, нозик бу кўнгил шишаси ғам сангидан синса,
Ниҳолимга қазо офатлари ҳар лаҳза ёпринса,
Умидим шул, баногоҳ, бунча ғурбатлар тамом тинса,
«Исиғлиқдан танинг ўт бўлди, тонг йўқ, неча
талпинса,
Ҳароратдан қолибдир шуъла доим изтироб ичра».

Иложин қил ўзинг, жоним, нечук ўлмоғим истарсен,
Эзиб жонимни малҳам айласамми жонни асрарсен,
Сариқ ранг солмасин соя ҳали бир ғунчаи тарсен,
«Қизил чодаршабу мовий тўшаклар ичра титрарсен,
Анингдекким, қуёш кўклар била гулгун саҳоб ичра».

Ҳарорат зўридан гоҳи бўлибсан ҳуд гоҳи беҳуд,
Кўзингни оч, мени дарду аламда қилмайин нобуд,
Руҳинг ранж чекмасин, эмди саломатлик удумин тут,
«Лабинг ёқути ичра қатра-қатра термидур, ёхуд
Тушибдир дона-дона инжу икки лаъли ноб ичра».

Менга еткуздилар ногоҳ, қаро бўлди деб осмонинг,
Неча кунким бу дард ичра ёнармиш жисм ила жонинг,
Кўтар бошинг, кулиб боққил, бўлай ёнингда
қурбонинг,
«Дедиларким, хароб ўлмиш истимоқ бирла жононинг,
Не ўтларким бу сўздин тушмади жони хароб ичра».

Ниёз айтдим ўзимга: ёр дуосини зиёд этким,
Бўлиб ёнида парвона, садоқат, эътиқод этким,
Тилаб соғлиқларин, илгин ўпиб, қутлуғ мурод этким.
«Навой, ёрни топсанг саломат хайрбод этким,
Яна заф этса ногоҳ, қолмагай жонинг азоб ичра».

1967.

ДЕНГИЗ

Ажаб денгиз! Суриб тўлқин уфқдан бўса истайди,
Опичлай, кифтима чиқ деб, зилол мавж дилни
қистайди.

Бериб эрк даъватига мен қулоч ёйдим қанотида,
Бу кенглик, бу буюкликнинг жиловсиз, ёлдор отида.

Ҳавоий рангда товланган денгиз қалбингга солгай нур.
Ададсиз қатралардан бу уюшган ҳавзаи биллур.

Денгиз софликни ёқтиргай, кўтармас хору хасни ҳеч,
Қуёш кундуз чўмилгайдир, тўлар саҳнига юлдуз кеч.

Ажойиб кимёгарлар эритгандай зумуррадни,
Мужассам айламиш денгиз бу гўзаллик, бу қудратни.

Кел, эй дилбар, тўйиб ўйнаб, самовий ранг билан
чулған,
Жануб офтобидан яшнаб, ҳақиқдай шуълалан, чўғлан.

Гўзалликдан олиб баҳра, сузиб, яйраб, ҳунар кўргиз,
Садо берсин юракларда узоқ йиллар улуғ денгиз.

1967.

БИР ЙИГИТНИНГ СЎЗЛАРИ

Ҷишлоғимиз фахри эди
Гўзал, дилбар Дилнавоз.
Нафасида баҳор ҳиди,
Юрагида ўтли ёз.

Қарашлари сузгун-сузгун,
Хумори пайтдагидай.
Бели хипча, қадди мавзун,
Шоирлар айтганидай.

Соч учларин аста ўйнаб,
Ҷиё боқса жилмайиб,
Ё сеҳрли бир ўй ўйлаб,
Хаёлга толса майин.

Бир мўъжиза рўй бергандай
Дил тўларди қувончга.
Балки борлиқ худди шундай
Интиқ боқар қуёшга.

Кулгисидан дил ларзада,
Ҳазили жон оларди.
Кўрган одам бир лаҳзада
Шайдо бўлиб қоларди.

Оддийгина, камтаргина,
Оташнок истараси.

Бундаин кўрганмикин-а,
Асака, Исфараси?

Сира-сира лоф ўйламанг,
Айтаяпман бор гапни.
Атиргуллар оларди ранг
Кўрганда гунча лабни.

Кечалари юлдуз санаб,
Номи билан ёнардик.
Тонгда яна, ўзи сабаб,
Ишқида уйғонардик.

Атлас кўйлак шўх товланиб
Ўтса агар кўчадан.
Йигит зоти оловланиб,
Ёнарди ич-ичидан.

Ақлу одоб бўлганди зеб,
Чақмоқдай эди барно.
Ёмон кўздан асрасин деб,
Кексалар қилар дуо.

Не қилайлик, кўнгил экан,
Тақдир экан бир чети.
Қиз кўнглини мойил этган
Қўшни қишлоқ йигити.

Шуйтиб, ака, кетди доғлаб,
Бахтли бўлсин уйида.
Қамишлардан белни боғлаб,
Хизмат қилдик тўйида.

Гап дедингиз, бир эшилиб,
Айтдим у ёқ-бу ёғин.
Бу сирларни, илҳом келиб,
Шеър қилиб қўйманг тағин.

1967.

ЛОЧИНИМ

*Космонавт-учувчи В. Комаров ҳалокати
муносабати билан.*

Лочиним қулади кўк чўққисидан,
Ногаҳон бу зарбдан дарз кетди юрак.
Бевақт фалокатнинг шум туйғусидан
Бугун қаро кийиб ўртан, эй фалак!

Бугун юлдузларнинг кўзида мотам,
Бедор сайёралар маъюс ва маҳзун.
Уларнинг кўнглига йўл топган одам
Наҳот, мангуликка юммишдир кўзин?

Она-Ер йиғлайди. Кипригимда ёш,
Мардлик ҳузурида мен этиб таъзим,
Шарафинг олдида эгмоқдаман бош,
Жасур ватандошим, инсони азим.

Парвозинг авжида синдими қанот,
Фазо зулматида кўзингми тинди?
Ажал билан мардлик дуч келди наҳот,
Машъум бу тасодиф қаердан инди?

Ярқираб сўнди-ку, ёниқ Муштари,
Осмонимда ёрқин бир юлдузим кам.
Сочинг ёйиб йиғла бугун, эй пари,
Ёри шунқорингдан айрилдинг сен ҳам.

Бу Ер ишлари-ла банд бўлган чоғим,
Бир лаҳза кўзимдан нари қолдингми?

Қаён учиб кетдинг олтин чақмоғим,
Само сафарида ёхуд толдингми?

Учардинг... қалбим ҳам сен билан бирга,
Зилол бўшлиқларда кезарди баланд.
Интизор кутардим тушмоғинг Ерга
Оғасини кутган бир ини монанд.

Эвоҳ, бу даракни эшитдим қайдан,
Беомон тақдирнинг ҳукми ўқилди.
Руҳингни излайми юлдуздан, ойдан,
Мардона сафларда мардим йўқ энди.

Йўқ, йўқ, ишонмайман бунга ҳеч қачон,
Мардлик билан ўлим келмас юзма-юз.
Улуғ жасоратга тан бериб осмон,
Ҳадиа этди сенга бугун қўш Юлдуз.

Баҳорни чамбарак этиб бошингга,
Қалбимда номингни этгумдир эъвоз.
Кўз ёш ила ёзгум қабр тошингга:
«Яшади, яшайди коммунистга хос».

1967.

«ЧҮЛИ ИРОҚ»

Тўхта, ҳей поездим, Оқча-қуймада,
Чўғ барханлар аро бунда ётурлар:
Инқилоб ўтида, туркман қумида
Жон берган йигирма олти ботирлар.

Сахро сукунатдай сокин ва беҳад,
Офтоб қамраб олган яқин-йироқни.
Мардлар ҳурматига йиғлат ва янграат,
Эй, созанда, маҳзун «Чўли Ироқ»ни.

«Чўли Ироқ» оқар чўл ўртасида,
Мардона кўзларга қалқар томчи ёш.
Сиз, олов ёққанлар зулм ўрдасига,
Ҳузурингизда жим эгмоқдамиз бош.

Куй оқар...

Бамисоли ташноком карвон
Оғир йўл босади қум тўлқинида.
Қўнғироқ сасида — фарёду армон,
Яна нималар бор куй талқинида?

Сочларини ёйиб бўзлаган она,
Қирчинда қирқилган нозли муҳаббат...
Куйда аён бўлиб нотинч замона,
Қалбин очар менга гўё бешафқат.

Мунгми ё нола бу, алам ё нидо?
Товланар инсоний ҳислар, туйғулар.

Зўр жанггоҳ қаршимда бўлар-да, пайдо,
Улмас ботирларим қайта туғилар.

Йигирма олтита метин қалъадай
Ғов бўлди лочинлар душман йўлида.
Ёвуз куч ёприлди қузгун-қарғадай,
Мана шу адирда — туркман чўлида.

Бир-бир қуладилар...
Бу шум дақиқа
Ўлимнинг юзига қарадилар тик.
Афсона эмас бу, олий ҳақиқат,
Уларни кутарди буюк мангулик.

Бу куй юрагимга тўлдириб ғурур,
Бир дам маҳв айлади дарду фироқни...
Кўнглим алам эмас, мардликка тўлур
Тинглаганда баъзан «Чўли Ироқ»ни.

1967.

ДАВРА ҚАДАҲИ

Бир ёш ошмоқдамиз, дўстларим, бугун,
Умр китобидан ўтди бир боби.
Гарчанд қадаҳларда майимиз гулгун,
Аммо бу тиниқиш фаслин шароби.

Ёшлик шўхликлари қайтмагай энди,
Қуйилиш даврига қўйганмиз қадам.
Баъзи бир сочларга қиров ҳам инди,
Бунга тан бермасдан ноилож одам.

Кўзлар атрофида ажин тўрлари,
Туйғулар туғёнин босибди фикр.
Таранг тортилгандир асаб торлари,
Энди ёқавермас ҳар икир-чикир.

Баъзида юраклар урмас мунтазам,
Хасталикни чорлар илҳом, ҳаяжон.
Уйлар гирдобига ғарқ бўлиб баъзан
Қафасдаги қушдек талпинади жон.

Севги лофлари ҳам энди оғизда,
Кўнгил кўчасидан юрмайди ақл,
Ярим тунлар ойга боқиб, баъзида,
Хаёл сурмоқликни кўрмаймиз маъқул.

Суҳбатлар салмоқли, давралар вазмин,
Олам тақдири-ла, яшаймиз кўнда.

Миямиз шарига жой бўлган замин
Бизни чўчитади ҳар тасодифда.

Бўйнимизга тушган рўзғор ташвиш,
Бола-чақа деган тўс-тўполон ҳам.
Бизга имтиҳондир... Мақсадли киши
Етмиш хил ҳунарни этгай мужассам.

Озми-кўп у-бу иш қилиб улгурдик:
Китоблар ёзилди, айтилди шеърлар.
Олис кечаларда бедор ўтирдик,
Бир ишқал топмасин дея ноширлар.

Аммо қилинажак иш кўпдир ҳали,
«Хамир учидандир» киргани қўлга.
Орзудир инсонга доим тасалли,
Интилиш бошлайди ҳамиша йўлга.

Довонлар ортидан кўринар довон,
Ҳаёт сирларига очиқ дарчамиз.
Йўқдир орамизда ожиз, нотовон,
Янги умид билан шаймиз барчамиз.

Синовдан ўтказдик ирода кучин,
Даст кўтарсак бўлар енгил-оғирни.
Шу ниятлар ҳақи, келажак учун,
Оппоқ кўтарайлик ушбу чағирни.

1967.

ШИМОЛ БАРНОСИ

Музда рақс этади шимол барноси,
Гўё учиб-қўнар ўрмон қушидай.
Лоларанг юзида аёз пардози,
Гўзалки, Пушкиннинг ширин тушидай...
Сирпанар, чирпанар ях кўзгусида,
Ажиб бир енгиллик, покиза бир нур.
Ногаҳон топилган садаф кўксида
Ярқиллаб тургандай жозибали дур.
Шўхликдан тўқилган гулдаста янглиғ
Беллар бир тутамки — табассум гули.
Бутун жуссасида назокат ёниқ,
Алвон шафақларнинг асил, гулгуни.
Ловиллаб ўтади ногоҳ ёнимдан,
Баҳор самосида кўчгандай яшин.
У ўтар менинг ҳам дил осмонимдан
Изидан боқаман кўзим қамашиб.
Олтинранг сочларнинг шалоласида
Қуёш шуълалари бўлганидай жам,
Ишқ — оташ йўғрилган зуваласида
Барқ уриб туради абадий кўклам.
О, рус санъатининг дилбар юлдузи,
Она-юрт кўрки бор хуш чиройингда.
Яхшиям, сезгисиз майдоннинг музи,
Сув бўлиб оқарди, йўқса, пойингда.

1967.

БЕРДИ ОҒА

Фавруза боғида ўсар бир чинор,
Ёши беш юз билан минг орасида.
Асрларки, қору довулга чидар,
Ҳамон кексалиқда бир норасида.

Яшил чодирини ёйганча мағрур,
Туркман тупроғига отибди илдиз.
Кундуз офтоб қуяр бошларидан нур,
Тунда баргларига қўнгудай юлдуз.

Ёмғир сочин ювар, сув ўпар пойин,
Яшил қучоғини ел этмиш маскан.
Билмам, шохларида борми ҳумоюн,
Ҳаёт қўшиғини айтар тинмасдан...

Адиб шунда яшар, боғ этагида,
Меҳмону шогирдга очиқ қалбу феъл.
Бир пиёла кўк чой чинор тагида,
Сеҳрли суҳбатга бўлади кафил.

Алпдай қоматини эгмабди еллар,
Дадил қадамида ёшлик ва баҳор.
Уйидан чинордай у чиқиб келар,
Гарчанд сочларини тутмиш кумуш қор.

Берди оға ўйчан. Янги бир ижод
Жило кўргузурми кўнгил тахида?

Тарихларни қамраб олган бу устод
Чинордай туради боғнинг саҳнида.

Икки улуғворлик келгандай қамти
Адиб билан Чинор бунда рўбарў.
Она-Ер, нақадар сахийсан, танти,
Бу иккиси сенинг бир ҳикматинг-ку!

Икки мўъжизага келгандайман дуч,
Бир тимсол қўзғалар миямда дарҳол:
Бири ердан, бири элдан олар куч,
Шундандир бунчалик қудрат ва камол.

1967.

«ШОҲИЗИНДА»ДАГИ ЕЗУВ

Кўз нури, қалб қўри рангларга кўчди,
Севгисин тошларга мангу нақш этди.
Ганч қорди, тош йўнди — ёнди ва ўчди,
Борлиғин авлодлар учун бахш этди.

Устод бу санъатни шундай битирган,
Ундан буюк ижод — нур-илҳом қолди.
Ва нақш орасига пинҳон битилган
«Амали Зайниддин» деган ном қолди.

1968.

БУЛ КЕЧА

Оппоқ ойдим, нозли тун боғимда машғул бул кеча,
Гулга изҳори кўнгил қилмоқда булбул бул кеча.

Кўкда юлдузлар навозиш бирла кўзни суздилар,
Ел билан ёйилди ҳарён атри сунбул бул кеча.

Сой шарақлаб, ханда айлар кўксига сиғмай тили,
Во ажаб! Бунча назокат ҳам ғалоғул бул кеча.

Ўлтирибсан ёнгинамда, ёр, хаёллар ичра банд,
Яшнатиб борлиқни, жоним, жилмайиб кул бул кеча.

Нега ўйландинг, наҳот кўнглингни ёзмайдур бу тун,
Меҳр бир кўрсатмасанг, ошиққа мушкул бул кеча.

Истасанг борлиқни пойингга пояндоз айлайн,
Бўлмасин мубҳам хаёлу фикри мажҳул бул кеча.

Кулди, айтди: — Ишқ учун сўзлашми ёлғиз муддао,
Ким, хаёл сурмоқ бўлибдир менга мақбул бул кеча.

Англадим пинҳони ўртанмоқ азобу лаззатин,
Ишқ аро зўр имтиҳондир менга масъул бул кеча.

1968.

Истамам
Шеърнинг майдаланишин,
Икир-чикирлардан бўғилишини.
Истайман
Олтиндай маъданланишин,
Нурли илҳом билан туғилишини.

Йиллар
Умид билан эл ногоҳ тутган,
Шифобахш дорудай келса оламга...
Ачинаман
Умри чувалиб ўтган,
Учқунсиз тутаган «оддий қалам»га.

1968.

Қўлни бер, гўзалим,
Қирмизи Майим,
Бугун қадаҳимда чўғланган майим,
Сенинг шарафингга!
Лола жоминг тут,
Севинчдан, севгидан ёноғинг ёқут.

Яшил гиёҳлардан қошингда ўсма,
Бўйнингда ёнади олча маржони.
Қуёшми чеҳрангдан олибди бўса,
Ё бахту баҳорнинг шўх ҳаяжони?

Юр, бирга чиқайлик қир ўркачига,
Кўрсат бойликларинг мендан яширмай.
Қизгалдоқ денгизин нақ ўртасида
Мени алвон рангда чўмилтирган, Май!

Бу шуъла —
Қалбимнинг эрка қизлари,
Унга юрагимда сўнмас эътиқод.
Шафақ тандиридан чеҳрам қизариб,
Қизгин ҳаволарни сипқарурман шод.

Менга бегонамас ўзга ранг кўрки:
Яхшилик олдида мен этиб таъзим,

Кўзимга суртгайман самовий кўкни,
Изҳор этиб оппоқ гулларга арзим.

Ёрнинг қора сочин севиб силадим,
Қора — дарду андуҳ рамзидир гарчанд.
Аммо ранглар ичра сени сийладим,
Гулгуним, хаёлим сен айладинг банд.

Байроғинг бош узра сочаркан ёғду,
Томир-томирларга сингар қон мисол.
Оламдан чекиниб даҳшат, қоронғу,
Эрку бахт инсонга бахш этур висол.

Табиат етуклик касб этиб бирдан,
Зеҳну туйғуларни қамрар ҳақиқ ранг.
Бир нидо келгандай ноғиҳон Ердан,
Замон юрагингда беради жаранг.

Май — қалбим, байроғим, бахтим қўшиғи,
Жаҳон уфқи бўйлаб қулочингни ёз.
Янчилик жаҳолат, зулмат йўриғи,
Қитъаларни қучсин баҳор, мангу ёз!

1968.

ЕР БИЛАН СУҲБАТ

Қариб бормоқда-ку, она-Еримиз,
Дўстим, оқ сочларин санагинг мумкин.
Унга бир ташвишу ғам — ҳар биримиз,
Елкага ортибди жаҳоннинг юкин.

У бизни бағрига босиб, ардоқлаб,
Тинмай учиб борар фазо уфқида.
Турли балолардан саломат сақлаб,
Мангуга воз кечмиш ором, уйқудан.

Қуёшга юзланар... ҳаёт нурлари,
Бизга баҳору бахт ҳады этсин деб.
Бошимиздан сочиб фасл дурларин,
Ою Зухролардан етказди зеб.

Чўлласак сув берар, очсак — ошу нон,
Иссиқда соядир, совуқда пана.
Азиз фарзандларга қутлуғ ошиён,
Бешигимиз узра эгилган она.

Само тўлқинига кўксини уриб,
Тинсиз парвоз этар, бўлса-да, мажруҳ.
Миллиард йил юлдузлар оралаб юриб,
Касб этмиш қатъият, ғолибона руҳ.

Инсоният отли улуғ фарзанди
Дунёга келгунча тортди кўп жафо.

Озди ҳам, тўзди ҳам, яна ясанди,
Кўксига ингунча ёруғлик, сафо.

Энди биз, мингинчи бўғин наслар
Унга меросхўрмиз, кенжа бир авлод.
Бизга суқ-ла боқар ўтмиш асрлар,
Чунки Ер сийнасин биз этдик обод.

Бироқ тинглаб баъзан Ернинг дардини,
Оғир муаммодан зил тортар бошим.
Ер менга очгандай бўлар бағрини,
Етмас сабабига сабру бардошим.

Ер фарёди бўлиб гувиллар шамол,
Кўз ёшидай бўлиб ёмғир қуюлар.
Хаёллар гирдоби ичра қолиб лол,
Қалбимда чарх урар сирли қуюнлар.

Кимдир Ер кўксига қўйгучи оёқ,
Наҳотки, нонкўрни болам дерсан, Ер?
Бомба зарбларидан бўлиб минг ямоқ,
Манглайингга қалқар қалқа-қалқа тер.

Ўрмонларинг ёнар, булғанар сувинг,
Нафасинг бўғилар тутун захридан,
Шунда оналикдан қўлингни ювиб,
Кечмоқчи бўласан яшаш бахридан.

Нотинч силкинасан ғазабинг тошиб,
Ранжийсан, кўзингга олам қоронғу.
Яна ювош тортиб, кўзингда ёшинг,
Онадай сен ўзинг ютасан оғу.

Раҳмат, заҳматкашим... аммо ёмонни
Кечира олмассан, кечирмассан ҳеч...
Елкангда кўтариб вазмин замонни
Офтобга рўбарў учгил эрта-кеч.

1968.

Бугун қўшиқ базми,
Гўзаллик сайли,
Янгра, инсон учун яратилган шеър.
Бугун безаниб чиқ Ширину Лайли,
Пешвоз чиқ Фарҳодлар, келди Алишер!

Беш асрлик йўлни этибди яқин,
Гарчанд Қаҳқашондан олисдир йўли.
Ҳузурига чиқди ҳурматда халқи,
Халқига таъзимда Алишер қўли.

Масъуд кўзларида замонлар сири,
Нуроний чеҳрада ёлқинланар куз.
Шеърят мулкининг энг улуғ пири,
Тафаккур уфқида порлаган юлдуз.

Нозик хаёлларнинг мавжида оқиб,
Она-диёрига келмиш тарихдан.
Орзу амалига ҳайратда боқиб,
Ҳаяжонга келар завқу таърифдан.

Наҳот бу Жайхундир,
Наҳот бу Сайхун?
Қўш дарё ораси бунчалар обод?
Наҳот ишқ шавқини сен сурдинг, Мажнун,
Наҳот бу бунёдни сен қилдинг, Фарҳод?

Кўкўпар қасрлар беҳад ва гўзал,
Яшилу арғувон кийинмиш борлиқ.
Тилларда жаранглар кўп таниш ғазал,
Нечундир ҳар сўзи қалбига боғлиқ?

Бу унинг сўзи-ку,
Унинг ўзи-ку,
Унинг умидлари этилар талқин.
Олам хаёлида бамисли кўзгу,
Юракдан тебранар ҳаётбахш ёлқин.

Самарқанд порлайди ҳавоий рангда,
Бу олий тупроқда шоир изи бор.
Самони тўлдирган шушнуд жарангда
Унинг орзулари янграр улуғвор.

Қўлни қўлга бермиш дўст, иноқ эллар,
Бу — ўзбек-украин, бу — тожигу рус.
Барчаси шоирин эҳтиром қилар —
Яккаш саодатли қудратли улус.

Искандар кўзгуси бунда амалда,
Фарҳод чироғидан тунлар ярқирар.
Зилол тўлқинларга тўла каналдан
Кўм-кўк воҳаларда ҳаёт барқ урар.

Навоий ҳайратда: кезади хурсанд,
Ўзин кўчасию ўзин шаҳрида,
Янги илҳомларга бўлади-да, банд,
Эркин нафас олар Ватан бағрида.

Минглаб китобларда порлар улуғ ном,
Дорилфунунларда минглаб шогирдлар.
Унинг эзгу ишин этирар давом
Фозил файласуфлар, нафис шоирлар.

Ойдин кечаларда ошиқлар сози,
Бахтдан жаранглайди ҳаёт тўла шеър.
Демак, мангуликдир шоир овози,
Буни ҳис этмоқда буюк Алишер!

1968.

БУХЕНВАЛЬД

Веймар ёнидадир машъум Бухенвальд,
Бир вақтлар оромгоҳ бўлган бу хилват,
Бир пайтлар Гётега бахш этиб илҳом,
Санъату музалар барқ урган эҳром,
Ажал корхонаси бўлиб ишлади,
Ёнди йигирманчи аср кишилари!

Панжара эшикдан қўяман қадам,
Жунжикиб кетади даҳшатдан бадан.
Мудҳиш манзаралар кўзни қирқади,
Дилга титроқ солар одам хилқати.
Бу — одам териси, одам сочи — бу!
Гўдак кулгисини ёққан печи — бу!

Тўхта, бир нафасга идрок эт бунни,
Бу — тарих эмасдир, бало қуюни.
Боқаман қону ёш оққан тупроққа,
Марҳумлар фарёди урар қулоққа,
Тош қотган умидлар, пайҳон орзулар
Қалбим дафтарига қон-ла ёзилар.

Йўқ! Уларга йиғлаш бугун ҳожатмас,
Фақат руҳларини ёдда тутсак бас.
Улар тирикларни ўйлайди аммо,
Ер узра эсмасин, дейдилар, вабо.

«Ақлға ғафлатни йўлатмангиз ҳеч,
Шунда, биродарлар, биз ухлаймиз тинч».

Қайдадир урчийди фашист вориси,
Бухенвальдлар эмиш — малҳам дориси.
Ваҳму саросима ичра кечалар
Улар тузишади қабих режалар,
Дўзах яратишиб ўнгу сўлида:
Гоҳ Абу Заабалда, гоҳо Сонгмида!

— Огоҳ бўлинг!— дейди Бухенвальд бонги,
Хазин нола каби янграб оҳанги.
Вьетнам ерида кезар бир шарпа,
Қолдириб қонли из, кул тепа-тепа.
Ҳаёт қувончидан баҳраманд дамлар,
Буларни унуманг, азиз одамлар!

Веймар, 1968.

Ногоҳ дуч келдилар гавжум кўчада,
Кўзлар беихтиёр бўлдилар тўқнаш.
Ўтиб кетмоқлик ҳам оғирди жуда,
Оғир эди ундан — юзма-юз тўхташ.

Жиндай саросима, ғалати титроқ,
Ноқулай сўзсизлик, суратдай қотиш...
Ҳар қандай ўлимдан бўлар оғирроқ
Бундай бегоналик, бундай йўқотиш.

1968.

Ш О И Р

У тун бўйи уйғоқ... мижжа қоқмади,
Олам уфқларин айланди хаёл,
Юрак титроғига зарра боқмади,
Ҳорғин кўзларида қувонч ва малол.

Далаларга чиқди, яқин-йироқлар
Сўзлаб берди унга дилда борини.
Қалбида мавжланиб асов қирғоқлар,
Тоғлар кўз-кўз қилди садаф қорини.

Саҳролардан ўтди,
Боғлардан ўтди,
Тўйдаю азада у бўлди ҳозир.
Дилда ёлқинланиб Прометей ўти,
Нур билан зулматдан ўрганди кўп сир.

Кулбада тунади,
Саройга қўнди,
Қитъалар чарх урди ўткир зеҳнида.
Саратонда ёнди,
Аёзда тўнгди,
Инсон
Жилваланди қуёш меҳрида.

Ойдин кечаларнинг суриб гаштини,
Севги изҳорларин тинглади хурсанд.

Гоҳ бир зум сайр этиб фазо даштини,
Юлдуз чаманига меҳри бўлди банд.

Гўдак оромига бўлди парвона,
Қайғули онага маҳраму малҳам.
Инсонни ўйлади у ёна-ёна,
Уни қуршаб олди севинч билан ғам.

Ўқдан ғалвир бўлган оғир заминда
Ўт-олов оралаб, гоҳ бўлди мажруҳ.
Инсон ташвишида, инсон ғамида
Қушдай яраланди парвоз этган руҳ.

Тўрт фасл яшади бу кеча унда,
Миллион садоларни эшитди бу тун.
Гоҳи сокинликда, гоҳи тўлқинда,
Имтиҳон этиб гоҳ нур ила тутун.

Илҳомдан тинглади ана шундай дарс,
Синов қилди уни совуқ, қизиғи.
«Оламга кетаркан жиндаккина дарз,
Шоир юрагидан ўтар чизиғи»¹.

1968.

¹ А. Блокдан.

КУЗ

Безаб ўзбек диёрин шуълалар сочмоқда ёрқин куз,
Солур юз турли ранглардан юракка завқу ёлқин куз.

Уфқларни тутиб оқ шуълалар қайнайди водийда,
Бу момиқ фаслини элда улуғлаб айтур: «Олтин куз».

Булоқлар кўзгусида соч тараб турган гўзал дилбар,
Буюк хирмонларингнинг ёғдусиданми бу заррин куз?

Дарахтлар худди гулхандек, қуёш анқийди боғлардан,
Қуёшнинг тафтидан сен бунчалар бўлдингми рангин
куз?

Хаёл сурган шоирлардек гоҳо фикрингда тошқинлар,
Гоҳо зўр ихтиро қилган олимдай доно, вазмин куз.

Кезиб шаффоф қучоғингда ўзимни бахтиёр сездим,
Гўзалликни ҳамиша айладинг кўнглимга талқин куз.

Диёрим тупроғи олтинланиб, кўркини кўз-кўзлар,
Тузибсан меҳр ила меҳнат-муҳаббат нурли базмин
куз.

Сенинг таърифун тавсифинг бўлибдир дoston элда,
Тоғиб фурсат, ўқиб қўй, илтимос, шоирни назмин
куз.

САЙЕҲ

Чет эл сафаридан қайтиб
Бир ошнам,
Ҳар ишдан айб топиб,
Берарди дашном.

— Вей, шу ҳам тоғмишми,
Тоғ ҳам уёқда.
Вей, шу ҳам боғмишми,
Боғ ҳам уёқда.
Ҳей, шу ҳам кўлмишми,
Кўл ҳам уёқда,
Эй, шу ҳам гулмишми,
Гул ҳам уёқда...

Шу зайл кўпиртиб мақтов сўзини,
Турли латталарин айлади таъриф.
Қирқ йил ебу ичган нону тузини,
Унутиб қўйганди лаҳзада қарийб,
У менинг кўзимга кўринди ғариб.

1968.

ҲИНД ГЎЗАЛИ

Тонгда сайрон этгали чиқдим ажойиб Ганг сари,
Соҳил узра ул турарди эғнида гулранг сари.

Худди танҳо сарвдек мафтун боқар дарёга у,
Яшнатиб буткул камолин офтоб сепган зари.

Тимқаро сочлар қаро тундай, эшилмиш тол-тол,
Манглай узра лаъл ҳол ҳам офатижон кўзлари.

Мен гўзаллик қошида ҳар лаҳза тиз чўккум, вале,
Бир қиё боқмоқ билан лол этди ҳинду дилбари.

Соядек турдим соҳилда неча ўйлар ичра банд,
Билмадим, Панжобидурми ёки Кашмир сарвари?

Ҳинд элига рамзу тимсолдек уфқни кўзлагай,
Ним табассумли нигоҳларда ҳақиқат гавҳари.

Толиби илму ҳунардир, она-юрт шайдоси ҳам,
Қатра-қатра шеър ила тўлгайму кўнгил дафтари.

Фурқатий шогирдиман, кўнгилга нақш этдим уни,
Бу ғазал шоядки етса, бир ўқиб қўйса пари.

1969.

Бугун кўп югурдинг,
Кирмаган кўчанг,
Елмаган маҳалланг қолмади, чоғи.
Билмадим,
Сен бугун қанча ютдинг чанг,
Елкангни пишириб қуёш ўчоғи.
Чармдай баданда

ялтиллайди тер,
Қайишдай майишган пайлар бемажол,
Ҳозир ухляяпсан

тўшагингдир ер,
Бошингда тош болиш,

оёқларинг шол.
Ҳозир сен қайдасан, жулдур қўзичоқ,
«Бахшиш», деб санқиган нон илинжида.
Худди шу лаҳзада,
Айниқса шу чоқ,

қаерда мудрайсан, кимнинг пин-
жида?!

Она эркалашин,
Ота юпанчин —
Билмаган нораства, мажруҳ гўдагим,
Нима қилсам бўлар,
Не қилсам, айт-чи,
Сенга тегар экан зарра кўмагим!
Сен ҳозир мизғийсан.
Олам ташвиши —
Қайғу, қашшоқликни унутиб бир зум,
Балки қулоғингга Гангнинг товуши
Она алласидай урилар маъсум.
Беш минг йиллик тарих,
Тоғдай эҳромлар,
Буюк аждодларга меросхўр ўғил,
Сенинг фаҳрингмасми Тагордай номлар,
«Маҳабхарата»нинг сўнмас довуғи?!

БУ ЕРДА

Бу ерда бүйөқлар қалин ва қуюқ,
Бу ерда ранг деган қоришиқ, қуроқ,
Қора ранг бу ерда кўмрдан куюк,
Садафдай ярқиллаб мавжланади — оқ!
Кўзни жимиллатар алвон сарилар,
Елкалар чўяндай қуёш тигида.
Мисдай бозиллайди — бунда сариқ ранг,
Япроқдай яшиллик Ганг ёйигида.
Нилуфар қоплаган кўлларга боқиб,
Кўз кўм-кўк ўтлоқлар завқини билур.
Лолалар бамисли эриган ёқут,
Нилнийга чатишиб кетади биллур.
Тимқора кокиллар — тун парчасидай,
Сурмали кўзларда ишваю малол.
Қизларин қомати — тоғ арчасидай,
Енар пешонада юлдуз тамға хол.
Ҳаракат қайнайди: тирбанд тигизлик,
Рикшалар оқими — тинимсиз қуюн.
Бунда афиша ҳам гулдор кигиздек,
Нафис жилва билан кўргизар ўйин.
Ҳаво лиммо-лимдир ғала-ғовурга,
Ҳароратдан жездай эрийди бадан.
Омонат расталар — чўкик қовурга,
Уюм-уюм ётар хурмою банан.
Қизил саллалилар, хино қўллилар,
Қора соқоллилар ўтишар шитоб.

Ялангтўш дарвишлар, қуроқ лўлилар,
Кир-чир бола-чақа яна беҳисоб.
Бир лаҳза енгай деб офтобнинг тафтин;
Шарбат сипқоради пулдор бир косиб.
Кўчанинг сувига тўлдириб кафтин,
Ҳаммол қаллослайди чанқовин босиб.
Чордана қурибди семиз дўкондор,
Харидор чақириб чатнар томоғи.
Пучак чўнтакларнинг қанча ҳадди бор,
Елғиз сармоясининг бир ямоғи.
Димикқан ҳаммомдай ёнади борлиқ,
Шаррос қуйиб қолар муссон жаласи.
Шунда ажрим бўлар қашшоқлик, бойлик,
Бошпана излайди юпун галаси.
Ёғ ҳиди, доғ ҳиди, ҳалволар таъми
Бензин бўйи билан урар димоққа.
Қаҳрабон юзларда йўқсизлик ғами,
Қурбон ҳам келмайди бир сўз демоққа.
Сигирлар кўчада... Дарахтда маймун...
Мотор гурросига парвойи фалак.
Маймун-ку, масхара қилишдан мамнун,
Сигирлар илоҳий қудратдан дарак.
Морбоз афсун билан ўйнатар илон,
Сўриб ташлагандай жиккак ва озгин.
Заъфарон чеҳрада заррача йўқ қон,
Сурнайдан бир лаҳза узмайди оғзин.
Ишчи маҳаллалар, пастқам гузарлар
Шу заъфар ранг билан чалинар кўзга.
Шу ранг даҳшатидан сўнар гўзаллар,
Еши етмасидан ҳали ўттизга.
Қаҳрабон, заъфарон... барча рангларни
Босиб шу ранг сузар кўча, майдонда.
Бунинг халқнинг ўзи яхши англайди,
Бу ранг сўниб боргай дўст Ҳиндистонда.

1969.

ТОЖМАҲАЛ

Бу санъат олдида бош эг, эй ақл,
Бу мрамар дostonни ўқигил, эй кўз,
Бу бир афсонаким, поёнсиз нақл,
Унинг тавсифига топгаймисан сўз.

Чиннидай жаранглаб кетар қўл урсанг,
Сут билан чайилган садафдай қаср.
О, буни тўлин ой нурида кўрсанг,
Тинглайсан беқиёс мусиқа ва сир.

Дейдилар, севгидан олганмиш чирой,
Севгидан бу бино топибди сайқал.
Кундуз қуёш мафтун, кечалари — ой,
Ярқираб туради улуғ Тожмаҳал.

Вафот этар чоғи гўзал малика —
Мумтоз Маҳал номли суюкли хоним
Васият қилибди шоҳга — эрига:
— Бир мақбара қурсанг, тинч бўлур жоним.

Подшоҳ қурдирибди: йигирма минг қул
Йигирма йил ишлаб, берибди пардоз.
Тошдан бунёд бўлган бу марварид гул
Чексиз асрларга этгудай парвоз.

Ҳа, тунда ой сузар мрамар сатҳида,
Кундузи сирғанур ошуфта қуёш.

Тагор қалам сурмиш унинг мадҳида:
«Замон чеҳрасида қотган томчи ёш».

Қуллар қурибдилар; йигирма минг дил,
Йигирма минг севги сингмиш тошига.
Ҳар бири ишқини этгандир кафил,
Ганчни қориштириб кўзлар ёшига.

Агарчи севгида шунча қудрат жам,
Шунчалар теранлик, шунчалик довруғ,
Муҳаббат қошида тиз чўк, эй одам,
Мангулигинг сири севгига боғлиқ.

1969.

БОБИР

Нафис шоир қалба жаҳонгир азми,
Гоҳо қилич сермаб, гоҳ тутиб қалам,
Шунча Мовароуннаҳр унга етмасми,
Қуюндай ёприлди ҳинд мулкига ҳам.

Тулпорин наълидан чақмоқ чақнатиб
Ҳиндиқуш бағирлаб ошаркан довон,
Қўшинни бошларди ҳолсиз, чанқатиб,
Ғарқ қилмоқ бўларди йўлларда тўфон.

Не уни чорларди бегона элда,
Кўзини ёндирган гавҳарми, олтин?
Нозик ҳиссиётлар жўшса-да дилда,
Тикка ўрлатарди арғумоқ отин.

Тақдирнинг тизгинсиз ўйинидир бу,—
Ҳамжиҳат келибди қўшиқ ва қўшин.
Қонига Темурланг солса-да гулу,
Ғазаллар банд этар шоирнинг ҳушин.

Уйлар бу оламнинг кори ҳолини,
Ёлғиз ўртанади илҳом билан маст.
Гоҳо чархдан нолиб, қарғар толени,
Гоҳ беклар даврасин қўмсайди пайваст.

Андижон боғлари келар ёдига,
Сирдарё мавжларин кўнгли соғинар.

Тож амрин ўтказиб ундар олдинга,
Шеър, алам шуъласи бўлиб ёғилар.

Май ва най базмида қаламу қадаҳ,
Нозик ўйларига этаркан фармон,
Бири — ваъда этар қувончу фараҳ.
Бири — тарки ватан қилгани — армон.

Уни кутар эди туманли уфқ,
Сеҳр пардасига чулғанган тараф.
Билмасди қадами келгайми қутлуғ,
Қарши олгаймикин лаънат ё шараф?

Бегона диёрга кирди яшиндай,
Ҳирсу қирон билан водийлар ошиб.
Ганг туғён қиларди ҳинду ёшидай,
Фотиҳ йўлларида қабариб, тошиб.

Уммонга ташланган бир ариқча сув
Сингиб кетганидай буюк тўлқинга,
Бу юртнинг ўз эли бўлиб кетди у,
Томир-томир билан чирмалиб унга.

Босқин босқин эрур! Йўқ бўлакча от,
Зобитлик қовушмас мақтов-таърифга.
Ўзбек тупроғида туғилган бир зот
«Улуғ мўғул» бўлиб кирди тарихга.

Ундан шеър қолди, иморат қолди,
Сўнди салтанатлар, қолди зўр шоир.
Фотиҳ сифатида мангу йўқолди,
Шоир сифатида яшайди Бобир.

Сўнгига етказиб нақ етмиш ёшни,
Одам бу оламни тарк этаётир.
Дўстлар, ҳурматига эгингиз бошни,
Орамиздан азиз жон кетаётир.

Етмиш йил яшади,
Яратди, қурди,
Билди муҳаббатни, қувончни, ғамни.
Етмиш йил гурсиллаб ер узра юрди,
Энди узаётир ердан қадамни.

Бир лаҳзадай кўчди шунчалик умр,
Тушдай бўлиб қолди бутун бир ҳаёт.
Юлдуз сўнганида — йўли бўлар нур,
Бу, ахир, одам-ку, бутун бир авлод!

1969.

Фақат жавобига тоб беролсанг, бас!
Гўзаллик олдида жимирлаб кўзим,
Жимжит тикиламан ўша тарафга.
Сўзлайман дейману қовушмас сўзим,
Сўзларим уюшиб келмайди гапга.
Сўзсиз саҳнадир бу,
 ҳислар, туйғулар
Она юрт кўркидан тўлқинланган пайт.
Балки шундай дамда илҳом туғилар,
Ярқиллаб кўринар юракдаги байт.

1969.

Шеъриятнинг кенгдир даргоҳи,
Уфқ, мавзу писандмас унга.
Дунё гами, ошиқлар оҳи
Жой бўлар гоҳ ўн бир бўғинга.
У мардларнинг бўлиб ҳамроҳи.
Тик киради жангга, қуюнга.
Қўрқитолмас дор, сиртмоқ, чоҳи,
Таслим бўлмас дўққа, қувғинга.
Ҳақиқатдир ёлғиз оллоҳи,
Қарам бўлмас бору йўғинга —
Аммо жуда тор келар гоҳи,
Мукка кетсанг ўз довруғинга.

1970.

ДОКА РҰМОЛ ҚУРИШИ

(Ҳазил)

Жанжаллашиб қолди эр билан хотин,
Орадан ёмон гап ўтгани ҳам йўқ.
Гўё булут қоплаб осмоннинг қатин,
Бири қўйиб, бири урар эди дўқ.

Гўё остин-устун бўлди ер юзи,
Қилчалик муҳаббат ўртада йўқдай,
Наштардай ботарди бирининг сўзи,
Бирининг таънаси куйдирар чўғдай.

Хотин ғазабидан ёниб, тутақиб:
— Пичоқ суяккача бориб етди, — дер,
— Сиз билан умрни ўтказдим ёқиб, —
Деб жилов бермасди жаҳли чиққан эр.

Ўртага ташланди гинаю алам,
Лампамой қуйгандай қизгин ўчоққа,
Таранг тортилганди асаблари ҳам,
Дон донга ажралиб, пўчоқ пўчоққа.

Қўйди-чиқдигача бориб етди гап,
Муроса-мадордан йўқ эди дарак.
Шунча йиллик умр... наҳот... во ажаб!
Бир-бирдан ажралган эди қўш юрак.

Хотин сўнгги шартин қўйди: — Йўлкира
Берсангиз бас, — деди, — олтмиш сўм, холос.

Бу даргоҳга қайтиб кирмайман сира,
Тугади бардошу, тугади ихлос.

Онамнинг уйига қайтаман тамом,
Елкамнинг чуқури кўрсин, — дер, —эрни.
Энди бу гўшада туришим ҳаром,
Бўлак даъвом ҳам йўқ, кетаман, дерди.

Эр айтди: — Йўлкира ўттиз сўм, ахир,
Олтмиш не керак, — дер қайнаб зардаси.
Хотин дер: — Ўттизи — боришнинг нархи,
Қайтиш пулини ҳам ўйланг, дадаси.

1970.

Х А Д И Ч А

Қишлоғимиз фарзанди шўху барно Хадича
Не-не йигит бағрига ўт қалайди ҳамиша.

Ўн саккиз ёш авжида тоғ доласи бўлибди,
Ёноқлари — гул барги, қалби — қуёш ҳоврича

Қалдирғочнинг қаноти қошига бўлмас қиёс,
Тун зулмати қуйилса бўлмас қора холича.

Ҳар сўзида бир сеҳр, ҳар имоси бир китоб,
Коптокдай ўйнар сени боқиб турган ҳолича.

Кундузи уни кўриб бахтли билсак ўзимиз,
Ширин хаёли билан уйғоқдирмиз ҳар кеча.

Пахтазорни кезганда ўн ботирча завқи бор,
Гурра қўзғалар қизлар Хадичамиз: «Ҳа!» —
деса.

Унинг ишқи-севгиси йигитларни улгайтди,
Вўра эдик аслида пишмаган бир ҳовучча.

Шу йигитлар қатори камина ҳам ёнурман,
Аммо дарду дилимни айтолмадим ҳалича.

1970.

ВАРРАК ВА ОЛИМ

Баҳор.

Қир елкаси.

Ўтлар тиззадан.

Қалбидан ювилиб дунё ташвиши,
Осмонни бир нафас қўймай кўзидан,
Варак учиради мўйсафид киши.

Болалигин қўмсаб, шаҳар уйдан
Далага келибди нуруний олим.
Маст бўлиб баҳорнинг лола тўйидан,
Қувонч бодасига кўкси лиммо-лим.

Варрак шох ташлайди булут остида,
Ажинли юзларда табассум чўғи.
Ахир у, фазони очиш қасдида
Талай ишлар қилган... баланд довуғи.

Йўғон ўнинчи ил чийралган ғалтак
Сўнгги қатимгача тортилмиш кўкка.
Бургут даврасида ғувиллар варрак,
Олим хаёлларин чорлаб буюкка.

Пастда «Волга» турар. Чодир ёнида
Шогирдлар майкачан шахмат суради.
Болалик тўлқини жўшиб қонида
Олим еллар билан суҳбат қуради.

Одам гўдакликка қайтаркан... яъни,
Варрак бир кўприқдир унга ташланган.
Зотан, юлдузларни забт этиш фани
Варрак учиришдан бошланган.

1970.

ЮРАК САДОСИ

Ҳаёт қандай яхши!
Рангин фасллар
Камалак ҳуснида кўзни эркалар.
Биров бугдой экар,
Биров кон топар,
Биров ниҳол тикар,
Биров нон ёпар,
Меҳнатга пайванддир оқшом, эрталар.

Мўъжиза яратар қўл билан ақл,
Кундан-кун барқ урар касб ила ҳунар:
Кимдир бино қураар,
Кимдир шеър ёзар,
Кимдир постда тураар
Ёзу аёзлар,
Ботирлар фазода учар ва тунар.

Барча касблар яхши,
Барча ҳунар соз,
Инсон роҳатига боғлиқдир бари.
Меҳнат маҳорати,
Яшаш қувончи,
Тинчлик шарофати,
Умр қуёши —
Сенга хос, қудратли Еримиз шари!

Бироқ ёвузлардан холимас замон.
Иигирманчи аср жаллодлари бор.
Еримизни улар
Барги хазондек,
Ё порох уйилган
Қоғоз қозондек
Бир гугурт чақиш-ла
Ёқмоқчи бўлар,
Уларга хуш келмас булбул ва баҳор.

Олам безовтадир. Ҳар жой-ҳар жойда
Ажал тутунидан бўғилар нафас.
Кулбалар ёнади,
Гўдак янчилар.
Вьетнам қонида
Сузар янкилар,
Топталар ор-номус, орзу ва ҳавас!

Бепарво қолмоққа ҳаққим йўқ сира,
Нафис шеър ўрнини эгаллар ғазаб:
Қофия, вазилар,
Насру назмлар,
Сизга мунтазирдир
Ўтли манзиллар,
Найзага айланинг, қўшиқ ва асаб.

Беаёв, беомон ҳукми тарихнинг,
Тизгинни билмайди ҳаёт қадами.
Ёмонлик суприлар,
Яхшилик яшар,
Ёвузлик ўприлар,
Баҳорлар яшнар,
Кечмишни унутмас асрим одами.

1970.

НЕЧУН?

Бунчалар маъюсу ғамноксан, кўзингда нам нечун?
Кипригинг япроқларида бемаҳал шабнам нечун?

Ғунчадек нозик кўнгилда бунча оташ, бунча ўт,
Айни гул ёзган чоғингда, эй дилором, ғам нечун?

Нега ўртандинг, хаёлот гирдоби ичра ғарқ,
Бунчалик ёнишларингдан ёнмасин олам нечун?
Жисми зоринг чулғамиш қандай синоат, қайси дард,
Бунчалар ёлқинланур-да, куймасинму шам, нечун?

Айтки, дилбар, иштиёқингда яшарму ишқ-вафо,
Ёди васлинг шўъласидан сўнмайин кам-кам нечун?

Сабзалар барқ урди оламни баҳористон этиб,
Кўксинг ичра мавжи гулзор этмагай кўклам нечун?

Огоҳ эт асрори кўнгил, мен давосин излайин,
Ушбу жонни жонларингга этмайин малҳам нечун?

1970.

МЕЪМОР

Сингдириб сиркор нақшга санъату илҳомини,
Қурди у машҳур Самарқандда нафис эҳромини.

Неча кўклам ранг олур пештоқининг гулзоридан,
Гумбази ҳайратга солди осмоннинг томини.

«Шоҳи зинда» тожидек феруза кошинлар ёнар,
Мот этарди бу назокат буддаю ислomini.

Қошида бир шиша урвоғи «Скандар кўзгуси»,
Бир сополдек кўрса бўлгай ёки Жамшид жомини.

Бағри қони, кўз нуридан тошга жон этди ато,
Бахш этиб авлодларга иззату икромини.

Кўрдию оқсоқ жаҳонгир, ҳайратидан бўлди лол:
«Ким кетурмиш бу бинонинг бунчалик андомини?!»

Тез топинг, келсин саройга, бу маҳоратлар учун
Майли, тақдим айлагумдир истаган инъомини».

У, Бухоро ўғли эрди, шоҳ лутфин истамай,
Ёзди «Зайниддин иши» деб тошга камтар номини.

1970.

1 ДЕКАБРЬ

Календарь варағида бугун қиш ибтидоси,
Аммо юртим боғида булбуллар истилоси.

Япроқлар ҳамон заррин, шаббода ҳамон сарин,
Ҳамон табиат инсон хизматининг фидоси.

Мовий гумбаз ичида, самонинг бурч-бурчида
Офтобу оламтобнинг баҳорий муддаоси.

Далаларим тўшида, олтин нур оғушида
Майсаларни силайди гўё кўклам сабоси.

Бу қандай ажиб диёр! Ҳатто қишида баҳор,
Камалак ранги билан порлар еру самоси.

Ўзбекистон қиши бу, қишининг болқиши бу,
Юрагимга ўрнашди унинг кўрку сафоси.

1970.

ҶОРАОЛМА

Арслонбобнинг этакларида
Ҷораолма — зилол бир дунё.
Ҷирғизнинг куй, эртакларида
Тасвирланган жаннатмидир ё?

«Ёху» дейман... отга ўрнашиб,
Ошиқаман тоғлар сайрига.
Гўзалликни бундан ўргансин,
Келиб ўшал Швейцария!

Кийиб оппоқ булутдан қалпоқ
Вазмин боқар нуқра чўққилар.
Ўнгирларда ялт этган чақмоқ
Чўққиларга келиб чўқинар.

Шаршаралар қимиз оқимдай
Ҷоялардан тушар шоприлиб.
Шамол бола чопар, ёқимтой,
Пистазорлар сари ёприлиб.

Кўл ойнадай; атрофида сарв —
Давра тузган саф-саф барно қиз,
Гўё кўзни губордан тўсар
Киприкларим, уйғоқ ва тигиз.

Ёнғоқзорлар булут ичида,
Туман ўтар ёндан сирғалиб.

Маржон бўлиб ёнади жийда,
Кўтаролмай ёқут сирғани.

Ранг, оҳангдан айланар бошим,
Атирлардан бўламан беҳуш.
Тасвирга сўз тополмай, шошиб,
Шудир дейман афсона беҳишт!

Завққа шунча юрагим туташ,
Шавққа шунча лиммо-лим танам,
Юрагимда ҳаяжон, оташ,
— Қимизингдан қуй-чи, Ойсанам.

Ҳаё билан коса узатиб,
Қирғиз қизи қардошни сийлар.
Шодлигимни зимдан кузатиб,
Шўху ширинсўз билан синар.

— Кўрганингиз бу, азиз «мейман»,
Қирғизнинг бир Қораолмаси.
Ҳаммасини кўрсангиз дейман,
Эс-ҳушингиз оғиб қолмасин!

— Эсим оғса оғар, майлига,
Гўзалликка қададим жонни.
Чиқиб Қораолма сайлига,
Аён кўрдим Қирғизистонни.

1970.

ШЕЪР ВА НУР

Тўхтагул оқсоқол,
Донишманд оқин,
Сиз билан учрашдик тоғ орасида.
Қуёш билан денгиз туташу яқин —
Тоғларнинг азамат тоғорасида.
Бу ерда қоялар юксак ва қалин,
Пўлат панжаралар чирмар чўққини.
Ҳайратларга солиб қуёш манқалин,
Ялт-ялт порлаб ётар пайванд чақини,
Норин шошиб ўтар метин тоннелдан,
Жўр бўлиб қалбимиз музыкасига.
Олатов аталмиш қудратли белдан,
Боқдик асримизнинг мўъжизасига.
Сиз хурсанд эдингиз,
«Қойил» — дедингиз,
Инсоний шиддатга маҳлиёю лол.
Қаршингиздаги бу ГЭС билан денгиз —
Сизнинг номингизда, азиз оқсоқол!
Асти ҳайратланманг...

Табиий ҳол бу.
Қирғизнинг минг йиллик уқубатини,
Абадий бахтини, куч-қувватини,
Сиз, ахир, акс этган ёп-ёруғ кўзгу!
Сиз нурга айланиб яна қайтдингиз,
Уй дала, қалбларга ёғилмоқ учун.
Отахон, манглайдан терни артингиз,

Шеърингиз айланди дунёнинг бурчин.
Олақалпоқ кийиб, қўбиздай янграб,
Ўтовдан дунёга одимлаган шеър,
Ўзбек уйига ҳам кирди жаранглаб,
Хурсанд қаршилади уни Алишер.
Ерда қолмас экан қилча яхшилик,
Яхшилик қадрини билган бу Ватан,
Сизни бутун халқнинг кўрки, нақшидек
Ардоқлаб, мангу жой берди қалбидан.
Сиз — қўшиқ, Сиз — мактаб,
Сиз — ГЭС, Сиз — шаҳар,
Зарра-зарра бўлиб сингансиз халққа.
Шеърларингиз балқиб бамисли гавҳар,
Яралмиш шуъладан дурахшон ҳалқа.

1970.

АТЛАНТИКА

Суздим
Буюк, беҳад Атлантикада,
Қуёш ловилларди мовий тиккада.
Тўлқин шовилларди,
Ҳудудсиз сувлар
Уфқларни ямлаб, қайнаб ётарди.
Сувда қуёш ботиб,
Тонглар отарди.
Гўё шу мавжлардан иборат дунё.
Ўйнарди дельфинлар ва акулалар.
На соҳил кўринар,
На туш, на рўё —
Фақат сув бетида заррин шуълалар.
Сув — таранг тортилган кўк шоҳидай гоҳ,
Гоҳ ғижим бахмалдай минг ажин-ажин.
Бунда Нептун кезар — қудратли оллоҳ,
Қатма-қат тўлқинлар саржин ва саржин.
Жуда олис эди ўлкам, диёрим,
Ғоят узоқларда борардим сузиб.
Чексизлик забт этиб эрк, ихтиёрим,
Юзимни юварди тўлқинлар тўзиб.
Ортимда — Истамбул,
Неаполь — бир ён,
Олдинда Африка, Саҳройи Кабир,
Гўёки кафтимда турар кенг жаҳон,

Оддийча сўз билан этганда таъбир.
Бунда мўъжизалар ҳар бир қадамда :
Бир ён — ўлик шаҳар,
Бир ён — ёнар тоғ.
Гўё Атлантика мовий қадаҳда
Бода узатади, кайфи ҳам тароқ.
Океан ва одам,
Уммон ва томчи
Тоғ билан заррадек турар рўбарў.
Гўёки табиат синов этмоқчи —
Ҳақиқий куч қайда, қайдадир туйғу.
О, бундай қиёсга ўрин йўқ асло,
Буюклик қошида букажакман тиз.
Бошида эгикдир ҳаттоки само,
Бу, ахир океан! На кўл, на денгиз!

1970.

СЕНЕГАЛ РАҚСИ

Африка кечаси.
Сенегал кечаси.
Тамтамлар янграган юлдузли кеча.
Бош узра эгикдир
Сомон йўл кўчаси,
Жам эдик хурмозор, сўлим боғ ичра.

Даврада рақс этар
Яланг тўш санамлар,
Тимқора баданлар қуюндай кўчар.
Сочлари жингала,
Тишлари садафлар —
Гўёки жангаро ўктам ва ўжар.

Бу қудрат чиққандай
Қитъанинг қаъридан,
Кўзларда эрк нури, орзу, ташналик.
Гўё дер: биз тутдик
Ҳақиқат баридан,
Занжиру кишанни юлқиб ташладик.

Зобитлар қайдадир
Олисдан мўралар,
Тўхтатиб бўлмайдди тарих қадамин.
Эшитинг, қитъалар,
Ўртоқлар, жўралар,

Негрнинг қалб сўзин — янгроқ тамтамин.
Бу садо, бу рақс
Дилимга қуюлар,
Лол этар бу қудрат, гўзаллик, ёшлик.
Рақс эмас — ёв сари
Ёприлган қуюнлар,
Дўст учун — бир гулшан хушбўй, қуёшлик.

Сенегал, рақсларинг
Қўшиқдай кўп маъқул,
Гулханинг шуъласи қонга қўшилди.
Эрк учун туғилган
Бўлмагай асло қул,
Кишанлаб бўлмагай қалбни, қўшиқни.

Африка, мен сени
Унутмам асло, ҳеч,
Бир дўстдай соғинсам, ўйлаб сени гар,
Хаёлда мавжланар
Ўша рақс, ўша кеч,
Океан малаги — сўлим Сенегал.

1970.

ГИЛАМ ВА ҚИЗ

Хорижий диёрда бир қизни кўрдим,
Беш ёшларда эди, тўқирди гилам.
Ёнида бир лаҳза ўйчан ўтирдим,
Қўллари ип билан ўйнарди илдам.
Айни ўйнаб-кулар чоғида гўдак
Оғир юмуш билан бўлганди машғул.
Рўзгор ташвишига шерик бу мурғак
Гўёки бемаҳал совуқ урган гул —
Мунғайиб боқарди... мени босди ғам:
Ҳали кўп кемтикдир бу ёруғ олам.

1970.

СУВ КЕЛАЁТИР!

Яйра,
эй, ялангтўш,
офтоб макон чўл,
Сарин шаббодалар шўх елаётир.
Ортмоқлаб елкада жавоҳир мўл-кўл,
Ташна оғушингга сув келаётир,
Орзу келаётир!

Бу — наҳрул ҳаётким, фарҳодлар туши,
Шириңлар орзуси — энг саркаш хаёл.
Аму хазинасин жонли кумуши
Сенга интилмоқда, қучоғингга ол,
Инжу келаётир!

Ҳарир рўмолини силкитиб бошда,
Мовий тўлқин ила кўкси қабариб,
Порлаб, жилоланиб олтин қуёшда,
Самумлар ваҳшатин мангу қантариб,
Сеп ёйиб,
зеб ёйиб —

гўзал келинчак
Чўлга ҳадя этиб сўлим келажак,
Марварид қатралар карвони билан,
Беҳад дурдоналар хирмони билан,
Қадамида униб лолаю чечак,
Қувноқ табассум-ла сув келаётир.
Ёғду келаётир!

Еллар, бу пайғомни ёйинг жаҳонга.
Дитъалар, иқлимлар билсин сарбасар:
То Бўкадан Бокуга қадар,
То Қувадан Кубага қадар,
То Гаградан Аграга қадар,
То Тошкентдан Тайшетга қадар,
Бухородан Бухарестгача
Москвадан Хасковогача
Етиб борсин бу шонли хабар,
Чўл бағрига сочиб шуъла зар,
Кўзгу келаётир!

Ховучин тўлдириб биллур томчига,
Кўзига сураркан кекса отахон,
Ё кумуш қатралар сачраб сочиға,
Сувга роз айтаркан ой юзли жонон,
Болалар қийқириб, сувга тўш уриб,
Бошга кўтараркан ҳатто самони,
Ложувард соҳилда маҳлиё туриб,
Сени улуғлайман, Совет замони!
Не-не аждодларнинг орзу-ўйини,
Амалга оширган устозим дея,
Янгратиб дўстликнинг буюк куйини,
Сени шарафлаймиз, Улуғ Партия!

Бу — сенинг ироданг — қудратли оқим,
Қардошлик яратган мўъжизадир бу!
Бу — сенсан,

Ҳам ишчи,

Ҳам деҳқон халқим,

Ижодкор заковат,

Бунёдкор туйғу!..

Ажаб, даштимизга сув келаётир:
Сув эмас, бу боғдир, шарбат булоқдир,
Пахтадан уюлган қудратли тоғдир,

Сахий гулистондир, яшил қирғоқдир,
Неча шаҳарлардир, неча қишлоқдир—
Шундай баракали сув келаётир.
Мангу келаётир!

Нимдош чакмонингни елкадан ташлаб,
Баҳорий либосинг кийиб чиқ, даштим.
Алпдай гурурланиб, келиндай яшнаб,
Сур бугун мусаффо тўлқинлар гаштин.
Асрий чанқоқликка ва чарчоқликка
Сўнг нуқта қўяроқ, ўйноқлаб тикка —
Қарши воҳасига сув келаётир,
Аму келаётир!

1971.

Ю Л Д У З

Юлдуз деган ёрқин сўзимни
Азиз тутгум сўз луғатимда.
У яйратиб талаффузимни,
Жой олгандир юрак қатимда.

Сўзлар борки, айтганинг чоғи
Янграб кетар гўёки борлиқ.
Юлдуз менинг қалбим чироғи,
Номи билан ҳаётим боғлиқ.

Болаликда юлдуз оралаб,
Само бағрин кезаркан кўзим.
Шеър ишқида пичирлади лаб,
Илҳом бериб жажжи юлдузим.

Тўлдиришиб осмон қаърини
Минг алпозда порларди улар.
Гўё чўлнинг кўм-кўк бағрини
Қоплагандай мўл қоқи гуллар.

Юлдузларга боқиб саҳарлар,
Таърифига излар эдим сўз.
Кўз олдимда қизил аскарлар,
Пешонада беш қирра юлдуз.

Экранлардан меҳримни тортиб,
Ёш қалбимга соларди ғурур.

Юлдузларга ҳавасим ортиб,
Тошар эди юрагимда нур.
Севги ёшим етишган маҳал
Пешландию ақлу сўзимиз,
Юрагимни англаб бир гўзал,
Тўғри келди бахт юлдузимиз.

Юлдузларга ҳамон эдим банд,
Кўзим олиб нури, олтини.
Меҳру ишқдан туғилди фарзанд,
Юлдуз қўйдим қизим отини.

Она-Ватан фазолар томон
Жасорат-ла очганида йўл,
Юлдузларга йўлладим салом,
Гагаринга силкитганча қўл.

Юлдузларга мафтунман ҳануз,
У азиздир сўз луғатимда.
Болаликда топганим юлдуз
Ҳамроҳимдир балоғатимда.

1971.

БАЪЗА Н...

Хаёл шундай босиб келади гоҳо,
Шундай тез ишлайди ақлу тасаввур-
Кўзларинг ўнгида тамоми дунё
Худди глобусдай яққол айланур.

Талай воқеалар, талай ҳодисот:
Япроқ шивирию юлдуз тўла кўк.
Шабнам тебраниши, инсоний ҳаёт,
Қуёшу сайёра — яна кўпдан-кўп.

Тақдиру тарихни кўрасан аниқ,
Зеҳнинг рентгенидан ўтади бари.
Олам умонида — сен эпчил қайиқ,
Интиласан олис манзиллар сари.

Шеър бўлиб кўринар ҳар битта зарра,
Қўшиқ бўлиб янграр ҳар битта товуш.
Камалакдай ёнар оддий манзара,
Хаёл чарх уради бамисоли қуш.

Қоғозу қаламга қўл урсанг аммо,
Бир сўз туғилмоғи баъзан муаммо.

1971.

ШЕЪР БАҲСИ

Мажлис борар эди,
Ижодий мажлис,
Мухлисларга тўла катта баҳс зали.
Яъни ҳаяжонли, буюк ва нафис
Шеърият ҳақида сўзлашмоқ гали.
Минбарни забт этди талай нотиқлар,
Бири қисқа сўзлар
Ва бири олис.
Ютуқлар, нуқсонлар, каму ортиқлар
Баҳосин топарди аниқ ва холис.
Шакл, мундарижа, қофия, вазн —
Маълум ҳақиқатлар қилинарди қайд.
Илмий текширувга бурканиб назм,
Соатлар ўтарди,
Ўтар эди пайт.
Ғоятда чувалиб кетди маъруза,
Ҳисобот пардаси ичра қолди шеър.
Чўкиб нутқ мавжига дилрабо муза:
— Мени қутқаринглар, эй ёронлар! — дер.
Кун бўйи сўзланди,
Хўп зерикди зал,
Биров мудрар, биров тортарди хуррак.
Шу пайт баҳс мазмунин этган каби ҳал

Жўшқин шеър янгради мисли гулдирак.
Минбарга чиққанди оташин шоир,
Зал тинглар уйғониб мафтун, маҳлиё.
Бу шеър
Нақ бугунги мавзуга доир
Муаммони зумда ҳал этди гўё.

1971.

ҚАЛБ ВА КИГИЗ

Дийдорлашиш — меҳрга бир баҳона-да!
Дўстимни кўрай деб
Олис райондан
Дўсти келиб, кутди қабулхонада,
Ҳол-аҳвол айтай деб қишлоқ томондан.
Фақат бир лаҳзага...
Икки-уч минут...
Соғинч ҳисларини босмоқ кифоя.
Яқин биродарлик бўлмасин унут,
Қувноқ болаликка тушмасин соя.
Дўсти — масъул одам бу идорада,
Албатта юмуши, вазифаси кўп.
Аммо биродарлик бордир орада,
Бошлиқлик — зарурат,
Дўстлик ҳам маҳбуб.
Бир оғиз сўзлашса,
Сирлашса бир дам
Ҳислар ва туйғулар бўлади янги.
Одамнинг ҳоврини олади одам,
Тарқалар кўнгилнинг зигирча занги.
Бироқ секретарь қиз
Йўлда бўлиб ғов,
Кириб айтмади ҳеч бу илтимосни.
Ғазабдан тутоқиб бўлди-ю, олов,
Чилпарчин қилди у меҳру ихлосни.
— Фақат фалон куни — қабул муддати,

Ундан бўлагини бошлиқ олмас тан,—
Дея ёлқинланди қизнинг шиддати...
Дўсти чиқиб кетди қабулхонадан.
Аслида-ку, айбдор эмасдир бу қиз,
Бунда тартиб шундай «соз» ўрнатилган.
Бунда қалб ўрнида бир парча кигиз,
Шу кигиз номидан бу ўргатилган.

1971.

Интилиб энг юксак юлдузлар сари,
Инсон тўсиқларни даф этаётир...
Аммо ўнғай эмас само сафари,
Ватан уч ботирин дафн этаётир.

Кўтармоқ мушкулдир бу даҳшат юкин,
Юракларга солиб ўтди битмас дарз.
Аммо уч ботирнинг ҳаёти букун
Мардлик-мангуликдан бўлиб қолди дарс.

Айни авж пардада сўнди уч умр,
Фазовий курашда туриб юзма-юз.
Аммо уфқларга солиб тўлин нур
Ярқираб чиққандай бўлди уч юлдуз.

1971.

ТАФАККУР

Уйлайман баъзида:

кўк гумбазида

Ёниб ётар эмиш минглаб қуёшлар.

Ҳар бирининг ўз олами бор,

Ҳар бирининг ўз кўлами бор,

Бири сўниб,

Бири — ҳаётин бошлар.

Мўъжиза кўп борлиқ корхонасида,

Барчасига сочиб, аммо нур

Ҳукм юрғизади ғолиб тафаккур

Ер дея аталмиш кошонасида.

1971.

Қизгин чўл ўртаси. Қуёш ўрдаси.
Офтоб қозонида пишиб бунда ел,
Ловиллаб оқади — номи гармсел.
Ҳарорат... ҳарорат... яна ҳарорат...
Ҳатто Целсийнинг ҳам етмас рақами,
Фақат қуёш чўлнинг танҳо ҳаками.

Машинадан тушган темир-терсак ҳам,
Асфальтда шалпайган калтакесак ҳам,
Япроқ ҳам, шувоқ ҳам, ҳатто уфқ ҳам,
Тўрғай ҳалқумида ёнган қўшиқ ҳам,
Нураб, тупроқ бўлган харобалару,
Дахмадай қўққайган сардобалар ҳам
Лов-лов оловланар қуёш тафтида,
Қарши чўлин оташ кафтида.

Аммо... бу саҳронинг сўнгги оҳидир,
Ўтди иситманинг сўнг инқирози.
Чўл таранг тортилган сариқ шоҳидир,
Яшилликдир орзу ва эҳтироси.

Аму чиқаётир зинама-зина
Инсон қалб ГЭСидан қудрат олароқ.
Яққол уйғонмоқда буюк хазина,
Оппоқ-оппоқ ва бодроқ-бодроқ.
1971.

САРАТОН

Тонг отди — сара тонг,
Авжи саратон,
Анқир пишиқчилик фаслин қиёми.
Булбул садоси-ла тўлиб сайра, тонг,
Дилларга қуйилсин ҳаёт илҳоми.

Қуёш қозонида етмиш масаллиғ,
Мева шарбатидан кўпиради қон.
Ёзим, жонгинангга жоним тасаддуғ,
Меҳнатдан ёйилган тўкин дастурхон.

Водийда фаслнинг айни чилласи,
Чаманлар атридан айлангудай бош.
Ишкомда ловиллар чарос, чиллаки,
Боғбон меҳри унга бўлибди қуёш.

Болари гувиллаб ишга шўнғиган,
Ҳавони тўлдирган чуғурчуқ базми,
Демакки, боғбоннинг иши ўнгидан —
Келди деганлари, айт, шу эмасми?

Олтин ўрикларда кўзим ёнади,
Дарахтга гуж бўлиб қўнгандай юлдуз.
Шафтоли лабидан шира томади,
Олмалар ларзону оқу қизил юз.

Марварид тутлардан бол томар чак-чак,
Бу — олча, бу — гилос, бу — бошқароғи...
Нордон тусаб қолган сулув келинчак,
Кўксултон е, бўлсанг гар бошқоронғи.

Йўнғичқа ҳидими, ялпиз исими,
Уйлаб тополмайсан хуш бўйлар аро.
Ўзбекистон ёзин етук ҳуснини
Зукко боғбонларим этмиш ихтиро.

Ер, ҳаво, сув, қуёш — тўрт аносирни
Меҳнатга эгизак этолган ақл,
Кашф этдинг оламда оламча сирни,
Табиатга бериб мазмун ва шакл.

Ризамат оталар — боғ илму фанин
Микеланжелоси бўлган улуғлар,
Сиз барпо этдингиз Ватан чаманин,
Атласдай товланди дашту қўриқлар.

1971.

Олчазор оралаб кезурман тонгда,
Қирмизи аланга ёнади гур-гур,
Олча фасли ҳоким Ўзбекистонда,
Япроқда сирғанган шабнамми, биллур?
Севги севинчлари мавжланиб жонда,
Қалбимни тўлдирар бир дунё ҳузур.
Лабларинг қиёсин ўйлаган онда,
Кўзимга ҳамиша олча кўринур.
Севгилим, меҳмон бўл сўлим бўстонда,
Муҳаббат завқини, сафосини сур!
Олча шароблари ловиллар қонда,
Дунёга ёйилсин баҳорий бу нур.

1971.

ИЗЛАНИШ

Ўрганишнинг чегараси йўқ,
Одам доим ҳаётга шогирд.
Хоҳ олим бўл — устод, сердовруғ,
Хоҳ залворли, мислсиз шоир —

Мукаммаллик давосин асло
Қилолмассан ҳаёт қошида.
Ўйла, тўхтаб қолгайми дарё,
Тиним борми кўк қуёшида?

Зарра-зарра жавоҳир топур
Денгизларга шўнғиган ғаввос.
Изланиш — бу тинимсиз шуур,
Ҳамишалик ташна эҳтирос.

Бораётиб Малик чўлида
Бир манзилга етади қарвон.
Бўлмас аммо ижод йўлида,
Сўнгги бекат ва сўнгги довон.

Машаққатлар юкини ортиб,
Чўққиларга интилган юрак,
Пешонадан терингни артиб,
Мангуликка юрмоғинг керак.

1971.

Сен мени беғам дема
Қувноқ юрган кезимда,
Юксиз, мох босган кема
Сузмас қалб денгизимда.

Биров ёнади ўйчан,
Биров ўртанур рўй-рост.
Ҳиссиётни ким ўлчаб,
Қолип ургай мосу хос?

Жаҳоний изтироблар,
Ошиқ-маъшуқ оҳи ҳам
Шоир дилини тоблар
Ва куйдирар гоҳи дам.

Юрагим кўзгусидан
Жой олган янглиғ гўё,
Бахти ва қайғусидан
Ҳикоят қилур дунё.

— Фарёд! — дея эрта-кеч,
Тўшга урмоқ шарт эмас.
Ким мардликни қилса пеш,
Билки, асил мард эмас.

Бу тубсиз манзаралар,
Инсон очган уфқлар,

Кўз илғамас марралар,
Тақдирлар, йўл-йўриқлар,

Ғитъалару уммонлар,
Айланар хаёлимда,
Юлдузлару осмонлар,
Очиқ истиқболимда.

Бари — мен учун тема,
Яшар ақлу сезгимда...
Сен мени беғам дема
Қувноқ юрган кезимда.

1972.

ЭҲТИМОЛ...

I

Мен-ку, чўл фарзандиман...
Эмиб қирлар ҳавосин,
Тинглаб тўрғай навосин
Ўсган саҳройи ўғил.
Сувнинг ҳар бир қатраси
Нондай азиз бир элда,
Пишиб қуёшда, елда
Чиниққан мурғак кўнгил.
Нечун, айтингиз, унда
Денгизга бу шайдолик,
Тўлқинларга ошнолик?

2

Денгиз-ла учрашувга
Ошиқдай интилурман.
Беҳад, абадий сувга
Менким сажда қилурман,
Бу тасодиф эмас ҳеч,
Бу тақдирнинг инъоми.
Гувиллайди эрта-кеч,
Баҳри муҳит илҳоми.
Зилол ўркачлар узра
Қалққан оппоқ чағалай,
Чўл бургутидан сира
Каммас менга ҳар қалай.

Менга қир лоласидан
Денгиз ўти кам эмас.
Мовий шалоласидач
Қалбимда мангу ҳавас.
Қайдан, айтингиз дўстлар,
Денгизга бу шайдолик,
Тўлқинларга ошнолик?

3

Войбў... Замин кафтига
Қандоқ сиғар мунча сув.
Олтин қуёш тафтида
Мангу сурон ва шов-шув.
Олис-олис уфққа
Сингар оппоқ кемалар.
Ўхшар яшил қўриққа
Сайҳонликлар, тепалар.
Сеҳрланиб, қотиб лол,
Тиниб кетар кўзларим.
Бу мислсиз бир хаёл,
Чексиз само, дўстларим.
Бир улуғ шеъриятким,
Янграр минг хил вазнда.
Қандай туриб бўлгай жим
Бу долғали базмда.
Она-Ерда ҳаётнинг
Сарчашмасидир уммон.
У тирик мавжудоднинг
Бешигидир бегумон.
Балки шундан денгизга
Боқадирман маҳлиё.
Оқади қалбингизга
Меҳригиё ва зиё.
Онасини соғиниб,
Келган бир фарзанд мисол,

Ёзиб дил чарчоғини,
Яйрайдирман эҳтимол...
Севаман кенгликларни,
Зилол эркинликларни.

1972.

ЭЪТИҚОДИМ

Қаерда бўлмайин,
Юрмайин қайда,
Қай фасл бўлмасин: қишми ё баҳор,
Ўзбекистон номи айтилган жойда —
Қаршимда мавжланар буюк пахтазор.

Ўриклар гуллаган баҳор тонгида
Момиқ чаманларни кўрурман яққол.
Улкан хирмонимнинг нуқра рангида
Жилмайиб боққандек азамат Чотқол

Қиш фаслида ёққан оппоқ қор эмас,
Балки пахтазорга қишнинг тақлиди.
Бизда ким ўзини пахтакор демас?
Пахтакор! — деганда минг бор ҳақлидир.

Суздим океанда, саркаш тўлқинлар
Оппоқ кўпиклардан уйганда гарам,
Қалбимда туғилиб шеърий учқунлар,
Пахтакор шаънида юргиздим қалам.

Учдим самолётда. Нақ ўн минг метр
Ернинг юзасидан баландда туриб,
Дилда пахтакорга жўш урди меҳр,
Бепоен булутлар водийсин кўриб.

Оташпарастлар кўп бўлган дунёда,
Зевс оловига ҳурмат туфайли.
Менинг эътиқодим ҳис этган одам,
Пахтапараст, дея атасин, майли.

Мен бундан ифтихор этгумдир фақат,
Ортгуси ихлосим, завқим, қувончим.
Пахта — бу диёрим топган балоғат,
Она-Ер бағридан чиққан қуёшим.

Бобо деҳқонимнинг манглай теридан
Унган жавоҳирни этмоқчун ҳисоб,
Осмонни тарози қиллингандя ҳам
Аранг-аранг босгай бир ёнин офтоб.

Мўъжиза яратди миллионлар кучи,
Дўстлик қудратидан яшнади далам.
Пахта! Хизмат айла шу бирлик учун,
Шу бирлик мадҳини куйла, эй қалам.

1972.

ЙИЛЛАР

Йиллар — бу манзиллар,
олтин кўприклар
Равшан уфқларга элтгувчи.
Улар синовлардир, улар кўриклар,
Қалбларни сарфароз этгувчи.
Вақт дея аталмиш беҳад бир денгиз
Ичра ҳар бир йилим зар юкли кема.
Улар бир-биридан зиёд, десанг дегил,
Аммо бир-биридан асло кам дема.
Янги йил завқига ихлосим тушган,
Юзимни силайди сарин нафаси.
Йил — уч юз олтмиш беш кундан уюшган
Баҳодир кунларнинг гуж гулдастаси.
Қанча кўрк, хушбўйлик ва қанчалар ранг
Қалбимга қуйилар улар бағридан.
Улар симфония янглиғ хушжаранг,
Сўзлар биродарлик, жипслик бахтидан.
Ҳаяжон, меҳрга лим тўлиб дилим,
Қутлуғ остонага қўйгандек қадам,
Мен сенга кираман, эй Янги йилим,
Муборак чеҳрангдан ёришгай олам.
Сен менга домналар ҳароратини,
Чаманлар ҳавосин этурсан инъом.
Янги дунёмизнинг салобатини
Янги вазнларга солмоқда илҳом.
Сен — нурли саройсан, ГЭСсан, ГРЭСсан,

Фикру эҳтирослар мавж урган кўкрак.
Равон йўллардаги саноқсиз рейссан,
Севги, садоқатдан йўғрилган юрак.
Барака уруғин экувчи деҳқон
Суражак бўлғувси хирмон гаштини.
Сен — оппоқ пахтасан, омбор тўла дон,
Гулларга чулғарсан юртим даштини.
Бу тонгда нақадар гўзалдир Ватан,
Билак шимарилган, яғриндор, қувноқ,
Унинг рулидаги моҳир капитан
Замон компасини бошқарар уйғоқ.
Йиллар, бу йўллардир,

залварли, олис,
Олтин зиналардир элтувчи баланд.
Улар ишчи янглиғ қадоқ қўл, холис,
Беғубор, самимий нақ деҳқон монанд.
Бизни кутиб турар унинг тўрт фасли:
Эй инсон, кўксингнинг тафтини бахш эт.
Зумдан яралади замонлар, асли,
Ҳар зумни мангулик муҳри-ла нақш эт!

1972.

ШЕЪРИЯТ

Ҳаёт чаманларин минг хил рангидан,
Сайроқи қушларнинг шўх жарангидан,
Шодлик тантанаси, қайғу зангидан,
Курашлар сурони, ишқ оҳангидан
Дунёга келади асил шеърият.
Ҳар бир янги шоир қалб музасида
Туғилади янги — янгидан.

Унда жилоланур таъмлар ва бўйлар,
Эзгулик ва иқбол қўзгаган ўйлар,
Юраклар қаърида тахланган куйлар,
Азалар, сукунат, ҳаяжон, тўйлар,
Чамбарчас тақдирлар, амал ва ният
Акс этар шеър баҳрин ферузасида,
Яъни жўшиб ўзлигин сўйлар.

У кўлмак эмасдир, тиниқ чашмадир,
Дилларни ром этган ноз-карашмадир,
Инсонни баҳордек мангу яшнатур,
Ундан баҳра олар, кимки ташнадур,
У виждон туғени ва самимият,
Сузмоқни ўйлама тинч юзасида,
Теранликдан ижод бошланур.

1972.

НИЯТ

Олис кеча аро хаёл күзгуси
Намоён этаркан менга жаҳонни,
Дилда тўлқинланиб шоир орзуси —
Бахтли кўрсам дейман ҳар бир инсонни.
Меҳнат жиловдори бўлган, эй одам,
Қаерда, қай ҳолда бўлмагин бу кеч,
Истайман, бахт бўлсин сенга ҳамқадам,
Балойи ногаҳон дуч келмасин ҳеч.
Ҳамиша ёр бўлсин орзу-ниятинг,
Нурдай жилвалансин самимиятинг.

Аэропорт...парвозга шай пўлат қушлар,
Дўстлар тилашади дўстига: «оқ йўл».
Эзгу тилакларни юрагим хушлар,
Қулоққа чалинар: «Бор бўл, омон бўл».
Гарчанд масофалар ётур орада,
Бироқ узилмагай дилларнинг ипи.
Москва, София ё Бухорода
Доим баланд бўлсин дўстлар таърифи.
Яна учрашгунча, азиз дўстлар, хайр,
Само йўлларида хушбахт этинг сайр!

Ярим тун. Дўмбоқлар ухлашар ширин,
Гўдак тамшаниши тотли асалдан.
Бу мурғак дилларнинг бир олам сирин
Қидириб топгайсан қайси ғазалдан?

Туш кўрар жажжилар: ўйинчоқ, копток,
Шўхлик ва қийқириқ ҳоким уйқуда.

Бор бўлсин онаму осмон, офтоб,
Қанча покизалик нафис туйғуда.
Оппоқ тўшакларга ғубор қўнмасин,
Ғунчага бемаҳал ҳеч қор қўнмасин.

Нимёруғ гулзордан келар шўх кулги,
Кўз сузук, лаб бўса истаб ошиқар.
Муҳаббат, дўстларим, бу олам кўрки,
Садоқат ёр бўлсин сизга, ошиқлар.
Оила, тотувлик, меҳру оқибат
Умр оламида яратур кўклам.
Нозли бир бўсада жам бўлган қудрат
Бутун коинотни этгудай кўркам.
Бу тун юз минг уйда юз минг гўзал тўй,
Эй, соқий, менга ҳам гулобингдан қуй.

Бекаму кўст эмас бу дунё, ҳайҳот,
Фарзанд доғи бордир қанча онада.
Отажак тонгидан истаб бир нажот
Беморлар инграйди хастахонада.
Табобат илмига шўнғиб кўп ақл
Қанча дардга даво истайди ҳали.
Эзгу инсон умрин қиймати ҳақи,
Йўлингиз ёритсин идрок машъали...
Дўстлар, саломатлик тилайман сизга,
Уйнаб-кулиб қайтинг оилангизга.

Ҳали кўп элларда нотинч бир ҳолат:
Қайда бомба портлар, қайда оқар қон.
Капитал аталмиш ёвуз бир офат
Истайди зиндонга айланса жаҳон.

Аммо ўзгачадир тарих ройиши,
Занжирни янчмоқда мардлигу сабот.
Дунёнинг эртаси ва осойиши

Ўзингсан, исёнкор ва меҳнаткаш зот.
Зулмни ёндирсин қасос оловинг,
Мағрур ҳилпирасин алвон яловинг.

Қўйчибон яйловда, лочин самода,
Денгизчи уммонда бўлсин саломат.
Келинлар ёрларин кутсин маъвода,
Тилаб бир-бирига соғлиқ ва омад.
Сувлар тоза бўлсин, нонлар мўл бўлсин.
Она-Ер ҳавоси бўлсин беғубор,
Яхшига кўз тиккан ёниб кул бўлсин,
Боғимиздан сира кетмасин баҳор.
Мардлик-мангуликни мадҳ этсин қалам,
Яшасин саодат, йўқолсин алам!

1972.

ХУШ ҚОЛ!

Яйрадим бағрингда,
яшил барингда,
чўмилдим баҳрингда,
кездим шаҳрингда,
О, гўзалим, болгар диёри,
Ниҳояга етмоқда висол,
Кўришгунча, азизим, хуш қол!

Меҳр ҳам бўлурми шунчалар сарбаст,
Мен хушбўй ўрмонлар ҳавосидан маст,
Ҳис этдим бу элда эркин, хуш нафас,
Томир-томирларим сен билан пайваст,
Кўркингга мен мангу хумори,
Ёринг бўлсин бахт ила иқбол,
Кўришгунча, азизим, хуш қол!

Барна қуёшининг илиқлиги-ла,
Оқболдир чашмасин тиниқлиги-ла,
Меҳмонинг қалбини ҳаяжонга сол,
Азизим, хуш қол!

Хуш қол, эй София, зарқубба гўзал,
Ҳар гўша, ҳар бурчи сўлим бир ғазал,
Витоша бағридан эсган шўх шамол,
Азизим хуш қол!

Ҳамиша барқ урсин бағрингда кўклам,
Тоғларингнинг боши ҳеч бўлмасин ҳам.
Денгизинг доимо мавжланиб турсин,
Сатҳида кемалар осуда юрсин.

Доим баравж бўлсин қизларинг нози,
Қулгиси, севгиси ва эҳтироси,
Сенким, муҳаббатдан йўғрилган жамол,
Азизим, хуш қол!

Денгиз тунларини унутмасман ҳеч!
Бунда хаёл ичра қолдим мен бир кеч.
Нафис мусиқалар дилни этиб ром,
Қуйилиб келарди тиниқ бир илҳом.
Аммо ҳеч шаклга сиғмас бу мавзу,
Даҳо талантга ҳам бўлгудай орзу!

Дерларки, эмишсан жаннат парчаси,
Менимча, сен мардлик, санъат дарчаси...
Денгизни тинглайман: долғаларидан
Шипка ботирларин нафаси келар.
Бир юртки, кўп аср ғавғоларидан
Дадил ўтиб, мақсад сари интилар.
Йўллар машаққати, йиллар даҳшати,
Босқинлар, довуллар, жанглар ваҳшати
Қулфда сақлай олмас эркак ташнани,
Токай тупроқ босгай қайнар чашмани!
Шумен боғларини кезганда бир бор
Хаста дилларда ҳам қолмагай ғубор.
Бунча ложувардлик, бунча мовийлик,
Дилни забт этгувчи бу самовийлик
Наҳотки ақлу қўл бунёди эрур,
Ҳайрон турар эдим,
Қалб тўла ғурур!
Бургас оғушида кечган лаҳзалар,
Майин талаффузлар, ширин лаҳжалар

Мен сендан яширмайман,
Дилда борин айтаман,
Ошириб-тоширмайман
Бундай нозик пайтда ман.

Юрагимни қўлга ол,
Ўқиб чиққил бобма-боб.
Изҳорига қулоқ сол,
Саволингга топ жавоб.

Унда йўқдир зарра гард,
Меҳру вафо бор фақат.
Садоқату ишқу дард
Мужассамдир қатма-қат.

Ҳисларимга ёриб кир,
Майли, этгил имтиҳон.
Сирларимни оч бир-бир,
Қолмасин асло ниҳон.

Фақат сендан илтимос,
Учратсанг зарра ғараз,
Топта оёгингда, бос,
Чилпарчин бўлсин мараз!

1972.

НАВРЎЗ

Атиргул хирмонидай юксалди шафақ нури,
Офтоб улкан чўққига чиқиб олди бу маҳал,
Майсалар себаргаси, чашмаларнинг биллури
Ёғду ирмоқларидан тўйиб-тўйиб эмар ҳал.

Табиаат кўҳлик эди чўмилган нозаниндай,
Қатра-қатра шабнамлар гўё ёноқдаги тер.
Борлиқ товланар эди худди бой магазиндай,
Кўриб бошинг айланар: уни кўрсат, бунни бер!

Молпараст эмасману шайдо эдим рангларга,
Чаманлар товланиши олганди ихтиёрим!
Лиммо-лим эди қалбим баҳорий оқангларга,
Чилтордек жарангларди ягона кўнгил торим.

О, қандай нафосат бу! Атлас қанот капалак
Сирли сўзана тўқиб, қўнади гулдан гулга.
Болари гунча учун жонни қиларкан ҳалак,
Гунча эса ишқ куйин ўргатмоқда булбулга.

Гоҳ қизлар шўх кулгиси жонга ором бағишлар,
Жўшқин шеърин саҳфада очиқлик турар китоб...
Фақат баҳорга хосдир бундай нафис балқишлар,
Бунчалик дилбар ранглар, бунчалик равшан
офтоб!

1973.

Қаён Ғарб, қаёнда Шимол билан Шарқ.
Аёллар фарёди,
Болалар оҳи...
Нафасни бўғувчи газ дўзахи бу.
Бу шараф қасрими
Ё алам чоҳи,
Қайдасан қултум сув,
Бир парча ёғду!
Бунда минглар эди,
Мингларча қабр,
Мингларча бардошу
Мингларча сабр...
Мингларча поймол этилган ҳаёт,
Бир қабр, бир тақдир бўлдилар, ҳайҳот!

* * *

Бугун олисларда қолди у дамлар,
Тиканак ўрнида унди Гулистон.
Аёзлар ўрнини олди кўкламлар,
Ёп-ёруғ нур ичра қаршимда жаҳон.
Йиғилар ўрнида кўкарди кулгу,
Оҳлар замирида барқ урди қўшиқ.
Тонглар беғубордир,
Булоқлар — кўзгу,
Ҳаётни тараннум этамиз жўшиб.
Бахтли замон ичра
Маъмур ва озод
Тинглаганда тўйлар ногорасини,
Беихтиёр дилдан этажакман ёд
Уша Аджимушкай могорасини.

1973.

ОКТАБРЬ ҚАСИДАСИ

Луғатлар ичида энг доврўгли сўз,
Тушунчалар ичра энг буюк маъно,
Октябрь,
Ўзингсан дурахшон Юлдуз,
Ўзингсан офтоб ярқ этган Само.
Замонлар,
Саналар ичра энг нодир,
Қодир ва бақодир,
Улуғвор айём,
Олам сийнасида умринг бақодир,
Қабул эт миннатдор эллардан салом.
Бугун календарим варақларида
Алвон байроғингнинг ўт — қизгинлиги.
Бугун сайёрамиз шафақларида
«Аврора» залпларин ол — қизиллиги.
Хурсандман,
Бир зарранг бўлиб жаҳонда,
Ғолиб нафасингдан олдим мен илҳом.
Тантана этарак қалбда ва онгда,
Октябрь дунёда этмоқда давом!

У давом этмоқда.

Ахир, Октябрь

На мавҳум фалсафа, на лоқайд
туйғу.

Балки жонли тарих,
кураш ва қадр,
Ленин даҳосидан таралган ёғду.
У тинсиз жараён,
ҳаракат, зафар,
Жонли, ҳаяжонли орзу ва илҳом.
Тобора зичлашиб қудратли сафлар,
Октябрь дунёда этмоқда давом!

Оламнинг софлиги, баркамоллиги,
Порлоқ келажаги, хуш жамоллиги,
Эрк ила идрокнинг безаволлиги,
Яшаш фароғати, ҳаёт боллиги:
Нафас эркинлиги, инсон шарафи,
Умид сарчашмаси, меҳнат қувончи,
Барча қитъаларнинг эзгу матлаби,
Енгиш мактаби ва иқбол қуёши —
Улуғ Октябрим,
олам таянчи,
Бизга бахт диёрин сен этдинг инъом,
Зулм салтанатин қолдирмай янчиб,
Дунёмиз саҳнида этавер давом!

Кезаман
Ватаннинг беҳад бағрини:
Минглаб домналарда қуёш ловиллар,
Миллион гектарларда буғдой шовуллар,
Чўлда чаман очар инсон баҳрини.
Мармар кошоналар,
садаф саройлар,
Жаннатга бергусиз ораста жойлар,
Долғали денгизлар,
югурик сойлар,
Тасвирга сифмаган бойлик,
чиройлар —
Барчаси инсонга: сену мен учун,

Барчаси қалбларни буткул этур ром.
Намойиш этарак ижодкор кучин
Демак, Октябрим этмоқда давом!

Фазога интилди бир марду лочин,
Сибирь ўрмонларин кесиб ўтди БАМ.
Кимдир мўъжизалар қулфини очиб,
Дедики, яйрасин, яшнасин одам!
Кимдир канал қазди,

ким яратди боғ,

Кимдир эл бойлигин қилди зиёда.

Кимдир қўриқ очди,

ким ёқди чироқ —

Ўрни барқарордир ушбу дунёда.

Бу чорак миллиард нуфузли халқим —

Бузилмас Иттифоқ, Дўстлик, Эҳтиром.

Мушкулларни осон, олисни яқин —

Қилиб, Октябрим этмоқда давом!

Октябрь ижоддир, ўйлардир,

парвоз,

Олий инсонийлик, нафис туйғулар.

У нурли чўққидир, бамисли олмос,

Энг юксак орзулар ундан туғилар.

Оламга муаттар нафас уфуриб,

Дилларга тўлдириб ифтихор, илҳом,

Инсоният юзин бахт сари

буриб,

Октябрь дунёда этмоқда давом!

1974.

БУГУН

Ўзбекистон, оғушингда нурли байрамдир бугун,
Неча қардош, неча жондош дўстларинг жамдир бугун.

Янгра карнай, янгра сурнай, сайрагил олтин рубоб,
Бахт куйин оламга қанча ёймагил, камдир бугун.

Кўксини офтобга очмиш марварид кошоналар,
Лолагун атлас хиёбонларда кўкламдир бугун.

Эй гўзал, хушрў санам, бўстонни шодмон сайр қил,
Бахтиёр даврон аро энг мўътабар дамдир бугун.

Навқирон ёшинг муборак, эй диёр, обод элим,
Мангу бахт, мангу севинчлар сенга ҳамдамдир бугун.

Барқ уриб водийларинг, жаннат бўлибдир боғларинг,
Нурли чеҳранг қошида ой ҳам сўник шамдир бугун.

1974.

ХАЛҚИМ САФАРБАРДИР ЯНА

Бепоен водийларим бошдан-оёқ зардир яна,
Мавж уриб кенг пахтазорим тоза гавҳардир яна.

Мен кумуш нур шуъласинда дилни шаффоф айларам,
Тонгларим, кундузларим ундан мунаввардир яна.

Кўз нуриим, фикрим-шууриим толасинда бўлди жам,
Меҳнатимдан бунча бойликлар муяссардир яна.

Яйра, эй инжу яратган кўнгли оқ халқим менинг,
Пайкалинг юлдузли осмонга баробардир яна.

Қўлларинг олтин бўлиб, олтин яратдинг тоғ-тоғ,
Мард йигит, шўх қизларингким, пахтапарвардир яна.

Армуғон олтин тўйингга бул хазинам, эй диёр,
Шул улуғ мақсадда лочинлар сафарбардир яна.

Дўсту қардош даврасинда шон-шарафдир пахтамиз,
Таърифи шоир дилида неча дафтардир яна.

1974.

УРИНСИЗ ТАШВИШ

Ишлатиб бўлинди барча қофия,
Хизматин ўтади жами вазнлар.
Шоир чаккасини босиб кафтига,
Изтирòб ичида ёнар баъзида...
Севгилар, меҳнатлар, ҳасрат, орзулар —
Инсонга пайваста барча мавзулар
Миллионча шеърларда айтилди минг бор,
Яна лозиммидир этмоқлик такрор?!

Балки лозиммидир бир навраста куч,
Шеърый шаклларда ясаб инқилоб,
Ўртоқ туроқларни янчиб, келса куч,
Янги бир шаббода яратса шитоб.
Тил буюк уммондир, туйғулар беҳад,
Тафаккур қамрагай буткул самони.
Фақат даркор эрур даҳо бир қудрат,
Бир силкитиб олса шеърый дунёни.

1974.

ФИРДАВСИЙНИ УЌИБ...

Бу олам ичра бор шундай бир қаср,
Минг йилдан зиёдки, ярқирар ҳамон,
Унга қулоч очур яна кўп аср,
Шарафли истиқбол, миннатдор замон.
На бўрон, на тўфон, на даҳшат, бало
Унинг бир ғиштига беролмас зарар.
Балки ортиб борур ундаги маъно.
Мунаққаш келбати бўлиб жилвагар.

У шундоқ сарҳадсиз, поёнсиз олам,
Замонлар айланур ҳар бир буржида.
Уни барпо этмиш ақл ва қалам
Олий тафаккурнинг юксак бурчида.
На кўз илғай олур, на қамрар идрок,
Даҳо барқ уради ҳар нафасида.
Шоҳлар мадҳи эмас, балки камтар, пок,
Меҳнаткаш қудратга янгроқ қасида!

1974.

ЛАТИШ ҚИЗИГА

Бунда кезиб юрар Райниснинг руҳи,
Бунда долғаларнинг ўт нафаси бор.
Бугун юрагимда Рига шукуҳи,
Болтиқ бўйларида кезурман хуштор.

Хушторман бу элнинг бор чиройига,
Яшил ўрмонларин кўрки этур лол.
Ҳавас-ла боқурман кўкда ойига,
Руҳимни эркалар хушбахра шамол.

Ватаннинг шимолий сарҳадлари бу,
Мен билан сайр этган олтин соч гўзал,
Бизнинг қалбларимиз пайвастадир мангу,
Ҳар сўзинг қулоққа тоза бир ғазал.

Куйла, куйларингга муштоқман дилдан,
О, майин талқинлар сеҳрли ва соз.
Мен бунда меҳмонман жанубий элдан,
Кўнгилга ўрнашсин севги тўла ёз.

Нега меҳмон бўлай? Даугаванинг
Сирли шовуллаши Сир янглиғ менга.
Бу зилол ўтлоқлар, мовий ҳавонинг
Майин тебраниши шеър янглиғ менга.

Бунда баҳри муҳит, олтин қирғоқлар,
Бунда санъаткор эл яратган олам.

Бунда гўзалликдир яқин-йироқлар,
Бунда Ер жаннатин кўргайдир одам.

Билки, висол пайти энг азиз дўстлар
Лаболаб май ичур оташ меҳрдан.
Бунда сўзлар эмас, сирлашур кўзлар
Нафис орзулардан, севги-сеҳрдан.

Масофа олисдир орада гарчанд,
Лекин ҳис этилмас унинг бор-йўғи.
Юртинг, юрагимни буткул этди банд,
Кел, унинг сеҳридан битта шеър ўқи!

1975, Дубулти.

Қ А Т Р А Л А Р

* * *

Бир қадаҳ лиммо-лим баржом берди қиз,
Гўё шароб тўла бир жом берди қиз.
Бу на сув шифобахш, на шаробдир бу,
Балки сўник танга бир жон берди қиз.

* * *

Соҳил бармоқ бўлса, ул қиз узукдир.
Нафисдир, ажибдир, кўзлар сузукдир.
Мавжларга интилган хушқомат қизни
Денгиз сарвинози десанг тузукдир.

* * *

Бугун ҳаво очиқ, денгиз ҳам очиқ,
Урмон ҳам талпинар денгизга ошиқ.
Уфқдан ой чиқар чўмилмоқ истаб,
Елкада бир тутам булутдан сочиқ.

* * *

Денгиз пойингизда урмоқда долға,
Гўё ўз ўрнида топмай қўнолға.
У сизга кўп сирлар ҳайқираётир,
Сиз ҳам бир нарса денг, эй Қайсин оға!

* * *

Денгизга ҳеч қараб бўлганми лоқайд,
Ҳар мавжи бир қўшиқ, ҳар қалқиши байт.
Тилингга чиқади дилингда бор гап,
Дерлар-ку: тушингни сувга бориб айт.

1975, Дубулти.

Жимир-жимир мавжларда елган,
Денгизларнинг оққуши — елкан,
Қаерларга йўлинг тушди, айт?
Қайга борсанг, яна омон қайт.

Эргашади хаёлим сенга,
Уфқларни кўзладим бу пайт.
Эрка тўлқин уриб кўксингга,
Манзилингга яна омон қайт.

Сен борасан мавжлар тўшида,
Юрагимда мавжланади байт.
Океаннинг чўнг оғушидан
Манзилингга яна омон қайт.

Ўзингга хос бу нурли изинг,
Денгиз узра мангу бўлур қайд.
Соҳилдадир сенинг илдизинг,
Манзилингга яна омон қайт.

1975.

Сукунатли, ғаройиб кеча:
Соф ҳаводан мен ича-ича,
Тинч соҳилда ўтирдим пича.

Ҳа, тинч эди осмон, соҳил, боғ,
Уйқудайди ҳатто Қоратоғ,
Шивирламас дарахтда япроқ.

Осмон қиру юлдуз лоладай,
Нур эшилар нафис толадай,
Худди бешикдаги боладай.

Денгиз эди сокин, осуда,
Нур сирғанар қорамтир сувда,
Акс этади гўё кўзгуда.

Лекин бу бир алдамчи хаёл,
Эсиб қолди гуррос бир шамол,
Ғулу кирди денгизга дарҳол.

Тўлқин қалқди шу лаҳза қат-қат,
Бу ғалаён билмас эди ҳад.
Соҳил гўё унга бўлиб сад,

Саваларди соҳилни денгиз,
Бир қудратки, поёнсиз, тенгсиз.
Қиёмат-ла гўёки эгиз.

Осойишта қалбга отсанг тош,
У ҳам шундоқ кўтаргуси бош!

1975.

НАВБАҲОР

Муқимий ғазалига мухаммас

Бағрига инсонни чорлар кўкни ўпган тоғлар,
Кўз тутиб йўлларга ,порлар нуқра кўз ирмоқлар,
Бир томон сайхонлик эрса, бир томон қирғоқлар,
Навбаҳор очилди гуллар, сабза бўлди боғлар,
Сухбат айлайлик келинглар, жўралар, ўртоқлар.

Бу чаманким, неча рангда товланур офтоб ила,
Зарра-зарра зар эмиб, ҳам реза-реза об ила,
Гоҳ кулиб, гоҳида куйлаб шўхлигу одоб ила,
Хуш бу маҳфилда тириклик улфату аҳбоб ила,
Ўйнашиб, гоҳе табиатни қилайлик чоғлар.

Неча гулрўлар ичидан бир дилоро сайлайин,
Ишқ розин айтгали эмди ўзимни шайлайин,
Фикри мумтоз, ҳусни зебосин яна мадҳ айлайин,
Руҳ очиб, кўздан ниҳон бўлса паридек, найлайин
Айрилиб хушу ақлдан телба бўлмай соғлар.

Ишқ аро, ўтмишда, дўстлар, не балолар бор экан,
Севгида минг Қайсу минг Фарҳодга олам тор экан,
Гоҳ тикан тутса муҳаббат, гоҳида гулзор экан,
Ҳайфки, аҳли таъмиз ушбу маҳалда хор экан,
Олдилар ҳар ерда булбул ошенин зоғлар.

Неча агёр измини бу йўлда инкор айласанг,
Ёхуд ул бемехрни аҳдига иқроп айласанг,

Қилмагай баъзида дўст ҳам илтифот, зор айласанг,
Малҳам истаб кимсадин, дил заҳмин изҳор айласанг,
Чорае қилмоқдан ўзга устига тирноғлар.

Дўстга содиқлик ишида ҳар нафас қойим Муқийм,
Қайтаролмас кимса бу рағбат аро ройим Муқийм,
Шафқат этгай, эй Ниёз, албат дилоройим, Муқийм,
Тобакай бундоқ маломат кунжида доим Муқийм,
Бу замон кўз тутгил эмди сенга бўлсин тоғлар.

1975.

ОНА-ЕР МУЪЖИЗАСИ

Ўзбекистон кузининг
камалак жилolari,
Боғларининг хуш таъми,
Ҳусайни тиллолари,
кумуш пахтазорлару
олтин ранглар байрами,
Бағридаги бор қўри,
бойликларининг жами
Саховат-ла ёйилмиш водийлар
сийнасига,
Ҳавас билан боқурман меҳнат
хазинасига.
Оқ шуъла ичра олам
шоирона ҳисга ғарқ.
Етуклик ва тўкинлик
барқ уриб чиқмиш Ердан.
Йўқ, йўқ! Бу тилсимотни
қила олсанг агар фарқ,
Бари ақл нуридан,
шаффоф пешона тердан.
Хушбўй ислар одамни
этар масту мустағриқ:
Хоравм томонлардан
анқийди ўткир қовун.
Оққўрғоннинг анжири
худди зардай сап-сариқ,

Фарғона анорлари

босади дил чанқовин.

Юз хил рангу

юз хил ҳид —

Омихта бир гўзаллик,

Гўё бутун борлиқни ўз сеҳрига

этмиш банд.

Ойнага боқиб турган

соҳибжамол гўзалдек,

Диёр ҳусни қалбингни ўзига айлар пайванд.

Юракка қалқиб келар

баҳорий эҳтирослар,

Сувлардаги тиниқлик,

Қуёшдаги илиқлик

Дилинга илҳом солиб, қўлингга

тутар созлар,

Далаларга етаклар иштиёқу

интиқлик.

Уфқларда оқ тошқин,

оқ мавжлар, оқ чўққилар,

Пахтакор эл далалар

бағрида урар жавлон.

Бугун шеърнинг аълоси

шийпонларда ўқилар,

Шеърнинг асл, тозаси туғилгай

унда равон.

Чашма қошига борган

қатрадан баҳра олгай,

Қишда гулхан учқуни дилга солгай,

қарорат.

Бу, ахир, бир уммон-ку!

Дилга ифтихор солгай,

Туйгуларга,

кўнгилга бағишлагай фароғат.

Бунда ҳар бир қадамда

бир мардлик, бир ихтиро,

Ҳар куни бир қаҳрамон
 номин олур тилга эл.
Миллионлар меҳнатидан
 унган қудратли дарё
Шалолалар тўлқинин
 уфуради мисли сел.
Ғарам-ғарам карамлар,
Тарам-тарам олмалар,
Жаннатий бир мўъжиза —
 соҳибкорлик шеваси.
Ватан хазинасига карвон-карвон
 йўл олар
Ўзбекистон боғларин
 асал, олтин меваси.
Қарши яйловларида
 сут — дарё оқар равон,
Қуёшдан эмади ранг
 Бухоро қорақўли.
Миллион тонна ризқу рўз —
 омбор лиқ тўла дон...
Буни бунёд айлаган
 деҳқоннинг олтин қўли.
Бу сен: юртим деҳқони,
 дала академиги,
Воҳалару водийлар сенга дорилфунундир,
Бу улуғвор заминнинг бор бойлиги
 сеники,
Сенинг меҳнатинг эса буткул
 Ватан учундир!

1975.

КОММУНИСТЛАР

Ишлар силсиласи нақадар тигиз,
Ҳарён юксалишлар — парвоз ва ривож.
Бунда меҳнат билан шуҳратдир эгиз,
Ҳар бир муаммога топилур илож.
Жанубда бир шаҳар гул ёзди бул дам,
Шимолда — уфққа солинди излар!
Бунинг ижодкори меҳнаткаш одам —
Қалби ғайрат тўла
Сиз, коммунистлар!

Ҳаёт не? Билмасди бу яйдоқ саҳро,
Умидвор сарғайиб неча бир аср.
Қаршими, Мирзачўл, Ёзёвонми ё —
Ташнаком ўтдилар неча бир насл.
Шу чўллар оғуши бўстондир бугун,
Димоқни эркалар муаттар ислар.
Чўлларни абадий этдингиз гулгун,
Қалбида нур-шуъла
Сиз, коммунистлар!

Ернинг ўт неъматини оқар қувурдан,
Офтоб ҳароратин ўзда этиб жам.
Сирдарё бўйида порлаган нурдан
Яна равшан тортди кўнглимда кўклам.
Бу шаҳри Навоий — чўл ўртасида,
Бу Чирчиқ бўйида залварли ГЭСлар.

Қалбингиз тобланди нур қўрасида,
Прометей авлоди,
Сиз, коммунистлар!

Инсон табиатга бермоқда сайқал,
Ернинг тилсимларин қат-қат очароқ,
Оддий бир заррадан ҳосил этиб лаъл,
Чигитдан ундириб марварид чаноқ.
Пайваста фасллар элга хизматда,
Қишда ҳам барқ урар боғда наргислар.
Бунча ижодкорлик кураш, зийнатда
Зафарлар устоди
Сиз, коммунистлар!

Қалблар қаъридаги энг мумтоз тилак,
Шу буюк мактабда етар камолга.
Коммунист — севгига лиммо-лим юрак,
Тимсолдир садоқат, етук иқболга.
У — боғбон, муаллим, рафиқ, елкадош,
У — чўнг иродали ўғиллар, қизлар...
Кўксиди оламча мардлик ва бардош,
Қудратли тўлқинсиз
Сиз, коммунистлар!

Бу олам ишлари ғоят мураккаб:
Заминда янгича замон яратмоқ,
Кириб бормоқ керак ҳар бир юракка,
Ёритгандай булут бағрини чақмоқ.
Меҳнат мавжларида улғайса инсон
Дояси ўзингиз мушфиқ, мунислар.
Сиздан бахт шуъласи олмоқда жаҳон,
Ҳеч сўнмас ёлқинсиз
Сиз, коммунистлар!
СССР аталмиш қутлуғ бу диёр,
Инсон шарафини кўтарди бошга.
Бунда қардош халқлар яшар бахтиёр,

Мангу пешвоз бориб олтин қуёшга.
Жаҳон гўзаллигин этурлар барпо.
Бу қадоқ қўлдилар, қалби нафислар,
Дунё тинчлигига посбон, раҳнамо
Ленинчи мард насл,
Сиз, коммунистлар!

Янги уфқларга ёздик биз қанот,
Унинчи беш йиллик юрди музаффар.
Яна равнақ топсин дея бу ҳаёт,
Миллионлар қудрати бўлгай сафарбар.
Истиқбол — бу эзгу, улуғвор эрта,
Энг ёрқин фикрлар, покиза ҳислар.
Уни барпо этар, бу азим Ерда
Довюррак ва асил
Сиз, коммунистлар!

1976

МАНГУЛИК

Мусо Жалилга

Бир ўқ йиққай баланд кўкдан бургутни,
Қояни елдим қулатгай, лекин
Мардлар кўкси билан сақлагай юртни,
Эл нафас олсин, деб озод ва эркин.

У шундай сўнмас ном,
мангудир элда,
Олтин суви билан исми йўғрилар,
Ботирлар ўлмаслар,
Улар ҳар бир янги наслда
Янги умр билан қайта туғилар.

Ҳайиқмай кишандан,
дўқдан, болтадан,
У тик боқа олди ўлим кўзига.
Ҳалол ўғлим, деса бас она-Ватан...
Замбарак қудратин бериб сўзига.

У халқ орин тоза сақлади дилда,
Халқи ҳам ўғлонин бугун улуғлар.
Мардлар ўлмайдилар,
Улар ҳар бир янги наслда
Янгича куч билан қайта туғилар.

Унинг ҳар бир шеъри юрак қони бу,
Унинг ҳар бир сўзи ғазабдир ёвга.

Буюк инсон эди.

Юрагида қанча орзу...

Чидаш берди оғир синовга.

Уни ардоқлар эл ҳар бир фаслда,

Ардоқлар номини эллар, улуглар,

Ботирлар ўлмаслар,

Улар ҳар бир янги наслда

Янги умр билан қайта туғилар.

У шеърдан яратди шундай бир олам,

Унда муҳаббат бор, нафрат бор, куч бор.

Унда балқиб турар энг буюк одам:

Қалбда дўстга меҳр,

душманга ўч бор.

Унинг ҳар бир сўзи

темир онт янглиғ,

Унда тўлқин урар олий туйғулар.

Ботирлар ўлмаслар!

Бу аён-аниқ,

Улар наслларда қайта туғилар!

1976.

Бугун Марғилоннинг бозори тигиз,
Кафтида узатар минг хил гўзаллик.
Шунча бойликларнинг орасидан биз
Биттагина дўппи кўзладик.
Дўппиким,
Осмоннинг зилол нухаси,
Ой билан юлдузлар унда мунаққаш.
Роса келиштириб тиккан устаси,
Фақат Марғилонга хос эрур яккаш.
Ёйиб, қарсиллатиб тиззага уриб,
Дўппини манглайга қўндирганда дол,
Кўксида муҳаббат ғалаён қуриб,
Ажабмас йигитдек гурлаб кетса чол.
Қайдасан Зулхумор шайдоси йигит?
Қалбингни ёндирса ишқнинг озори,
Ҳадеб қалпоқ излаб бўлаверма хит,
Кел, бунда дўппининг олтин бозори!
Балки пахтазорнинг жилосидур бу,
Яшиллик устида хирмонлар оқи.
Бу — қизлар кўзидан таралган ёғду,
Шу қўллар ҳурмати менга, эй соқи,
Бир қултум арғувон шаробингдан тут,
Улар санъатини суриб кўзимга,
Бир лаҳза ўзлимим этайин унут,
Яна келмоқ учун қайта ўзимга.
1976.

Геологлар ишлар Чодакда.
Харсанг тошлар бағрини тилиб,
Қатламларга дадил интилиб,
Жездай ёниб қуёшда бадан,
Излашади энг ноёб маъдан.
Минг тоннадан элаб бир мисқол,
Келажакдан дадил очиб фол,
Геологлар ишлар Чодакда.

Гоҳ танҳолик синов этади,
Тўзон, жала «сийлов» этади.
Гоҳ «Прима» бўлмас чўнтакда,
Гоҳ қатра сув бўлмас челақда,
Гоҳ топилмас ҳатто «чоракта»,
Машаққатлар этмай қаддин дол,
Геологлар ишлар Чодакда.

Қуёш чиқмай чиқишар ишга,
Бошда каска, тепада вишка.
Пешин кутар макаронли ош,
Яқинлашиб келяпти маош.
Лекин дилда олий тилак бор,
Ақл деган синчков элак бор,
Дилни ўртаб минг битта савол,
Гоҳ саҳрода, гоҳ чакалакда,
Геологлар ишлар Чодакда.

Сайргоҳлар баҳридан кечиб,
Гоҳ чўққига, гоҳ сойга кўчиб,
Гоҳ унутиб олтинларини,
Гоҳ соғиниб хотинларини,
Оғир касбин англаб энг ҳалол,
Гоҳ қувониб, гоҳи хафаҳол,
Бир заррани этмайин увол,
Гоҳ уч-тўртта, гоҳ якка-якка,
Геологлар ишлар Чодакда.

1976.

КЕЛТИРИНГ

Сайри тоғ этганда сиз, тоғлар жамолин келтиринг,
Шарқираб оққан булоқларнинг шамолин келтиринг.

Келтиринг зумрад адирларнинг ҳаётбахш атрини,
Турфа гуллар рангидан қирмиз ва олин келтиринг.

Бастингизда гуркираб турсин буюклик тоққа хос,
Кўкни ўпган нуқра чўққилар хаёлин келтиринг.

Чашмалардан битта томчи, нағмалардан бир
шингил,
Тож қилиб тоғлар самосидан ҳилолин келтиринг.

Интилиб мовий уфққа, қояларда сайр этиб,
Сайратинг кўнгил дуторин, бахт мақолин келтиринг.

Илтимос айланг асал йиққан қанотлик дўстдан,
Ул шифоли гул-гиёҳнинг болин келтиринг.

Унда офтобнинг жилосинда ёнур тиллою лаъл,
Янги-янги кон очишнинг эҳтимолин келтиринг.

1976.

САХОВАТ

Хасислик аталур — тийинни туккан,
Сахийлик аталур борини тўккан,
Бу икки фалсафа мағзини уққан,
Солгай тарозуга бору йўғини.

Гарчанд бу иккиси икки зиддият,
Бири-бирин рад этган икки зид ният,
Улар ҳосил этиб кескин вазият
Белгилар инсоннинг шаън-довруғини.

Гарчи саховатда Хотам эмасман
Ва лекин хасис ҳам одам эмасман,
Бу иккидан холи олам эмасман,
Тутгум ўз ўрнида улар туғини.

Сахийлик — дастурхон ёйиш ҳам эмас,
Хасисни сўкмоғу койиш ҳам эмас,
Мақтову таҳсиндан бойиш ҳам эмас,
Улаш одамларга қалбинг чўғини.

Саховат кетмагай сўз мулки ичра,
Ким буни бузибдир, у кулки ичра.
Олам бойликларин бор кўрки ичра
Исрофга ўгирма сўзнинг ўқини.

1977.

Варақлама сарғайған дафтарингни,
Менга бугун ўқиб бергил янги шеър.
Санамагил олдинги зафарингни,
Ўтган билан ким мақтанса — янглишур.

Чунки, ижод — ҳамишалик эҳтирос,
Чўққиларга интилмоқдан туғилар.
Бир нуқтада қотмоқ эмас унга хос,
У ёниқ дард ва безовта туйғулар.

Яхши шеърнинг умри олис бўлади,
Бир яралиб, сўнг қолгайдир абадга.
Вақт аталмиш ҳакам холис бўлади,
Ёмонини ирғитади саватга.

1977.

Рақамнинг ёнига қўйсанг-да, юз ноль,
Етиб бўлмагайдир саноқ ҳаддига.
Олам поёнсиздир, дўстим, амин бўл,
Ҳад йўқ бу жаҳоннинг энун қаддига.

Санаб бўлгайму ҳеч қумлар заррасин,
Ё томчи сонини уммонлар аро?
Борлиқнинг бу чексиз, чўнг манзарасин
На хаёл қамрагай, на фикру маъно.

Ва лекин инсонга берилган умр,
Аниқ ҳисобдадир, санаш ҳам осон.
У йилт этган кичик бир чақмоқ эрур,
Нуридан ёришгай замину осмон.

1977.

ДАВРАМИЗ

Даврамиз гулгун бўлибдир нозанин ёрлар билан,
Дилбару Дилдор, Дилором — Меҳри пойдорлар билан.

Ҳар бири ёрқин қуёш, сўлмас баҳор, доно нигоҳ,
Ҳусну одоб ичра танҳо, аҳдида борлар билан.

Сарвинозу, навниҳоллар, элу юрт шайдолари,
Хулқи хуш, олижаноб, меҳнатда донгдорлар билан.

Пахтазор юлдузлари, боғбон, мураббий, олима,
Шон-шараф бўстонида озода рухсорлар билан.

Меҳрингиздан, чеҳрангиздан нур олур рўйи жаҳон,
Чулғадингиз неча чўл бағрини гулзорлар билан.

Кулгиси хандон, дили равшан, қадрдонларга боқ,
Қанча фахр этсак ярашгай кўзи хумморлар билан.

Тўпланибдир даврамизга Гулжамол, Гулчеҳралар,
Келди Гулнозу Гуландом неча Гулнорлар билан.

Куйла ҳофиз, созни янграт, мутриби олий мақом,
Мадҳ этайлик бу азиз ёрларни алёрлар билан.

1977.

Билмадим, қайдан кўнгилда ғам бугун,
Севгидан киприкларимда нам бугун.

Уйласам гар сенсиз ўтган кунларим,
Тор кўрингай кўзга олам бугун.

Мен хаёлинг бирла энди шодман,
Кел ёнимга, бўлгали ҳамдам бугун.

Бу жаҳонда қанча орзу бор эса,
Бил, менинг кўнглу кўзимда жам бугун.

Неча минг гулларни сенга бахш этай,
Сенга деб ҳар лаҳза бир кўклам бугун.

Қанчалик мадҳингни куйга солмайин,
Эй дилором, шунча бўлгай кам бугун.

1977.

Қалб — минг қирра жавоҳир;
У меҳрдан товлангай,
Ғазабдан оловлангай,
Севгидан бўлгай Тоҳир.
Севинчдан яйраб гул-гул,
Қайғудан бўлгайдир кул —
Ўзлигин этиб зоҳир.
Ташна чўлни қондиргай,
Ҳатто қорни ёндиргай,
Шундай қудратли, моҳир,
Синовни ҳам кўтаргай,
Оловдан чиққай омон.
Лекин совуқ бир сўздан
Унга дарз кетгай ёмон,
Ажабмас, сўнса охир.

1977.

И Ф Т И Х О Р

Мен совет кишисиман,
Буюк Ватан эгаси,
Белоён мамлакатнинг хўжайини,
бекаси.

Чорак миллиард нуфузли
Юртнинг бир аъзосиман,
Бу юртнинг еру суви, қуёши,
фазосидан —

Баҳраманд
Униб-ўсган,
Садоқатли бир фарзанд.
Фикри — эзгулик билан,
Қалби — дўстлик билан банд,
Мен ишчиман, деҳқонман,
Олимман — касб-корли.
Русман, ўзбек, эстонман,
Украин, қозоқ, арман...
Юз миллат, юз диёрли.

Орзу, мақсад, интилиш,
Бизда ягона, яхлит.
Бирликдадир қудратим
Ер ўғли Антей тахлит.
Коммунист иродамда
Мужассам дунё фани.
Октябрь даҳосидан

Умримдаги бу маъни.
Беҳад масофаларда
Бойликларим зиёда,
Қардошим кўп, дўстим кўп,
Менинг ёруғ дунёда.
Москва заводида моҳир чилангар
эсам,
Балтика мавжларида кемаларга
сарбонман.

Фарғонада пахтакор,
Қирғизистонда чўпон,
Кустанай даштларида мен соҳиби
хирмонман.

Помирда лаъл-гавҳарим,
Уралда маъданим кўп,
Шаҳримнинг саногига етмайди
юлдузлар ҳам.
Меҳнатим мевалари юз умрга
татирли,
Меники Тюмень, Боку,
Меники Қаршию БАМ!

Ватан бўйлаб хаёлан
Кезганда яйрар жоним:
Минглаб уйга қўнарман,
Минг манзилда тунарман —
Барчаси ўз уйимдир,
Ўз очиқ дастурхоним.
Сўқмоқларим беҳисоб,
Кўпдир равон йўлларим,
Минг Бойчибар, минг Ғиркўк
Толгайдир пойгаларда.
Тақдиримга тақдирдош
Яқин дўстларим яшар,
Олис Тундрада ҳам
Бепоён тайгаларда.

Геолог бўлиб кездим неча тоғ
оғушини,
Космонавт бўлиб учдим Ватаним самосидан.
Тунда гулханлар ёқиб
Ёритдим қир-тўшини,
Суҳбатда ҳузурландим
Дўстликнинг сафосидан.
Соқчи бўлиб Ватанинг чегарасин
айландим,
Дахлсиз тупроғимни кўзга этиб тўтиё.
Ҳар тонгда янги-янги зафарларга
шайландим,
Дўстликдан қудрат олдим,
Дўстликдан эмдим зиё.
Ҳар қандай иллатлардан,
Фориғ бу юрагимда
Эрку биродарликнинг қони оқар беғубор.
Яхшилик тантанаси —
Орзую тилагимда,
Айтинг-чи, бундан ортиқ яна қандай
туйғу бор?!
Газлида ер титраса
Етиб келар дўстларим,
Новгород чўлларида мен ҳам
яратурман боғ.
«Сеники», «меники»га ўрин йўқ бизда
сира,
Бир қуёш, бир Заминмиз, бир Гербу
битта Байроқ!
Шу боисдан дунёга
Ибратлидир ишларим,
Қитъаларга шуъладек ёйилар эзгу ғоя.
Инсонга бахт тилаймиз,
Биз совет кишилари,
Барча интилишларда шу ғоя — кўзгу ғоя!
1977.

УЙ МУЪЖИЗАСИ

Ҳамма уйга шошар, тугалса иши,
Уй, ахир, оила, фарзандлар, келин...
Уйга шошмай, қайга борарди киши,
Биласиз-ку хотинлар феълин.
Бу ҳазил... Ва лекин уй муъжизаси,
Бу инсон ҳаётин нақ ярми демак.
Бу ер унинг тахти, қасри, иззати,
Ер шаридан топган ўз ўрни, бешак.
Бунда хобгоҳию меҳри, ороми,
Шу ердан интилар тонгги юмушга.
Гўё у жангчининг қурч истеҳкоми
Ва ё фазогирнинг космодроми —
Қанот бахш этувчи баланд учишга.
Сафарда биз уни тез соғинамиз,
Турар кўз ўнгингда айвону хона.
Ёрларни қўмсаб биз йўлга инамиз,
Болалар дийдорин этиб баҳона.
Столингда турган қоғоз парчаси,
Жавонингда саф-саф тизилган китоб —
Сенга азиз эрур барча-барчаси,
Гўёким томчида акс этган офтоб.
Бу — на молпарастлик, на бисот ғами.
Балки шулардадир умрингга асос...
Уй — бу оилада меҳрнинг жами,
Фикру туйғуларнинг келмоғидир мос.
На қат-қат гиламу на биллур қандил,

Рангин товланган мўл шоҳи либос...
Уй — бу бир-бирига мангу пайваст дил,
Орзу-интилишнинг келмоғидир мос!
Ватаннинг миллионли ҳужайрасида
Миллион конадонга туташлигим бор.
Уй — Ватан зарраси менга, аслида,
Ҳаёт қозони у... эмас, тўрт девор.

1978.

ЭНГ ОҒИР ФАН

Дунёда шундай бир қудратли фан бор,
Бағоят чўнг эрур ундаги маъни.
Бўлар минг бир ғовдан ўтмоқдан душвор,
Ўз-ўзини енгиб ўтмоқлик фани.
Бемаъни лоқайдлик
Ё карахт уйқу
Сени ўз домига тортар беомон.
Утмасланиб қолар фикр ва туйғу,
Бу ҳар қандай ўлимдан ёмон.
Эртага қолади бугунги ишинг,
Гўёким ҳузурнинг майин ичасан.
Бир лаҳза ҳаловат бўлиб хоҳишинг,
Олам ишларидан гўё кечасан.
Бировнинг бахтию,
Бировнинг дарди
Қонига тўлқинлар солмадимиз, бас,
Ношуд осудалик ҳукмин ўткарди,
Сен дарё мавжида кераксиз бир ҳас.
Билмассан,
Яшашдан йўқлигин маъни,
Билмассан ўзингдан бўлганинг йироқ.
Ўз-ўзини енгиб ўтмоқлик фани
Дунёдаги барча фандан оғирроқ.

1978.

ТАКРОР

Вулутлар қорайиб,
Осмон торайиб,
Қуйиб берди қудратли жала.
Сўнг қуёшнинг салқин ёлқинларида
Бўрсиллади азамат дала.
Адирда сурувлар,
Анҳорда сувлар,
Офтоб тафтин эма бошлади.
Ердан қалқиб чиқди гўё яшиллик,
Кўкарди қир, ариқ рошлари.
Борлиқ танасига инди ҳарорат,
Гўё офтоб биз томон юрди.
Қаранг,
Табиатда қанча маҳорат,
Муз қаблга ҳам севги югурди!
«Дунёда азалдан кўп ёмғир ёққан,
Чақмоқ чаққан ва қуйган жала...
Барини шеър қилиб туширма оққа,
Мавзу кўҳна, такрор, дабдала!»
Деб мени койима, аё шеършунос,
Юрагимда эзгу ниятдир.
Дунёнинг мағзини илғасанг рўй-рост,
Такрор ҳам бир қонуниятдир.
Нима қилай, ёмғир абадий бўлса,
Офтоб, севги бўлсалар мангу?
Меҳнат ҳам, кураш ҳам алам ва бўса —
Бизга мерос туйғулардан-ку!
Устозларнинг буюк сўзи бўлмаса,
Чечан бўлиб йўғрилмас эдинг.
Азалий занжирнинг кўзи бўлмасанг,
Сен ўзинг ҳам туғилмас эдинг.

1978.

БАХТНИНГ МАЪНОСИ

Таваллуд чоғидан токи сўнги дам,
Умр сўқмоғидан бораркан толиб;
Ҳаётда нимадир излайди одам,
Гоҳо мағлуб эса, гоҳида ғолиб.
Даврон шамоллари сийпаб юзини,
Гирдобларга кўкрак кериб мардона,
Инсон қидиради доим ўзини,
Ўзлигин топмоқдир мақсад ягона.
О, кўпдир бу йўлнинг жарлик, қояси,
Имтиҳон этажак танг йўллари бор.
Бу йўлнинг ҳар битта пиллапояси
Юксалиш довони аталмиш рўзгор.
Кичик эҳтирослар,
Майда ҳаваслар
Олий ниятларни тўсса ногаҳон,
Муҳаббат оғуши
Ва сирли саслар
Қаршингда кўрсатса ҳавойи жаҳон,
Эй, одам, бир нафас ўзни қўлга ол,
Қарагил оламнинг ўнгу сўлига.
Ҳаётнинг тафаккур мезонига сол,
Ўзингни топширма тақдир қўлига.
Қалбию ақлини заррама-зарра
Ўзгалар бахтига улашолса ким,
Хушбахтдир ҳаётда ўшал минг карра,
Бахтнинг маъноси ҳам шу эрур, балким.

1978.

Офтобда ярқиллар мунаққаш Хева,
Ухшар хаёлотдан бунёд қасрга.
Ҳар битта нақшини кўз сева-сева,
Кўнгил ошно бўлар антиқа сирга.

Ўтди кўп тарихлар, кўп зулму итоб,
Кўзёш, оҳу воҳлар садоси қолди.
Хева халқ яратган ажиб бир китоб,
Гумбазларнинг мовий самоси қолди.

Бугунги хушчиroy шаҳар қошида
Улар бегонамас — меҳрин узатар.
Гўё бир кексаким улуғ ёшида,
Невара камолин завқ-ла кузатар.

1978.

У, оламини ўзисиз тасаввур этолмасди,
Коинотнинг маркази ҳисобларди ўзини.
Бу фикрдан бир қадам нарига кетолмасди,
Шу гапга тақар эди ҳатто оддий сўзини.
Ҳаёт-да! Куни етиб, бу дунёни этди тарк,
Қаранг, дунё-чи, ҳамон бормоқда ўз йўлидан.
У кетгани — дарахтдан гўёким учди бир барг,
Бундан ортиқ каромат келмади-ку, қўлидан.

1978.

Буюк Леонардо — жаҳоний рассом,
Бир кун ўлтиради маъюс, хафаҳол.
Надоматлар ичра ўртаниб тамом,
Дунёдан не учун қўл силтади чол?

Боисин сўрашди. Айтди улуғ зот:
— Балки илҳом мени энди ташлади.
Кейинги кунларда не этсам ижод,
Улар ўзимга ҳам ёқа бошлади.

1978.

Одамлар
Океанлар феълини ўрганарлар.
Қуёшнинг мағзини,
Баҳорнинг селини ўрганарлар;
Чақмоқлар базмини,
Тўфонлар вазнини,
Бўронлар азмини,
Зилзила тилини ўрганарлар;
Қирқ ёриб илмнинг қилини,
Тоғларнинг дилини ўрганарлар.
Лекин кичиккина оддий дардга ҳам
Илож тополмай гоҳо,
Ўз ёғига қоврилиб танҳо,
Сўнган янглиғ қудратли даҳо —
Умр бўйи ўрганарлар.

1978.

Т У Й Ғ У Л А Р

Инсонда антиқа туйғулар талай:
Бордир олов севги,
Ёлқинли ғазаб...
Билурмиз, инсоннинг қалби, ҳарқалай,
Минг хил товланишли мураккаб асаб.

Шунча туйғуларнинг гултожи янглиғ
Она-Ер севгиси жўшаркан қонда,
Сен ўзинг-ўзлигинг кўрарсан аниқ,
Демак, толеинг бор ёруғ жаҳонда.

Бу тоғлар кўркини этмоқ томоша
Бу биллур чашмадан ичмоқ томчи сув...
Унинг манзиллари, йўллари оша
Мақсад чўққисига интилмоқ — орзу.

Унда бойлик беҳад,
Бахтлар ранго-ранг,
Меҳнат бор, синов бор, эрк бор, севги бор.
У жонинг малҳами ҳолинг бўлса танг,
Қанотинг бўлгайдир бахтга бўлсанг ёр.

Ватан бу! Бир пайтда тўртта фасл ҳам
Унинг кенг кўксида кўрсатган сеҳрин.
Юз миллат, юз элат унда ҳамқадам,
Эмурлар бир буюк Онанинг меҳрин.

Унда таваллудлар, тўйлар беҳисоб,
Нақ чорак миллиард нуфузли дунё.
Сайр этар кун бўйи бағрида офтоб,
Тунда шаҳарлари — юлдузли дунё!

Уйғониб ҳар тонгда қучоғида шод,
Унинг хизматида бўлмоқ буюк бахт.
Ушбу асл туйғу, олий ҳиссиёт
Қалбларни мардликка ундайди ҳар вақт.

1978.

АВГУСТ ҲИЛАРИ

Иилнинг авж нуқтаси, аё Августим,
Балоғат мезони, фасли баркамол,
Узат ҳароратли қўлингни, дўстим,
Эвазига менинг ўтли қалбим ол.

Ажиб жилваларинг, райҳон исларинг,
Шакар лабларинг бор, кўксинг тўла — ёз.
Энг олий туйғулар, оташ ҳисларнинг
Етук дostonисан кўркам ва мумтоз!

Сен мени ўйларга чулғадинг яна,
Тенгсиз мўъжизалар силсиласидай.
Боғларда тўкинлик қурмиш тантана,
Пахта чиқаётир Ер сийнасида.

Бу-ку ҳар йилда ҳам бўлади такрор,
Ҳар йил шу ҳодиса қайтар аслида.
Баракат уруғин қадаса баҳор,
Ҳосил етилади Август фаслида.

Ва лекин бошқа ҳис ҳоким юракда,
Қуёш ҳовуридан тўлқинланиб қон —
Бошқа бир туйғулар жўшар истакда,
Тафаккурга ундар Август қадрдон.

Инсоний умрга ахтарсанг қиёс,
Йилнинг тўрт бўлаги келгайдир ёдга.

Виждонинг олдида жавоб бер рўй-рост,
Қандай ҳосил билан келдинг муродга?

Умринг навбаҳори чоғи экилган,
Ниҳоллар мевага кирдими бугун?
Недир у бемаврид ерга экилган,
Атиргул ўрнида эмасми юлгун?

Ишкомда нима гап, не гап полизда,
Нечукдир адирда хирмоннинг чўғи?
Сурувнинг аҳволи нечук олисда,
Жавоб бер, заминнинг меҳнаткаш ўғли!

Китобми, шаҳарми — не этдинг бунёд,
Сен қазган ариқдан баҳра олди ким?
Қайси бир юмушинг эл қалбида ёд,
Очолдингми севги тоғида тилсим?

Довонга етганда йўлчи ногаҳон
Босилган изига солгандай нигоҳ,
Одам ўз-ўзини этар имтиҳон,
Август камолидан топиб иштибоҳ.

Бунда иш беролмас ҳеч бир тасалли,
Биргина юпанч бу — ғайрат ва шитоб...
Қуёш қозонида етмиш масаллиғ,
Яқиндир ҳосилни этмоқ сарҳисоб.

1978.

ДЕНГИЗЛАР

Табиатда қандоқ ноз-неъматки бор,
Қандайин гўзаллик, ёруғлик мавжуд —
Бари Ўзбекистон ичра барқарор:
Ранго-ранг, мўлу кўл, қатто беҳудуд.
Боғ десанг, боғ мана,
Тоғ десанг тоғи,
Дарёю сойлари оламга машҳур.
Бу — ўрмон, бу — пахта,
Бу — сут булоғи,
Адирда буғдойи — хирмон-хирмон дур.
Фасллар жилоси,
Чаманлар атри,
Қушлар навосидан тўқилган сеҳр...
Бундадир дўстликнинг оташин сатри,
Ҳақиқий оқибат,
Ҳақиқий меҳр.
Ватаннинг бепоён, кенг бағри аро
Барча қардош ила йўлдош, елкадош —
Тобора юксалар диёрим, зеро
Меҳнаткаш халқимнинг қалбида қуёш!
Нимаyki истасанг топилур, ахир,
Тусма-тус, хилма-хил,
Ва эгиз-эгиз...
Фақат бир нарсадан қисмишди тақдир,
Битмай пешонага бир мовий денгиз.
Бу — менинг дилдаги армоним эрди,

Даврим ечиб берди бу чигални ҳам.
Энди Ўзбекистон денгизлар юрти,
Зилол мавжларидан абадий кўклам.
Андижондан тортиб то Толлимаржон,
Бир ён Туямўйин, бир ёни Чорвоқ...
Ўнлаб денгизларим уради жавлон,
Бағрида чағалай ўйинига боқ!
Тақдир хатосига кирдию таҳрир,
Тақир заминларга бахмал тўшалди.
Нечун бу шарафни куйламай, ахир,
Минг йиллар орзуси буткул ушалди.

1978.

ИЛТИМОС

Мен сенга оламнинг чиройин
берай,
Фалакнинг юлдузин ва ойн
берай,
Шу улкан коинот саройин
берай,
Жаҳондаги етти мўъжизани ҳам,
Жонфизо жамийки мусиқани ҳам
Сенга ҳадя этай,
Само юлдузларин маржон қилиб,
Йўлларингга терай;
Туннинг қора мушкин
сочларингга қўшиб ўрай,
Офтобни эритиб,
ёноғингга сурай;
Тоғлардаги виқор,
Дарёдаги шўхлик,
Дунёдаги бор гўзаллик ва улуғлик
Сенга бўлсин;
Ҳар неки буюрсанг,
Қўл кўксимда — хизматингда турай.
Бунинг эвазига
Биттагина кулиб боқсанг, бас,
Бошқа ҳеч нарса керак эмас!

1978.

Қуёш чиқарда тун йиғар қанотин,
Кун ва тун бир пайтда бўлмас намоён.
Юзинг қуёш эса, зулфинг — қаро тун,
Иккиси бир-бирига пайванддир бутун,
Фарқу камолотинг шундадир, жонон.

1978.

* * *

Ҳаётда юзлаб дoston,
Юзлаб романлар ётар,
Олтин учқунларидай
 зарра-зарра сочилиб.
Астойдил овга чиққан
Меҳнат-ла тарлон отар,
Бировга чумчуқ ҳам бас...
 тараб қайтар сочинм.

1978.

Қ У Ш И Қ

Яхшидир баҳорнинг яшнаб келиши,
Қирларга лолани бошлаб келиши.
Яхшидир, яшилдир боғу гулистон,
Гўзалдир қалбларни хушлаб келиши.

Юр, жоним, чиқайлик дашту адирга,
Дарахтлар шохида гул сирға-сирға,
Баҳорни қутлайлик биз бирга-бирга,
Сенгадир поёндоз тўшаб келиши.

Ёрқиндир, тиниқдир бош узра само.
Бағрида қушларнинг куйи дилрабо,
Ёргинам, навбаҳор дейди: «Марҳабо!»
Сўлимдир қалбингга ўхшаб келиши.

1978.

БОКУ САФАРИДА УЙЛАГАНЛАРИМ

Қардошлик сайлига чорлади Боку,
Азиз дўстлар томон айладик парвоз.
Йўлнинг танобини тортган сари «ТУ»,
Дилда мавжланарди қувонч, эҳтирос.
Дўстлар муҳаббати оҳанграбо-ку,
Қалблар маъдан бўлиб талпингани рост.

Гурлаб келиб қўндик. Дўстлар кутарди.
Меҳр нурларига зумда бўлдик ғарқ.
Дўстлар даста-даста гуллар тутарди,
Юзларда гулбаҳор урар эди барқ.
Ёмғиру, аёзу ҳавонинг гарди
Бу нур қаршисида бўлганди бефарқ.

Ойна асфальтлардан учдик шаҳарга,
Икки ён вишкалар қуюқ бир ўрмон.
Биз тезда етамиз... Мовий Ҳазарга
Волга тўлқинлари қуйилгансимон.
Уфқлар этагин тўлдириб зарга,
Боку қаршимизда бўлди намоён.

Саломдан бошланур бизда илк нидо,
Мен улуғ шаҳарга этурман таъзим.
У бағрин кенг очиб меҳрибон, зебо —
Кўз қарашлар ила боқади маъсум.
Қалбимни тамоман этмиш истило
Минглаб чехраларда ёнган табассум.

Ҳазар бўйнидаги дурлардек саф-саф
Биолар офтобга ёймиш қанотин.

Боғлар оғушида бунда ҳар тараф,
Гулсиз ҳис этолмас инсон ҳаётин.
Бунда ҳар гўшада бир мангу шараф,
Уқийсан бир улуғ сиймонинг отин.

Ватан шаҳарларин қаҳқашонида
Ҳар бир манзилгоҳнинг ўз ўрни аниқ.
Қанча таърифлар бор Боку шонида,
Тарихнинг мукаммал китоби янглиғ.
Қардош Озарбойжон ошиёнида
Пойтахтдир муаззам жаҳонга таниқ.

Табаррук замин бу. Низомий юрти
Жаҳонга илк «Хамса» инъом этган эл.
Замон синовига мардона турди
Гарчанд не зобитлар босди мисли сел.
Ҳамиша изланди, яшади, қурди,
Буюк умидларга маҳкам боғлаб бел.

Бу оташ ўлкадан юксалди Бобак,
Эркесвар, қасоскор, исёнкор ўғил.
Ғанимлар кўксини ёрди гулдирак,
Титради бу номдан арабу мўғул.
Бўйсунмас ирода, мардона юрак —
Озарбайжонимсан заҳматкаш, норғул!

Фузулий ғазалин банди-бандида
Нолаваш ўтмишнинг абад муҳри бор.
Устод Охундовнинг ҳар бир пандида
Келажак ғояси бўлди устивор.
Бугун унинг барча шаҳру кандидида
Яшар коммунистик мунаввар баҳор.

Бир ён Закатали, бир ён Муғон бу
Жавоҳир сандиқдек ойлик лиммо-лим.
Барваста гўзал бу, ботир ўғлон бу —
Ишчию қурувчи, деҳқону олим.
Дўстлик, қардошликка метин қўрғон бу,
Кўклам нафаслигим, офтоб жамолим.

Бир ҳафта айландим. Дўстлар давраси
Ажиб талқинларга дилни этди ёр.
Меҳмон бўлмоғимнинг ҳар бир лаҳзаси
Умрлик хотирот айлади изҳор.
Озарий дўстларнинг қувноқ лаҳжаси
Муסיқий торлардек нафис, жилвадор.

Помбиқ шуъласидан тонглари оппоқ,
Чечак косаларда шабнамий бода.
Ёмғирлар шивалаб ўтиб кетган чоғ
Боғлар атиргулдай бўлур озода.
Шунда шеъриятдан олмиш илк сабоқ
Ўзбекнинг куйчиси устод Шайхзода.

Бунда Вурғун шеърин сафоси ҳоқим,
Турнакўз булоқлар номин этур ёд.
Узин халқ бахтига бағишларкан ким,
Мангулик достонин этгайдир бунёд.
Ҳайкали қошида бошим эгиб жим,
Юрак-юрагимдан этдим эътиқод.

Бахтимки, кўрганман барҳаёт чоғи,
Тинглаганман жўшқин илҳомбахш сўзин.
Гарчанд кўзларида йиллар чарчоғи,
Мардона бир қудрат безарди юзин.
Гулларга тўлганди устод қучоғи,
Жилмайиб боқарди кўркама ва мавзун.

Ғафур Ғулом билан қалин биродар,
Иккиси сўз мулкин икки моҳири.

Ҳар бир суҳбатлари жонга баробар —
Суҳбат не? Фикрнинг ўт-жавоҳири,
Пайровлари шўхчан, гурунги лобар
Совет Шарқимизнинг номдор шоири...

Ганжа оқшомларин унутмам асло,
«Панж ганж» даҳосининг ватани бу ер.
Ундан баҳра олди буткул Осийё —
Салтанат тахтига кўтарилди шеър.
Унга изҳор этиб меҳру тасанно
Наъравор янгради буюк Алишер.

Қадимий қардошлик силсиласида
Гарчанд кўп туйғулар уйғун, муштарак.
Инқилобий жанглар зилзиласида
Биз топдик ярқироқ кунлардан дарак.
Буюк Иттифоқнинг кенг сийнасида
Биз бугун бир ғоя, бир қон, бир юрак.

Ойдин фикрлардан ёришиб дилим
Ўтдим талай йўллар, неча манзиллар,
Бу, ахир, ўз уйим, ўз ер, ўз элим,
Ҳар лавҳаси дилга шеърдек ёзилар.
Тимқора кўзлим, ҳайдар кокилим,
Яйрар таърифидан шеърий вазилар.

Биз пахта илмида шогирду устоз,
Борди-келдимиз бор ўртада талай.
Ўзбек диёрида жаранглаган соз
Бунда ҳам акс-садо бергай ҳар қалай.
Хушхон булбулингга бўлиб жўровоз
Бир қўшиқ айтилсам орзум ушалгай.

Ана, ўтиб борар бир даста мурғак,
«Жўжаларим» куйи янграйди шўх, шан.
Жажжи фарзандларга кенг очиб кўкрак,

Атласдай ловиллар антиқа гулшан.
Салом, эрка авлод, ёрқин келажак,
Бўлсин бахтинг йўли ҳамиша равшан.

Ўрмалаб кетар гоҳ тоғлар сари йўл,
Гоҳ денгиз сиртида кўраман шаҳар,
Тоғлар косасида мавжланган Гоккўл
Мовий осмон билан ҳусн талашар.
Бунда гўзаллик мўл, бунда бойлик мўл,
Кўзинг қувонади, ақлинг адашар.

Мароллар сакраган Ширвон даштида
Юлдузли тунларнинг сурдим сафосин.
Аракс билан Курнинг жўшқин шаштида
Ҳис этдим рақсларинг қизгин-сабосин.
Дилбар қизларингнинг шўх қарашида
Аён кўрмоқ мумкин ишқу вафосин.

Ижодкор интилиш, бунёдкор ният
Сингмиш қардошларим қони-жонига.
Байналминал ғурур ва самимият
Файз бермиш ҳар бирин хонадонига.
Дилимда қўзғалиб шеърий кайфият
Меҳрим муҳрладим сўз маржонига.

Ҳар қандай сафарнинг бўлур адоғи,
Кўксимда жамолинг олиб кетурман.
Сен менга абадий юрак ардоғи,
Таърифнинг ғазалга солиб, битурман.
Учмас хотирадан Боку сабоғи,
Саломинг юртимга изҳор этурман.

Хайр, Озарбайжон! Қондош-қариндош,
Ватаним кўркисан, Кавказ зийнати.
Қалбингда қайнаган нефтинг бир қуёш,
Буюк давлатимнинг зўр хазинаси.

Ҳазар мавжларидай қайна, тўлиб-тош,
Эзгуликка тўлсин мардлар сийнаси.

Денгиз маликаси, эй Боку, соғ ўл,
Совет Шарқимизнинг тўлин баҳори.
Яна гулларга тўл, нурга тўл, боғ ўл,
Халқлар қардошлигин кўркам диёри.
Узеир куйидай мангу янгроқ ўл,
Вурғун шеъриятин жозиба тори!

1978.

ПОЭМАЛАР

Г У Л Ш А Н

1

Кундузги зўр меҳнатдан ҳориб,
Мис баркашдай юзи қизариб,
Ғарб уфқида ёқиб зўр гулхан
Етоғига шўнғиди қуёш...

Йўл-йўлакай кулиб-куйлашиб,
Йўл-йўлакай қувнаб, сўйлашиб
Пахтазордан қайтарди Гулшан,
Бўлиб бир тўп қизларга йўлдош.

Пахтазордан қайтарди Гулшан,
Юрагида қайноқ бир орзу.
Борлиқ бўлса чексиз бир чаман,
Шу чаманнинг эгасидай у.

Хаёл тўла қора кўзида
Ёнар эди сирли бир учқун.
Шафақ акси ўйнар юзида,
Қарашлари бахтиёр, мамнун.

Қизларнинг шўх ҳазили тинмас,
Диллар ҳоврин босар кулгу, сўз.
Гоҳ қизишиб бошлашади баҳс,
Яна шодмон боқар кўзга кўз.

Ўтиб кетди қатор машина,
Кўтарилди ипакдай ғубор.

Йўл ғубори кўзи, қошида,
Қизларга сўз бермасди Мубор.

— Дугоналар,— дейди қизларга,—
Қизиқ сирни пайқайман ҳар кун.
Қодир акам кўпдан бизларга—
Айланишар... Ким билар, нечун?

Шу дам гурра авжланди кулги,
Кимдир деди: «Ошиқдир балки».
—Орамиздан кимнидир излар...—
Яна бирдай кулишар қизлар.

Қодир!
Бирдан Гулшан қалбида
Чақин чақди ташвиш, хавотир,
Наҳот, қизлар билишган бўлса,
Наҳот, парво қилишган бўлса? !
Ҳаяжондан титрарди дир-дир.

Қадамида йўқолди тартиб
Танада бир ғулу бошланди,
Қора кўзлар бирдан ёшланди,
Кўзин рўмол учи-ла артиб,
Паришонҳол борарди Гулшан,
Сир яшириб гўё қизлардан.

Билдингизми қизлар, бу сўзнинг
Қайси дилни пора этганин,
Билдингизми сизлар, бу сўзнинг
Қайси дардга чора этганин?

Йўқ, билмайсиз, қизлар, бу сўзда
Гулшан учун дард бор, кўзёш бор.
Йўқ, билмайсиз сизлар, бу сўзда
Гулшан учун бахт бор, қуёш бор.

II

Сарви хола қўлида челак,
Райҳонларга тинмай қуяр сув.
Намозшомгул очилиб бирдан,
Ҳовли юзин этганди сулув.

Гулшан кирар эшикдан шу дам,
Қиз юзида не кўрар она:
— Нечун, болам, чеҳранг тўла ғам,
Сарви хола бўлар парвона.

— Ҳзим... шундай... ҳеч нарса оёи,
Ҳали бир оз оғриди бошим.
— Ойинг сенга бўлсин фидойи,
Овқатлангил совумай ошинг.

Нондан аранг олди бир бурда,
Шундай қолди бир коса хўрда.

III

Боққа томон дераза очиқ,
Тун салқини хонага кирар.
Қўлда китоб, хаёли қочиб,
Қайғу ичра Гулшан ўтирар.

Сиз, хаёллар, нотинч хаёллар,
Гулшан бошин нечун ўрайсиз?
Бунча сирли шивирлаб толлар,
Сиз Гулшандан нима сўрайсиз?

Рўпарада осиглиқ сурат,
Фикрин тортар такрор ва такрор:
«О, биринчи, сўнмас муҳаббат,
О, севгилим, азиз Дониёр!

Бунча менга кулиб боқасан
Юрагимни ўртайсан бунча,
Борлигимни ўтда ёқасан
Фикирларим—мудҳиш тушунча!

Бугун менинг аччиқ ҳолимга
Қанча кулсанг арзир, азизим.
Юрак дардим ёрайин кимга
Юрагимни ким тушунар, ким? ▶

Юм-юм йиғлар
Бағрини тиглар,
Китоб узра томчи, ёғилар...

Икки оташ ёнар Гулшанда,
Икки оташ ловиллар танда.
Икки тўлқин қалбида оқар,
Икки ёлқин қалбини ёқар:
Бири— ўртар Дониёр ёди,
Бири — Қодир, Қодир муроди.

Кўз олдида турар Дониёр,
У— биринчи сўз беришган ёр,
Ишқ ҳақида, вафо ҳақида
Сўзлашилган тунлар эсида.
Ширин эди ҳар бир дақиқа
Севги тўла кунлар эсида:

IV

Қиз қалбида ўн етти баҳор
Ғунчалари ёзган эди гул.
Дилга қўшиқ бўлган эди ёр,
Майин сочлар мисоли сунбул,
Тақим ўпиб, эшилган тол-тол,
Лаби узра тимқора бир хол.

Шахло кўзлар бир боққанида
Ут ёқарди йигит танида.

Сой бўйига чиққанда гоҳо
Тўлқинлардан кўзин узолмас.
Ёшлик шавқи билан бепарво—
Ўйнаб-кулар...шу сой янглиғ маст.

Арғимчоқда учган чоғида
Юлдузларга етгандай бўлар.
Гоҳ сайр этар мактаб боғида,
Қалбда тошар ширин орзулар.

Қучоғини очар ёруғ синф,
Сатрларда югурар кўзи...
Туюларди бир дунё бўлиб
Ўқитувчи айтган ҳар сўзи.

Ёшлик, орзу, чиройга тўлиб
Қизга қарар бу гўзал олам.
Унинг чексиз мафтунни бўлиб,
Тўйиб-тўйиб боқарди қиз ҳам.

Баҳор қутлар навқирон ёшин,
Ёноғига мафтун қизғалдоқ.
Силар эди япроқлар бошин,
Табиатнинг кўрки — қизалоқ.

Шундай ўсар эди элида,
Шодлигига тор эди жаҳон...
Ҳали унинг гунча дилида
Қанча сирлар ётарди ниҳон.

Қишлоғида кезар дув-дув гап,
Қизнинг ҳусни, зеҳнини мақтаб.

Тўпланишса икки-уч аёл,
Шу хусусда очиларди фол.

«Сарвихоннинг қизи кўп хушрўй,
Нозаниндай бўпти-да, янга,
Ана ҳусну ана қадду бўй,
Бали, сени туққан онангга».

Кўзига тик боқмоқ қасдида
Не йигитлар юрар бағри доғ.
Олишару кўзни остига,
Лаблар сўзга келишмас... Бироқ,
Шу колхозда битта йигит бор,
Доно, девкор— исми Дониёр.

Кечалари шўх қўшиқ айтиб,
Пахтазорга таратаркан сув,
Қиз дилида севинч уйғотиб,
Кўзларига йўлатмас уйқу.

Қалб орзиқиб, тепар гупуриб
У йигитни ўйлаганида.
Тунлар Гулшан бедор ўлтириб
Тинглар, йигит куйлаганида.

«Тошга ёмғир кор қилурми
Муттасил ёққан билан,
Давлатингиз кам бўлурми
Бир қиё боққан билан».

Куй янграйди ҳавони тутиб,
Далалардан, боғлардан ўтиб:
Нима бўлди? Ҳали сезмас қиз.
Қалб — чайқалган, беором денгиз.

Кунлар ўтар эди шу зайл,
Баъзан йўлда учрар Дониёр.
Салом деру дилдаги майл
Қиз чехрасин этарди анор.

Қиз боғига туташ қартаси,
Йигит бундан бениҳоя шод.
Кўзин узмай боқар муттасил,
Шу боғ сари ёзгудай қанот.

Қиз кўксида барқ уриб умид
Кезар эди бир куни боғин.
Кўрди, кимдир боқар девордан,
Кулиб, қараб турарди йигит.
Гулшан қалби худди анҳордай
Тўлқинланди, босиб қирғоғин.

— Салом, Гулшан.

— Салом,— деди қиз.

Сўнг бир нафас қолишди сўзсиз.
Балки, шу дам томирларда қон—
Урнида ҳам оқди ҳаяжон.

— Кечирасиз... илтимос... шунга...
Дудуқланиб айтар ҳар сўзни,—
Мумкинмикан фақат бир кунга
Мен «Ашула дафтар»ингизни
Олиб турсам...

— Хўп,— деди-ю, ўқ —
Каби учди Гулшан уй сари.
Папкасини титар. Унда йўқ,
Айланади уйда сарсари.

Она ҳайрон қизнинг ҳолига,
Не гаплигин билолмас она.
Токчаларни титкилар нега,
Нега қизи бунча парвона?

Яна олиб игна-ипларин
Тиқиш-чатиш билан бўлар банд...
Гулшан, мана, топди дафтارين,
Капалакдай учади хурсанд.

— Марҳамат,— дер ёниб, беқарор,
Чўзилади оқ, момиқ билак,
Йигит боқар шод, бахтиёр.
Атлас кўйлак ичра қўш кўкрак
Сапчиб турар, сезар Дониёр.

VI

О, сен ёшлик, беғубор фасл,
Туйғуларнинг қайнар булоғи.
Бебаҳосан, кўркам ва асл,
Сен умрнинг баҳори, боғи.

Севги билан ободсан ҳар он,
Севги билан гўзалсан мангу.
Умр агар бўлса бир осмон,
Ёшлик унда барқ урган тонг у.

Ёшлик, сенинг фазилатинг кўп,
Сен ҳаётга, умрга чирой.
Сени кулдай кўкка созуриб,
Қадрламай, ўтда қовуриб,
Бемехнату беишқ, бемаҳбуб
Ўтганларнинг аҳволига вой!

VII

Кунлар ўтар эди шу зайл,
Баъзан йўлда учрар Дониёр,
Салом деру дилдаги майл
Қиз чеҳрасин этарди анор...

VIII

Ёз ойида бўлди тўйлари,
Катта ҳовли, қиз-йигит тўла.
Дарахт таги, ҳовуз бўйлари
Одамларга тўлди бир йўла.

Даранглайди қўша чилдирма,
Қизлар тинмай айтар ёр-ёр.
Куёв, келин ўлтирар тўрда,
Висол шавқи билан беқарор.

Қишлоқ аҳли тарқалди саҳар,
Қичқирганда бедор хўрозлар...

Қанча умид, ҳаяжон, баҳор
Барқ урарди икки ёш дилда.
Бир-бирига айлар жон нисор,
Бир-бирига таянч ва далда.

Боғлар яшнаб, кулиб серпардоз
Кутиб олар келин-куёвни.
Майса, ўтлар бахмал поёндоз,
Тонг қаршилар эди икковни.

Чаманларнинг алвон рангидан
Баҳр олишар чексиз суюниб,
Булбулларнинг шод оҳангидан
Тинглашарди вафо куйини.

Янграгишар севинчга тўлиб
Севги созин меҳнат боғида...
Ҳаёт шундай бир қўшиқ бўлиб
Оқаятган кўркем чоғида.

Бирдан уруш!

Бир қора булут
Ҳамла қилди юрт осмонига.
Чегарада ловиллади ўт,
Қузғун келди эл бўстониға.

Фашист отли мудҳиш бир ажал
Панжасида қолди қардошлар.
Тақдиримиз этиларди ҳал,
Сувдай оқар қону кўз ёшлар.

Гўдакларни ютарди олов,
Онаю ёр эди хокисор.
Бу дунёда, ифлос фашист-ёв,
Сендан тубан яна нима бор?!

Тўкиларди кўп бегуноҳ қон,
Шаҳру қишлоқ бир харобазор.
Бу дунёда, эй фашист — ҳайвон,
Сендан тубан яна нима бор?!

Тутун ичра қолди ёруғ кун,
Топталарди номус билан ор.
Бу дунёда: эй фашист — малъун,
Сендан тубан яна нима бор?!

Улуғ Ватан оёққа қалқди.
Шамшир тақди элнинг мардлари.
Дилда ғазаб, аланга ёқди,
Жангга кирди совет аскарлари.

IX

Станция... Турарди состав,
Перрон билан лиқ тўла одам.
Пишқирарди нотинч паровоз,
Буғ уфуриб яна дам-бадам.

Оналарнинг кўзларида ёш,
Ўғилларин ўпар юзидан:
«Болам, доим бошинг бўлсин тош,
Мард сўзидан, арслон изидан —
Қайтмас, деган нақл бор элда,
Шундай қутлуғ ақл бор элда!

Боболарнинг сўзин ёдда тут,
Шум вабонинг тухмини қурит!
Ёвни енгиб, қайтгин саломат.
Кўз тутдирмай ёзиб тургин хат».

Она сўзин тинглар Дониёр,
Чехрасида ҳаяжон, алам.
Кўксига бош қўймиш Гулшан-ёр,
Кўз ёшидан рўмолчаси нам.

У тик турар... Чайир, ўрта бўй,
Кенг елкали — мисоли бургут,
Қош чимирилган, кўзлар тўла ўй,
Юрак тўла ташвиш, тараддуд...

Пишқиради паровоз нотинч...
Хайрлашиш... энг сўнгги сўзлар.
Қуёш ботиб, бошланарди кеч,
Вагонларга чиқинди дўстлар.

Зўр гудокдан янгради дара,
Шовқин солиб поезд қўзғалди.

Гилдираклар тезлаб тобора,
Состав ғарбга томон йўл олди.

X

Кейин...

Барин эслолмас Гулшан,
Хаёллари чувалар бошда.
Хотирадан зир титрайди тан,
Ҷизарганди кўзлари ёшдан.

Кейин... Келиб турди доим хат,
Қалбга мадор эди ҳар сўзи:
«Жоним, ёвни қириб, саломат —
Жанг ичраман кеча-кундузи.
Москвамиз бўсағасида
Маккор душман бўлажакдир кул.
Ёвни янчиб, қайтамиз тезда —
Зафар билан... ёрингни кутгил».

XI

Пахтазорга чиқарди ҳар кун...
Ғоят оғир эди у йиллар.
Дилни ҳижрон гоҳ этса-да хун,
Ишонч билан тўла кўнгиллар —
Кутар эди зафар соатин,
Кўзлар умид ўтига тўлиқ.
Билишарди, ҳар тола олтин
Ёв кўксига қадалгувчи ўқ.

XII

Сўнг... буниси аламли жуда,
Эсламаса бўларди дуруст.
Гулшан азоб ўти ичида
«Уҳ» тортади ёниб, устма-уст.

Сўнг... «қорахат». Гулшан қалбини
Яшин каби ёқди шум дарак.
Жудоликнинг оғир зарбини
Кўтармакка қодирми юрак?!

Чашма янглиғ оқди кўз ёши,
Остин-устин айланди дунё.
Заҳар бўлди ичганда оши,
Фарқ этолмас ўнгими, рўё?

«Уруш деган бўлмас қурбонсиз,
Зўр синовдан ўтмоқда Ватан.
Мард ўлади, лекин букмас тиз,
Ёринг билан фахрлан, Гулшан».

Оталарнинг ҳар битта сўзи
Юрагига бахш этди мадор.
Азоблардан тинганди кўзи
Малҳам бўлди меҳнат, пахтазор,
Дугоналар — тасалли ва ёр.

Шундан бери ўтди қанча йил,
Оқиб ўтди дарё-дарё сув.
Ҳижрон билан тилинса-да, дил,
Вафо билан бахтиёрди у.

Тушларида бўларди пайдо.
Такрор эди тилида оти...
Тақдир ели шундай эсиб, то
Дуч келгунча йўлида **Қодир**.

Мана бугун қизлар очди сўз
Ишдан қайтар чоғи Қодирдан.
Ярасига сепишдилар туз,
Оташ бўлиб ёнарди Гулшан.

Саҳар чоғи илинди кўзи,
Ғира-шира ёришарди тонг.
Қутлаб ёрқин янги кундузни
Қичқирарди хўрозлар ҳарён.

XIII

Ким у Қодир? Гулшан дилига
Кимдир тўлқин солган у йигит?
Аён этай, ўқувчи, сенга,
Илтифот қил, сўзимни эшит:

Қодир ўсди машҳур Боботоғ
Осмон билан сўйлашган элда.
Лолалардан яшнаб ҳаммаёқ
Булбуллар шод куйлашган элда.

Етимликнинг аччиқ ситами
Мурғак дилга солди чуқур из.
Ота-она фироқи, ғами
Тунлар этар эди уйқусиз.

Колхоз учун жангда мардона
Пичоқланмиш ота оғир йил.
Чексиз дардга мубтало она
Кўз ёрарда тортмасданоқ тил

Жон берганмиш... Бувиси айтган
Бу фожиа — мудҳиш қисматдан.
Баъзан кўзга қонли ёш олиб,
Кенг яйловлар сари бош олиб
Кетар эди... Шовиллаб оқиб,
Кун нурида ярқираб боқиб,
Қирғоқларга урилган Сурхон
Унга сўзлар ажиб бир дoston.

Овлар эди синиқ кўнглини,
Овутарди ўша мунглини.
Боши узра ўн беш кунлик ой
Табиатга бахш этиб чирой

Унга ёрқин, нурли иқболдан,
Шодлик тўла зўр истиқболдан
Дарак бериб сочар эди нур,
Ёш қалбига тўлдириб сурур.

XIV

Интернат кенг бағрини очди
Ақли тийрак, ўктам болага.
Гўё баҳор ёмғирин сочди
Ҳаёт бермоқ учун лолага.

Мактаб — гўё она қучоғи,
Бола зеҳни китоб-ла яшар.
Яйловларга чиқиб ёз чоғи
Қирлар оша пода ҳайдашар.

Бахмал дала яшнаб ям-яшил
Қадамига бўлар псеңдоз,
Қўй маъраши, йилқи кишнаши
Қулоқларга ёқар худди соз.

Осмон тиниқ эртаю кечин,
Бағрида чарх урар бургутлар.
Баъзан қайраб оташ қилчин
Гулдирарди ваҳм булутлар.

Уфқларга ястанган тоғлар
Тортар эди Қодир хаёлин.
Тунлар чапак чалган япроқлар
Олқишларди ҳаёт жамолин.

Олам алвон рангга чўмилиб
Завқ бағишлар Қодир кўзига.
Гўё жонли гўзалдай кулиб
Мафтун этар эди ўзига.

Дўмбирасин янгатса шоир
Ҳаяжон-ла тинглар эди жим.
Оҳангларда нечун мунча сир?
Билмак истар, ўйлар бетиним.

Дўстларига ғамхўр, куюнчак,
Камтар эди, ҳамдард, меҳрибон.
Хаёлчанлик ўзи бир безак,
Ярашарди Қодирга ҳар он.

Пушкин шеъри элитар хаёл,
Кўз ўнгидан кетмас «Лўлилар».
Земфирадек бир соҳибжамол —
Тақдири гоҳ фикрини бўлар.

Ҳар бир китоб — бир мактаб гўё,
Ўқиш билан юксалар ҳавас.
Кўз ўнгида очилиб дунё,
Билим шавқи этар уни маст.

XV

Йигит бўлди, сабз урди мўйлаб,
Тунлар уйқу кам бўлар меҳмон.
Ким билади, неларни ўйлаб
Бедор бўлар, бўлар паришон?

Мактабида гўзал қизлар кўп,
Шулар ичра бири кўп маҳбуб.
Шўх қилиғи, кулиши билан,
Аъло хулқи, ўқиши билан,

Еқут лаби, ўт кўзи билан,
Дилга ором ҳар сўзи билан
Юракларга бахш этар баҳор,
Бироқ қизнинг ўз севгани бор.
Шу андиша Қодир дилида.
Шу — ҳамиша Қодир дилида...

Қалбда қайнаб севги умиди,
Унутарди баъзан ўзини,
Бироқ ҳали топмаган эди
Юракдаги ишқ юлдузини.

XVI

Саҳар айни кулган чоғида
Ёвуз қалб-ла, Ватан боғига
Мурдор фашист этганда ҳужум,
Қодирни ва кўп дўсту ёрни
Қанча-қанча марду шунқорни
Фронт сари узатди эли,
Оқ йўл тилаб кузатди эли...

XVII

Қишлоқ узра кун ёйилганда
Шундай хабар ёйди қулочин:
«Душман билан бўлган зўр жангда
Яраланган мағрур бир лочин
Узоқ йўлдан, манзиллар ошиб
Сўраб келар эмиш Гулшанни».
Бу ногихон даракдан шошиб,
Талвасада муз бўлиб тани,
Бир нафасга йўқотиб ўзин,
Айтолмасдан айтмоқчи сўзин
Ҳайкал каби қотганди гўё,
Нима ўзи? Хушхабарми, ё...

Ё...демоққа бормаиди тили,
Умид билан мавжланиб дили
Меҳмон сари югурар пешвоз,
Балки, ёрин тириклиги рост!

XVIII

Шийпон... Қулоч ёймишди сада,
Сада ости баланд супада,
Теграсини қуршаб кекса-ёш,
Кўзларида хаёл ва бардош
Ўлтирарди мажруҳ бир аскар,
Ёнбошида қўлтиқтаёғи.
Нелардандир берарди хабар,
Барча тинглар тикиб қулоғин.
У Гулшанни узоқдан кўрди,
Сўзин бўлиб, оҳиста турди.

XIX

Шубҳа ўти ёниб жон ичра,
Гулшан сўзлар ҳаяжон ичра:
— Сўзла, оға, дилда борингни,
Сен кўрдингми жангда ёримни?
— Кўрдим. Жангда ўту сув кечиб,
Бир идишдан ошу сув ичиб,
Бирга тунаб дала, ўрмонда,
Бирга жавлон уриб майдонда,
Бирга солиб душманга қиргин,
Шум вабонинг янчиб уруғин
Қишлоқ ошдик, шаҳарлар ошдик,
Зафар сари дарёдек тошдик.
— Сўзла, меҳмон, сир тутма, шоввоз,
Балки, ёрим тириклиги рост?
Қодир чексиз ташвишда қолди,
Бошин эгиб, хаёлга толди.

Нима деса бўларкин тўғри,
Нима деса тўларкин кўнгли?
Йўқ, очигин айтмоғи керак.
Ростин айт деб амр этар юрак.

— Минг таассуф, нечук чора бор,
Қўлимда жон берди Дониёр.

Бир чинқириб тўлғанди Гулшан
Ва шу онда кетди ўзидан.
Бола-чақа кўтарди қий-чув,
Юз-кўзига сепишдилар сув.
Шундай ўтди бу энг оғир кун,
Хабар шундай топганди якун.

XX

Эртаси эл йиғилгач, бир-бир
Баён этиб зоту зурёдин,
Гап ичида билдириб отин,
Ҳикоясин бошлади Қодир:

— Бир онадан туғилган каби
Дўстлашгандик Дониёр билан
Бир тупроқдан йўғрилган каби
Бамисоли эдик жону тан.

Халқ тақдири, Ватан тақдири
Ёндирганди қалбларимизни,
Ҳар бир қарич она-юрт ери
Қасос ол деб чорларди бизни.

Жанг қилардик барча қон-қардош
Ёв топтаган ўрмонлар ҳақи,
Кўп бегуноҳ кўзлардаги ёш,
Дилдан учган фиғонлар ҳақи.

Вайрон қишлоқ, куйган шаҳримиз
Олгин дерди ёвдан интиқом.
Минут сайин тошиб қаҳримиз
Ёв ҳаётин этар эдик шом.

Ёвга ажал ўтин ёғдириб,
Ёв ўтида қолдик неча бор.
Бир арслондай майдонга кириб,
Қўрқув билмас эди Дониёр.

Шу хусусдан унга ҳурматим
Ортиб борар эди тобора,
Бироқ, афсус...
(Гулшан бетиним
Юрак-бағрин этарди пора).

Бироқ, афсус...
Шундай бир жангда
Жон берди у чин ботир каби
Ва кўксимга бошин қўйганда
Пичирлади шу сўзни лаби:

«Дўстим, сендан ёлғиз сўроғим,
Уруш битгач овулимга бор,
Ота-онам, ёрим, қишлоғим
Курашимдан бўлсин хабардор.
Айтгин, жангда ботир қўзингиз
Номусини ёқлай олди деб,
Қаратмасдан ерга юзингиз,
Тузингизни оқлай олди деб.

Шуни билдир онаю зорга,
Шуни билдир сеvimли ёрга,
Шуни билдир хешу таборга»,
Дея дўстим юмди кўзини

Ва дўстимнинг ҳар бир сўзини
Етказмоқ-чун келдим сиз томон.

Пешонадан терини артиб,
Аччиқ-аччиқ махорка тортиб
Қодир қилди сўзини тамом.

XXI

Оғир ғамдан ёниб барча дил,
Сукут ичра жим қолганди эл,
Тингловчилар ичидан бир чол,
Нуроний юз, нуроний соқол,

Салмоқ билан сўзлади шундай:
«Узоқ йўлдан, ўғлим, сен атай
Шу мақсадда келибсан, раҳмат,
Дўстни ҳурмат қилибсан, раҳмат,
Жангу жадал бўлмас беқурбон,
Фарзандимиз ботирларга хос
Майдон ичра берган экан жон,
Ватан рози бўпти, биз рози,
Эл-қариндош — ҳаммамиз рози!

Менда шундай сўз бор, халойиқ,
Ботир йигит таҳсинга лойиқ
Хизмат этиб, келмиш йироқдан,
Бир таклифим бордир чироқдан,
Мана, билдик аслу зотини,
Гўдакликдан қўш қанотини
Йўқотган бир шер бола экан,
Қўкси доғлиқ бир лола экан.
Ўғлимизнинг ўрнига ўрин —
Бўлиб қолсин агар истаса,
Аямаймиз уйимиз тўрин,
Ихтиёри ўзда не деса.

Уғлим, бизнинг сўзимизни ол», —
Дея боқди йигит томон чол.

Қодир бир дам хаёлга ботди,
Сўнгра қатъий шундай сўз қотди:
— Жондан азиз дўстим туфайли,
Уйлаб кўрай бу гапни, майли.
Шу — не деса виждон ва ақл...
Бу сўз бўлди барчага маъқул.

XXII

Уруш қонсиз бўлмайди ахир,
Қаттол ённинг ҳолин этиб танг,
Берлингача қилиб одил жанг
Қайтишарди йигитлар бир-бир.

Қодир қайтди, қайтар дўстлар ҳам,
Бироқ мангу қайтмас Дониёр.
Дўсти учун Қодир чекди ғам,
Минг таассуф, қандай чора бор?!

Солдат ғамга тиз чўкмас бироқ,
Улим билан сўзлашади тик...
Камарини боғлаб маҳкамроқ,
Оёгида жанг кўрган этик,
Далаларга чиқар. Пахтазор
Қучоқ ёзиб қаршилар уни.
Кўз ўнгида дўсти Дониёр
Тирик каби юрар ҳар куни.

XXIII

Ҳа, ўлмайди! Юрт бошига иш
Тушганда жон берган қаҳрамон.
Кураш, зафар, шодлик ва ташвиш

Чоғи улар биз-ла ёнма-ён.
Мард ўлса-да ҳар томчи қони
Авлодларга бахш этар ҳаёт.
Софланади Ватан осмони,
Диллар эркин қоқади қанот.

Анҳорларнинг қувноқ куйидан
Биз тинглаймиз ғолиблар сасин.
Чаманларнинг атир бўйидан
Ҳис этамиз мардлар нафасин.

Металл қуйсак, бино қурсак ҳам,
Далаларда кетмон урсак ҳам
Сиз ҳамиша ёнимиздасиз,
Жонимизда, қонимиздасиз.

Адирларда ўсган ҳар лола,
Пахтазорда унган ҳар тола,
Мактаб сари шошган ҳар бола
Ғолибларни эслатар бизга,
Мардлар, мангу тасанно сизга,
Сиздан эллар, йиллар миннатдор!
Миннатдордир элинг, Дониёр!

XXIV

Дилдан ўтиб шу ўйлар бир-бир,
Узоқларга тикилиб ўйчан,
Қайтар эди даладан Қодир,
Рўпарадан дуч келди Гулшан.

Жувон сўлғин эди ва беҳол,
Юз-кўзига из солмиш ҳижрон.
Саломлашди, сўрашди аҳвол,
Синиқ кўнглин кўтарди ўғлон.

— Тўғри, синглим, Дониёр учун
Арзир қанча ғам чексангиз ҳам.
У бажарди фарзандлик бурчин,
У чин ғолиб, ҳақиқий одам.

Бироқ бенаф ортиқ оҳу зор,
Узингизни олдирибсиз кўп.
— Раҳмат, — дейди Гулшан миннатдор,
Кўксига ел теккандай бўлиб.

XXV

Умров бериб кенг уфқларга
Гуркирайди пахта майдони.
Терим авжда. Шод қўшиқлардан
Жаранглайди қишлоқ осмони.

Ариқларда қўшиқ айтар сув,
Яшил толлар саф чекмиш қатор,
Чаноқларда толалар инжу,
Қаргаларда гуруллар мотор.

Шунда ишлаб бизнинг Қодир ҳам,
Машинада сузар кемадай.
Ҳар бункери улкан бир ғарам,
Ун ғарами катта тепадай.

Қўшиқ унинг содиқ йўлдоши,
Тўйиб кулар бўлганда ҳазил.
Ёндирибди дала қуёши,
Ёноқлари мисдай қип-қизил.

— Қодир ака, ҳорманг, — дер Гулшан,
Йигит боқар ёнбошга бирдан:
Худди катта оппоқ пар ёстиқ,
Этаклари пахтага тўлиқ.

Гулшан унга кулиб турарди,
Тўлин ойдаи тўлиб турарди...

— Балли, Гулшан, саломат бўлинг,
Хўш, қанчадир бугунга мўлжал?
— Беш юз кило, — дер Гулшан кулиб, —
Ўзингиз-чи?

— Беш минг-да ҳар гал,
Ким ўзарга ўйнаймизми, — дер,
Кулишади Гулшан ва Қодир.
Беихтиёр бир туйғу ичра,
Ширин хаёл, бир орзу ичра
Гулшан боқар Қодир изидан:
Юзиданми, балки кўзидан,
Кўзиданми, балки сўзидан
Бир ҳарорат кирар дилига,
Сабабини билолмас — нега?

Ўмров кериб кенг уфқларга
Гуркирайди пахта майдони:
Терим авжда, шод қўшиқлардан
Жаранглайди дала осмони.

XXVI

Табиатда ўзгариш қонун:
Тун ортидан бошланади кун.
Айланади фасллар такрор:
Ёздан сўнг куз, қишдан сўнг баҳор.
Йил бўлади қўшилиб ойлар,
Тулпор бўлар улғайиб тойлар.
Анҳор бўлар эриганда муз.
Достон бўлар қўшилганда сўз.
Дарахт бўлар ўсганда ниҳол,
Оғир ҳижрон келтирур висол.
Вақтнинг қилич қадами, шаксиз,

Чўнг тоғларда қолдиради из.
Қалбни чил-чил кесган қайғу ҳам,
Бир кун келиб топажак барҳам.

XXVII

Йиллар қалбин ўртади ҳижрон,
Тунлар кўзга қўндирмай уйқу...
Гулшан дили — беғубор осмон,

Олам яна мисоли кўзгу —
Ярқирайди ўнгу сўлида,
Янги ҳислар уйғотиб танда.
Чаманларнинг атир гулида
Ором, қувонч берувчи ханда.

Гарчанд кўзлар атрофи ажин,
Боқишлари маъсумдир, бироқ
Еллар ўйнаб силайди сочин,
Дил ғуссалар чангидан йироқ.

Ёноқларга қайтди қизиллик,
Дил ойнани этади ҳавас.
Ҳар нарсада кўрар гўзаллик,
Ҳаёт чиндан кўрқам, муқаддас.

Қўшиқ қайнар юрак қаърида,
Табассумга ёр бўлди лаби.
Маъсум, шодон боқишларида
Ҳаёт ишқи, яшаш матлаби.
— Қани энди, шу жувоннинг ҳам
Бахти кундай ярақлаб кетса,—
Дер кампирлар бўлганида жам,
Шундай дейди ҳар ёшу кекса.

Қулоч ёйган оппоқ даласи
Чорлар уни бағрига ҳар кун.

Қанотланар қизлар яллasi,
Тоғ ортидан юксалади кун.

Нури яшнар Гулшан юзида,
Чаноқларга учар бармоқлар...
Қодир разм солар изидан,
Гулшан сезмас, кўздан узоқлар.
— Чин меҳнаткаш, яхши аёл, — дер
Ўз-ўзича пичирлаб Қодир.

XXVIII

«Нега мендан кўз узмас Қодир,
Қарашлари дилимга чақин.
Бу қарашда бордир ажиб сир
Ва нимадир юракка яқин.

Балки севар... балки бир ҳурмат...
Йўқ, анигин билишим керак.
•Нега Қодир дуч келган соат
Япроқ каби титрайди юрак.

Қандай севсин! Мен киму у ким?
У ҳали бир очилмаган гул!
Менга шундай туюлган балким,
Балким булар хаёлдир буткул.

О, сен кўнгил нотинч, бесабр,
Ихтиёрим олибсан қўлга.
Билганингни, майли, қилавер,
Фақат бошла энг тўғри йўлга.

Эрта очиқ айтай юзига,
Сўзла, дейман, қалбингда не бор?
Тик боқаман, майли кўзига,
Майли бўлай бўлсам шармисор!»

Гулшан ёнар ўй оғушида,
Яна Қодир кирар тушига:

Бир боғ эмиш, хилват ва кўркам,
Гулшан унда кезармиш танҳо.
Дилда бормиш шубҳа ва алам,
Шунда Қодир бўлганмиш пайдо.

Келган эмиш ёнига аста,
Бошдан-оёқ кузатар эмиш.
Оғушида катта гулдаста
Табассум-ла узатар эмиш.

Ортиқ чидай олмабди Гулшан,
Дилда борин айтиб солибди.
Сўзлабди-ю, сўнгра Қодирдан
Мана шундай жавоб олибди:

XXIX

— Шундай, Гулшан, шу қатъий қарор,
Қалбим сизни ихтиёр этди.
Фикримдасиз ҳар шому наҳор,
Хаёлингиз беқарор этди.
Мен ақлимнинг тарозусида
Ўлчаб кўрдим барча ўйларни.
Сизга етиш чин орзусида
Кезиб чиқдим неча кўйларни.
Йўлдошидан ажралган оҳу
Ёлғиз кезмас чўлларда узоқ.
Мангу эмас ҳижрон ва қайғу,
Яна қайнар қуриган булоқ.
Ҳаққингиз бор яшашга, ишққа,
Ёш умрни этмангиз хазон.
Ҳаққингиз бор қуйга, қўшиққа,
Ахир, шуни амр этар виждон.

— Қодир ака, қўйинг ҳолимга,
Кўзим тиниб, айланар бошим...
Сиз айтганга кўнсам мен агар
Нима дейди эл-қариндошим?
— Эл-қариндош тушунар бизни,
Уларнинг ҳам бағри тош эмас.
Тириклайн куйдирмас сизни,
Сиз розилик берсангиз, шу бас...

XXX

Сарвихола уйғотар қизин:
— Тур, айланай, чойларинг тайёр.
Нима бало, сарғайган юзинг,
Айтгин, болам, нима қайғунг бор?
Нечук дардга банд бўлди жонинг,
Юрагингда борин, қўзим, айт.
Яхши бўлса орзу-армонинг,
Мен демайман: бу йўлингдан қайт.
Онангга айт, яширма, болам! —
Сарвихола ўзи чой қуяр,
Гулшан эса очмас оғиз ҳам,
Фақатгина жилмайиб қўяр.

XXXI

Куз. Қуёшнинг олтин нурида
Ғуж юлдуздай ёнар япроқлар.
Колхоз боғи. Катта сўрида
Қуритилар қоп-қоп ёнғоқлар.
Полизларда анкийди қовун,
Нақш олмалар олмиш юзга қон.
Дилни чиндан этади мафтун
Даладаги ҳар кумуш хирмон.
Ариқ туби кўринар сувда,
Осмон тиниқ. Атроф осуда.

Гулшан шошар пахтазор сари,
Дилда умид алангалари...

XXXII

Терим деган бўлмади ўзи,
Ким осон деб ўйлар теримни?
Кутиб турмас ҳосил, иш кузи,
Қизигида босгил темирни.
Тилинади баъзан билаклар,
Баъзан тирноқ ости бўлар қон.
Солмасдан қиш қиличи хатар,
Ишни бажар, колхозчи — деҳқон!
Кенг далада ҳаракат қайнар,
Соат билан авжланар терим...
Эрталабдан тайёр бир қанор,
Гулшан мамнун сидирар терин.
Оқ пахтага қучоғи тўлиб
Келди Гулшан ёнига Қодир.
Марҳамат, — дер мийиғда кулиб. —
Сизга атаб тердим, Гулшан, — дер.
— Менга атаб?
— Ҳа, худди сизга.
Қабул этинг гулдаста каби.
— Тушунмадим сўзларингизга,
Гулдастанинг бөрми сабаби?
Ҳаё ичра боқади ерга,
Йигит ҳам жиқ тушганди терга.

XXXIII

Қодир айтган сўзларни ўйлаб
Уйқуни тарк этади Гулшан.
Неларнидир пичирлайди лаб,
Тандир бўлиб ёнарди бадан.
Гулшан дили бўлибди жангтоҳ,

Эҳтирос ва ақл курашар.
Деразадан ой ташлар нигоҳ,
Юлдузлар шўх кулиб қарашар.
«Дадил қадам керак бу ишда
Иккиланиш этар шармисор.
Ҳаққим борми менинг севишга,
Жавоб этгил, жоним Дониёр!
Кечир мени! Бахти қорани,
Аҳволимни тушун, азизим,
Очдим дилда ётган ярани,
Аламлидир, дардлидир сўзим.
Тополмадим бошқа бир даво,
Девонавор севибман уни.
Сен қалбимда қоласан, аммо
У — қалбимнинг шаффоф тўлқини.
Кечир мени, кечир азизим...»
Фақат осмон боқар эди жим.

1957.

ТОҒЛАР САДОСИ

I

Кўк ҳарир пардасини юзига тортиб,
Булутлар кўксига қадалмиш тоғлар.
Харсанглар сочилиб ётар бетартиб,
Нурда ялтирайди ойна булоқлар.

Тоғлар...

Мен буюклик кўраман сизда.
Олмос чўққингизнинг мафтунни бўлиб,
Қувноқ жилғангиздай қўшиққа тўлиб,
Нуқтадай тураман ҳузурингизда.

II

Қуёш чўққиларга тикканда ялов,
Саттор қайтаётир олис шахтадан.
Тоғнинг ором билмас ҳузурбахш, асов —
Елидан қизарган мускулли бадан.

Гарчанд толиққандир: оғрир оёқ, пай,
Қошу кипригида йўлнинг ғубори...
Бироқ жўшқин куйлар юракдаги най,
Гулга лиқ тўлгандай ҳаёт баҳори.

Пистазор хуш бўйин ҳарён уфуриб
Ел чопар, ёйганча кенг қулочини...

Сўқмоқ йўл чўққилар оша югуриб
Манзилга элтади мард йўловчини.

Мамнун қадам ташлаб келади Саттор,
Парвозга шайланган қушдай вужуди.
Саттор юрагида не шодликлар бор,
Учқур хаёлларин борми ҳудуди?

* * *

Геолог! Ҳавас-ла боқаман сенга,
Айни жасоратдир сенинг меҳнатинг.
Чексиздир ихлосим шонли касбингга,
Қани, изланишда сенга бўлсам тенг.

Ер қаъри бойлигин моҳир ғаввоси,
Она-юрт ишига ҳар лаҳза ҳозир
Геолог! Фикрингнинг баланд парвози —
Мени мафтун этди. Сен — чин баҳодир.

Кимдир у жасурлик, чинакам мардлик
Фақат жанг ўтида туғилар, деган?
Меҳнат завқларидан маҳрум бедардлик
Бундай фикрларнинг дояси экан.

Осойишта уйин кайфига мағрур
Мешчан ҳаловати унга бегона.
Меҳнатда қидирар у бахту ҳузур,
Ҳар оғир юмушга борар мардона.

Очиқ ҳавода ҳам тунайди баъзан,
Тўшаги тақир ер... болиш бўлар тош.
Қишнинг аёзидан ачиса бадан,
Ёзда куйдиради аёвсиз қуёш.

Баъзан овқатида бўлмайди тартиб,
Баъзан сув топилмай чатнайди томоқ.

Китобу болғасин елкага ортиб
Яна жўнаб қолар ошиб тоғма-тоғ.

Микроскоп устида кутади тонгни,
Қатламлар китобин ўйиди кундуз.
Зеҳнда қўзғалар фикрлар жанги,
Тахминлар, фаразлар бўлар юзма-юз.

Шу кураш ўтида туғилган фикр
Юртга хазиналар этади инъом,
Сатрлар! Китобхон юрагига кир,
Геолог ҳаёти бу галги илҳом.

* * *

Мамнун қадам ташлаб келади Саттор,
Парвозга шайланган қушдай вужуди.
Саттор юрагида не шодликлар бор,
Учқур хаёлларин борми ҳудуди?

Ўзича пичирлаб қўяди гоҳи,
Гоҳи чимрилади қуюқ қошлари.
Тошлар қалбидадир фикрий-нигоҳи,
Яқинлашиб борар муддао сари.

Чексиз хазинага макон бўлган ер
Турфа маъданларни яратар қандай?
Йилтираб кўринар муаммо бир сир,
Шубҳалар, тахминлар равшанлашгандай.

Ёмғирли булутдан қорайди олам,
Бироқ Саттор қалби нурдай мусаффо.
Аниқ мақсад сари интилса одам
Яқин туюларкан узоқ масофа.

Севинчларин ёрга айтмоққа шошар,
Қанчалар қувонар экан Муҳаббат!

Саттор сўқмоқ йўлда сою қир ошар,
Энг ширин орзулар юракда қат-қат.

III

Қани у? Не учун чиқмайди пешвоз,
Нечун бўм-бўш каби туюлар олам?
Қани у, жонфидо ёқимли овоз —
Ҳориган қалбига орому малҳам?

Эҳтимол, сув учун тушгандир сойга,
Балки, сайр этмоқни истаган кўнгли?
Қани, Муҳаббатим, кетдинг сен қайга,
Нечун атрофларим, даралар мунгли?

Дилда саросима, ҳаяжон шитоб,
Чодирга кирди-ю, ёқди чироқни:
Хазондай сочилган қоғозу китоб,
Чанг босиб ётади идиш-товоқни.

Бир жавоб, бир садо истайди нотинч,
У ҳар бир ашёдани кутади дарак.
Ташқарида ёмғир қамчилар отин,
Гулдираб кетади момагулдирак.

Қўл чўзар столда букланган хатга,
Апил-тапил унга югуртади кўз,
Йўқ! Бу гап ўхшамас ҳеч ҳақиқатга,
Ханжардай санчилар қалбига ҳар сўз:

«Кечиринг, азизим, тугади сабрим,
Ортиқ чидамоққа қолмади бардош.
Наҳот, шу ғорларга тенг бўлса қадрим,
Наҳот тақдиримдир фақат тоғу тош.

Етар! Ёшлигимнинг неча гул йили
Файзсиз бу хилватда бевақт сўлгани.
Ёниқ орзуларга тўла ишқ дили
Булбулдай сайролмай, соқов бўлгани.

Мен ҳали ёшман-ку! Шовқинли, гўзал
Шаҳар қучоғидан нега йироқман?
Чарақлар чоғимдир мисоли машғал,
Бунда милтиллаган хира чироқман.

Соғиндим шаҳарни — қизгин ҳаётни,
Ҳар кун тушларимда фонтан... театр...
Эркин ёзиб бўлмас бунда қанотни,
Бунда бемаънодир пардозу атир.

Соғиндим дўстларни — Лола, Қундузни,
Нечун мен улардай яшай олмайман?
Очиқ аён этай сизга шу сўзни:
Тоғларда қолмайман, асло қолмайман!

Яшил хиёбонлар, боғлар, қайдасиз?
Кўчам, маҳалламни қўмсадим жуда.
Бунда умрим ўтиб борар фойдасиз
Ёшлик баҳоримнинг айни авжида.

Соғиндим кўлларнинг гашти, завқини,
Мажнунтол тизилган қирғоқларни ҳам,
Баллар, танцаларнинг ўтли шовқини
Ўю хаёлимдан кетмади бир дам.

Йўқ! Чидай олмайман бундай фироққа,
Ота-онам сари қайтишим лозим.
Наҳотки, шаҳарни алишсам тоққа,
Наҳот ғам тошига урилса созим?!

Тўғри! Мен адашдим, охирин билмай
Сизга эргашибман... севги кўр экан...

Ташналар саробга интилганидай —
Мен хато қилибман... Гул эмас тикан —

Насибам бўлишин билсайдим агар,
Ўзимни бу кўйга солмас эдим ҳеч.
Афсуски, қолибман ожиз, беҳабар,
Афсуски, кўзларим очилди-да, кеч!

Майли, омон қолинг, соғ бўлинг, майли,
Ёшлик севгимизнинг ҳурмати — шу хат.
Бир вақт сизга бўлган меҳрим туфайли
Шу сўзларни ёздим, хайр. Муҳаббат».

* * *

О, ер, ёрилсанг-чи, ютсанг-чи, мени,
О, яшин, ханжаринг юрагимга ур!
Булут, сен ёғдиргил бало селини,
Мени тўлқинингда жаҳаннамга сур!

Наҳотки, севгининг қисмати шудир,
Вафо оқибати шу бўлса, наҳот?
Балки, булар бари тушдир, уйқудир,
Наҳот, яқин дўстинг бўлиб қолса ёт.

Карқулоқ табиат бунча бепарво,
Елдириб ўйнайди яшин отини.
Қалбим ғуссаларин тушунмайди ё,
Ё гурлаб додимга қўшар додини.

Майли, ором билма, шикаста юрак,
Бу ҳижрон, дард тоши ғоятда оғир.
Бир хабар бер ундан менга гулдирак,
Бир хабар берсанг-чи, тинимсиз ёмғир?!.

Ҳаво гумбирлару... сўзломас бироқ,
Саттор ёр изидан отилар йўлга.
Ёмғир шаррос қуяр, қарсиллар чақмоқ...
Усти бош шалаббо, боқмай ўнг-сўлга,

«Қайдасан!» дея у чақирар ёрни,
Фақат акс-садо беради тоғлар.
Мана станция кутар Сатторни,
Шунда учратмоққа бир умид боғлар.

Афсус...Жўнаб қолди тунгги поезд ҳам,
Сўнгги чироғи ҳам милтиллаб қолди.
Истак —орзулари пуч бўлиб шу дам,
Яна ярим тунда уйга йўл олди.

Келиб каравотга ташлар ўзин у,
Нотинч ағдарилар, ёстиқ жилди нам...
Дўстлар, шундай экан, баъзида қайғу
Ҳатто йиғлатаркан эркакларни ҳам.

IV

Тоғ кафтида турар брезент чодир,
Чодир яқинида гувиллайди жар.
Қояни емириб кетишга қодир —
Тўлқинлар ов қувган арслонга ўхшар.

Кичик бир стол бор хона ичида,
Бир ёнда каравот, бир ёнда китоб.
Эшиги олдида ёввойи жийда,
Кумуш баргларида ўйнайди офтоб.

Столга энгашиб ўлтирар Саттор,
Тутун ҳалқасидан кўринмас юзи.

Ҷора сочларида оқ толалар бор,
Ҷоғозлар бетида югурар кўзи.

Олдириб қўйибди ўзини анча,
Манглайда, юзида ортиқча ажин.
Ҷоҳо бир нуқтага кўзни тикканча
Хаёлларга ботиб, туриб қолар жим.

Яна қоғоз бўйлаб ўрмалар қалам,
Қарталар юзига тушади нуқта.
Қайта-қайта кўрар тошларини ҳам,
Севади ҳар ишнинг бўлмағин пухта.

Дўстлар! Биласизми, бу оддий қоғоз,
Оддий чизиқларда юрак борлигин?
Ҷар оддий шаклда ёниқ эҳтирос,
Излаш ва ижоднинг барқарорлигин?

Тош деса, кўпинча, ўйлаб турмаёқ
Тасаввурга келар ўлик бир жисм.
Зар қадрини заргар билади бироқ,
Тош — бойлик, тош — олтин, тош — буюк тилсим.

Сой гувлар тубанда тошни қўпориб,
Бош узра муаллақ осилган қоя.
Турли тасодифга юзма-юз бориб,
Геолог яратар янги бир ғоя.

Бу — айна Ватанни севиш демакдир,
Бу — халқ хизматида аямаслик жон.
Шу тоғдай забардаст юрак керакдир,
Юртга ҳадя қилиб, очмоқ учун кон.

Яна хаёлларга чўмади Саттор,
Хаёлда кўради магма лавасин.
Қўлдаги ҳар далил, маълумотки бор,
Бари Саттор фикрин бир иловаси.

Салқи қовоқларга чўккан жиддият,
Тутун ҳалқасидан кўринмас юзи.
Китоб, қоғозларин йиғиб, бир муддат —
Эшикка чиқади... Яшнайти кўзи.

Келиб ўлтиради бир ясси тошга,
Сувга, кўкка боқар... йироққа боқар,
Шишаранг сийнасин тутиб қуёшга
Милдираб қайнаган булоққа боқар.

«Парр» этиб қўнади икки кабутар,
Иноқ ўйнашади, излашади дон...
Саттор юрагидан бир фикр ўтар:
Қушларки шунчалик аҳил, меҳрибон.

Одам жуфти эса баъзида нечун
Бир-бирин англолмас инсонларга хос.
Енгил-елпи ҳавас, кайф-сафо учун
Қурбон қилинади вафо ва ихлос.

Балки мен айбдорман, Муҳаббат кутган —
Орзу — бахтни унга беролмаганман,
Балки ёлғиз қолиб, кўп қайғу ютган,
Дилидаги гулни теролмаганман.

Биров бировга бахт бермас жаҳонда,
Бирлашганга боқар саодат, орзу.
Биларди севишим касбимни жондан,
Касбга садоқатим айбим эмас-ку!

Ўтли ишқ фаслини ўйлайди Саттор,
Кўз ўнгидан бир-бир ўтади бари:
Университет... хиёбон... баҳор...
Ер билан учрашган ширин дамлари.

Қуёшга кўксини ёзганча мағрур
 Юксалиб туради Илм биноти.
 Тиниқ ойналардан оқиба ётар нур,
 Баҳор нафасига тўла ҳавоти.

Зинапоя олди ҳамиша гавжум,
 Янграб студентлар кулгуси қувноқ.
 Кими дарсга борар, дарсдан чиқар ким,
 Бахтиёр авлоднинг чеҳрасига боқ!

Фонтан инжу сочар... ҳовли қучоғин
 Безаб парпирайди чироқлар тунда.
 Дарс такрор қилмоққа ҳар оқшом чоғи
 Қизлар ва йигитлар йиғилар бунда.

Бир мусаффо оқшом... баргларда шабнам,
 Нурда чўғланарди турли-туман гул.
 Шунда ўлтирарди бизнинг Саттор ҳам,
 Китоби қўлида, ўқишга машғул.

Китобдан кўзини узди-ю ногоҳ,
 Ногоҳ ёнидаги қизга боқди у.
 Қиз ҳам ҳадя этди сирли бир нигоҳ,
 Саттор юрагида мавжланди туйғу.

Ажабо! Сабабин билолмас йигит,
 Нечун вужудида тўлқинланди қон?
 Кўксини барқ урган бу қайси умид
 Қайдан келди бунча ёниқ ҳаяжон?

Яна зимдан қарар...мисли гулдаста
 Яшнаб ўлтиради латиф, баркамол.
 Йигит англай олмас, худди бирпасда
 Яшин урган каби рўй берди не ҳол?

Ажабо! Кўзида ўтми яширин,
Табассум сеҳрли бўларми шунча?
Кулганда кулгиси бунчалар ширин,
Тонг чоғи лабидай очилмас ғунча.

Тимқора сочлардан узмас кўзини,
Сезгандай у қизнинг нафас олишин.
Саттор йўқотганди тамом ўзини,
Билолмай қолганди дунёнинг ишин.

Шу ҳол такрор бўлар ўтган сайин кун,
Янгича тўлқинлар бахш этиб танга.
Саттор юрагини ёндирган учқун
Тобора кучайиб бўлар аланга.

Ортиқ чидамоққа сабр этмас юрак,
Йигит сўз бошлади бир кун: «яҳши қиз,
Айбга қўшмасангиз, мумкинми билсак,
Қайси факультетдан, қайси курсдансиз?..»

Ўзин журъатига ўзи бўлиб лол,
Барин билиб олди—бениҳоя шод.
Тилчи бўлар экан у соҳибжамол,
Шу орзу уфқида ёзаркан қанот.

Исмини ҳам билди, Муҳаббат экан.
Муҳаббат! Бу сўзда қанчалар маъно!
Тиллар бойлигини йиллаб қидирган
Бу сўздан кўрканин тополмас асло.

Сирдошлик кундан-кун чиқар авжига
Бир оташ ҳиссиёт қилар ғалаён.
Икки ёш юракнинг жўшқин мавжидан
Туғилиб келарди ишқ отли дoston...

Кунлар ўтар эди илм оғушида,
Яқинлашиб келар оинов онлари.
Чинор соясида, майса тўшида
Дарс ўқиб ўлтирар қаҳрамонларим.

Саттор сўз очади:— Тингланг, Муҳаббат,
Мен униб-ўсганман тоғ қучоғида.
Геолог бўлишдек олий бир мақсад
Мени мафтун этди ёшлик чоғимдан.

Севаман гулдираб жилға оқишин,
Лоладан яшнаган бахмал дарани.
Тоғнинг савлат тўкиб вазмин боқишин
Водийга жар солган зўр шаршарани.

Севаман қирларнинг зумрад тўлқинин,
Шу ерлар эгаси мард халқимни ҳам.
Баъзан тарк этаман тунлар уйқуни,
Тоққа элтар мени хаёллар бир дам.

Қалбимни қуршаган шу орзу ёлғиз:
Тоғларда ишласам, очсак янги кон.
Мен билан борсангиз, бирга бўлсангиз,
Ушалган бўларди энг буюк армон.

Қиз жавоб беради:— Азизим Саттор,
Йўлдошингиз бўлай ҳамиша, ҳар вақт.
Шубҳаларга бормоқ ўзи не даркор?
Сиз билан ҳамнафас бўлмоқ — менга бахт.

Бирга тортиб ғаму шодлик барини,
Сизга мадад бўлмоқ — менинг муродим.
Ўрганиб тоғли халқ шеваларини,
Мен ҳам ўз соҳамда ташлайман одим...

Саттор қулоғида жаранглар ҳамон
Илк севги, ваъданинг жонбахш сўзлари.
Бироқ қани энди у аҳду паймон,
Қани Муҳаббатнинг қора кўзлари?

Ўтли ишқ фаслини ўйлайди Саттор.
Қўлида бевафо ёрнинг сурати.
Олам кўзларига кўринса-да, тор,
У харсанг устидан кескин туради.

Чодирга киради. Стол юзида
Уни кутиб турар меҳнат, кашфиёт.
Бир пўлат ирода сезиб ўзида,
Яна ишга бошлар — бошланар ижод.

VI

Атрофда тоғларнинг зўр силсиласи,
Табиат яратган буюк томоша.
Ясси ёнбағирдан уйлар зинаси
Ойна кўз-ла боқар томма-том оша.

Бунда геологлар тутибди манзил,
Тунда вишкаларда порлайди чироқ.
Дастгоҳлар гувиллаб ишлар муттасил,
Ер қаърин пармалар олмос чуқурроқ.

Шу манзилгоҳ аро оддий бир уй бор,
Қидириш ишларин мияси бу ер.
Столда чертёжлар, асбоблар қатор,
Микроскопдан қочиб қутулмас ҳеч сир.

Бошларин столга эгганча, сўзсиз
Бунда иш билан банд иккита киши.

Бири: кенг ёноқли, юмалоқ семиз,
Урта бўй бир одам... Кулганда тиши —

Ярқиллаб кетади. Кулгидан мақсад
Намойиш қилишдай тиши тилласин.
Гоҳ туриб юради... Қаршибоевдир,
Билмоқчи бўлсангиз фамилиясин.

Парикдай ясама таманно билан
Ўзин мағрур тутар... боқиши сирли.
Бошқарма олдида обрўси баланд.
Мажлисда нутқ сўзлар қизгин, таъсирли.

Иккинчиси: латиф, ёқимли жувон,
Қора кўзларида чақнайди ҳаёт.
Тўғри иш, тўғри сўз юрагига қон,
Ҳасад сохтагўйлик тамомила ёт.

Нозик билаклари офтобда куйган,
Қорамағиз юзи беғубор, тоза.
Меҳрини, қалбини тоғларга қўйган,
Иши геологлар аро овоза —

Парторгдир... Салима дерлар отини,
Туйғун нигоҳида нафосат, хаёл...
Оддий бир геолог ишчи хотини,
Катта парвозларга шайланган аёл.

Саттор ҳисоботин ўқишар икков,
Далиллар, фикрлар киради сўзга.
Ер қалбида ёнган абадий олов
Бир гугурт ўтидай кўринар кўзга.

Лавалар отилар. Чексиз ҳарорат
Маъданлар ясайди ер қатламида.

Табиат ишида буюк маҳорат,
Мўъжиза яратар ҳар қадамида.

Буюк қонуният ишлайди бетин,
Ранг-баранг заррадан темир йўғрилар.
Мана бу қўрғошин, мана бу олтин,
Мана бу жинслардан уран туғилар.

Ҳисобот ўқилар варақма-варақ,
Дадил изланиш бор саҳифаларда.
Сатрлар — маррага элтувчи сўқмоқ,
Нуқталар — ҳордиқ жой оғир сафарда.

Шаклларга чўккан ҳақиқат, гоя
Бу икки юракка икки хил оқар,
Салима мамнундир, шод бениҳоя,
Қаршибоев бағрин бир оташ ёқар.

Фанда зўр муаммо ҳал бўлганлиги
Салима дилига солар ифтихор.
Сатторга антиқа бахт кулганлиги
Қаршибоев ҳолин этмоқда ночор.

Бир дўст, ҳамкасаба очган муаммо
Янги уфқ очар Салимага ҳам.
Қаршибоев сиртдан билдирмас, аммо,
Ич-ичидан ўртаб кемирмоқда ғам.

Қаршибоев бошида тамом бошқа ўй,
Халақит бермоққа излайди чора.
Наҳот Сатторгадир бу зафар, обрўй,
Ҳасаддан юраги бўлади пора.

Саттор ҳақлигини яхши билади,
Лекин йўлларига қурмоқ бўлар сад.

Бутун вужудини чирмаб келади
Илондай заҳарлаб қоп-қора ҳасад.

Ҳасад! Сен ўтмишнинг сарқити бўлиб
Бизнинг кунларгача келиб киргансан.
Ўргимчак тўридай қонларни сўриб,
Виждонни топтайсан, малъун, жирканчсан.

Ҳасад! Сен ғаразсан, маразсан, оғу,
Хусусий мулкчилик яратган бир дард.
Дунёни кўзларга қилиб қоронғу,
Овингни қиласан худбин ва номард.

Ҳасад! Сен иллатсан, қора кўланка.
Бизнинг ҳаётда ҳеч топмайсан ҳуқуқ.
Талпинма, товланма, кирма юз рангга,
Илдиз отмоғингга бизда замин йўқ!

Қаршибоев нотинч ўйлар ва ўйлар,
Кўзи қоғоздаю кўрмас ҳеч нима.
Безовта бўлади, кўзлари ўйнар,
Қалб — гўё гирдобга йўлиққан кема.

Нега уникамас бу ноёб фикр,
Ниҳоят қўлдан кетар бу ярқироқ бахт?
У ҳасад илгида бўлибди асир,
Ҳасад вужудини қилибди карахт.

Ўзиники бўлса бу нурли ғоя,
Шавкат, дабдабага очиларди йўл.
Мансабда ошарди яна бир поя
Илмда шон-шараф чўзар эди қўл.

Энди ким бўлди у? Оддий бир бошлиқ
Илмдан, ижоддан йироқ бир киши.

У ўйлар: Сатторга энди йўл очиқ,
Бароридан келар кундан-кун иши.

Шундай ўйга келар: топиб йўлини
Сатторга халақит бермоғи даркор.
Иғво ипи билан боғлаб қўлини,
Йўлини тўсмоқлик — бўлади қарор.

Шунда сўз бошлади Салима ноҳос,
(Қаршибоев унга боқар илжайиб).
Мана бу чинакам ижод, эҳтирос,
Мавзу ҳам, ечим ҳам, бари ажойиб!

Уни ҳозир топиб, дилдан самимий
Табрик этмагунча тинчимас юрак...
Қувнаб, табассум-ла турар Салима,
Қаршибоев мисли дўл урган терак—

Шумшайиб қолади. Юзи-кўзида
Сохта хурсандликнинг нишонаси бор.
Ярага туз сепган жувон сўзидан
Жавзада ичига ёққан каби қор.

VII

Қаршибоев уйда зиёфат қуюқ,
Турфа неъматлардан яшнара дастурхон.
Қадаҳлар тўқнашар...юзлар худди чўғ,
Радио вальсидан дилларда туғён.

Аския, латифа, кулги авжида,
Мезбон ва меҳмонлар сафо билан банд.
Кайфнинг оҳанрабо, енгил мавжида
Руҳлар қанотланиб учади баланд.

Кимдир икки меҳмон? Танишмоқ лозим:
Нозимжон Низомов бирининг номи.
Новча, сертакаллуф, ёш илмий ходим,
Бошлиқ ҳузурида қайнар илҳоми.

Соқийлик қилади, оғзи қулоқда.
Лабидан бол томар ичгани сайин.
Ҳар бор қадаҳини кўтарган чоғда,
Дейди: — Соғлиғингиз учун, хўжайин!

Бири: оддий йигит, яғринли, қўй кўз,
Гап сотишдан кўра, тинглашга мойил.
Майнинг оташидан қизарса-да юз,
Ўзин вазмин тутар... Аммо соддадил.

Вазмин қарашида маъноли бир ҳис,
Юракдан ишига берилган одам.
Унинг кимлигини билмоқ бўлсангиз:
Салиманинг эри геолог Ҳотам.

Мезбон Қаршибоев семиз қорнини
Селкиллатиб қулар терини артиб.
Меҳмонларни қистар... Йўғу борини
Дастурхонга тўкиб солмиш батартиб.

Қизгин бу йиғиндан муддао недур?
Бу — мезбон ва шогирди Нозимга аён.
Ҳотам ҳали билмас бунда нечук сир,
Фикрлар оқими бормоқда қаён?

Саттор хусусига кўчар бирдан гап,
Қаршибоев мақтар: — Ажойиб йигит!
Ҳотамнинг дилини билмоқдир матлаб,
Зиддият ахтариб, юраклари хит.

Нозим луқма ташлар: — Чиндан беқиёс
Муҳим бир жумбоқни Саттор этар ҳал,
Агар ёзганлари чиқиб қолса рост,
Бизга кун кўрсатмас дейман у маҳал?

Ҳотам ҳайрон бўлар: — Сатторнинг иши,
Ижоди, зафари — бу бизнинг зафар.
Бундан ташқари, у камтарин киши,
Менимча, беўрин шуҳба-ю, хатар.

Аксинча, Сатторни қўлламоқ лозим,
Тезроқ якун топсин олижаноб иш.
Шахсан менинг унга зўрдир ихлосим,
Қанча ёрдам бўлса аямайман ҳеч!

Нозим хандон ташлар: — Ҳотамжон ака,
Сиз-ку, аямайсиз хайру эҳсонни.
Лекин, истар эдик, бўлманг калака,
Хайру эҳсон қилиб қўйманг виждонни!

— Виждонни?! — асабий титрайди Ҳотам, —
Нима демоқчисиз, яхши йигитча?
Бошингиз оғирлиқ қилганида ҳам,
Ўзингизни босиб ўтиринг пича.

Қаршибоев сирли боқар Нозимга,
Нозим тушунади имони шу чоқ.
Қаҳ-қаҳ уриб ўрнидан турар-да, зумда,
Ҳотамга стулин сурар яқинроқ.

— Кечиринг, ғаразим йўқдир кўнгилда,
Фақат мен қўполроқ бошладим сўзни.
Дўст ачитиб айтар, дейдилар элда,
Афв этинг, ранжитган бўлсам мен сизни.

Ҳотам дер: — Муддао недур, муддао?
Нозим дер: — Муддао эмас, тўғри гап.
Сизга совуқ елни кўрмаймиз раво,
Адашманг Сатторни авлиё ўйлаб,

Саттор Салимага олайтирар кўз!!!—
Ҳотам ёниб кетар аччиқ таънадан.
— Не деб алжияпсан, муттаҳам, беюз,—
Қўлига илашар бўшаган лаган.

Қаршибоев босар жанжални шу дам,
Ҳотамни ўтқазар елкадан босиб.
— Бунча жиззакилик ярашмас, Ҳотам,
Бу ишинг эмасдир мардга муносиб.

Чуқурроқ ўйламоқ керакдир аввал,
Ким ҳақ, ноҳақлигин ажратмоқ зарур.
Нозим ўйламасдан гапирди дангал.
Бунга чидай олмас сендаги ғурур.

Шамолсиз силкинмас дарахтнинг шохи,
Яра газак олмай топайлик даво.
Ақлу идрок билан иш кўрган чоғи
Аён бўлиб қолар ҳар бир муддао.

Мезбон ўйга чўмган бўлади бир дам;
Йилтироқ манглайда ажинлар тигиз.
Бош эгик, дарғазаб ўлтирар Ҳотам,
Нозим ҳам «чурқ» этиб очмайди оғиз.

Найранг-ла яралган бу чигал саҳна
«Санъат» талаб қилар ижодкоридан.
Мақсад — юракларга солишдир раҳна
Мудҳиш қабиҳликнинг кирдикоридан.

Қаршибоев бузар совуқ сукутни,
Йўгон овози ҳам гавдасига мос.
— Ақл-ла сўндириб дилдаги ўтни,
Ука, сўзларимга бир дам қулоқ ос.

Тўғри, осон эмас, мушкул савдо бу,
Бардош билан бунда кўрмак керак иш.
Жаҳл ва тезоблик келтирар қайғу.
Бошга ортажакдир қўшимча ташвиш.

Гафлатда қолма деб, огоҳ бўлгин деб,
Ака сифатида сўзлайман, иним.
Бепарво, бўшанглик мардга эмас эп,
Бундай одамларни ёқтирмас жиним.

Балки, Салиманинг юраги тоза,
Буни очиқликқа доим йўйма сен,—
Қўрқаман, бу иши ёмон овоза —
Бўлиб, маломатга сени қўймасин.

«Саттор, Саттор акам» тилидан тушмас,
Тез-тез бориб турар капаси томон.
Очиғи, бу менга унчалик хушмас,
Йўлдан урмасин у муғамбир, шайтон.

Масалан, ўтган кун рўй берди шу ҳол,
Сатторнинг уйига тушганди йўлим.
Салимани кўрдим... беҳаё аёл...
«Тавба» деб, ёқамга борибди қўлим.

Нозим луқма ташлар: — Қайтардим ишдан,
Оқшом тушиб, ботиб кетган эди кун.
Уларни хилватда хурсанд, кулишган —
Ҳолатда кўрдиму ёндим бус-бутун.

Асабдан титради ғазабнок Ҳотам,
Қалб мисли бўронга дуч келган япроқ.
Уртанар, қийналар, дил тўла алам,
Кўзига: ер қаттиқ, осмон-чи, йироқ.

Қаршибоев дейди, — мен билишимча,
Бекор ҳайдамаган Саттор хотинин.
Ўзича тузгандир разил бир режа,
Билиб бўлармиди унинг ботинин.

Истардик, сен бизни тушунсанг тўғри,
Сўзимиз ҳақлигин вақт билан сина.
Ушбу гапларимиз, — виждон йўриғи,
Орада бўлмасин қудурат, гина.

Ҳушёр бўл, машмаша қўзғама уйда,
Совуққонлик яхши, кўзни катта оч.
Сени яқин тутиб, мана шу кўйда
Бор гапни гапирдик, ука, ноилож...

Ярим тун... Юлдузлар жимирлар кўкда,
Чироқлар пирпирар вишкаларда ҳам.
Калавланиб, эзилиб бу оғир юкдан,
Уйига қайтарди шикаста Ҳотам.

VIII

Фикр денгизига шўнғиб ва бедор
Чироқ ёғдусида ишлаётган ким?
Бу — тоғлар лочини, азамат Саттор,
Излайди, излайди, излар бетиним.

Гоҳ балқир юзидан майин табассум,
Гоҳо чимрилади қуюқ қошлари.

Столи устида мисоли тилсим —
Турар оҳанрабо тоғнинг тошлари.

Толиқмас маррани ҳис этган йўлчи,
Қалбига тўлади қуввату сабот.
Агар буюк бўлса эътиқод кучи,
Шаксиз, ҳал бўлгайдир ҳар бир мушкулот.

Тобора манзилга яқинлар йигит,
Ҳар кун шу зайлда кутади тонгни.
Уфқда йилтиллаб кўринган умид,
Кучига куч қўшар янгидан-янги.

Чироқни ўчирар ётмоқчи бўлиб,
Бироқ ором бермас турли хаёллар.
Шаҳардан, дўстидан келган бир мактуб,
Тамом кўзларидан уйқуни олар.

Қалбида туғёнлар қўзғаган бу хат
Қандай даракларни келтирди экан?
Дўсти ёзибдики: «Хурсандман беҳад
Тоғлар бағридаги жасоратингдан...»

Хатнинг охирида ёзибди бир-бир
Муҳаббат тақдирин... Бу дард ғоят зил.
Қайси бир дўконда ишлармиш ҳозир,
Кекса бир доцентга қўйганмиш кўнгил.

«У кўнгил қўйганмиш», «кўнгил
қўйганмиш» —

Аранг такрорлайди Сатторнинг лаби.
Вужудига ботар заҳарли бир ниш,
Қийналар ўқ еган бир арслон каби.

Ўзида топар-да, беқиёс бир куч,
Маҳв этар дилдаги зид гулғулани.

Қийноқлар, азоблар қўрқинчли бир туш—
Каби чекинар-да, бўшалар тани.

Уйқуга кўз юмар эртага, ахир,
Бормоғи керакдир Пистали жарга.
Салима ҳам борар... йўл жуда оғир...
Ҳордиқ бермоқ керак қўл-оёқларга.

IX

Ҳотам хаёл суриб ўлтирар ёлғиз,
Ҳамон келмаётир ёри Салима.
Унинг вужудини чирмаб олган ҳис,
Юрак-юракларин қилмоқда қийма.

Хаёлда Қаршибоев бўлади пайдо,
Янграр қулоғида Нозим айтган гап:
«Сизга совуқ елни кўрмаймиз раво,
Адашманг Сатторни авлиё ўйлаб...»

Наҳот, бир ёстиққа умид билан бош—
Қўйган Салимаси алдаса уни.
Қалбим шишасига, наҳот, уриб тош
Бўлак бир ошиқнинг бўлса мафтуни?

Йўқ, асло ишониб бўлмайди, йўқ, йўқ!
Бу— қора юраклар фиқсу фужури.
Салимадан унинг кўнгли эди тўқ,
Салима— шодлиги, бахти, ғурури.

Бироқ юрагини бир дарддай гоҳи
Санчиб чертар эди у мудҳиш даъво:
«Шамолсиз силкинмас дарахтнинг шохи,
Яра газак олмай топайлик даво».

Исбот қилмоқчийди вақти билан у
Ёрнинг софлигини... бироқ не чора?
Қайси кунги мажлис бўлиб ўтди-ю,
Вағрини тобора айлади пора.

Эслар ўша кунги мажлис ишини,
Тўпланган одамга катта хона тор.
Ўз фикри, фарази, текширишини
Изҳор этар эди йиғинга Саттор.

Тўрда, креслога чўкканди вазмин
Бошлиқ Қаршибоев улуғвор тусда.
Нозим ҳам ўтирар ғалати мазмун,
Сохта бир ғолиблик акс этиб юзда.

Тишини тишга босиб ўтирар Ҳотам,
Учқундан ёнажак худди қуруқ хас.
Салиманинг оддий ҳаракатин ҳам
Таъқиб этар... кўзни узмай бир нафас...

Саттор тамом қилгач, ўз баёнини,
Фикрлар кураши авж олди жуда.
Биров деди: — Саттор ўз ҳамёнини
Кўзлаб, уринмоқда бекор беҳуда.

Нозим ҳам сўз олиб, рад қилди бутун,
Деди: — бу хил фараз илмга хилоф.
Саттор енгил-елпи шон-шуҳрат учун
Давлат маблағини этмоқчи исроф.

Кимдир инкор қилди Нозим даъвосин,
Кимдир Саттор фикрин гапирди қўллаб.
Биров таклиф қилди: — ўрганиш лозим,
Ҳали бу масала кўп исбот талаб.

Минутларни санар деворда соат,
Мунозара қизир вақт ўтган сари...
Папирос тутуни сузади қат-қат,
Бир-бир очилади қалблар дафтари.

Гоҳ савол-жавобга ўтади мажлис,
Гоҳ ғала-ғовурдан битар қулоқ ҳам.
Мажлис мазмунига бепарво, беҳис,
Ўз ёгига куйиб ўтирар Ҳотам.

Қаршибоев тинглар мажлис фикрини,
Ўзича илмоқли бир режа қурар.
Нозимга югуртиб кўзи қирини,
Секин сўз олар-да, ўрнидан турар:

— Уртоқлар, эшитдик, дуруст ҳисобот
Ва билдик дўстларнинг фикрларин ҳам.
Ғоят шарафли иш — қидириш, ижод,
Саттор ҳам бу йўлда ташлабди қадам.

Дейдилар: айб эмас — яхши ўй-орзу,
Ёзганларин ўқиб чиқдим бобма-боб.
Менимча, зўр нуқсон шу ердаки, у
Фанда қилмоқ бўпти бирдан инқилоб!

Кимдир бир бурчакдан «пиқ» этиб кулди,
Юриб қолди бирдан ғувур-ғувур гап...
Қаршибоев муродга етгандай бўлди,
Саттордан кулишдир ягона матлаб.

Йўқ, чидай олмади Салима... шу чоқ
Сўз олиб, бошлади гапини шундай:
— Дўстлар, Қаршибоев ноҳақдир мутлоқ,
Самимий эмасдир фикри бутунлай.

У кескин сўзларди, сўзларди қизгин,
Сатторни ёқлади, қилди ҳимоя...
Ҳотам шубҳаларин этиб бетизгин,
Қалбига ташлади зулмат бир соя...

* * *

Ҳотам хаёл суриб ўлтирар ёлғиз,
Ҳамон келмаётир ёри Салима.
Унинг вужудини чирмаб олган ҳис
Юрагини тилиб қилмоқда қийма.

Оёқ шарпасини эшитар шу дам,
Салима кулгисин келар қулоққа.
Ўқдай сапчиб турар ўрнидан Ҳотам,
Асабий юради у ёқ-бу ёққа.

Салима киради... Яшнаган ёноқ,
Маийн нигоҳида нафосат, хаёл.
Нега кўпдан ёри очмайди қучоқ,
Бежавоб қолади берганда савол?

Бироқ сабабини сўрмаган ҳануз...
Кулиб, эр бўйнига солар қўлини.
Бугунги сафардан хурсанд бошлар сўз,
Бир-бир таъриф қилар ўтган йўлини:

— Саттор акам билан иккимиз бирга
Роса айланибмиз Пистали жарни.
Уфф... жуда толиқдим, ботибман терга...
Кўрдим у қартага олган ерларни...

Яна янгиланар Ҳотам яраси,
Яна ярасига сепилади туз.
Кўз ўнгида хилват жар манзараси,
Аччиқ киноя-ла ташлар шундай сўз:

— Йўл жуда оғирдир?

— Бўлганда қандай.

Ҳолва экан биз юрган йўллар — олдида.

Сўқмоқ тор... Тойгандай бўлувдим жиндай...

Саттор акам аранг ушлаб қолди-да!

Ҳотам дир-дир титрар, кўрар мудҳиш фол:

Саттор қўлиданмас, билагин тутган!

Кўксига кўксини босган, эҳтимол,

Мана шу лаблардан бўсалар ютган!

Ғазаб-ла эшикни «тарс» ёпиб чиқар,

Бош оққан томонга ташлар қадамни,

Ичишдан олмоққа яна аламни,

Ортидан Салима тез чопиб чиқар.

Х

Дара сувга тўла, шов-шувга тўла,

Сутдай кўпикланиб вағиллайди жар.

Тўлқинлар кўксида ўйнайди шуъла,

Тошни тошга чақиб тўлқинлар жўшар.

Бош узра муаллақ харсангларга боқ,

Папша қўнишидан қулаши мумкин.

Япасқи олчалар, равоч — шапалоқ,

Тошга илдиз отиб ўсибди дуркун...

Саттор келаётир тор сўқмоқ билан,

Тенгсиз манзаралар этар маҳлиё.

У фикран сўзлашиб келар тоғ билан,

Унга қадрдондир ҳар тош, ҳар гиёҳ.

Кун бўйи ишлади, толиқди жуда,

Тошлар нусхасини синчиклади хўп.

О, бунда дарёдай ғайнайди руда,
Буда ҳаммасидан қўрғошни кўп!

Тўхтаб, папиросин ёндирад... ногоҳ
Бир шарпа сезгандай секин юради...
Осмондан осилиб тушгандай арвоҳ
Қаршисида бадмаст Ҳотам турарди.

— Салом, Ҳотам ака!

Алик-палик йўқ,
Сатторга юзма-юз келар ғазабнок:
— Сен инсон эмассан, ярамас махлуқ,
Қалбимни қилмоқчи бўлдингми чок-чок?!

Тўсатдан гурсиллаб тушар чўян мушт,
Саттор гандираклаб урилар тошга.
Саттор билолмайди ўнгими ё туш,
Яна гурзидай зарб тушади бошга.

Икков хириллашар, ўмбалоқ ошар,
Қил устидай жойда даҳшатли бир жанг.
Пастда ютаман деб гувиллайди жар,
Нақ бошда осилиб туради харсанг.

Саттор билолмайди Ҳотам дилини,
Саттор билолмайди ўнгими ё туш?
Тиззаси, қўллари кетган шилиниб,
Гурсса йиқилади тош узра беҳуш...

...Ёруғ палатада кўзини очар,
Оғриқдан зирқирар шикаста бадан.
Кўз олдида сўқмоқ... Гувиллаган жар...
Можаро боиси қийнар ҳаммадан.

Қатор кунлар ўтди... У ўйлар ҳамон,
Ҳамон сабабини билолмасдан лол.

Ҳотам рашк қиларми, қиларми гумон,
Ўзича қуради турли эҳтимол.

Наҳотки қуруқ бир иғвога учиб
Ҳотам ўйламасдан йўл тутди экан?
Бу оддий рашк эмас, бу бўҳтон кучи,
Бўҳтондан ясалган оғули тикан!

Қалбида бор эди аламли бир доғ,
Доғ устига доғдай буниси ёмон.
Танига югурар заҳарли титроқ,
Сабабин билолмай қийналар ҳамон.

Тўғри, Салимага зўр ҳурмати бор,
Ёмон кўз билан ҳеч боқмаган бироқ.
Салима — чин инсон, камтар, вафодор,
Ахир, айбимикин — бўлса кўнгли оқ?!

Саттор қайғу чекар... Ўйлари бежо,
Мисдай қизиб кетар бадан-юзлари.
Оғир дардларига танҳо бир шифо —
Ҳамшира Надянинг мовий кўзлари.

Шафқат, ҳарорат-ла боқувчи нигоҳ,
Унга севинчу бахт қилгудай ҳада.
Сен йигит қалбини тушундингми ё,
Сўзла юрагингни, азизим Надя!

Бир нафас тинчланар... Ёруғ палата
Деразадан тушган нурга буткул ғарқ.
Надя кулиб турар оппоқ халатда,
Юзи-кўзларида ёшлик урар барқ.

Ойнадан кўринган кумуш чўққилар
Сатторни бағрига имлаётгандай...
Ўрнидан турар-да узоқ тикилар,
Табиат кўксида гуркирайди май.

Баҳор, ижод ишқи тошар қсннда,
Киприкда йилтиллер шодлик ёшлари,
Ёнма-ён туради Надя ёнида,
Нурда товланади олтин сочлари.

Юрак ҳаприқади, ҳаяжон билан
Қизга айтмоқ бўлар дилда борини...
Тоғлар қучоғида — лолалар чаман,
Тамоман олгудай ихтиёрини.

Яна ўлтиради ўрнига келиб,
Ҳаёт жилва қилар шод қарашида.
Ногоҳ тўғридаги эшик очилиб,
Жилмайиб Салима турар қаршида.

У ўрнидан турар қанотлангандай,
Салимага боқар мамнун, миннатдор.
Севинчидан янграйди юракдаги най,
Кўкрак қафасига тўлгандай баҳор...

Салима сўзлайди эри Ҳотамнинг
Қўғирчоқ бўлганин бегона қўлда.
Қаршибоев отлиқ қабиҳ одамнинг
Раҳнамо бўлганин бу ифлос йўлда.

Саттор карталарин қолдирмай бир йўл
Куйдириб ташлашга берилгач буйруқ,
Улар ғаразини англабди буткул,
Яшин урган каби у бўлибди чўғ.

Куйибди, ёнибди, минг афсус билан
Салима пойига ташлабди ўзин.
Дебди: — кечир, жоним, мен адашганман,
Минг афсус, жуда кеч очилди кўзим.

Дебдики, соғайиб чиққанда Саттор,
Мен ҳамма гапимни айтаман халққа.
Саттор кечирарми, деб чекибди зор,
Кўзида ёшлари бўлибди ҳалқа.

Саттор англай бошлар... кўзи ўнгида
Тарқалиб борарди сирли бир туман.
У — ҳақ. Мусаффолик нури кўнглида
Барпо этаётир зебо бир чаман.

Салимага кулиб қарайди Саттор,
Қараши: «кечирдим» дегандай бўлар.
Саттор яна ўзин сезар бахтиёр,
Кўксига соф баҳор ҳавоси тўлар.

Баҳор, ижод ишқи жўшар қонида,
Киприкда йилтилар севинч ёшлари,
Дўстлари Салима, Надя ёнида,
Интилар юраги тоғлари сари.

Ойнадан қараган кумуш чўққилар
Бағрига Сатторни имлаётгандай.
Мовий уфқларга шодон тикилар,
Табиат кўксига гуркирайди Май.

1959.

ОНА-ЕР ҚҰШИҒИ

I

Баҳор! Қирда ёнар қизғалдоқ,
Байроқ тутган қизлар мисоли.
Кўз ўнгимда алвон ёзароқ
Яшнаб ётар яйлов жамоли.

Юз хил оҳанг ва юз турли ранг
Тамомила этиб дилни ром,
Сут дарёдай жимиллаган тонг
Бағишларди нафис бир илҳом.

Нам майсага ботиб тизларим,
Боладай шод сезардим ўзни.
Сипқоргудай ташна кўзларим
Мавж урган бу зилол денгизни.

Қуёш чиқар... шуъла селидан
Эриб борар баргларда шудринг.
Тинглар эдим қушлар тилидан
Бир ажойиб, сеҳрли гурунг.

Тубсиз кўкда чарх урган бургут,
Ут-ўланнинг турфа атри ҳам,
Карвон-карвон кўчган оқ булут,
Поёни йўқ бу гўзал олам —

Акс этарди дил кўзгусида,
Туйғуларга солиб ғалаён.

Табиатнинг ноз қулгусидан
Ижод дарсин ўқирдим аён.

О, она-Ер, сезаман аниқ,
Меҳринг танда қуёш ёқмоқда,
Мен — ер ўғли бир Антей янглиғ,
Сендан дилга қудрат оқмоқда.

Қуёш билан безанган осмон,
Жой бўл кўзим қорачиғига.
Шу осмонга тенг бўлган майдон,
Она кўксин очдинг ўғлингга.

Ҳузурингда турибман бугун,
Яшил далам, қалбим парчаси!
Бир гиламсан чексиз ва гулгун,
Ҳар бир гулинг — қалбим лахчаси.

Хаёлимда дадил бир парвоз,
Уфқларга боқдим бехато.
Қалбим гўё минг торли бир соз,
Шамолингдан бергудай садо.

Сенга айтар кўп мадҳиям бор,
Адо этсам фарзандлик бурчим.
Мен биламан: қуруқ онт бекор,
Севги изҳор қилмоқлик учун.

Не қилайки, улуғ ҳарб чоғи
Сен учун қон тўқолганим йўк.
Аммо дилнинг ғазаб чақмоғин
Душманнимга отдим худди ўқ.

Аммо... зафар қозондик деган
Хушxabарни эшитганимда,

Рейхстагга ол байроқ тиккан
Солдат завқин туйдим танимда.

Бу, шунчаки афсусим эмас,
Юракдаги эзгу бир армон.
Қалбим бурчин ўтадим демас,
Сенга хизмат қилмай, онажон!

Болалигим олтин бешигин
Тебратган ҳам сенинг қўлларинг.
Ланг очдинг-да иқбол эшигин,
Саодатга ўзинг йўлладинг.

Тонгда учган латиф бир куйдай
Алланг ҳамон янграр қулоқда.
Жон бағишлар муаттар бўйдай
Нафасинг ҳеч кетмас димоқдан.

Сени сўнмас бир учқунсимон
Дил тубига мангу солганман.
Сени уйғоқ бир тўлқинсимон
Қонларимга қуйиб олганман.

Тавсифингдан яйрайди қалам,
Улғайтаман дилда мадҳингни.
Ҳатто уйда иш столим ҳам
Эслатади сенинг сатҳингни.

Қайда бўлмай, хизмат ва бурчим
Йўлламасин мени қай томон,
Сени жондан севганим учун
Ҳар зафарга муҳайё имкон.

Сени жондан севган сабаби,
Ватан, менга ҳаётдан улуғ.

Қалбим қизил харита каби
Ватанимнинг нақшига тўлиқ.

Кезганим бор Волга бўйида,
Қувончимга тор келган жаҳон.
Волгоград, ундан қуйида —
Астраханда бўлганман меҳмон.

Меҳмон эмас... бир содиқ ўғил —
Қаби ўтдим она-Еримни.
Ғурур билан тўлқинланиб дил,
Асал қилиб қўйдим шеъримни.

Москвам бир оҳанрабодай
Мудом дилни чорлаб туради.
Юлдуз тўла ёрқин самодай
Жаҳон узра порлаб туради.

Кезганимда пойтахт қучоғин
Қалбимда сен бор эдинг, далам.
Кремлнинг ёқут чироғин
Мен орқали кўргандинг сен ҳам.

Невадаги буюк «Аврора»
Эсга солди боболар шонин.
Меҳрим дилда ортиб тобора,
Мен ўқидим кураш достонин.

Ленин турар броневикда,
Халқларга бахт ёғдирган инсон.
Мис чавандоз сапчийди тикка,
Рус қудратин қилиб намоён.

Тонг чоғида кумушранг «ТУ» да
Қозон сари қилганман парвоз.

Муса Жалил, Тўқай юртида
Кўрдим дўстлик, ҳурмат ва эъзоз.

Бунда Ленин изини кўрдим
Ва тингладим Горький сўзини.
Дорилфунун олдида турдим,
Толстойнинг кўрдим ўзини.

Гўзал Боку — Каспий дилбари
Тошкентимдай қалбимга яқин.
Фузулийнинг ўтли шеърлари
Шалолами ё сўнмас чақин?!

Комиссарлар мўътабар хокин
Кўзларимга қилдим тўтиё.
Қўшиқлардан жаранглаб Боку,
Юрагимга тўлдирди зиё.

Урмонларим кўркига боқдим,
Тоғларимда сайр этдим хўп.
Денгизимда балиқдек оқдим,
Шаҳарларим, қишлоқларим кўп.

Қуёшгача — бир ёним Сибирь,
Бир ёнимда ҳадсиз Океан.
Мовий Болтиқ, азамат Помир —
Савлати-ла кўркам икки ён.

Барин санаб улгуриш қийин,
Бари дилга солади ғурур.
Бу Ватанни бахш этган, Ленин,
Сенга бутун қалбдан ташаккур!

Яшил яйлов, дилрабо борлиқ,
Ҳузурунда қиламан таъзим.

Чайқал, гурла зўр денгиз янглиғ,
Лола қирим, эй чўли азим,

Булут — булут ўрлаган пода,
Дарё — дарё оққан қаймоғим —
Саховатинг қилар ифода,
Хазинамсан, қайнар булоғим!

Ўғлинг келди бағрингга учиб,
Соғинч билан ўтиб қанча йўл.
Сени жондан севганим учун,
Ҳали дилда қўшиқларим мўл.

II

Қизғалдоқзор қилиб ғарб уфқин
Ботиб кетди қирмизи қуёш.
Сизиб келар қора бахмал тун,
Юлдуз чақнаб, қорайганди қош.

О, нақадар сўлим кеча бу!
Савлат тўкиб мудрайди қирлар.
Димоғимга урилиб хушбў,
Мени масту ошифта қилар.

Тўйиб-тўйиб нафас оламан.
Она кўксин топган гўдакдай.
Тун бағрига қулоқ соламан,
Меҳрим тошиб юрак-юракдан.

Сурув-сурув қўйлар сурони,
Чўпонларнинг қийқируви ҳам,
Бир қўшиқдай тутиб ҳавони
Қанотланар мағрур ва кўркам.

Истардимки, шу жўшқин нидо
Оҳанг бўлса шеърим вазнига.

Юлдуз билан безанган само
Буткул кўчса шоир назмига.

Учоқларда оташ ялови,
Тафти ўйнар менинг юзимда.
Қани эди, шу ўт-оловни
Кўчиролсам шеърим — сўзимга!

Яйлов билан қолиб мен ёлғиз,
Яқин дўстдай сирлашаман шод.
Кўтарилар уфқдан ой — қиз,
Барра мавжлар бағрида ҳаёт.

Гўё чексиз парда очилиб,
Улкан саҳна бўлар намоён.
Боши узра юлдуз сочилиб,
Сою қирим кўринар аён.

Шу кўк чимга ёнбошлаб ўйчан
Боққан эдим қўю қўзимни.
Арқон солиб қайгадир учган
Турналардан узмай кўзимни.

Салт арғимоқ юлдузни кўзлар,
Пойгаларда елганман илдам.
(Очиғини айтганда, дўстлар,
Неча марта йиқилганман ҳам).

Ҳу, оқариб кўринган мактаб —
Ҳарф танитган буюк устозим.
Ҳурматини келтириб, мақтаб,
Уни ҳар дам куйлашим лозим.

Шу оддий синф, оддий бинодан
То Москва минбаригача

Босиб ўтган порлоқ йўл учун,
Яшил далам, раҳмат мингларча!

Шеъриятга очган кўзимни
Сенинг зумрад кўркинг эмасми?
Қофияга солган сўзимни
Садо тўла кўксинг эмасми?

Шодлигимни кўрардим баҳам,
Қайғум бўлса берардинг таскин.
Улуғаярдим қадам-бақадам.
Ўқиб сендан бу ҳаёт дарсин.

Улуғаярдим... кўксимда ногоҳ
Тўлқинланди ширин бир туйғу.
Бир қудратдан қилди-ю огоҳ,
Кўзларимдан йўқолди уйғу.

Бу нима куч? Бу қандай сеҳр?
Билолмасдан лол эдим жуда.
Сўнги борми бу дарднинг, ахир?
Ҳаловатдан бўлдим-ку, жудо.

Шу яйловинг эрка дилбари,
Бирга-бирга ўйнаб ўсган қиз
Бир ўт бўлиб, қараган сари
Юрак-бағрим ёнади жиз-жиз.

Аввал сира қилмасдим парво,
Кўзи кўкми, қора? — билмасдим.
Бир қиз эди шўху бедаво,
Ҳатто баъзан кўзга илмасдим.

О, кейин-чи! Уни кўрганда
Бир «лов» этиб, бўлар эдим чўғ.

Жаранг солиб, нозли кулганда:
Лабин гулга ҳеч қиёси йўқ!

Рўмолини эслатар кўк қир,
Тунлар эса қора кўзини.
Табиат ҳам бўлгандай асир
Оёғига отмиш ўзини.

Қизартганди яйлов шамоли
Тиқмачоқдай билакларини.
Учар эди, кўрсам, хаёлим
Гурс-гурс тепган кўкракларини...

Тонг нуридан йўғрилган у жон
Ҳаё билан эди баркамол.
Соддаликка ёрқин бир нишон,
Гўзалликка порлоқ бир тимсол.

Қўл ургандай худди олмосга
Шу қиз сочин илк бор тарадим.
Кўзига тик боқа олмасдан,
Тўйиб-тўйиб зимдан қарадим.

Илк бўсадан ёришди олам,
Гўё қайта туғилдим бир қур.
Бу саодат учун, эй далам,
Энг аввало сенга ташаккур!

Гарчи сендан тушганман йироқ,
Бироқ меҳринг дилда мукаммал.
Севмоқ учун яна кучлироқ,
Севинч билан келаман ҳар гал.

Мен яшайман улкан шаҳарда,
Вакилинг бор пойтахтда — демак.
Шарққа машғал бўлган шаҳарда
Юрт ишқи-ла тепади юрак.

Кимки етмай оғзига кучи :
— Ташлаб кетди даласин, деса,
Шаҳар гўзал бўлгани учун
Айтаяпти ялласин, деса,

Унутди-да она қишлоғин,
Ёру дўстдан воз кечди, деса,
Ёқтирди-да шаҳар қучоғин,
Биздан қишу ёз кечди, деса, —

Бу — янглишдир, хато мутлақо,
Енгил-елпи айтилган бир гап.
Ишонмагил, онажон, асло,
Бир таъна бу — тагсиз, бесабаб.

Мен — сеники, — сен — меникисан —
Юрагимнинг буюк ҳукми шу.
Тандан бу жон ажралмас экан,
Сенсан менга қанот ва орзу.

Сувсиз яшай олмайди балиқ,
Қуёшсиз ҳеч ўсмайди гиё.
Менсиз сенинг яшашинг аниқ,
Сенсиз менга ҳаёт йўқ аммо!

Мен севганман умрим борича
Қайноқ бағринг ва кенг феълингни.
Ҳис этаман кундузи, кеча
Нафасимда тонгги елингни.

Гулхан ёқиб чўпонлар билан,
Қумғон куйин тинглаганим бор.
Тун завқига берилиб дилдан,
Суҳбат шавқин қилганман хумор.

Чўллаб келиб, муз айронимдан
Корсон тўла симирганим он,
Ҳордиқ чиқиб тану жонимдан,
Равшан тортган кўзимга жаҳон.

Чим бўйини уфурган ҳаво,
Узоқ қирдан ялт этган олов,
Найдан учган сеҳрли наво,
Тонг кўксида оқарган ўтов;

Ёз тафтидан етилган бўлиқ
Буғдойзорнинг олтин мавжи ҳам,
Комбайнлар товшига тўлиқ
Саховатли шу улкан далам;

Хирмон боши, юлдузли тунда
Деҳқонларнинг ҳосил суҳбати,
Движокдан олмос учқундай
Парпираган чироқ ҳурмати,—

Даштим, сени унутай нега?
Сен — юрагим тепган сийна́м-ку!
Мен ўғлингман — бошингда эга,
Сен онамсан — бошимда мангу.

Бепое́ндир бўйинг ва энинг,
Чўли Малик — чўллар султони.
Юз жаннатга бермасман сени,
Сен табиат буюк эҳсони.

Сен ризқимсан — барака дарё,
Очилмаган қат-қат қўригим,
Бағринг — пинҳон хазина гўё,
Зар сандиқдай дурга тўлигим,

Қаерингга биз урмайлик қўл,
Фаворадек кўкка сапчир газ.
Қаърингда нефть тошқинин бир йўл
Улчов билан ҳисоблаб бўлмас.

Сен шундайин буюк бир жаҳон —
Ватанимнинг олтин парчаси.
Жой бўлади сенга кўп Юнон,
Бельгиядан қанча-қанчаси.

Қалбим тошиб фахр-ифтихордан,
Истиқболинг куйлаш — муддаом.
Шарққа машъал бўлган шаҳарда
Ижод билан яшар дил мудом.

Заминсиз ҳеч кўкармас дарахт,
Ҳаёт йўқдир бўлмаса ҳаво.
Сен-ку, менсиз яшайсан ҳар вақт,
Менга сенсиз ҳаёт йўқ асло!

III

Мен тураман улкан шаҳарда
Мен шаҳримни куйлашим керак.
Пайтахтим бўлган шаҳарда
Юрт ишқи-ла тепади юрак.

Ватанимнинг шарқ сарҳадида
Номдор улуғ дарвоза шаҳрим,
Бахт нурига фарқ сарҳадида
Эрк деганга андоза шаҳрим.

Деразамда кўринар яққол,
Олтин шуъла қўйнида балқиб.
Бир қарашда — нурафшон Чатқол,
Бир қарашда — денгизлар қалқиб.

Учқур ўйлар оғушида банд,
Ўзатаман уйғоқ кечасин.
Бир-бирига томирдай пайванд,
Сомон йўллар монанд кўчасин.

Ҳам забардаст, ҳам нафис ижод —
Янглиғ кўркам, дилбар макон бу.
Уфқларга ёймиш нур қанот,
Яхлит, қуюқ бир гулистон бу.

Салобатли, вазмин ғовури
Қулогимга қўшиқдай яқин.
Ҳадраси-ю Шайхантовури
Бир-биридан гўзал ва ёрқин.

Ҳамоҳангдир юрак зарбига
Қурч мускулли заводлар саси.
Гўё мени олар забтига
Мартенларин қуёш нафаси,

Фақат сиртқи савлатин, бастин
Мадҳ этса ким куйига қўшиб,
Аёндирки, яралмас асти
Мукаммал ва янгроқ бир қўшиқ.

Дилда ҳоким шундай бир туйғу —
Шаҳрим қалбин тинглаш орзум бор.
Шундай қўшиқ яратсангки, у
Бор меҳрингни қилолса изҳор.

Анҳор сувин салқин нафасин,
Фонтанларин нур гулдастасин,
Гулзорининг бахмал кўркини,
Баҳорининг мовий кўкини,

а-кундуз уйғоқ вокзалин,
физларин янгроқ ғазалин,
лар сайрин, кўллар сафосин,
лбулларин сайроқ навосин,

уёш каби иссиқ нонини,
чиқ, тўкин дастурхонини,
қ шойидай оқ тонгларини,
сурантин тонг оғангларини,

Гекстилин момиқ ипагин,
Чолларининг қутлуғ тилагин,
Қизларининг буй етилганин,
Сўзлаганда ширин кулганин,

Йигитларин қад-қоматини,
Меҳнатини, муҳаббатини,
Саройларин улкан корпусин,
Майсазорин қалин кўрпасин,

Саҳнасининг Ҳалимасини,
Шоираси, олимасини,
Навойининг ҳайкалини ҳам,
Биоларин зарҳалини ҳам,

Истардимки, куйлай олсам соз,
Ҳар бирига дoston ёзсам оз!
Мен ранг олиб дил буйғидан
Шаҳрим кўркин чизолсам кошки.

Шуъла эмиб бахт маёғидан
Гуркирайди жонажон Тошкент.

Тошкент! Дунё лаҳжаларида
Москвага мазмундош сўз бу.

Мазлум халқлар кечаларига
Нур сочувчи қуёшдай ёғду.

У, юксакда олий бир минбар,
Оламшумул мажлислар зали.
Африка-ю, Осиё тинглар
У эрк сўзин айтган маҳали.

Неча иқлим, неча қитъада
Орзу қилар уни кўп диёр.
Юлдуз бўлиб ол харитадан
У боқади порлоқ, бахтиёр.

Тарихининг теран илдизи
Минг йилларга етса-да, гарчи,
Унинг ушбу порлоқ юлдузи
Энг навқирон янги бир замон,
Янги тарих, янги бир даврон —
Октябрдан оламга жарчи!

Оқ пахтаси — Ватаним фахри —
Республикам юрагидир бу.
Бу — чинакам қардошлик шаҳри,
Дўстлик куйин янграган чолғу.

Мен хаёлан худди шу лаҳза
Сайр этаман кенг қучоғида:
Гоҳ қаршимда юксалар «Ҳамза»,
Гоҳ кезаман «Пушкин» боғида.

Кўчаларин бир-бир ўтаман,
Ҳар бурчида ўзгача чирой.
Соф ҳавосин тўйиб ютаман,
Ҳаво эмас, бу шифо, бу мой!

Чилонзори — эртак бир шаҳар,
Кўрмай қолсанг бир кун мабодо,
Эртасига ақлинг адашар
Янги кўча, янги бинодан.

Ноғиҳона чаққандай яшин,
Ё узилиб тушгандай юлдуз,
Нақ тепамда ўт чақнар яшил,
Шуъласига тик боқолмас кўз.

Ишчи! Қалбинг ҳароратидан
Ҳаёт уйи бўлмоқда барпо.
Ижодингдан, маҳоратингдан
Яшаради бу кекса дунё.

Қадоқ қўлинг, дўстим, менга бер,
Кафтинг тафти оқсин томирга.
Манглайингда йилтиллаган тер
Инжу бўлиб тўкилсин шеърга!

Бу — «Навой» — машҳур Операм,
Саҳна ҳозир гурлаётган чоғ...
Хуллас, қайга қўймайин қадам,
Қай чеҳрага ташламай нигоҳ,

Барчасида ижод, бахт завқи,
Бари гўё бизни ёз, дейди...
Ҳар сатримга синовчан боқиб,
Ёзсанг, фақат ёзгин соз, дейди...

Мен ёзаман... ижод истаги —
Шунча зўрки, келмайди уйқу.
Қўшиқ бўлиб оқар юрагим,
Балки, илҳом деганлари шу!

Муз тоғларин олмосдай тилган
Музёрага айтар сўзим бор,
Фазоларга нурдай интилган —
Юлдузимдан мен дoston қарздor.

Ватандошим қиларкан парвоз,
Кенг жаҳонни тутди овозам.
Юлдузлардан тўшаб пойандоз,
Таъзим этди бизга фазо ҳам.

Мардлик, мақсад чўққисин рамзи —
Гагариним юксалган само.
Шеърим; сендан бўлмасман рози,
Бўлмаса шу парвоз муддао.

Қўшиқ деркан улкан қўриқ ер,
Мос бир қўшиқ ёзмоғим керак.
Пешонамдан сувдай оқиб тер,
Сўз тоғини қазмоғим керак.

Фарғонамнинг қизил олмасин,
Ёқутистон машҳур олмосин.
Пахтазорим оппоқ жамолин,
Кавказимнинг майин шамолин,

Самарқандим боғу роғини,
Рус ўрмонин кўк япроғини,
Келажакка порлоқ йўлимни,
Дунёдаги баланд қўлимни,

Ошиқларнинг нозли майлин ҳам,
Меҳнатдан сўнг роҳат сайлин ҳам
Илҳом билан сўйлашим зарур.
Юрак билан куйлашим зарур.

Яна қанча-қанча туйғулар
Ижод чоғи дилда туғилар.

Мен дунёнинг ташвиши билан
Ўртанмасам бўларми тўғри?
Йўқ! Уфқимни ёйгум кенг, баланд,
Бу— виждон ва замон йўриғи.

Африканинг изтиробини
Юракдан ҳис этмасам агар,
Оч фаллоҳнинг дард— азобини
Бир дард билан битмасам агар,

Эрк байроғин дадил кўтарган
Куба учун куймасам агар,
Лумумбани тигдан ўткарган
Жаллодга ўч туймасам агар,

Йўқлик билан ситамга маҳкум
Гўдак бошин силамас бўлсам,
Севгисидан, бахтидан маҳрум
Ошиққа бахт тиламас бўлсам,

Ажал эсмоқ бўлса бир бахил,
Мен ўтирсам уйимда беғам,
Айтингиз-чи, бўларми, ахир,
Бундан ортиқ бир жиноят ҳам!

Йўқ! Вулқондай отилар экан
Қора қитъа бағридан ғазаб,
Бир бомбадай ловиллар-да тан,
Бир қиличдай қайралиб асаб,

Мен чўзаман нажот қўлини,
Мазлумларга ёрдамим керак.
Мустамлака асрин ўлими—
Африканинг бахтидан дарак.

Парча-парча қуллик занжирин
Оҳангида озодлик куйи.
Энди топтаб бўлмас занжирни,
Ўзиники бўлар ўз уйи.

Ёзаётир ёлқинли қанот
Осиёнинг уфқи бўйлаб тонг.
Дуч келмоқда Ўлим ва Ҳаёт
Дуч келмоқда Ваҳшат билан Онг.

Бу нур — ҳурлик байроғи нури,
Тўсиб бўлмас унинг йўлини.
Дилга солар зафар ғурурин
Мустамлака асрин ўлими.

Ўз-ўзидан ўлмайди ёвуз,
Ҳали кураш довлари бор.
Сафга қалқар қурол, ўтли сўз,
Машғалдай балқар ҳар шиор!

Шу ҳисларни солганман қонга,
Юрагимда шу хил туйғулар.
Балки «лирик» бир ғазалхонга
«Қизил сўз»дай туюлар булар.

Нима деса десин, бемалол,
Бугун шуни амр этар юрак.
Бугун шеъринг бўлмаскан қурол,
Ёзганларинг оддий бир эрмак,
Бундай эрмак кимга ҳам керак!..

Шу хил ўйлар оғушида банд
Кузатаман шаҳрим кечасин.
Бир-бирига томирдай пайванд,
Сомон йўллар монанд кўчасин.

Шундан мудом кўраман яққол
Мен сени ҳам, яшил яйловим.
Шу чироқлар давоми мисол
Кўринади қирда оловим.

Сен — шаҳримнинг яшил барисан,
Чўзилгансан йироқ ва йироқ.
Гарчи мендан анча нарисан,
Юрагимга яқинсан бироқ.

Кузатасан ишимни гўё,
Ҳар сатримда ўтли тафтинг бор.
Сен — онамдай азиз бир сиймо,
Бир устоздай ёнимда тайёр.

Мен сезаман буюк меҳрингни,
Юрагимда нурдай порлайсан.
Дилга қуйиб ижод сеҳрини,
Янги уфқ сари чорлайсан.

IV

Баҳорингни куйладим, даштим,
Чиндан тенгсиз бир гўзаллик бу.
Кўклам чоғинг қувончин, гаштин
Ҳис этмоқлик ўзи бир бахт-ку!

Тўғри, сенинг баҳоринг гўзал,
Тўғри, ҳар бир лоланг бир машғал.
Бепоёнсан, улугсан, кенгсан,
Океанга кенгликда тенгсан.

Кенгсан! Аммо бу хазина ер
Қақраб ётди неча асрлар.
Ловиллади азамат тақир,
Қовжиради неча фасллар.

Кўклам келиб, тақсанг-да чечак,
Ёзинг эди жаҳаннам худди.
Кузинг яна бўлиб жизғанак,
Ҳаётдан ҳеч йўқди умиди.

Халқумингга томмас қултум сув,
Хасдай ёндинг қуёш тафтидан.
Гармселлар бошларкан гулу,
Қочиб бўлмас тақдир забтидан.

Сен: «сув!» дединг, мададга юрди
Қашқадарё кўз ёши янглиғ.
Аммо етмай мажоли, қурби —
Йўлда қолди... Нигорон қайлиқ—
Каби ёқанг чок этиб қолдинг,
Кута-кута сарғайдинг, толдинг...

Янграб қолди даврим садоси,
Юрдик сенинг қўйнингга бугун.
Даштим, барча фаслингни гулгун —
Баҳор этмоқ — эл муддаоси.

Тўлқинларин ирғитган Аму
Энди сенга қиё боққуси.
Елкасидан канал-канал сув
Иродамиз сенга оққуси.

Юрагимда бир доғдай эди
Инграганинг қуёш тиғида.
Қуёш қувнаб чўмилар энди
Кўлларингнинг кўк ёйиғида.

Бу сув! Офтоб сароби эмас,
Жимир-жимир оққан уфқда.
Кўксинг тўлиб олурсан нафас
Пахтазорлар айтган қўшиқдан.

Гармселлар қувилар энди,
Гул ёзасан сарбасар, далам.
Шўринг билан ювилар энди
Юрагимнинг ушбу доғи ҳам.

Бульдозерлар қалин ўрмонин
Қўрмоқдаман сенинг қўйнингда.
Бу қурилиш, ижод суронин
Вазни бордир янгроқ куйингда.

Бомбаларнинг портлашимас бу,
Гулзор бўлиб пўст ташлар тақир.
Тақдирингни қилажак орзу
Атомлардан мисоли тандир
Гур-гур ёнган Саҳройи Кабир!

Бизнинг атом тинчликка ишлар:
Шаҳар қуради, яратар кўклам.
Дард кўрмасин дея кишилар,
Тез срада луғатга берар
Касал деган тушунчани ҳам...

Беш йилликлар харитасида
Бир нурафшон олтин нуқтасан.
Сен — Меҳнатга улуғ қасида,
Шуҳрат билан сен омухтасан.

Ватандошим, бу — қудратингдир,
Бўронлардан кучли азминг бор.
Тақдирларга киргизиб таҳрир,
Тақирларни этиб лолазор,
Яратасан абадий баҳор!

Ҳатто худо бўлганида ҳам
Тан берарди сенинг азмингга:
Боғ унади, сен урсанг қадам,

Чаман бўлар минг йиллик сахро,
Йўлларини ўзгартар дарё,
Афсоналар айланиб чинга.

Бутун қалбинг гўзаллигини
Табиатга этаркан инъом,
Чин юракдан улуғлаб сени,
Меҳнатингдан оламан илҳом.

Томошабин эмасман оддий,
Мен оққумдир меҳнат мавжида.
Фарғонадай кўркам бир водий,
Пахта қайнаб оққан ганжина
Ижод этса азамат халқим,
Айтинг, юрак қололгайми жим?

Йўқ! Пешона терим билан мен
Ва камтарин шеърим билан мен
Ўз бурчимни ўташим керак,
Амал билан жамол ёз, тилак.

Кўз олдида яққол барқ урар
Азим чўлнинг яшил эргаси.
Кўк чаманлар дилни чақирар.
Бу, чинакам баҳор ўлкаси.

Мен хаёлан мамнун кезаман,
Ҳар қадамда давримга ҳайкал.
Ҳар ниҳолда ҳаёт сезаман,
Ҳар бир гиштда меҳнатдан сайқал.

Тишдай зичдир бинолар сафи,
Пештоқларда қизил байроғим.
Ҳузурбахшдир анҳорлар лаби,
Пирпирайди минглаб чироғим.

Ќувноқ авлод сасин тинглайман,
Чаманларда ошиқлар васли.
Жаннатларга нега тенглай ман?
Минг жаннатдан аъло ҳар фасли.

Мени тортар дўстлар давраси,
Меҳнатдан сўнг дилхуш оромгоҳ.
Салқин кеча, баҳор нафаси,
Суҳбат шавқи — вақтни этар чоғ.

Ёлқинланар юзлар чироғдан,
Суҳбат авжга мингани сари.
Тўпланишган яқин-йироқдан
Болалигим қадрдонлари...

Ҳу... Ўртада улкан обида,
Улуғ Ленин юксалиб турар.
Нигоҳ ташлаб яшил водийга,
Орзуларин яшнашин кўрар.

Бахтиёрлар мавжида оқиб,
Ҳайкал томон бораман хурсанд.
У ҳаётбахш қуёшдай балқиб,
Водий узра туради баланд.

Чўлда унган гулзор — боғимдан
Мен саралаб нафис гулдаста,
Элтажакман улуғ доҳийга,
Ҳар гулига меҳрим пайваста.

Бу гул — асрий ташна чўлимнинг
Партиямдан миннатдорлиги.
Бу гул — обод, мамнун элимнинг
Абадиян бахтиёрлиги.

1961.

МУНДАРИЖА

И. Ғафуров. Шеър — қалб тарихи 3 ШЕЪРЛАР

Сув	13
•Юриб қолди...•	14
Муқимийга	15
Кремлнинг юлдузларига рўбарўдир менинг деразам	17
Грузин қизига	19
Мангу унутилмас дам	21
Гул	23
Комсомол кўлида	24
Яйлов кечаси	25
•Ойдин кеча жамолига•	26
Табрик	27
Бухоро раққосасига	28
•Ялт этиб осмонда•	30
Шоирга	31
Зардўз қизга	32
Қишлоқ хотираси	33
•Ҳар чўққи булутга•	35
Боғда	36
Воку	38
•Она фарзандига•	40
Ватан	41
Шоир (баллада)	43
Осмоисой	49
Кўзлар	50
Амударё	51
Қизил ранг	52
Тол тагида	54
Қиз йиғиси	56
•Гузал Май тунларин•	58
Фаргона мақтовви	59
Барқ уриб келганда	60
Ленин кабинети	61
•Қиш чимчилаб•	62
Тонг	63
•Чексиз фазоларнинг•	64
Қаҳрамон	65
•Абадий севаман•	68
•Миллиард юлдуз билан•	69
Фаргона мевалари	70
Яна келмоқдаман	72

Гуллар тераман	75
Саҳрода меҳнат жанги	76
•Тонг отиб келади•	77
•Атрофимда тоғлар•	79
Тўқувчи қиз	80
Ҳамза минбарда	82
Соат ва юрак	84
•Дўстлик — буюк туйғу•	85
Хайр ва марҳабо	86
Уч юлдузим	89
Тўй	90
Ой	91
Табиат қизи	92
•Тонг чоғида•	94
Стадионда	95
Ўўл	96
•Хар гал•	97
Олича	98
Баҳор ва инсон	99
Ернинг қудрати	101
Аёл қалби	103
Езёвонда сув	105
Африка алаңгаси	107
Севгим	109
Мукаррам	111
•Юлдузим•	113
Сенинг тасвириг	114
«Йўллар...»	115
Рус тили	116
Гўзаллик	117
Инсон қалби	119
Севги тўртликлари	121
Қор ёғар	122
•Фақат зўр тоғлардан•	124
Янги кун	125
Иссиқ кўл	127
Тоғ бағрида бир оқшом	129
Зумрад	131
Тонгдаги ҳислар	132
Пахта	134
Суҳбат	135
Россия	137
Қирғизим	138

Фарзанд	140	Калъкутта кечаси	239
Кўзлар	141	Бу ерда	242
Чўққилар	142	Тожмаҳал	244
Сенинг ўйларинг	143	Вобир	246
Табиат ва инсон	145	«Сўнгига етказиб»	248
Йўқлаш	147	Илҳом дақиқаси	249
Май хаёллари	150	Шеърятнинг	250
Мен тоғларда қилдим сайр	152	кенгдир даргоҳи	251
Димитров мақбарасида	155	Дока рўмол қуриши	252
Саодат шуъласи	157	Ҳадича	254
Аёл	159	«Бугун қирқ баҳорни»	255
Қизлар мадҳи	161	Варрақ ва олим	256
Котиблар	162	Юрак садоси	258
Китоб жавоним	164	Нечун?	260
Буюклар учрашганда	166	Меъмор	261
Ҳаётни сев	168	1-декабрь	262
Полиз кечаси	170	Қораолма	263
Қўшлар қўшиғи	172	Шеър ва нур	265
Тошкент	174	Атлантика	267
Само ва қалбим	176	Сенегал рақси	269
Саккизликлар	177	Гилам ва қиз	271
Дўстлар	179	Сув келаётгир	272
Насиҳат ва шеърят	180	Юлдуз	275
Шеърдан у чироқ ёқди	182	Ваъзан	277
Вир ҳафтаки	184	Шеър баҳси	278
Ўйларим	186	Қалб ва кигиз	280
Денгиз	188	«Вир дона гул учун»	282
Гўзалим	190	«Интилиб энг юксак»	283
Ошиқлик дарди	191	Тафаккур	284
Қозоқ шоирларини ўқиб	193	«Қизгин чўл ўртаси»	285
Салом, Волгария!	195	Саратон	286
«Эмиш: «Ер куррасин!»	197	«Олчазор оралаб»	288
«Адабиёт — абадият»	198	Изланиш	289
Яшарар шаҳрим	199	«Сен менн	290
«Сен қалбимни сўрадинг»	201	беғам дема»	292
Олмаотада қор ёғяпти	202	Эҳтимол	295
Б лбул	204	Эътиқодим	297
Сарвлар	205	Йиллар	299
Нилуфар	206	Шеърят	300
Гулоб ичра	207	Ният	303
Денгиз	209	Хуш қол!	303
Вир йигитнинг сўзлари	210	«Мен сендан	303
Лочиним	212	яширмайман»	307
«Чўли Проқ»	214	Наврўз	308
Давра қадаҳи	216	Аджимушкай могоралари	310
Шимол барнэси	218	«Дерлар, шеър ёзгилки»	311
Верди оға	219	Октябрь қасидаси	314
«Шоҳи зинда»даги ёзув	221	Бугун	315
Вул кеча	222	Халқим сафарбардир яна	315
«Истамам»	223	Уринсиз ташвиш	317
«Қўлни бер, гўзалим»	224	Фирдавсийни ўқиб	318
Ер билан суҳбат	226	Латиф қизига	320
Навоий тўйи	228	Қатрлар	322
Бухенвальд	231	«Жимир-жимир	323
«Ногоҳ дуч келдилар»	233	мавжларда елган»	325
Шоир	234	«Сукунатли, гаройиб кеча»	327
Куз	235	Навбаҳор	330
«Ёнбағирда турибман»	236	Онз-Ер мўъжизаси	332
Сайёҳ	237	Коммунистлар	333
Ҳинд гўзали	238	Мангулик	333

«Бугун Марғилоннинг	335	«Офтобда ярқиллар»	350
бозори тигиз»	335	«У, оламни ўзгисиз»	350
«Геологлар ишлар	336	«Буюк Леонардо»	350
Чодакда»	336	«Одамлар»	350
Келтиринг	338	Туйгулар	350
Саховат	339	Август уйлари	350
«Варақлама сарғайган	340	Денгизлар	350
дафтарингни»	340	Илтимос	350
«Рақамнинг ёнига»	341	«Қуёш чиқарда»	350
Даврамиз	342	тун йнгарқанотин	350
«Билмадим»	343	«Ҳаётда юзлаб дoston»	350
«Қалб — минг қирра	344	Қўшиқ	350
жавоҳир»	344	Боку сафаринда	350
Ифтихор	345	ўйлаганларим	350
Уй мўъжизаси	348	ПОЭМАЛАР	
Энг огир фан	350	Гулшан	350
Такрор	351	Тоғлар садоси	350
Бахтнинг маъноси	352	Она-Ер қўшиғи	350

На узбекском языке

ДЖУМАНИЯЗ ДЖАББАРОВ

Избранные произведения в 2-х
томах

ТОМ I

Стихотворения
Поэмы

Редактор Р. Абдурашидов
Рассом А. Визель
Расмлар редактори А. Бобров
Техн. редактор Э. Саидов
Корректор Ш. Собирова

ИБ № 845

Босмахонага берилди 5.03.80. Босишга рухсат этилди 20.11.80. Р.09246 Формати 70×108^{1/2}. Босмахона қоғози № 1. Мактаб гарнитура. Юқори босма. Шартли босма л. 20,30. Нашр л. 14,55+0,03 вкл. Тиражи 10000. Заказ № 1330. Баҳоси 2 с. Рафур Гулом номдаги Адабиёт ва санъат нашриёти. 700129, Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари Давлат Комитетининг Тошкент «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлашмаси. Тошкент, Навоий кўчаси, 30.